

Lewi Pethrus i konflikt. Om några konflikter år 1929 mellan Lewi Pethrus och kända personer inom Pingströrelsen

Marianne och Roland Gäreskog

Skrifter utgivna av
Insamlingsstiftelsen för pingstforskning
Nr 11

Marianne och Roland Gäreskog

Lewi Pethrus i konflikt

Om några konflikter år 1929 mellan Lewi Pethrus och
kända personer inom Pingströrelsen

Lewi Pethrus i konflikt – om några konflikter år 1929 mellan Lewi Pethrus och kända personer inom Pingströrelsen publicerades först år 2006, men presenteras nu i denna skriftserie i en omarbetad utgåva.

Denna skrift har även publicerats som e-publikation på www.pingst.se.

INSAMLINGSSTIFTELSEN FÖR PINGSTFORSKNING instiftades år 2004 av pingstpastor Bertil Carlsson och hans fru Anna-Britta Carlsson. Stiftelsen har till ändamål att främja akademisk forskning om den svenska Pingströrelsen och förvaltas av Pingstförsamlingarnas skol- och kursverksamhet (PSK). Stöd till fonden kan ges genom dess bankgiro nr: 5851-6899.

Copyright: Marianne och Roland Gäreskog 2010

Utgivare: Insamlingsstiftelsen för pingstforskning, www.pingst.se

Omslag: Eric Ekman

Omslagsbild: Ivar Claesson, A.P. Franklin och Rikard Fris, ledamöter i Svenska Fria Missionens missionsråd åren 1924–1929

Foto: Pingstarkivet

ISBN 978-91-979159-0-8

ISSN 2000-0006

Tryck: Stema Print AB, Forserum 2010

E-publikation: www.pingst.se

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	7
2. Huvudaktörer.....	10
3. Bakgrund	21
3.1 De fria församlingarna.....	21
3.2 Yttre missionen fram till och med år 1924	27
3.3 Svenska Fria Missionen börjar sin verksamhet	41
3.4 Missionsrådet kritiseras.....	48
3.5 Rikard Fris och missionsskolan	61
3.6 Missionsskolan och Svenska Fria Missionens fastighetsköp.....	65
3.7 Esther Gustafssons relation till Lewi Pethrus.....	71
3.8 Oscar Haglund och Biblisk Tidskrift	74
3.9 A.P. Franklins författarskap.....	77
4. Utvecklingen under år 1929	80
4.1 Lewi Pethrus bryter samarbetet med Alfred Gustafsson.....	80
4.2 Oscar Haglunds anklagelser mot A.P. Franklin.....	85
4.3 Oscar Haglund och Biblisk Tidskrift	87
4.4 Fria Bibelinstitutet	89
4.5 Tabor- och Smyrnaförsamlingarna går samman	90
4.6 Problemen kring Franklin blir offentliga	98
4.7 Svenska Fria Missionen	103
4.8 Esther och Alfred Gustafsson	112
4.9 A.P. Franklin utesluts ur Filadelfiaförsamlingen	121
4.10 Södermalms fria församling.....	149
4.11 Alfred Gustafsson återvänder till Sverige.....	151
4.12 Svenska Fria Missionen avvecklas	158
4.13 Rikard Fris och Fria Bibelinstitutet	165
4.14 Oscar Haglund och Biblisk Tidskrift	169
4.15 Franklinstriden i Svenska Morgonbladet och Evangelii Härold.....	179
4.16 Lewi Pethrus och Filadelfiaförsamlingen	197
5. Utvecklingen efter år 1929.....	199
5.1 Svenska Fria Missionen	199
5.2 Fria Bibelinstitutet.....	214
5.3 Bibliskt Månadshäfte	218
5.4 Söderstriden och Söderriktningen med avknoppningar.....	229
6. Reflektion.....	277
7. Källor	283

1. Inledning

År 1929 utvecklades för Lewi Pethrus till ett år då han kom i konflikt med flera kända personer inom Pingströrelsen. De mest omtalade var A.P. Franklin, Rikard Fris, Esther och Alfred Gustafsson, Ivar Claesson samt Oscar Haglund. Tiden före år 1929 hade inte varit fri från interna strider, men det som hände detta år ledde till den allvarligaste krisen inom rörelsen under 1900-talet, Lidmanstriden inräknad. I någon mån fick flertalet församlingar inom Pingströrelsen uppleva egna schismer som en följd av dessa konflikter. En majoritet av medlemmarna tyckte att det som hände i Stockholm var sorgligt, men det påverkade dem inte särskilt mycket. Den egna församlingens verksamhet var det centrala och den andedops- och omvändelseväckelse som gick fram över landet hjälpte till att skymma händelserna i Stockholm. Givetvis fanns det församlingar som påverkades i högre grad än andra, främst på grund av att nyckelpersoner tog ställning mot Pethrus.

Franklin blev i oktober 1929 utesluten ur Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. *Svenska Morgonbladet* – en kristlig-politisk dagstidning – tog honom i försvar och utkämpade en duell med Pingströrelsens veckotidning, *Evangelii Härold*. När Pethrus i december utnämnde sig och sina vapendragare till stridens segrare tänkte han i första hand på denna tvekamp. Den tillsammans med de interna striderna inom rörelsen kom att kallas den Franklinska striden eller Franklinstriden. Ett annat begrepp som myntades var Söderstriden. Smyrna- och Taborförsamlingarna på Söder i Stockholm kom att hamna i en tidvis bitter fejd med Filadelfiaförsamlingen på Norr efter att de slagits samman till Södermalms fria församling, och framförallt efter att Franklin år 1930 tagits in som medlem. I denna konflikt ställde sig flertalet pingstförsamlingar bakom Filadelfiaförsamlingen.¹

I det följande kommer vi att teckna bakgrunden till konflikterna samt se hur de uppkom och hur de utvecklades under år 1929. Vi ägnar där- efter ganska stort utrymme åt vad som hände efter år 1929, men berör inte de mer långsiktiga konsekvenserna.

Det som var speciellt för de konflikter som vi kommer att behandla här var att de uppstod och hanterades inom en rörelse där frågor om

¹ Franklinstriden och Söderstriden behandlas i bl.a. Sundstedt 1972, Carlsson 2008 (1974), Struble 2009 (1982), Lindberg 1985 och Lindberg 1991.

moral och etik hade stort utrymme baserat på den syn man hade på vad det innebar att vara kristen. Kärleken mellan medlemmarna lyftes ofta fram inom rörelsen. Det gjordes samtidigt som man ivrigt motarbetade den påverkan som »världen« utövade på den enskilde individen och på församlingen. Bibelordet – ibland i kombination med någon form av uppenbarelse från Gud – var rättesnöret i församlingstukten. Tillämpningen tog sig inte sällan sådana uttryck att den vanlige medlemmen – liksom den »utomstående« – ibland betraktade församlingstukten som kärlekslös.

Vi har inte utarbetat denna skrift utifrån vad som är praxis inom den akademiska världen. Några regelrätta analyser har exempelvis inte genomförts, men vi har trots det inte avhållit oss ifrån att i någon mån kommentera källmaterialet.

Det tämligen omfattande material som vi har tagit del av, har sitt ursprung i ganska få personers uttalanden, personer som nästan alla var parter i konflikterna. Detta tillsammans med andra faktorer – minnesluckor eventuellt utfyllda av omedvetna fantasibilder, undanhållande av fakta, otydliga uttalanden etcetera – bidrar till osäkerheter som vi i allmänhet i den text som följer inte påminner om.

I meningar som innehåller citat har vi inte dragit oss för att blanda olika tempus- och genusformer. Citaten är oftast inte fullständiga, vilket sällan framgår av sammanhanget. Blockcitat återges i inskjutna stycken med mindre teckenstorlek (grad). Nytt stycke i ett citat markeras ibland endast med tankstreck.

Eftersom Stockholm är det geografiska område som dominerar i det följande skrivs sällan stadens namn ut då vi syftar på Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Detsamma gäller för Smyrna- och Taborförsamlingarna på Södermalm. Ofta skriver vi endast Filadelfia, Smyrna och Tabor. Södermalms fria församling kallar vi ibland för Söderförsamlingen eller församlingen på Söder.

För att inte överlasta dokumentet med fotnoter har vi valt att, med några få undantag, endast sätta ut källan när vi använder oss av direkta citat.

Diakoner och äldste kallar vi ibland för bröderna, eftersom det var en vanlig benämning inom rörelsen. Även andra uttryck av denna typ kommer till användning, t.ex. vittnen.

Under 1929 hade Filadelfiaförsamlingen dels diakonmöten, dels äldste- och diakonmöten och dels äldstemöten. I protokollen kallas inte sällan äldste- och diakonmöten för diakonmöten och på samma sätt benämns ibland de äldste och diakonerna sammantagna för diakon-

kåren.² Vi har valt att ibland använda ordet styrelsemöte oavsett vilken typ av möte det var fråga om och på motsvarande sätt ordet styrelse. I hänvisningar till Filadelfiaförsamlingens protokoll skriver vi styr.prot. och förs.prot. utan att ange församlingens eller arkivets namn.

Fyra av de samlingar av dokument och anteckningar som vi har hämtat material ur – Bertil Carlssons, Efraim Fraims, Alf Lindbergs och Rikard Fris – var vid tiden för våra efterforskningar inte katalogiserade, varför vi i allmänhet endast skriver Bertil Carlssons samling etcetera vid hänvisning. Ur Bertil Carlssons, Alf Lindbergs och våra egna samlingar har vi främst använt oss av kopior och avskrifter av originalhandlingar.

² Detta bruk var ett arv från Baptistsamfundet. I en baptistförsamling hade man endast *en* äldste och möjligen en medäldste, vilka var ordförande respektive vice ordförande i styrelsen där samtliga diakoner ingick. Styrelsemötet kallades diakonmöte.

2. Huvudaktörer

Lewi Pethrus (född 1884, dvs. 44 år vid ingången av år 1929) var föreståndare för Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Sedan år 1913 var han gift med Lydia Danielsen (född 1881 i Norge).

Pethrus position var stark såväl i Filadelfia som i Pingströrelsen som helhet. Han anklagades ibland för att vara den som bestämde och ord som diktatoriskt ledarskap och påvevalde användes. Han upplevde tidigt att hans kallelse från Gud gällde hela Pingströrelsen. Alf Lindberg skriver:

Vad Lewi Pethrus beträffar får man inte låta insikten om fakticiteten i hans ledarställning fördunklas av att han kunde göra till synes oförenliga uttalanden om sin reella uppgift eller position, men dessa får ses som ett uttryck för att han sökte försvara att han valt det handlingsalternativ som han, med hänsyn till de föreliggande omständigheterna eller förutsättningarna, ansåg passade bäst i en viss aktuell situation. Vid mitten av 60-talet gjorde han emellertid i klara verba en markering i fråga om ledarskapet inom Pingströrelsen genom att framhålla att »vi väljer inte våra ledare. Det blir den starkaste som kommer att ta makten«. ³ – – – [Han var år 1929] liksom senare [...] en mästare i vad man skulle kunna kalla ett anpassat ledarskap. Lewi Pethrus karismatiska ledarskap passade nämligen utmärkt in i den struktur (eller om man så vill brist på en fast, formell struktur) som kännetecknar Pingströrelsen. Den gav hans unika ledarbegåvning stort utrymme och stora expansionsmöjligheter, inte minst av den anledningen att frånvaron av en legaliserad och mera formell samfundsledning nära nog gjorde ett sådant ledarskap ofrånkomligt. ⁴ – – – Vad Lewi Pethrus ledarskap klart lägger i dagen är den starke, karismatiska ledarens förmåga att anpassa sitt ledarskap så att det i varje situation kan överleva och bli starkare. ⁵

Hans ställning inom Pingströrelsen gynnades av ett väl fungerande nätverk av inflytelserika medlemmar i rörelsen vilka han kunde förlita sig på, och en framtoning som i stort sett kortslöt all öppen kritik mot honom. Adrian Holmberg skriver om honom att han »hade en sällsam makt över människor. Han hade en utstrålning, som kändes ända från

³ Lindberg 1991, s. 100. Uttalandet inom citattecknen är från *Expressen* 20/6 1966.

⁴ Lindberg 1991, s. 101.

⁵ Lindberg 1991, s. 102.

predikstolen.«⁶ C.G. Hjelm har gett ett exempel på det – troligen från hösten 1945:

Jag hade [...] kallats till ett hemligt möte på Fenix mot Pethrus. [...] Här var några av de s.k. trognaste, pålitligaste föreståndarna samlade för att efter eniga och fasta rådslag skaffa en annan tingens ordning inom pingstväckelsen. Lewi Pethrus måste till varje pris sättas åt sidan. Bragelöften avgavs. Man skulle visa att man kunde stå för sina ord. Här skulle det bli annat. Man kände ansvar för väckelsen. Mitt enda inlägg blev detta:

– Inte en enda av er som hållit så väldiga brand- och revolutionstal kommer att stå för ett enda ord av vad ni har sagt. Så snart ni får se Pethrus komma in på mötet går kraften ur er. Ni kommer alla att frambara ödmjuka hyllningar och devota hälsningar.

Jag blev allmänt motsagd. Jag skulle sannerligen få se att bröderna tog saken i egen hand. – Vi lämnade de revolutionära barriaderna, tillfälligt uppbyggda i Fenix. Vi vandrade mot Filadelfia, där årets predikantvecka skulle öppnas. [...] Bröderna gick med fasta steg och sammanbitna tänder. [...] – Pingstens bröder i Sverige var samlade. Skaran satt tätt. Först satt revolutionens ledare. Jag bara väntade på Pethrus entré. Han kom med bibel i hand. Visste han något? Han gav ut sången. Församlingen reste sig och sjöng. Inget åskväder vilade i luften. Efter den vanliga inledningen begärde revolutionsledaren ordet och höll ett tal precis av det innehåll som jag hade förutspått. [...] Jag vände mig enskilt till revolutionsbrodern och frågade honom, vart det tog vägen med hans brandtal. Han svarade stilla att när han fick se LP glömde han alldeles bort sig och höll istället det tal som han brukade hålla.⁷

Pethrus uttalanden i tal och skrift kom att påverka Pingströrelsens inställning i många läro- och trosfrågor, men eftersom han hade lätt att anpassa sig till nya idéer och förhållanden kunde en ståndpunkt som vid ett tillfälle tycktes orubblig vara glömd vid ett senare. Det var därför inte alltid så lätt för en enskild föreståndare ute i landet att veta vad som gällde. Sannolikt fungerade hans nätverk som förmedlare av hans inställning i frågor där han hade gjort taktiska överväganden, och där det inte var lämpligt att använda *Evangelii Härold* som informations-spridare.

Lindberg skriver om Pethrus trosåskådning, att

även där den är skriftligt fixerad, vid många tillfällen framstår som motsägelsefull och i varje fall osystematiserad. [...] Till hans starka sidor hörde inte någon uttalad förmåga till en mera utvecklad och balanserad själv-

⁶ Holmberg 1980, s. 98.

⁷ Hjelm 1967, s. 63.

analys, eller framförande av sammanhållna och invändningsfria principiella resonemang.⁸

Pethrus samlade stora skaror när han predikade. Budskapet var rakt och språket enkelt. Han talade naturligt och många upplevde nog att han »samtalade med« dem.⁹ Edvin Näslund ansåg att predikan kanske var hans största gåva och att »det var genom predikan han byggde upp Filadelfia och rörelsen«. ¹⁰ Det privata samtalet hade han svårare för; han predikade hellre än mötte enskilda individer i själavårdssamtal. Han reagerade inte sällan mot angrepp på »Guds verk« med »saken« i fokus, och till synes utan minsta hänsyn till den skada han kunde tillfoga »personen«. ¹¹ Vi kommer i det följande att se att de som träffades av hans bannstråle – ett uttryck lånat från Rikard Fris (s. 93) – drabbades hårt och han tycks ha varit likgiltig för deras öden.

Lewi Pethrus avled 1974. År 1958 hade han lämnat sin tjänst som föreståndare för Filadelfiaförsamlingen. Hans hustru Lydia avled år 1966.

Alfred Gustafsson (född 1888, dvs. 40 år) var pastor och biträdande föreståndare i Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Han var gift med Esther (se nedan).

Alfred var Pethrus närmaste man i Filadelfia. Han gjorde enligt Sven Lidman »en avgörande insats i [...] Filadelfiaförsamlingens uppbyggande under dess första femton år«. ¹² Samarbetet med Pethrus var utomordentligt gott och Alfred upplevde att Filadelfiaförsamlingen var hans kallelse. Han strävade alltid efter att handla i enlighet med Pethrus synsätt och vilja. Pethrus kunde lita på honom i allt. Han var väckelsepredikant och hans förkunnelse kännetecknades av »hänförelse och eld«.

Plattformen räckte inte alltid till. Icke alltid kunde han hålla sig stilla. Hans vandringar under predikandet förde honom icke endast fram och tillbaka på estraden utan ibland ända ned i gången bland folket, och hela tiden flödade hans förkunnelse fram som en stark ström. Tårarna rann från predikantens ögon, stämman vibrerade. Teologi och grammatik kunde slå slint i detaljer, men elden och inspirationen tog man aldrig miste på. Budskapet gick till hjärtat. Syndaren kände att grunden skakade, slumrande

⁸ Lindberg 1991, s. 45–46.

⁹ Holmberg 1980, s. 99.

¹⁰ Edvin Näslund i brev 15/6 1990 till Alf Lindberg, Alf Lindbergs samling.

¹¹ Jfr brevet 12/6 1929 från Pethrus till Fris (s. 95 nedan) om hur Pethrus skiljer mellan »sak« och »person« (»Dessa mina synpunkter etcetera«). Se också s. 195 (»För min del älskar jag etcetera«) och s. 226 (»Dröjsmålet med svaret etcetera«).

¹² Lidman 1949, s. 53.

kristna väcktes och levande bekännare såg visioner. Himlen var nära och frälsningsunder skedde.¹³

Alfred beskrivs som vänlig och kärleksfull i sina kontakter med medlemmarna i de församlingar som han kom att tjäna. Han satte församlingen och uppdraget att predika för syndares omvändelse i första rummet.

Han hade anställts år 1913 som pastor i Filadelfia men lämnat sin tjänst hösten 1921 för att bli predikant och föreståndare i Elimförsamlingen i Örebro. Två år senare återvände han till Stockholm.

Måndagen den 8 dennes hade vi glädjen såsom Guds församling hälsa vännerna Alfred Gustafssons välkomna tillbaka till arbetet här. De fingo kallelse av Herren för två år sedan att upptaga verksamhet i Elimförsamlingen i Örebro, vilket arbete Herren rikligen välsignat. De trodde också då, att deras uppgift där var tillfällig, och de äro nu förvissade om, att Herren lett dem tillbaka till oss. Vi prisade Gud av hela vårt hjärta, att Han i sin nåd givit oss tillbaka dessa trogna arbetare i Herrens vingård. Det härliga samarbete, som icke någon enda gång under de nio år, de förut voro här, på något sätt stördes, har gjort vännerna Gustafssons välkomnande så varmt och innerligt, som det blivit, när de nu återvända. Vile Guds välsignelser över deras arbete ibland oss i dagar, som möjligen komma.¹⁴

Pethrus skriver senare om sitt samarbete med Alfred:

Han blev den bästa tänkbara medarbetare. Vi var ett hjärta och en själ i allt och kompletterade varandra på ett förträffligt sätt.¹⁵

Pastor Gustafsson och jag var mycket olika till vår läggning, men vi kompletterade varandra, vilket kom vår verksamhet väl till pass. En bättre medarbetare har jag aldrig haft. Såväl ifråga om duglighet som ifråga om nit och uthållighet var han som skapad för vår gemensamma uppgift.¹⁶

Under de första åren, då mycket av vår verksamhet i huvudsak var förlagd till Uppsalagatan 11 och Sveavägen 45, predikade jag som regel på förmiddagarna, då innehållet till stor del riktades till de troende, men på kvällarna – i de genuina väckelsemötena – talade Alfred.¹⁷

Alfred var inte någon utpräglad analytiker och det gjorde att han kunde fatta beslut som vilade på en något bräcklig grund. Han tycks som regel inte ha agerat utifrån taktiska överväganden.

¹³ Gunnar Jogensjö i Strömbeck 1961, s. 79.

¹⁴ Lewi Pethrus i *Evangelii Härold* 18/10 1923.

¹⁵ Pethrus 1954, s. 67.

¹⁶ Pethrus 1955, s. 43–44.

¹⁷ Lewi Pethrus i Strömbeck 1961, s. 8.

Man märkte ingenting av personlig beräkning eller partimässig taktik i hans förkunnelse eller i hans gärning för övrigt, utan hans stora, ledande motiv var att förkunna Kristus och förhärliga sin Frälsare.¹⁸

Han tog inte kommandot i de församlingar han tjänade. Hans ställning i Filadelfia tillsammans med Pethrus kan nog anses som idealisk för Alfred; hans goda egenskaper togs väl tillvara. Han blev så småningom föreståndare i Södermalms fria församling. Hans roll där var nog mera predikantens och själavårdarens än ledarens.

Alfred Gustafsson avled år 1960 under ett besök i USA. År 1945 hade han lämnat sin föreståndartjänst i Södermalms fria församling och drev sedan ett lantbruk i Värmland men fortsatte att predika på sin fritid.

Esther Gustafsson (född 1892, dvs. 36 år) var gift med Alfred. Hon var en självständig och orädd kvinna. Att hon nog hade ett ganska hett temperament finns det vittnesbörd om. Den kände predikanten Kristian Nielsén skriver att han »aldrig sett någon kristen med så litet seger över humöret som hon hade« och att det var »ett tacksägelseämne då de flyttade till Örebro«.¹⁹ Det bör dock nämnas att Nielsén i publikationen *Sommar* år 1945 skriver ömsint om Esthers omtanke om evangelisten Fredrik Wikström²⁰ under hans sjukdom och vid hans dödsbädd i april 1920. Nielsén och Wikström var inneboende hos makarna Gustafssons vid denna tid.

Man får lätt ett intryck av att Esther ogillade Pethrus genom att hon inte tvekade att kritisera honom, men Alfred skriver om hennes förhållande till Pethrus att »hon har haft ett odelat förtroende för honom, vilket hon ju alltid har lagt i dagen, om hon hört något ofördelaktigt om broder Pethrus, då hon på det ivrigaste tagit honom i försvar«.²¹

C.G. Hjelm blev i slutet av 1930-talet pastor i Södermalms fria församling tillsammans med Alfred Gustafsson. Han skriver om den tiden att hans hustru »Ruth Hjelm var mest ett i anden med Alfred Gustafsson, under det att jag var mera ett i anden med Esther«.²² Så var det säkert, men att han skrev om det berodde nog på att han ville göra en markering mot Lewi Pethrus, som *inte* kände sig ett i anden med henne.

Esther Gustafsson avled år 1988 i Stockholm.

¹⁸ Erik Sollerman i Strömbeck 1961, s. 129.

¹⁹ Kristian Nielsén i brev 1/1 1930 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv.

²⁰ Fredrik Wikström, 1898–1920; »tredjepredikant« från sommaren 1917 i Stockholm.

²¹ Alfred Gustafsson i brev 18/7 1930 till C. Vinkvist, Lewi Pethrus arkiv.

²² Hjelm 1967, s. 109.

A.P. Franklin²³ (Anders Petter, född 1877, dvs. 51 år), var äldste i Filadelfia och arbetade på heltid inom Svenska Fria Missionen (SFM), som var ett missionsorgan med sin expedition i Stockholm. Han var gift med Elisabeth von Wolcher, född 1874, som hade utbildat sig till folkskollärarinna. Hon talade ganska ofta i Filadelfia i samband med missionshögtider och i sammankomster som rörde barn- och ungdomsarbete. Hon skrev också artiklar i Förlaget Filadelfias publikationer och författade två böcker som gavs ut på samma förlag. Makarna hade tre barn, Fredrik, Erik och Gunhild (gift Haydu). En son, Samuel, hade avlidit i unga år.

Franklin var en »driftig ledare«²⁴ och en skicklig missionsman. Han hade åren 1900–1917 varit missionär i Indien på uppdrag av Svenska Alliansmissionen. Franklin betraktades som en eldsjäl under sin tid i Indien både i arbetet att vinna människor för Gud och i sina ansträngningar att förbättra levnadsvillkoren för befolkningen på de platser där han verkade.

I Indien hade han låtit döpa sig och där blev han också andedöpt. Han tillbringade två år i USA, där han studerade teologi och höll möten, bildade missionsstyrelser, sände ut missionärer, samlade in pengar till kapellbyggen i Indien etcetera. I USA blev han också teologie doktor, inte så mycket som en följd av sina teologistudier som för sina insatser för missionen under den korta tid han var i landet. När han år 1920 återkom till Sverige utsågs han till missionssekreterare inom Svenska Alliansmissionen. Det finns ett rikt material från Franklins tid inom Alliansmissionen och den bild av honom som där växer fram är en man som tog sin kallelse på största allvar. Hans arbetskapacitet var stor och han var effektiv – oavsett om det gällde eget arbete eller att organisera och leda andras. Han drevs av en obändig vilja att förbättra och effektivisera det han hade ansvar för och han ville se stora resultat. Han var en god talare med en lugn och saklig men ändå engagerande framställning. Han var en gärna läst författare. Som ledare var han stark och säker i sin roll, men när han kände sig pressad hände det att han i hastigt mod fällde yttranden som inte alltid var övertänkta.

Bilden av Franklin från hans 23:e levnadsår såsom nybliven missionär i Indien till hans 46:e då han blev pingstvän, står i bjärt kontrast till den mörka bild som Lewi Pethrus, Sven Lidman och G.E. Söderholm kom att

²³ Efternamnet uttalades med betoning på första stavelsen; troligen började han betona namnet så, när han år 1918 var i USA. Tilltalsnamnet var Anders. Han skrev alltid sitt namn A.P. Franklin.

²⁴ Pethrus 1955, s. 44.

teckna utifrån händelserna år 1929. Det kan finnas skäl att påminna sig om den förra bilden när man i det följande ser den senare. Upprottet från Svenska Alliansmissionen hade dock inte varit utan problem, vilka bottnade i lärofrågor och synen på behovet av förändringar inom samfundet. Eftermälet av hans tid där var emellertid gott.²⁵

Franklin fann sig väl tillrätta i Filadelfiaförsamlingen, men han blev förvånad över den makt som Pethrus hade över rörelsens församlingar.

Han var mån om att sköta sin privatekonomi och man kan säga att han var förmögen och kunde leva ett gott liv. Ett av hans mål var att hans privata kapital skulle kunna försörja honom och hans familj så att han inte behövde ligga missionen till last. Ändå var han frikostig med gåvor till församling, mission och medmänniskor.

A.P. Franklin avled 1939 i Göteborg. Han var då föreståndare för Guds Församling i Göteborg. Hans hustru Elisabeth avled år 1972 i Göteborg.

Rikard Fris (född 1882, dvs. 46 år), var föreståndare för Fria Bibelinstitutet i Stockholm. Han var gift med Rakel (född 1883)²⁶ som ibland deltog med solosång i de möten där Rikard predikade.

Fria Bibelinstitutet var en s.k. missionsskola där pingstväckelsens missionärskandidater kunde få en grundläggande språkutbildning och bibelundervisning. Skolan hade sedan den startade 1922 i Högsby stötats av Pethrus och hade blivit en framgång. Fris var ofta ute i församlingarna och bistod dessa i frågor som de behövde hjälp med. Han var en god talare och hade samlat stora skaror under sin tid som evangelist och fått se många bli frälsta.

Han var medlem i Svenska Fria Missionens missionsråd. Denna tjänst bidrog till att missionsskolan flyttade från Högsby till Stockholm inför vårterminen 1929. Han hade varit föreståndare för pingstförsamlingen i Högsby och blev efter flyttningen till Stockholm äldste i Taborförsamlingen på Södermalm. Hans hustru Rakel delade hans engagemang för missionsskolan och i många frågor kan man anse att de tog ett gemensamt ansvar. Hon hade ett ganska stort inflytande på sin make.

Fris var handlingskraftig och fick mycket utträttat. Han beskrivs som en dominerande person, charmerande men något överspänd. Han var genomärlig och angelägen att få direkta anvisningar från Gud i frågor

²⁵ År 1922 tvingades missionsföreståndaren avgå. Franklin föreslogs som efterträdare, men motarbetades av stadsfogde Rundbäck som lyckades bli vald. Denne representerade en konservativ falang inom Alliansmissionen medan Franklin arbetade för förnyelse. Franklin valde att ta tjänstledigt men lämnade snart sin tjänst.

²⁶ Rakel är i födelseboken antecknad som Elsa Augusta, f. Kjellström.

som han upplevde avgörande för sin och sin verksamhets utveckling. Han ansåg sig jämspelt med Pethrus i deras relation. Han var uppriktig i sin kommunikation med andra och han skilde inte på person. Detta medförde att även Pethrus kunde få ganska skarpa uttalanden från honom.

Edvin Näslund skriver:

Han tillhörde pionjärerna inom Pingströrelsen och han var en ovanligt sympatisk representant för denna generation av pingstförkunnare. [...] Rikard Fris [...] var en ovanligt from, ärlig och levande kristen. Han representerade något av den finaste och mest äkta andlighet jag mött. Rikard Fris var ingen stridens man som kämpade för att få någon ledande ställning. Han var en Kristi tjänare som ville göra en insats för sin Herre varhelst han fick en möjlighet.²⁷

Rikard Fris avled år 1968 i Malmö. Hans hustru Rakel avled år 1984 i Danderyd och var då medlem i Södermalms fria församling. Hon hade fyllt 100 år sommaren före sin död.

Ivar Claesson (född 1889, dvs. 39 år) var föreståndare och pastor i Smyrnaförsamlingen i Göteborg sedan början av år 1925. Han var gift sedan hösten 1928 med Kerstin Frändberg (född 1905).

Ivar Claesson tycks ha haft en ganska försiktig framtoning inom Pingströrelsen. Han var den tredje medlemmen i SFM:s missionsråd, men han var inte så intresserad av att delta i arbetet, varför hans roll där inte var så stor. Omdömen vi har funnit om honom från början av 1940-talet då han var föreståndare för Smyrnaförsamlingen i Göteborg ger en bild av en man som styrde församlingen enväldigt och hade svårt att få medarbetare. Hans sätt att leda Smyrnaförsamlingen orsakade allvarliga problem och i februari 1942 blev Allan Törnberg, sannolikt på Pethrus initiativ, föreståndare parallellt med Claesson. Senare under året tvingades denne lämna sin tjänst.

Ivar Claesson avled år 1976 i Göteborg. Från år 1942 ägnade han sig åt ett profant yrke men fortsatte sin gärning som predikant då tiden medgav. Hans hustru Kerstin avled år 1979.

Oscar Haglund (född 1888, dvs. 40 år), fil. mag. och teol. kand., var redaktör för *Biblisk Tidskrift*, som gavs ut av Förlaget Filadelfia en gång i månaden. Vid års- och administrationsmötet i Filadelfia den 25 februari 1929 valdes han in som diakon. Han var gift med Bera Håkansson (född 1891).

²⁷ Julens Härold 1969, s. 129–132.

Oscar Haglund blev frälst julen 1921. Han vikarierade då som lektor på folkskoleseminariet i Härnösand. På sommaren hade han tjänstgjort som präst och då kommit i kontakt med Evangeliska Fosterlandsstiftelsen och det hade förändrat hans syn på Gud. Hösten 1922 blev han medlem i missionsförsamlingen i Södertälje. Han hade då tillträtt en tjänst som extra ordinarie lektor i staden. Han uppmärksammades vid denna tid av N.P. Ollén (se nedan) för några artiklar i *Svenska Morgonbladet* och Ollén rekommenderade honom våren 1923 som lärare i exegetik vid Missionsförbundets missionsskola i Lidingö. Skolan hade tidigare haft en lärare som ansågs vara nyteolog och Haglund skulle nu säkerställa en återgång till en undervisning utifrån en konservativ bibelsyn. Problemet var att han var relativt nyomvänd och hade en synnerligen kort erfarenhet av Missionsförbundet samt var okänd inom detsamma. Någon uttalad bibelsyn hade han inte heller utan den kom att formas under missionsskoletiden. Man kan nog säga att Haglunds tid som lärare i Lidingö blev ett misslyckade som till stor del berodde på förhållandena vid skolan vid den här tiden. Han slutade därför sin tjänst efter vårterminen 1926.²⁸

Oscar Haglund gjorde nästan varje månad under den tid han var redaktör för *Biblisk Tidskrift* resor i Sverige och i grannländerna och höll bibliska föredrag eller predikade. Föredragen lockade många åhörare. Vid ett möte den 10 januari 1929 i Stora Missionshuset i Jönköping ska ca 3 000 personer ha lyssnat till hans föredrag »Är då Bibeln verkligen Guds ord? Eller är den blott människors ord?«. Någon månad senare var han en av talarna i den stora och årligen återkommande Örebrokonferensen. Ivar Lindestad skrev:

Jag hör ännu Emanuel Larssons dånande hallelujarop, och den mycket omtalade redaktören för *Biblisk Tidskrift*, broder Oscar Haglund, vittnar ännu för mig på sin sjungande norrlandsdialekt om tidstecknen, som visa att Herren är nära.²⁹

Men när pastor Venzel Nilsson år 1935 gick till Lutherska Missionshuset i Karlskrona för att höra honom tyckte han att »det var ganska torrt. – Det var omkring 175 personer, men många gick under tiden han talade.«³⁰

²⁸ Om Oscar Haglunds tid vid Missionsskolan kan man läsa i Dahlén 1999.

²⁹ *Evangelii Härold* 28/2 1929.

³⁰ Venzel Nilssons dagböcker 5/5 1935, Roland Gäreskogs samling.

G.E. Söderholm skrev år 1928:

Broder Haglund äger en för vår tids lärda män ovanlig fast tro på hela Bibelns gudomliga inspiration och synes vara av Gud särskilt uttagen att i en tid, då den moderna bibelkritiken börjar göra sig alltmera bred i både stats- och frikyrka, föra den levande bibeltrons talan.³¹

Oscar Haglund avled år 1944 i Sundsvall. Han var då lektor på högre allmänna läroverket i Sundsvall och redaktör för *Bibliskt Månadshäfte*. Hans hustru Bera avled år 1974.

Utöver dessa sex hade Sven Lidman, G.E. Söderholm, N.P. Ollén och Efraim Fraim viktiga roller i Pethrus konflikt med Franklin.

Sven Lidman (född 1882, dvs. 46 år) var redaktör för *Evangelii Härold* och äldste i Filadelfia. Han predikade då och då i Filadelfiaförsamlingen och var anlitad som talare i konferenser som pingstförsamlingar runt om i landet ordnade. Hans huvudsakliga sysselsättning torde ha varit som författare. År 1929 var Lidmans relation till Pethrus bra och det var naturligt för honom att ställa sig på dennes sida i konflikterna. Han betraktades som den tredje i rangordningen i Filadelfiaförsamlingen efter Pethrus och Gustafsson. Sven Lidman avled år 1960.

G.E. Söderholm (Gustaf Emil, född 1871, dvs. 57 år) var äldste i Filadelfiaförsamlingen och förestod Förlaget Filadelfia. Han hade varit kyrkoherde i Härnösands stift innan han år 1920 begärde avsked från sin tjänst. Han var medarbetare i *Evangelii Härold* sedan år 1924 och en flitig skribent. Åren 1927–1928 gav Förlaget Filadelfia ut hans verk *Den svenska pingstväckelsens historia* i två delar; en kompletterande del gavs ut år 1933. Han var till hundra procent solidarisk med Pethrus och ställde sin penna till dennes förfogande i konflikterna.

I oktober 1917 hade Söderholm tagit kontakt med Svenska Missionsförbundets tillförordnade missionsföreståndare J.P. Norberg (f. 1855). Han ville ha information om förbundet eftersom han »haft dragningar från statskyrkan och till ngt friare samfund.«³² Efter en tid förklarade han sig villig att ansluta sig till förbundet och frågade samtidigt om han kunde få en lämplig uppgift där. Av någon anledning fick Norberg för sig att Söderholm skulle bli den nye missionsföreståndaren efter P.P. Waldenström som hade avlidit i juli 1917. När han berättade för Söder-

³¹ Söderholm 1928, s. 159.

³² Dahlén 1999, s. 260.

holm om sina tankar menade denne att »den omnämnda platsen synes mig vara så helt efter mitt kynne och mina anlag, att jag endast står i stum förvåning«. ³³ Frågan togs upp i december 1917 i det utskott som beredde ärendena inför missionsstyrelsens möten och den fick ett positivt mottagande. I slutet på januari 1918 fick Söderholm träffa ett antal styrelseledamöter i Stockholm för överläggningar. Under vistelsen i Stockholm förklarade han emellertid för Norberg att han just då inte ansåg sig kunna reflektera på tjänsten. Det är inte känt vad som låg bakom detta. Sommaren 1919 kallades han som missionsföreståndare för Svenska Alliansmissionen, men tackade nej. I juli 1920 begärde han avsked från sin prästtjänst och lät döpa sig tillsammans med sin hustru i Filadelfia i Stockholm. Därefter var han evangelist inom Pingströrelsen ett par år. Han flyttade till Stockholm hösten 1923 och blev snart anställd av Filadelfiaförsamlingen. G.E. Söderholm avled år 1943.

Efraim Fraim³⁴ (född 1897, dvs. 31 år) var pastor i Philadelphia Swedish Pentecostal Church (»Filadelfia«) i Chicago; församlingen hade ca 140 medlemmar. Han hade varit pastor i Elimförsamlingen i Västerås och efter studier i England kom han hösten 1925 till New York och några månader senare till Chicago. Han ägde under en tid »Filadelfia-förlaget« och var redaktör för *Trons Härold* 1926–1930, båda med säte i Chicago. Han gifte sig år 1927 med Märta (1903–1991), en yngre syster till Esther Gustafsson. Under åren 1940–1969 drev han framgångsrikt Södermalms Juridiska byrå. År 1945 anslöt han sig till baptistförsamlingen Ebeneser på Södermalm. Efraim Fraim avled år 1978.

N.P. Ollén (Natanael Petrus, född 1879, dvs. 49 år) var huvudredaktör för *Svenska Morgonbladet*. Han tillhörde Svenska Missionsförbundet och tidningen ansågs mer eller mindre som ett organ för detta samfund. Ollén kände inte Franklin när denne uteslöts ur Filadelfiaförsamlingen, men tog till orda i *Svenska Morgonbladet* för att »reducera anklagelserna mot A.P. Franklin till rimliga proportioner«. Han förlitade sig helt på sin bror och andreredaktör J.M. Ollén som »under sin jordenruntresa åren 1914–1916 till de skilda missionsfälten« även kommit till Indien och där »lärt känna A.P. Franklin som en utomordentligt nitisk och sin uppgift varmt hängiven missionsarbetare«. ³⁵ N.P. Ollén avled år 1965.

³³ Dahlén 1999, s. 261.

³⁴ I efternamnet uttalas »ai« som en diftong.

³⁵ Ollén 1949, s. 172.

3. Bakgrund

3.1 De fria församlingarna

Den moderna pingstväckelsen kom till Sverige i slutet av år 1906 och kom att bejakas av framförallt medlemmar i Baptistsamfundet. I åtskilliga församlingar bildades mer eller mindre självständiga bönegrupper som praktiserade andedop med tungotal. Men redan från omkring år 1909 kunde man märka ett successivt tilltagande motstånd inom samfundet (liksom inom Missionsförbundet och Metodistkyrkan) mot de andedöptas lovprisning, tungotal och profeterande. Deltagarna i bönegrupperna uppträdde ibland oförståndigt, vilket främst berodde på att det var brist på goda ledare och att det ungdomliga inslaget var stort. Flera av dessa bönegrupper kom att ordnas till egna församlingar. När sedan en sådan församling sökte medlemskap i en av Baptistsamfundets distriktsföreningar godkändes denna ansökan i allmänhet om församlingen hade ordnats i samråd med sin moderförsamling. I motsatt fall ställdes församlingen som regel utanför gemenskapen.

Filadelfia i Stockholm är ett exempel på en församling som godkändes som medlem. Den fick emellertid inte behålla sitt medlemskap mer än drygt två år. Separationen skedde våren 1913 genom uteslutning och skälet var att troende och döpta kunde få delta i nattvardsfirandet i Filadelfia även om de inte var medlemmar i en baptistförsamling. I själva verket var emellertid frågan mer komplex än så; församlingens syn på andedopet var nog avgörande för beslutet. Filadelfia stod nu utanför samfundsgemenskapen och sällade sig till den lilla grupp av församlingar som kallades fria församlingar och som var öppna för pingstväckelsens budskap. Pethrus insåg att antalet skulle öka. Frågan var hur dessa församlingar skulle knytas samman till en enhet och hur samarbetet skulle fungera. Han var säkert övertygad om att mycket inom Baptistsamfundet kunde användas, t.ex. församlingarnas inre organisation och deras självständighet som var starkt poängterad inom samfundet. Där fanns också en tradition med privata initiativ för att möta alla baptistförsamlingars behov. Pethrus skulle själv komma att initiera projekt som hela rörelsen kunde dra nytta av – sångboken *Segertoner* år 1914, bibelskola för evangelister år 1915 och veckotidningen *Evangelii Härold* i januari 1916 för att nämna några exempel.

Församlingssynen formas och etableras

Pingströrelsens församlingssyn formades till stor del under åren 1913–1919 och det skedde utifrån tankeutbyten mellan tongivande predikanter i rörelsen och under ett träget bibelstudium med en stark bundenhet till texten, biblicism på gränsen till fundamentalism, dvs. tron på Bibelns bokstavliga sanning. Den kom att innebära att det inte skulle finnas någon mänsklig organisation över en enskild församling, den skulle vara fri. Kristus var den lokala församlingens huvud lika väl som den universella församlingens. Den första kristna församlingen skulle vara en »mönsterbild« för pingstförsamlingarna, den samverkan som gällde då skulle stå som modell för samarbetet, och Anden skulle stå för sammanhållningen.

Om man ska nämna ett årtal då Pingströrelsen grundades är det naturligt att stanna inför 1919. Församlingssynen var då förankrad bland de fria vittnena och Pethrus gav ut boken *De kristnas enhet – kan detta mål nås genom de moderna samfundsorganisationerna?* där han redogör för sina ställningstaganden i samfundsfrågan. Under rikskonferensen i Kölingared 19–22 juni samtalade man över »enhetsfrågan« och man enades omkring ett uttalande som publicerades i *Evangelii Härold* under rubriken »Varför taga vi bestämt avstånd från samfundsorganisationen?« där man bland annat framhåller att

Guds församling enligt skriften bör vara fri, och att den icke har rättighet att erkänna någon över sig stående myndighet. [...] Beträffande församlingarnas inbördes förhållande till varandra tro vi på den gemensamma erfarenhetens, det gudomliga ordets, den Helige Andes och Kristi kärleks sammanhållande makt.³⁶

Uttalandet var undertecknat av 103 personer. De flesta var pastorer och evangelister inom Pingströrelsen. Endast fem var kvinnor. Med detta uttalande hade man deklarerat vad som organisatoriskt skulle gälla fortsättningsvis.

Utanför Pingströrelsen fanns det många som hävdade att det nog skulle vara möjligt att hålla samman församlingarna utan att de organiserades i ett samfund så länge varje församling höll sig till sin lokala verksamhet. Evangelistverksamheten på »obrutna fält« skulle kanske också kunna fungera. Men för den yttre missionen skulle det inte vara möjligt. Där krävdes en samordning som bara en central missionsstyrelse kunde åstadkomma. De menade att tids nog skulle man komma till insikt om detta.

³⁶ *Evangelii Härold* 31/7 1919.

Den fria församlingen – eller den samfundsfria församlingen – blev en grundsten inom Pingströrelsen. Rhode Struble skriver att »näst läran om Andedopet med tungotal och de karismatiska gåvorna har ingen lära haft så stor betydelse som denna«. ³⁷ Missionär Everth Carlsson har berättat att när hans äldre syster kom hem från bibelskolan i Filadelfia år 1922 förkunnade hon »fyra grundsanningar: frälsning, dop, andedop och ut i frihet från samfunden«. ³⁸

År 1919 var Lewi Pethrus tämligen väl etablerad som de fria församlingarnas informelle ledare. Hans ansträngningar under de gångna sex åren hade gett resultat. Grundläggande för hans position som ledare var givetvis hans ledaregenskaper, men också det faktum att han var föreståndare för Filadelfiaförsamlingen i Stockholm.

1920-talet kan betecknas som en tid av konsolidering för Pingströrelsen. Enheten växte sig stark, vilket skulle visa sig gynnsamt under de påfrestningar som de konflikter vi behandlar här skulle komma att innebära. Motståndet från de »gamla« samfunden avtog dock inte nämnvärt. Även från samhället i övrigt motarbetades rörelsen ganska kraftigt under 1920-talet – det kostade på att vara pingstvän vid denna tid. Följden av detta yttre motstånd var att sammanhållningen ökade.

Det utbildades ganska snabbt en tämligen enhetlig ledningskultur i pingstförsamlingarna. Det demokratiska inslaget var i de flesta församlingarna inte så tydligt som inom samfunden, där medlemmar ofta uttalade sig både för och emot förslag som styrelserna lade fram. Pingstförsamlingarnas ledare, och då framförallt föreståndarna, hade i kraft av sina ämbeten en auktoritet som höll tillbaka medlemmarna i den mån de hade kritiska synpunkter på de förslag som de skulle ta ställning till. Många reagerade mot detta men vågade helt enkelt inte yttra sig. Andra ansåg att brödernas behandling av ett ärende borgade för att förslagen var i enlighet med Guds vilja. Ivar Ramström skrev år 1947 att det är ett

tacksägelseämne, då förhållandet inom församlingen är sådant, att det av äldstekåren utarbetade förslaget mottages av hela församlingen med ett från hjärtat kommet »amen«, utan några diskussioner eller motförslag, som icke alltid är så nyttiga. ³⁹

³⁷ Struble 2009 (1982), s. 62.

³⁸ Everth Carlsson i brev 1975 till Bertil Carlsson, Bertil Carlssons samling.

³⁹ *Den Kristne* september 1947.

Medlemsutvecklingen

Antalet medlemmar i de församlingar som ansågs tillhöra Pingströrelsen ökade snabbt fram till slutet av 1930-talet. Tillväxten skedde inte minst genom att enskilda personer som tillhörde samfundsförsamlingar blev medlemmar i pingstförsamlingar. Det finns ingen tillförlitlig statistik för utvecklingen under de första decennierna, men man räknar med att den 1 januari 1929 fanns det 26 000 medlemmar fördelade på omkring 400 församlingar. Baptistsamfundets 680 församlingar hade 63 000 medlemmar och Missionsförbundets 1 600 församlingar hade 114 000 medlemmar.⁴⁰ Antalen är ungefärliga. I slutet av 1920-talet var uppskattningsvis 70 % av pingstförsamlingarnas medlemmar kvinnor med en medelålder mellan 35 och 40 år. Vi kan räkna med att ca 40 % av kvinnorna var under 30 år. Medelåldern för männen var ungefär fem år högre än för kvinnorna. Drygt 25 % av männen var under 30 år.⁴¹ Trots att kvinnorna var i majoritet leddes församlingarna av män och ledarskiktets medelålder var högre än medelåldern för hela populationen av män i församlingarna – sannolikt mellan fem och tio år högre.

Medlemmarna rekryterades främst från vad som vid denna tid kallades underklassen. Det var få som hade teoretisk utbildning utöver den som folkskolan gav. Yrken som var väl representerade i rörelsen var affärsbiträde, hembiträde, sjukvårdsbiträde, lantbruksarbetare, byggnadsarbetare och verkstadsarbetare. År 1929 hade kanske bara ett tiotal medlemmar i hela landet akademisk examen, dvs. lägst en kandidat-

⁴⁰ Under 1920-talet ökade medlemsantalet i pingstförsamlingarna med ca 25 000 vilket kan jämföras med ca 2 500 för baptistförsamlingarna och ca 7 000 för missionsförsamlingarna. Ungefär hälften av medlemmarna i pingstförsamlingarna år 1929 hade tillhört någon samfundsförsamling tidigare och många av dem som hade blivit medlemmar genom dop var ungdomar som kom från samfundens ungdomsföreningar. Det var först på 1930-talet som merparten av medlemmarna rekryterades i samband med frälsningsupplevelsen. Pingströrelsen upplevde då en »omvändelseväckelse« medan 1920-talet kan karakteriseras mer som en »andedopsväckelse«. När väckelsen mattades av i slutet av 1930-talet hade söndagsskolan blivit en betydande rekryteringsbas och kompenserade i någon mån det faktum att färre vuxna sökte sig till församlingarna. Vi kan då tala om en »avgörelseväckelse«. Från mitten av 1950-talet inträffade en stagnation, som inte bröts förrän i början av 1970-talet då medlemsantalet ökade något igen.

⁴¹ Dessa procenttal innebär att om vi utgår från 26 000 medlemmar fanns det 7 300 kvinnor under 30 år men endast 2 000 män under 30 år. Detta orsakade givetvis problem i församlingarna. Eftersom giftermål med icke troende inte var tillåtet, kom flertalet av dessa kvinnor att förbli ogifta. Under andra världskriget ökade utslutningarna av unga kvinnor som en följd av att de valde att söka sällskap med män som inte var avgjorda kristna och som församlingsledningarna inte kunde acceptera.

examen. Med den medlemsstruktur som Pingströrelsen hade var risken stor att den medlemsgrupp som utgjordes av unga kvinnor höll sig passiva vid församlingsmötena till de förslag som styrelserna lade fram. Många pastorer ansåg dessutom att en gift kvinna inte skulle yttra sig i ett församlingsmöte om hennes man var närvarande vid mötet i fråga. Det är möjligt att dessa förhållanden bidrog till att det var relativt få som begärde ordet i församlingsmötena för att yttra sig *mot* de förslag som styrelsen lade fram.

Troheten mot församlingarna var stor hos medlemmarna. Hade man möjlighet att närvara vid mötena så var man med. Bidragande till detta var den enkla hemmiljö som många levde i. Samlingen i kapellet blev ett välkommet avbrott. Förkunnelsen om Jesu återkomst var påfallande frekvent och många var förvissade om att han skulle komma tillbaka mycket snart. Budskapet om evig förtappelse var påträngande och därför var ett beslut om uteslutning något som fyllde de allra flesta medlemmar med sorg.

Pingstförsamlingarna i Stockholm

I början av år 1929 fanns fyra pingstförsamlingar i Stockholm: Filadelfia på Norr(malm), Tabor och Smyrna på Söder(malm) samt Östermalms fria församling.

Filadelfiaförsamlingen hade ordnats den 30 augusti 1910 av en bönegrupp av baptister från några olika församlingar. När Lewi Pethrus kom till församlingen i början av år 1911 hade Filadelfia ett 70-tal medlemmar. Möteslokalen låg sedan hösten 1921 i ett nybyggt hus på Sveavägen och rymde ca 1 300 personer. När lokalen projekterades år 1918 var medlemsantalet omkring 1 400 och tillväxten hög. Det visade sig snart att den var för liten; redan när man flyttade in var medlemsantalet omkring 1 900. År 1929 hyrdes Auditorium vid Norra Bantorget för flertalet av de gudstjänster som ägde rum kl. 11 på söndagarna. Lokalen rymde omkring 2 000 personer. Redan i början av år 1926 – drygt fyra år efter invigningen av Filadelfia vid Sveavägen – köpte församlingen den fastighet vid Rörstrandsgatan, där den nuvarande kyrkan skulle komma att byggas. I slutet av år 1928 pågick grundläggningen. Invigningen planerades till församlingens 20-årsjubileum. Lewi Pethrus och Alfred Gustafsson var föreståndare vid årsskiftet 1929/30.

Östermalms fria församling ordnades i oktober 1924. Medlemmarna kom från Filadelfiaförsamlingen och tanken med församlingsordnandet var att man bättre skulle nå befolkningen på Östermalm. Så blev det

emellertid inte. Församlingen fick ingen större framgång vad gällde medlemsantalet. I början av år 1929 hade den endast omkring 75 medlemmar. Mötena hölls i en källarlokal vid Majorsgatan och lokalens ganska låga standard var en viktig anledning till den låga tillväxten. Av ekonomiska skäl lämnade man denna lokal hösten 1929 och hyrde KFUK:s hörsal på Brunnsgratan, främst för de offentliga mötena. I maj 1930 upplöstes församlingen och de flesta medlemmarna gick in i Filadelfia som övertog församlingens tillgångar och skulder. Vid årsskiftet 1929/30 var Anders Edmundh föreståndare.

Smyrnaförsamlingen bildades den 21 oktober 1917 och bakgrunden var följande: Efter en schism år 1913 skedde en utbrytning från Stockholms femte baptistförsamling (Elimförsamlingen på Östermalm). 136 medlemmar tillsammans med församlingens föreståndare Carl Hedeén bildade då Gileadförsamlingen som ställde sig utanför Baptistsamfundet. På grund av meningsskiljaktigheter år 1917 när en ny föreståndare skulle kallas efter Carl Hedeén, upplöstes församlingen och en grupp på 56 personer bildade då Smyrnaförsamlingen, också den en fri baptistförsamling, men som snart räknades som en pingstförsamling. Flertalet av de övriga medlemmarna gick tillbaka till Elim. De flesta av medlemmarna i Smyrna bodde på Söder, varför verksamheten förlades dit. Hösten 1924 flyttade församlingen in i en biograflokal vid Adolf Fredriks torg 2. Antalet medlemmar den 1 januari 1929 var omkring 330. Föreståndare vid årsskiftet 1929/30 var Oscar Svanell.

Taborförsamlingen ordnades den 27 oktober 1919 av 31 medlemmar från Filadelfiaförsamlingen. Det skedde i samförstånd med moderförsamlingen. Tanken var att bedriva verksamhet på Södermalm men i en annan del än där Smyrnaförsamlingen då verkade. År 1921 köptes en fastighet vid Brännkyrkagatan där det fanns en lokal som församlingen kunde använda. Tabors och Smyrnas möteslokaler kom då att ligga bara någon kilometer från varandra. Antalet medlemmar den 1 januari 1929 uppskattar vi till 270. Sammanlagt fanns det alltså omkring 600 medlemmar i de två Söderförsamlingarna. Vid årsskiftet 1929/30 var Helge Holmgren föreståndare.

3.2 Yttre missionen fram till och med år 1924

Pingstförsamlingarna började tidigt understödja verksamheten på de »yttre fälten«. Många församlingar tog emot besök av missionärer och missionärskandidater och gav dem då en kollekt – eller offer som var det gängse uttrycket – för att hjälpa dem. Man kunde också lämna bidrag till etablerade missionsällskap med samfundsanknytning. Större församlingar sände snart ut egna missionärer och efter hand gav många mindre församlingar löfte om mer eller mindre fasta åtaganden för att bidra till olika missionärers underhåll.

Pethrus ansåg sig finna stöd i Bibeln att det var den lokala församlingen som skulle sända ut och underhålla missionärer och att detta hade fördelar jämfört med en centraliserad organisation.

Ett långt större intresse för den yttre missionen skall komma att visa sig, så snart församlingen kommer i direkt förbindelse med missionsfältet. Det verkar helt annorlunda på församlingen, när den får sända sina medel direkt till den plats, där de skall användas, emot att sända dem till en missionskassa i hemlandet. Genom det senare sättet kommer aldrig den enskilda församlingen i förbindelse med missionsfältet. Den kanske får läsa någon missionsrapport från det fält, för vilket dess penningar är givna, men huru annorlunda blir det icke, när församlingen får meddelande direkt från den plats och från det folk, som mottager dess missionsmedel. Den känner missionärerna, som arbetar där. Medlemmarna har dem kanske som ett dagligt böneämne, och i församlingens möten nämnes deras namn allt som oftast. Detta har sin välgörande inverkan på offersinnet, vilket kommer till synes, när missionsoffren upptages. – Samfundsmissionen bidrager till att döda det enskilda initiativet i Guds rike. Det finns församlingar, som känner sig manade att upptaga egen mission, men de kan icke få det, ty då kommer de ju i opposition med det samfund de tillhör.⁴²

Det visade sig emellertid inte vara helt lätt att bedriva yttre mission med egna missionärer. Församlingarna ställdes inför problem som man inte hade kunskap eller resurser att klara av. Avsaknaden av en central organisation försvårade samarbetet mellan missionärerna. Det fanns de som kände sig fria att agera utan större hänsyn till andra missionärer på samma fält. Det existerade ingen arbetsordning och inga regler som man förband sig att följa – »vill man lära sig språket, javäl, då gör man det, så länge det är roligt«.⁴³

⁴² Pethrus 1954, s. 242. Citatet är från år 1920.

⁴³ *Cirkulärbrev inför missionskonferensen 22–25 mars 1924*, Bertil Carlssons samling.

Antalet utsända missionärer ökade efterhand och år 1921 konstaterades att

under de tio sista åren har ett 50-tal bröder och systrar från de fria församlingarna i vårt land gått ut som missionärer, utan att stå i förbindelse med något annat sällskap, än de församlingar de tillhörde; och varje medlem i dessa församlingar är medansvariga för sina missionärer.⁴⁴

Franklin anställs av Filadelfiaförsamlingen i Stockholm

Även Filadelfiaförsamlingen i Stockholm saknade den kompetens som erfordrades för att missionsverksamheten skulle fungera tillfredsställande. År 1923 fick emellertid Pethrus kontakt med Franklin, som då hade ansvar för Svenska Alliansmissionens yttre mission. Denne förklarade sig intresserad att komma församlingen till hjälp, och den 17 september 1923 beslöt Filadelfiaförsamlingen »enhälligt att som predikant kalla broder A.P. Franklin, [och] det uppsteg ett innerligt och varmt tack till Gud för all den nåd och hjälp han sänder i arbetet».⁴⁵ Pethrus skriver:

Broder A.P. Franklin har kallats av vår församling att ägna sig åt arbetet i församlingen här, särskilt då det som tillhör yttre missionen. Församlingen har många missionärer, och vi ha länge bedit Gud om att sända oss en man för väntande missionsuppgifter, som ingen av oss haft varken kvalifikationer eller tid att sköta, såsom sig bort. Då nu broder Franklin kommit ut bland det fria pingstfolket, sågo vi detta såsom en underbar Guds ledning. [...] En del vänner i landet, som hört, att vi kallat broder Franklin, ha kanske tänkt, att vi nu skulle sätta till med missionsstyrelse och missionssekreterare m.m. sådant. Vi vilja då meddela, att broder Franklin är Filadelfiaförsamlingens i Stockholm arbetare, men att han säkerligen gärna kommer såsom församlingens övriga predikanter alltid gjort att vara villig hjälpa vänner ute i landet, så långt det står i hans kraft och förmåga. Hans 23-åriga erfarenhet i missionsarbetet, varav han tillbragt 17 år på missionsfältet, ger honom förutsättningar att kunna komma vänner och församlingar till hjälp i många missionsfrågor, som kräva både erfarenhet och gudomlig visdom.⁴⁶

⁴⁴ *Filadelfiaförsamlingens i Stockholm tioårsberättelse för åren 1910–1920*. – Vi har beräknat antalet missionärer vid två senare tidpunkter utifrån *Söderholm 1928*. Det sammanlagda antalet som den 31 december 1924 under någon period hade arbetat på något missionsfält var 108. Elva av dessa var inte utsända av pingstförsamlingar i Sverige; några var ute på eget initiativ och var inte avskilda som missionärer. Antalet verk samma missionärer – antingen de var på missionsfälten eller hemma för vila – uppgick till 84 den 31 december 1924. Övriga hade avlidit eller avbrutit sin tjänst. Om vi går fram till den 31 december 1928 uppgick antalet missionärer till 112.

⁴⁵ Förs.prot. 17/9 1923, § 10.

⁴⁶ Lewi Pethrus i *Evangelii Härold* 18/10 1923.

Franklin besvarade alltså kallelsen jakande och tillträdde redan den 1 oktober.

Filadelfiaförsamlingen tillsätter ett missionsråd

Den 8 januari 1924 beslöt äldste- och diakonkåren i Filadelfia att »kalla vår mission på de yttre missionsfälten för 'Svenska Fria Missionen'«. Man samtalade också om hur de fria församlingarnas behov ute i landet skulle mötas. Man konstaterade att det inte var lämpligt att bilda en styrelse som skulle representera alla de missionerande pingstförsamlingarna eftersom man då kunde »komma in på den gamla samfundsvägen«. Beslutet blev därför att tillsätta ett missionsråd i Filadelfiaförsamlingen. Men man ville »gärna tjäna såsom missionsstyrelse för hela svenska pingstmissionen och själv ikläda sig omkostnaderna för lokal och personal för den därmed nödvändiga missionsexpeditionen«. ⁴⁷ På detta sätt kunde man kringgå bildandet av en för Pingströrelsen gemensam missionsstyrelse som var utsedd av de fria församlingarna. Tanken var att dessa skulle överlåta »förvaltningen« åt detta råd. Mer exakt vad som menades med förvaltning framgår dock inte.

Redan några dagar efter styrelsemötet den 8 januari 1924 ändrades namnet på församlingens yttre mission till »Svenska FiladelfiaMissionen i Stockholm« och på års- och administrationsmötet 13–14 januari tillsattes missionsrådet, som kom att bestå av fem medlemmar, A.P. Franklin, Lewi Pethrus, Alfred Gustafsson och Hilding Hedberg ⁴⁸, vilka samtliga var pastorer i församlingen, samt diakonen Filip Lundberg (uppräknade i den ordning som de nämns i protokollet). Tre månader senare återtog namnet Svenska Fria Missionen.

Tanken var att representanter för församlingarna snarast möjligt skulle inbjudas till ett missionsmöte för att få information om den hjälp som Filadelfia kunde ge. Efter årsmötet reste emellertid Pethrus till England på ett besök för att sedan fortsätta till Amerika. Han var tillbaka i Filadelfiaförsamlingen först i slutet av augusti. Det blev därför Franklin som fick ta ansvar för missionsmötet. Pethrus och Franklin var troligen övertygade om att församlingarna tacksamt skulle ta emot erbjudandet. Innan vi går vidare ska vi se något på pingstmissionen i Kongo och Rhodesia.

⁴⁷ Styr.prot. 8/1 1924, § 1.

⁴⁸ Hilding Hedberg (1876–1953) – f.d. bankdirektör – var anställd av Filadelfiaförsamlingen från hösten 1922 till hösten 1925 som pastor men arbetade främst med uppgifter som rörde församlingens tryckeri och bokförlag. Han lämnade befattningen och senare församlingsgemenskapen på egen begäran efter en konflikt med styrelsen.

Något om problemen för pingstmissionen i Afrika

Ett särskilt problem som Filadelfia i Stockholm och Elim i Malmö hade, var att i Kongo krävde myndigheterna att endast ett missionssällskap stod bakom missionärerna – de accepterade inte varje enskild församling som huvudman – och i Rhodesia var inte Filadelfiaförsamlingens mission godkänd av myndigheterna.

Axel B. Lindgren var den förste svenske pingstmissionären i **Kongo**. Han reste ut i april 1921, men dessförinnan hade han varit i USA och Frankrike för språkstudier. Ytterligare elva missionärer anlände under år 1922. Missionsstationer upprättades på tre platser. I april eller maj 1923 meddelade myndigheterna att missionärerna inte hade rätt att bedriva mission och att två av missionsstationerna måste överges. Missionärerna samlades därför i den tredje missionsstationen – Uvira vid norra änden av Tanganyikasjön – och ägnade sig åt språk- och bibelstudier. Lindgren lämnade emellertid Kongo på eget initiativ. Den 20 maj 1923 skrev han under sin hemresa ett brev till Pethrus att han var på väg hem och att anledningen var den vändning verksamheten tagit i Kongo. Han menade att det var nödvändigt att formalisera missionens förhållande till kolonialmyndigheterna i Belgien för att missionärerna skulle kunna ta upp arbetet i Kongo. På hemfärden stannade han i Bryssel och träffade representanter för Belgiska regeringen. Efter att ha kommit hem till Sverige medverkade han den 9 juni 1923 i ett diakonmöte i Elimförsamlingen i Malmö. Där berättade han att missionärerna hade blivit »drivna ifrån sina verksamhetsfält eftersom de ej ifrån hemlandet erhållit de papper, som kolonialmyndigheterna fordrade som bevis för att de skulle få Koncession på land där nere«. I Bryssel hade han fått

ett utdrag ur koloniallagen och ett formulär att fylla uti, där alla Pingstförsamlingar i Sverige, som hade missionärer skulle sätta sitt namn och adress jämte församlingsföreståndare och en person till. Alla samtliga skulle på ett och samma papper sätta namn och adress jämte församlingens namn, detta papper skulle sedan skickas till Bryssel till Kolonialministern, sedan fick missionärerna Koncession på land.⁴⁹

Formuläret är avfattat på franska, bär rubriken »Certificat« och lyder fritt översatt:

Vi undertecknade officiella representanter för de fria svenska kyrkorna intygar att dessa kyrkor i gemenskap åtaga sig en mission i belgiska Kongo i Kivu-distriktet under namn av »La Mission des Eglises libres suédoises«

⁴⁹ Elimförsamlingens i Malmö styrelseprotokoll 9/6 1923, Bertil Carlssons samling.

och att de ämnar ge till denna mission all hjälp som den kommer att behöva. Förutom dessa kyrkor som undertecknade representerar finns det omkring tre hundra kyrkor som omfattar denna mission med ett stort intresse. – Vi ger full garanti att vi kommer att se till att medlemmarna av vårt förbund i Kongo inte kommer att göra något som står i strid med lagstiftningen eller de belgiska intressena samt att de kommer att anstränga sig att fullfölja sitt humanitära och evangeliska arbete i samråd med de koloniala myndigheterna.⁵⁰ (Vår översättning)

Formuläret undertecknades av företrädare för åtta pingstförsamlingar, nämligen Filadelfia i Stockholm, Tabor i Stockholm, Smyrna i Hälsingborg, Filadelfia i Östersund, Elim i Malmö, Salem i Karlsborg, Salem i Gävle och Elim i Trelleborg. Vi vet inte vad som hände med denna skrivelse.

Det skulle visa sig att den lokala administrationen i Uvira hade vilsefört missionärerna. Det behövdes i princip inget tillstånd för att bedriva mission och de kunde efter några månader återuppta sin verksamhet igen. Men missionsstationer och boningshus måste skrivas i missionärernas egna namn.

Hösten 1923 var således verksamheten igång igen, men genom att man inte hade ett officiellt tillstånd av myndigheterna i Belgien att bedriva mission kunde den lokala administrationen eller andra trakassera missionärerna utan påföljd. Så skedde också och i november 1923 inträffade tre dödsfall genom förgiftning – man misstänkte att gift hade blandats i maten. Tidigare samma år hade en kvinnlig missionär avlidit och hennes man lämnat missionsfältet. Ganska snart hade alla missionärer rest hem utom två, Ruth och Lars Julius Aspenlind, som fortsatte att verka i Uvira trots stort motstånd. Den 1 oktober 1924 fick Aspenlind tillstånd att förvärva ett jordområde i Nya Magira, tre dagsresor nordväst om Uvira. Dit kom han vid jultiden 1924 och det blev inledningen till den omfattande missionsverksamhet som pingstförsamlingarna efterhand kom att bedriva i Kongo.

För missionärerna var det angeläget att få tillstånd av kolonialmyndigheten i Belgien att bedriva missionsverksamhet. För att kunna förvärva jordegendomar och uppföra missionsstationer och andra byggnader var det dessutom nödvändigt att vara erkänd som *Personnalité civile* eller som man ofta uttryckte det, att ha erhållit *Personnalité civile*, ett begrepp som närmast torde motsvara »juridisk person« eller »rättssubjekt som inte är en fysisk person« enligt svensk lagtext. I båda fallen skulle ett missionssällskap stå bakom ansökningarna. Givetvis kunde

⁵⁰ *Certifikat*, Bertil Carlssons samling.

en församling få tillstånd men då var det inte möjligt för andra församlingar i samma rörelse att få det. Man lägger märke till att det certifikat som Axel B. Lindgren arbetade med avsåg flera församlingar men under ett gemensamt namn.

Pingströrelsens mission blev som vi kommer att se (s. 34) erkänd år 1924 som missionsällskap, troligen under namnet *La Mission Libre Suédoise*, men erhöll först år 1930 eller 1931 *Personnalité civile* (s. 207).

Den 2 april 1921 lämnade fem pingstmissionärer Göteborg för att resa till Sydafrika. Fyra av dem var utsända av Filadelfia i Stockholm. Före utresan hade missionärerna från Filadelfia

gjort en framställning om att församlingen skulle välja en broder [...] som vore mäktig engelska språket, såsom sekreterare för de yttre missionsfälten. Denna framställning avsåg [...] och beslutades att all korrespondens rörande yttre mission [...] skola adresseras till församlingens expedition.

Missionärerna ville också

inom sig få utse en s.k. superintendent att vara deras talesman inför engelska myndigheter, vilket av dessa myndigheter fordras av varje mission som söker att bli etablerad där ute. Denna framställning avsåg av församlingen.⁵¹

Lösningen blev att de arbetade tillsammans med en pingstmission som var organiserad som ett samfund benämnt »Full Gospel Church«. Församlingen beslöt att om det blev nödvändigt att lämna detta samarbete skulle »de få bilda en egen mission med [...] namnet Filadelfia Baptist Church av [!] Stockholm Sweden«. ⁵²

Det var emellertid svårt att finna egna fält i Sydafrika. Den svenska pingstmissionen var »dessutom [...] icke lagligen erkänd av myndigheterna«. ⁵³ Missionärerna drog därför vidare till **Rhodesia** och de första kom dit i juli 1922 och de övriga i maj 1923. En missionär – Hans Nilsson – utsänd av Helgelseförbundet blev till stor hjälp för pingstmissionärerna att etablera sig i Rhodesia.

På ett underbart sätt har Gud öppnat fält för våra missionärer [...] och beslöt församlingen i enlighet med förslag som inkommit att kalla denna mission för Svenska Rhodesia Mission. Samtidigt valdes missionär Axel Karlsson till föreståndare, för att inför landets myndigheter representera vår mission, [samt] tillse att viktigare verksamhetsfrågor, upptagandet av nytt missionsområde, ny- och tillbyggnader, större utgiftsposter o dyl. behandlas och beslutas i samråd med våra övriga missionärer inom verksamhetsfältet samt

⁵¹ Förs.prot. 14/2 1920.

⁵² Förs.prot. 28/11 1921.

⁵³ Söderholm 1928, s. 312.

att beslut i ovannämnda viktigare verksamhetsfrågor efter behandling av missionärerna gemensamt underställas hemförsamlingen för avgörande.⁵⁴

Myndigheterna i Rhodesia vägrade emellertid att godkänna den svenska pingstmissionen och i början av år 1924 tvingades man att avbryta verksamheten. I ett brev till Filadelfia skrev Hans Nilsson om problemen och påpekade då också en del interna förhållanden och menade att det måste finnas ett »gemensamt intresse i missionen, om än missionärerna underhållas från lokalförsamlingar. Som det nu är, är det nästan som ett hus söndrat mot sig själv«. Och missionär Gunnar Ländin skrev att »om ni vidare vill bedriva mission här, måste ni därhemma bilda en gemensam styrelse för de fria församlingarna, eller en styrelse inom församlingen [Filadelfia], genom vilka missionärerna utsändas«. ⁵⁵ Hans Nilsson reste upp till huvudstaden Salesbury och lyckades på något sätt ordna så att missionen blev erkänd.

Ett misslyckat försök i mars 1924 att få uppslutning kring Filadelfiaförsamlingens förslag

I ett cirkulärbrev, som är daterat den 21 februari 1924, inbjöd Filadelfias äldste- och diakonkår till en uppbyggelse- och missionskonferens som skulle äga rum den 22–25 mars – lördag till tisdag, som var Marie Bebdålseldsdag.

I brevet ges exempel på problem som man brottades med på missionsfälten. Man menade att svårigheterna hade till stor del uppstått »genom vissa försummelser under arbetets början såsom till exempel själva missionens namnfråga. [...] Det är ju klart, att man i rent legalt hänseende icke kan bedriva mission utan namn.« I brevet lämnas också information om att Filadelfias missionsråd »skulle kunna tjäna hela landet och stå ansvarigt inför myndigheterna i alla legala saker såsom infasta egendom, anskaffa pass, bevaka testamenten och gåvobrev m.m.« ⁵⁶ Den 13 mars annonserades konferensen i *Evangelii Härold* till den 23–25 mars och en vecka senare till den 23–27 mars.

Måndagen blev en bönedag och först på onsdagen började förhandlingarna. Rikard Fris skrev efter onsdagens överläggningar: »Ingen lösning. Två skarpa åtskiljda linjer – eller tre – organisation av olika församlingar, mission genom Filadelfia eller allt som förut.« ⁵⁷

⁵⁴ Förs.prot. 12/3 1923.

⁵⁵ *Cirkulärbrev inför missionskonferensen 22–25 mars 1924*, Bertil Carlssons samling.

⁵⁶ Ibidem.

⁵⁷ Fris 1973, s. 197–198.

Filadelfiaförsamlingens representanter med Franklin i spetsen, eftersom Pethrus var bortrest, förmådde emellertid inte att föra missionsfrågan i hamn – det blev »som förut«. En anledning till misslyckandet var att många fruktade att Filadelfia skulle bli »ägare till all vår mission och det var de inte nöjda med«. ⁵⁸

Söderholm sammanfattade överläggningarna i *Evangelii Härold*:

En del rådplägningar, som särskilt under onsdagen och torsdagen fördes angående bästa sättet att lösa en del svåra missionsproblem, särskilt vad beträffar missionen i Afrika, gävo till resultat, att den fria missionen borde under Guds ledning söka att lösa sina missionsuppgifter efter den nåd Gud give. ⁵⁹

Även om församlingarnas representanter hade avvisat förslaget att missionsrådet (eller missionskommittén som den kom att kallas) skulle fungera som en missionsstyrelse för pingstförsamlingarna blev det ändå anlitat av dessa när de behövde hjälp. Så gott som alltid var det Franklin som tog tag i ärendena. De åtgärder som han föreslog i missionskommitténs namn uppfattades inte sällan som intrång i församlingarnas självständighet. Från missionskommitténs sida ansåg man nog att hans förslag var bra och ofta de enda möjliga. Men det riktades »ständigt kritik utifrån landet« mot bröderna i Filadelfia och det var besvärande. ⁶⁰

Genom besök i flera församlingar skaffade sig Franklin under år 1924 en uppfattning om pingstförsamlingarnas missionsintresse och deras insatser för missionen. I maj månad reste han till Bryssel och vid hemkomsten kunde han rapportera att generaldirektören för kolonierna hade erkänt namnet Svenska Fria Missionen för missionsverksamheten i Kongo samt skickat ett brev till generalguvernören där och föreslagit denne att

giva oss tillfällig rätt att bosätta oss i Uvira, Kaila och Makura, uppföra tillfälliga byggnader, utföra det arbete, som vårt kall medförde, och sedan få tillfälle för vidare underhandlingar om alla de civila rättigheter, som givits åt föregående äldre missionssällskap. ⁶¹

Vi har inte funnit någon uppgift när generalguvernören bestämde sig att tillmötesgå generaldirektörens förslag, men det torde ha varit under hösten samma år, eftersom det kan finnas ett samband med att Aspenlind

⁵⁸ Rakel Fris intervjuad 4/10 1976 av Alf Lindberg, Alf Lindbergs samling.

⁵⁹ *Evangelii Härold* 3/4 1924.

⁶⁰ Rakel Fris intervjuad 9/8 1976 av Alf Lindberg, Alf Lindbergs samling.

⁶¹ *Evangelii Härold* 29/5 1924.

fick tillstånd i oktober samma år enligt ovan (s. 31) att förvärva ett markområde i Nya Magira för att kunna påbörja missionsverksamhet där.

Ett nytt försök förbereds

När Pethrus kom hem från Amerika började han arbeta fram ett nytt förslag i stället för det som hade presenterats vid den misslyckade marskonferensen. Utvecklingen sedan mars månad hade nog fått honom att inse att missionsrådet inte skulle finnas i Filadelfiaförsamlingen; han och »bröderna ville [...] inte vara med om« den kritik som församlingarna riktade mot dem.⁶²

I ett brev från Vänersborg skriver Franklin till Pethrus att det hade gjort honom ont att se honom »så orolig över missions-saken«.

Troligen hade någon givit dig för mycket av avigsidan av konferensen. Jag mötte Fris i Ludvika på järnvägsstationen. Han visste icke om någon oro i landet över missions-saken. [...] Att varje församling har sin missionär under en enhetlig ledning, som ej lägger sig i det inre arbetet borde kunna lyckas.⁶³

Och något senare skriver Pethrus till Fris:

Jag skulle haft väldigt god lust att samtala ytterligare med dig i missionsfrågan. Den rör sig i mitt sinne dagligen, och jag känner, att vi måste komma till en verklig lösning i saken för att få arbetsro och Guds verk i landet mera lugn. Vad jag stannat för under sista tiden är en alldeles fristående kommitté, bestående av de bröder, som Herren särskilt kallat och lagt missionens stora sak på hjärtat att dessa bröder stödda av vårt förtroende, förena sig i en kommitté utan att väljas av någon men stödjas i sitt företag av de fria församlingarna och predikanterna i landet, och att dessa bröder, som ha denna kallelse, ordna sig till en kommitté, som tager sitt ämbete från Gud. På det sättet äro de icke valda av församlingarna och utgöra således ingen sammanslutning av dessa. Så kunna församlingarna var och en för sig ha sina missionärer. Om församlingarna äro stora och ha mycken mission, kunna de ha sin egen missionskommitté, men denna fristående kommitté utgör det organ, varigenom församlingarna såväl som enskilda kunna utföra mission på missionsfältet. De som utöva mission genom denna kommitté skola icke ha någon slags rösträtt i densamma och lägga sig i missionen och dess ordnande utan kommittén skall sköta den självständigt – i den mån den kan sköta missionen i samförstånd med församlingarna, i den mån växer deras förtroende.⁶⁴

⁶² Rakel Fris intervjuad 9/8 1976 av Alf Lindberg, Alf Lindbergs samling.

⁶³ A.P. Franklin i brev 2/9 1924 till Lewi Pethrus, Alf Lindbergs samling.

⁶⁴ Lewi Pethrus i brev 16/10 1924 till Rakel och Rikard Fris, Alf Lindbergs samling.

Med en fristående kommitté bestående »av de bröder som Herren särskilt kallat« skulle kritiken inte längre drabba Filadelfiaförsamlingen. Hans ordval indikerar att han menade att bröderna ifråga redan var kallade.

Under rubriken »Församlingens frihet« skriver Pethrus i slutet av oktober en artikel i *Evangelii Härold* där han ger exempel från USA vad fria församlingar kan åstadkomma för att sedan flytta fokus till Sverige och slutar med att konstatera att

det finns möjlighet att bedriva gemensam mission, utan att församlingarna på något sätt behöver sammansluta sig. Församlingarnas absoluta frihet är ett oundgängligt livsvillkor för den härliga pingstväckelsens bevarande.⁶⁵

Ett par veckor senare var han beredd att ordna en ny missionskonferens, som Filadelfiaförsamlingen inbjöd till:

Missionsmöte. Bröder och systrar från fria församlingar i vårt land, vilka deltaga i den yttre missionen, inbjudas till möte i Filadelfiaförsamlingens lokaler, Stockholm, tisdag och onsdag den 9–10 dec. med början första dagen kl. 11 f.m. för rådplägning om yttre missionen. Meddelas endast på detta sätt.

Lewi Pethrus, Alfr. Gustafson.⁶⁶

Pethrus hade sannolikt förankrat det förslag som han skulle presentera på konferensen hos ett antal nyckelpersoner.

Församlingarna accepterar Pethrus förslag

Vi kan räkna med att ett par hundra pastorer, äldste, diakoner, missionärer, evangelister och vanliga medlemmar hörsammade Pethrus och Gustafssons inbjudan. Till konferensens ordförande valdes Lewi Pethrus, till sekreterare Lars Johansson och Ivar Claesson samt till justeringsmän Rikard Fris och Per Nilsson.

Under konferensens första dag gav Pethrus en bakgrund till varför man hade samlats och redogjorde för hur Filadelfiaförsamlingen hade ordnat sin mission varefter han presenterade sitt förslag till en missionskommitté.

På grund av de växande uppgifterna önskade nu församlingen få det samlade missionsansvaret lagt i andra händer, som kunde tjäna som förmedlande organ mellan församlingarna i landet, missionärerna och myndigheterna i de olika länderna. Vi tro, att Gud har utrustat några bröder ibland oss för denna uppgift, och att Han själv vill insätta dem i detta ämbete, samt att

⁶⁵ *Evangelii Härold* 30/10 1924.

⁶⁶ *Evangelii Härold* 27/11 1924.

de få taga denna sin uppgift ifrån Gud utan något val eller tillsättande av människor och även få känna sitt ansvar inför Gud. Dessa bröder måste då få församlingarnas och missionärernas fulla förtroende för att kunna fylla sin uppgift.

Pethrus inledde alltså med att deklarerat att de insatser som Franklin hade gjort för församlingarnas räkning inte längre kunde bäras av Filadelfia-församlingen. Det måste bli en ändring.

Broder Per Nilsson framförde ett förslag, som framkom redan vid missionskonferensen den 26–27 mars i år, att missionsrådet borde bestå av föreståndarna i de församlingar, vilka bedriva yttre mission. – Därefter lämnade br. Pethrus ännu några upplysningar och förklaringar till sitt förslag. Sedan yttrade sig bröderna Hjelm, Svanell, Barth, Gustaf Flood, E. Fraim, Jönsson fr. Malmö, A.B. Lindgren och Ivar Claesson, vilka uttalade olika synpunkter i fråga om missionsspörsmålets ordnande.

Samtalet avslutades kl. 3.45 e.m. och upptogs åter kl. 6 e.m. Nu yttrade sig bröderna G. Roberth, B. Zettersten, Paul Ongman, Svanell, Barth och Gustafsson med fullt instämmande i tanken på några av Gud utsedda bröder såsom organ för missionens handhavande. Vid 7-tiden var det en allmän känsla av enighet i denna tanke. Därefter följde en stund i bön.

Efter bönestunden upptogs samtalet om missionskommitténs ställning och övriga detaljer. Under samtalet yttrade sig bröderna Pethrus, Barth, Em. Larsson, Hjelm, Franklin, Fris, Lars Johansson, Svanell, Paul Ongman, Antonsson fr. Stockholm, A.B. Lindgren, Per Nilsson, David Lundkvist, Roberth, Zettersten och Johannes Hydéhn.

Samtalen rörde sig nu omkring den ställning och de uppgifter som missionskommittén – eller missionsrådet som den snart kom att kallas – skulle ha.

Under samtalet framhölls, att kommitténs uppgift blir att tjäna församlingarna, och den får sålunda ingen maktställning över dessa utan de behåller sin absoluta frihet. Kommitténs ställning blir därför en trosställning men församlingarna måste också känna sin plikt, så att kommittén har de missionerande församlingarna bakom sig, och att dessa känner ansvaret för de missionärer, de åtagit sig. Samarbetet mellan kommittén och församlingarna bör inte bindas av några stadgar, utan bör få vara fritt. Vid antagande och utsändande av missionärer bör det från början vara samarbete mellan vederbörande församling och kommittén, då den senare ju kommer att stå ansvarig inför myndigheterna och därför icke kan utsända dem, som den inte kan påtaga sig ansvar för inför myndigheterna. Missionärerna måste ge kommittén sitt förtroende. Kommittén bör upprätta arbetsordning för fälten och få leda arbetet där. Den står icke som ägare av egendom, utan får anses som förvaltare av den Svenska Fria Missionens egendom, varför den har att utsända officiella rapporter och redovisningar.

Dagens möte avslutades vid niotiden på kvällen med att deltagarna genom handuppräknning gav till känna att de var övertygade om att det var Guds vilja att den yttre missionen »handhaves av bröder, som Gud på ett särskilt sätt uttagit för denna uppgift«.

Andra konferensdagens förmiddag ägnades åt bön, och förhandlingarna återupptogs kl. 13.45.

Broder Pethrus ansåg, att den helige Ande gett en samstämmig visshet om vilka bröder Herren utsett, och att det nu gällde att få fram dessa utan val eller något mänskligt tillsättande.

Broder Lidman talade om att han i går genom uppenbarelse fått veta, att det skulle vara tre bröder, och namnen hade även getts honom. På allmän uppmaning nämnde han då dessa namn. De var: Fris, Franklin och Claesson. Då dessa namn nämndes, gick det ett mäktigt »amen« från de församlade deltagarna och vi förnummo Andens sanktion. Bröderna Lars Johansson, Roberth, Fraim, Baggström, Alg. Vikström, L. Pethrus, Barth, J.E. Hjelm, Alfr. Gustafsson, Em. Larsson, A.B. Lindgren, Per Nilsson, Zettersten, Widmark, Hedberg omtalade därefter, att de också fått visshet om dessa namn. En syster i mötet omtalade en uppenbarelse, som hon fick just för dessa bröder. Hon såg i Anden en blodröd mantel svepas om broder Fris; en ängel trädde fram till broder Franklin och övertäckte honom med sin ena vinge, och till broder Claesson kom ett skinande gudomsväsande med en liten bok, genomstrålad av ljus, som räcktes honom. De omgavos också av en änglaskara, som hon sett i början av mötet. [...] Det var en allmän glädje och tacksägelse till Gud.⁶⁷

Ett par budskap frambars »genom Anden om välsignelse över bröderna«.⁶⁸ Claesson skriver att för »Franklin behövdes inga budskap, men för Fris och Claesson kom budskap. Franklin backades upp av Lewi Pethrus«.⁶⁹

Mänskligt sett var valet av Franklin och Fris naturligt. Franklin var ju ansvarig för Filadelfiaförsamlingens yttre mission och det var närmast självklart att han skulle ingå i rådet. Han hade varit missionär och han kände fortfarande att hans kallelse gällde missionen. Fris hade en stark position genom sin missionskola i Högsby och hade ganska omfattande kontakter med många församlingar ute i landet, inte minst i frågor som rörde yttre missionen. Claesson var vid denna tid predikant och föreståndare i Elimförsamlingen i Malmö, en församling som hade ett stort missionsengagemang. Detta var sannolikt avgörande för att

⁶⁷ Redogörelse för missionsmötet i Filadelfia, Stockholm, den 9–10 dec. 1924, Bertil Carlssons samling.

⁶⁸ Ibidem.

⁶⁹ Ivar Claesson intervjuad 2/3 1974 av Bertil Carlsson, Bertil Carlssons samling.

han utsågs till sekreterare under konferensen. Man kan knappast framhålla att Claesson hade ett större intresse för yttre missionen än den genomsnittlige pingstpredikanten, men under konferensen talade han – liksom Franklin och Fris – om »att Gud kallat dem för detta uppdrag«. ⁷⁰ Något annat var heller inte möjligt med hänsyn till omständigheterna.

Missionsmötet blev en framgång för Pethrus, som efter mötet den 10 december menade att »antingen var detta från Gud eller också är ingenting i pingstväckelsen från Gud«. ⁷¹ och i en kort artikel i *Evangelii Härold* skriver han:

Av alla de underbara möten, som avhållits i vårt land, sedan Gud sände denna härliga pingstväckelse, har väl knappast något varit underbarare än detta möte. Så många som voro närvarande skola förvisso alltid minnas detsamma såsom något av det underbaraste, de upplevat.

Han poängterar att

Rikard Fris, A.P. Franklin och Ivar Claesson [...] äro ingen styrelse över de fria församlingarna, ty de äro icke tillsatta av församlingarna, ej heller av några representanter från dessa församlingar utan ett fristående organ, genom vilket de församlingar, som så vilja, kunna bedriva yttre mission. ⁷²

Svenska Morgonbladet skriver hösten 1929, efter att Franklin hade utslutits ur Filadelfia, om tillkomsten av SFM att »det som Pethrus år 1924 framställde som en direkt uppenbarelse av Gud [...], det framställes år 1929 hart när som ett djävulens bländverk«. ⁷³

Rikard Fris skrev senare att han inte skulle ha åtagit sig uppdraget. »Jag tog på mig oket i tro eller åtminstone förhoppning, att pingstväckelsens församlingar skulle kunna enas i då aktuella missionsfrågor.« ⁷⁴

Sekreterarna i missionsmötet tog fram ett protokoll – *Redogörelse för missionsmötet i Filadelfia, Stockholm, den 9–10 dec. 1924* – som trycktes på Häroldens tryckeri i början av år 1925 och som vi har citerat ur ovan. Lewi Pethrus skrev år 1926 att detta protokoll hade »avtryckts och sänts ut till missionärerna, utan att mötets ordförande hade sett på det eller hade kännedom om detsammans utsändande«, ⁷⁵ och 1929 att protokollet »är vilseledande på flera punkter. [...] Det var endast ett fritt samråd« (s. 56). Sannolikt menar Pethrus att det som i protokollet framstår som

⁷⁰ Lewi Pethrus i *Evangelii Härold* 18/12 1924.

⁷¹ Fris 1973, s. 207–208.

⁷² *Evangelii Härold* 18/12 1924.

⁷³ *Svenska Morgonbladet* 19/10 1929, ledare.

⁷⁴ Fris 1964, s. 91–92.

⁷⁵ *Evangelii Härold* 2/9 1926.

beslut inte var det även om sekreteraren och justeringsmännen hade uppfattat det så. Mötet hade ju ingen beslutsrätt; den låg hos församlingarna. Ändå rådde det nog konsensus mellan deltagarna, och »besluten« blev vägledande för missionsrådet. Utan dessa hade det säkerligen varit ganska svårt att påbörja arbetet.

Den »uppgift« och »ställning« som missionsrådet fick på missionsmötet framgår ovan (s. 37) och här vill vi endast kommentera ägandet av egendom. Formuleringen är oklar, men den egendom som åsyftas är sannolikt missionsstationer och andra hus (eller fastigheter) på missionsfälten. Det är emellertid svårare att avgöra vad som menas med att missionsrådet inte skulle äga någon egendom utan endast förvalta den som ägdes av SFM. Kanske att det med Svenska Fria Missionen här menades de fria församlingarnas mission. Men missionsrådet kom att uppfatta att det var SFM som skulle stå som ägare och det var i enlighet med Franklins uppfattning; han var starkt kritisk mot privat ägande (s. 107) av missionsegendom.

Så hade man skapat ett gemensamt missionsorgan, som fick överta namnet Svenska Fria Missionen från Filadelfiaförsamlingen. SFM skulle ledas av det missionsråd som hade utsetts av Gud. Församlingarnas representanter uppfattade säkert att den missionsexpedition som nu upprättades skulle vara ett tandlöst organ till hjälp för församlingarna. Det var givetvis upp till varje enskild församling att använda sig av SFM eller inte. Det måste också ha gått att skraddarsy en lösning för en församling som t.ex. bara önskade en begränsad hjälp. Missionsrådet fick ingen att rapportera till utöver varje enskild församling i vars och ens angelägenheter, och man hade ingen som skulle övervaka arbetet. Insamlingarna redovisades detaljerat i *Evangelii Härold* liksom deras ändamål. Räkenskaperna utsattes för årlig revision (se vidare s. 203 och 206).

3.3 Svenska Fria Missionen börjar sin verksamhet

Filadelfiaförsamlingen beslöt i slutet av februari 1925 att överlämna sina fonder för yttre missionen till SFM. Samtidigt upplöstes det egna missionsrådet, eftersom det inte längre hade någon uppgift. Pethrus hade år 1919 framfört som sin åsikt att »varje lokalförsamling är ett missions-sällskap. Det är Jesu mening att så skall vara.« Nu hade hans egen församling överlämnat en stor del av ansvaret för sin yttre mission till ett missionsorgan vid sidan av församlingen. Av SFM:s årsberättelse för 1925 framgår att utöver Filadelfiaförsamlingen i Stockholm hade »flera församlingar« börjat använda SFM och »utsänt sina missionärer och medel« genom missionsrådet.⁷⁶ I årsberättelsen understryker man att SFM inte är »någon samfundsorganisation, ty den sammansluter inte församlingar under en gemensam styrelse. Den är ej heller någon missionsförening, ty enskilda kristna kan ej heller få inträde eller medlemskap.«⁷⁷ Stadgarna (s. 44) föreskrev att missionsrådet skulle ge ut årsberättelser men det gjordes bara första året. Franklin skrev att »den togs så illa upp såsom 'efterapande samfunden', att Fris och Claesson icke mer kunde förmås att vara med om en upprening«.⁷⁸

Arbetet inom missionsrådet

Franklin, som var bosatt i Stockholm, var heltidsanställd av SFM medan Fris och Claesson hade kvar sina tidigare tjänster. Fris bodde i Högsby och Claesson i Göteborg efter att han i slutet av år 1924 flyttat från Malmö. Franklin planerade för att ganska ofta vara på resande fot och bekymrade sig över hur expeditionen skulle fungera när han var borta. Han insåg att Fris var bunden vid missionsskolan, varför hoppet stod till Claesson. Franklin försökte därför förmå honom att flytta upp till Stockholm för att bli expeditionschef inom SFM, men »broder Claesson flyttade till Göteborg i stället«.⁷⁹ Redan i juni hade han svarat ja på kallelsen därifrån.

Tidvis hade SFM anställda vid sidan av Franklin: en kassör, ett skrivbiträde och från år 1927 en personlig sekreterare till Franklin. År 1929 var Ester Hane kassör och Samuel Gullberg sekreterare. Då och då var emellertid Franklin ensam ordförande, kassör och sekreterare (jfr s. 162).

⁷⁶ Carlsson 2008 (1974), s. 51.

⁷⁷ Ibidem.

⁷⁸ Franklin 1930, s. 69–70.

⁷⁹ A.P. Franklin i brev 1929 till David Flood, Lewi Pethrus arkiv. Citatet är ur ett bilagt manus till en av Franklin författad artikel för *Svenska Morgonbladet*.

Franklin fick när han anställdes i Filadelfia hösten 1923 samma lön som Lewi Pethrus och Alfred Gustafsson, vilket innebar 500 kronor per månad. Denna lönesumma beslöt missionsrådet på Fris och Claessons förslag att han skulle få behålla som anställd i SFM. Två år senare höjdes den till 600 kronor per månad.

Franklin var missionsrådets huvudaktör. Han beredde de ärenden som skulle behandlas i rådets möten och utarbetade de dokument som behövdes i den egna verksamheten och i arbetet på missionsfältet, exempelvis arbetsordning för missionärerna. Enstaka gånger tog han hjälp av någon sakkunnig. Missionsrådets möten hölls med ett par tre månaders mellanrum på olika platser, exempelvis Stockholm, Högsby när Franklin var där som »gästföreläsare« samt Nyhem under Kölingaredskonferensen.⁸⁰ Expeditionen höll kontakt med missionärerna och församlingarna i löpande ärenden. Speciella frågor fördelades på ledamöterna, men Franklin tog nog hand om merparten. Viktiga kontakter med församlingarna var när nya missionärer skulle antagas och utsändas samt när hus eller fastigheter skulle byggas eller inköpas på missionsfälten. Det var också i dessa kontakter som missionsrådets agerande inte sällan kom i konflikt med synen på den fria församlingen. Man uppfattade att missionsrådet satte sig över församlingen, exempelvis genom att inte vilja godkänna en person som missionärskandidat eller att driva igenom att SFM skulle äga en missionsstation som skulle uppföras. Vi kan räkna med att Franklin var den som tog hand om flertalet sådana kontakter, eller tog över då Fris och Claesson inte ville eller förmådde övertyga församlingarna om hur det skulle vara. Franklin ansåg enligt Pethrus att »missionsverksamheten borde centraliseras och komma under en enhetlig ledning«.⁸¹ Successivt närmade man sig också ett sådant tillstånd, något som Fris och Claesson förmodligen aldrig hade tänkt sig. Fris tycks ändå ha accepterat förhållandet medan

⁸⁰ Ett exempel på ett missionsrådsmöte är ett av de första som hölls den 16–18 mars 1923 i Högsby. Där fattades beslut om två missionärens utresa och var de skulle placeras samt antogs en missionär. Vidare fastställdes underhåll till hemmavarande missionärer. Rikard Fris fick i uppdrag att besöka en församling för att förmå denna att öka sitt underhåll till en missionär i ett ekonomiskt nödläge. Tills vidare fick missionären en månatlig summa pengar från SFM. Några administrativa rutiner fastställdes och ett tillfälligt skrivbiträde anställdes. Man beslöt att ge ut en jultidning i samråd med Förlaget Filadelfia. Arbetsordning för missionärerna liksom stadgar för SFM antogs preliminärt. Hans Nilsson, som vi nämnt om tidigare tillsattes som tillfälligt ombud gentemot regeringen i Rhodesia. Slutligen tillsattes huvudman för missionsskolan i Högsby.

⁸¹ Pethrus 1954, s. 243.

det var ett problem för Claesson. Franklins kompetens och effektivitet gjorde att SFM blev en stark organisation. Det finns dock inget som pekar på att han strävade efter att få en annan position inom Pingst-rörelsen än att vara den samlande kraften för den yttre missionen.

I ett brev från slutet av år 1929 skrev Ivar Claesson till Franklin att du vet, att jag många gånger talat mycket allvar, att vi måste gå den väg, som var ursprungligen ämnad, utan några planer att göra missionen stark efter mänskligt sätt, och så ärligt och öppet samarbeta med ledande bröder.⁸²

Citatets avslutning ger intryck av att Franklin inte var särskilt intresserad av att söka samråd utanför missionsrådet. Rådet hade emellertid ganska täta överläggningar med Pethrus – ensam eller tillsammans med andra, t.ex. Gustafsson och Lidman.⁸³ Pethrus fick givetvis genom sina kontakter med SFM ett inflytande som han själv inte tycks ha ifrågasatt om det var rätt eller fel.

Franklin skriver år 1929 om samarbetet med Claesson:

Samarbetet har varit svårt men icke på grund av delade åsikter i arbetets utförande eller olika uppfattningar om bibliska riktlinjer, utan på grund av att broder Claesson icke varit tillräckligt intresserad av missionen. Med största möda har man fått honom till ett sammanträde. Redan vid det första sammanträdet kom han ca fem timmar försent, och sedan har förseningen varierat med få undantag. Medan vi bidat och väntat ha vi då föredragit ärendena, och vid hans ankomst gått över dem igen och fått hans sanktion.⁸⁴

Claesson å sin sida skriver vid samma tid om sin roll i missionsrådet att »jag ej övat något inflytande eller haft något om hand där, och vad jag sagt har ej upptagits i flesta fall, åtminstone [inte] i mera betydelsefulla fall«. ⁸⁵

⁸² A.P. Franklin i brev 1929 till David Flood, Lewi Pethrus arkiv. Citatet är ur ett bilagt brev daterat 8/12 1929 från Ivar Claesson till Franklin.

⁸³ I ett brev till Pethrus skriver exempelvis Fris 25/2 1927 inför Franklins hemkomst från Amerika att han hade »talat med Claesson att vi skulle träffas i Stockholm. Vi skulle önska att det blev vid en tidpunkt, då du är hemma, så vi också kunna få rådgöra med dig i de viktiga frågorna angående missionen« (Alf Lindbergs samling).

⁸⁴ A.P. Franklin i brev 1929 till David Flood, Lewi Pethrus arkiv. Citatet är ur ett bilagt manus till en av Franklin författad artikel för *Svenska Morgonbladet*.

⁸⁵ A.P. Franklin i brev 1929 till David Flood, Lewi Pethrus arkiv. Citatet är ur ett bilagt brev daterat 8/12 1929 från Ivar Claesson till Franklin.

Missionsinsamlingarna under Franklins ledning

En viktig uppgift för Franklin var att stötta insamlingar av medel till missionen. Han gjorde därför omfattande resor i landet och eftersom han var en gärna hörd talare blev offren stora. Under hans bortovaro under en 15-månaders missionsresa i Sydamerika 1926/27 (s. 49) sjönk också intäkterna till SFM.

Följande uppställning visar de totala intäkterna åren 1925–29:

1925	165 tkr
1926	133 tkr
1927	240 tkr
1928	296 tkr
1929	217 tkr.

Det låga beloppet för år 1926 skapade problem för SFM varför Franklin beslöt att avstå från tre månaders lön detta år. För omkostnader under sin resa satsade han dessutom 4 000 kr av egna medel. Insamlingsresultatet för år 1929 kom att påverkas av att församlingar tog över utbetalningarna för sina missionärer, men under de fem första månaderna samlade man in ungefär lika mycket som under samma period året innan. Dessutom kom det in ca 30 tkr till Kina som hade drabbats av en hungerkatastrof.

Svenska Fria Missionens stadgar

SFM övertog stadgar och arbetsordningar som utarbetats under den tid Franklin varit anställd i Filadelfia. Utformningen hade påverkats av att SFM var »inbäddad« i församlingen och stadgarna måste nu anpassas till att SFM hade blivit ett fristående organ. Franklin var den som hade ansvar för att dessa dokument togs fram liksom att administrativa rutiner infördes som skulle göra expeditionens arbete effektivt och bli till hjälp för missionärerna och de missionerande församlingarna.

Franklin ansåg tidigt att SFM måste bli ett rättssubjekt dvs. att som juridisk person kunna inneha rättigheter och skyldigheter. Att frågan blev aktuell berodde troligen på ett inköp av egendom på något missionsfält (jfr s. 37). Missionsrådet fastställde därför den 16 juni 1925 vad man kallade »huvudgrunder« – dvs. stadgar – för SFM. Dessa hade en utformning som mötte de krav som myndigheterna i Sverige ställde för att SFM skulle kunna bli en juridisk person. Sannolikt anpassades sedan utformningen till olika länders krav. Enligt Claesson var det Per Jacobson – diakon i Filadelfia och församlingens talesman i juridiska frågor – som stod bakom de nya stadgarna. Claesson menade också att dessa

var »lika dem som Pingstmissionen hade i Brasilien«. ⁸⁶ Rikard Fris skriver i *En cirkulärskrivelse angående yttre missionen 1929* (s. 111) om att missionsrådet hade anklagats för att ha hemlighållit SFM:s stadgar, något som han avvisar och hänvisar till att de blivit upplästa »på ett missionsmöte i Västerås« år 1925. ⁸⁷

Detaljerade regler styr missionärernas arbete

Med missionsrådets insatser skapades ordning och reda i Pingströrelsens yttre mission. Franklin arbetade effektivt och ganska snart fick missionärerna på missionsfälten detaljerade rutiner och bestämmelser som infördes av missionsrådet i form av en arbetsordning. Många av missionärerna var positiva eller till och med mycket positiva till den ordning som blev följden av detta. Nackdelarna var främst att de i större eller mindre grad bands upp i sin verksamhet av föreskrifterna eller av direkta ingripanden från Franklins sida, och att kontakterna med de utsändande församlingarna minskade. Det senare berodde på att många ärenden behandlades inom SFM vilket medförde att de tidigare naturliga kontakterna måste ersättas på något sätt och detta missköttes säkert här och var. Missionärens förslag före tillkomsten av SFM hade kanske av en del församlingar tillstyrkts relativt lättvindligt medan missionsrådet utsatte dem för en mer kritisk granskning. Missionärerna hade dessutom erfarenhet av verksamheten inom de fria församlingarna i Sverige och ville säkert gärna känna samma frihet på missionsfälten som en pastor fick uppleva i Sverige. Flera missionärer hade nog inte upplevt några större problem med ordningen före SFM:s tid och därför kändes ibland de pålagor som SFM införde som onödiga och irriterande. De som upplevde SFM som en bra inrättning förmedlade kanske inte så ofta sina synpunkter till sina församlingar, medan de som var missnöjda var desto flitigare. Problemen behandlades i allmänhet inte i församlingsmöten utan togs om hand av församlingsledningarna. Struble skriver att arbetsordningen var »rätt så detaljerad ifråga om missionärernas och missionsfältens arbete« och fortsätter:

⁸⁶ Ivar Claesson intervjuad 2/3 1974 av Bertil Carlsson, Bertil Carlssons samling. – En jämförelse med juridiska texter som Per Jacobson skrivit visar att SFM:s stadgar har bearbetats av någon annan, troligen Rikard Fris som hade studerat juridik vid Uppsala universitet.

⁸⁷ Struble 2009 (1982), s. 117. – Missionsmötet hölls 5–6/12 1926 och som talare var »Brr. R. Fris, A. P. Franklin och Ivar Claesson jämte ett tiotal hemmavarande missionärer« annonserade (*Evangelii Härold* 19/11 1926).

Regler fanns för »Missionens årsmöte«. Detta valde fältföreståndare som sedan skulle underställas »missionsrådets prövning«. »Fältföreståndarens uppgift« angav regler för hur denne skulle leda arbetet på fältet. Han var också SFMs representant. »Stationsföreståndarens uppgift« reglerades i 10 paragrafer. Han skulle »leda och övervaka verksamheten på stationen« och även sköta kassaförvaltningen. »Ekonomin« gav generella riktlinjer om missionens räkenskaper på fältet. »Missionärens enskilda liv« var en avdelning som ville reglera samarbetsfrågor mellan missionärer och inhemsk personal. Nyutkommen missionär uppmanades att den första tiden ägna sig åt studier av språket och landets seder och bruk. Ogift missionär fick inte gifta sig de närmaste två åren. Förlovning eller äktenskap fick inte ingås före utresan utan rådets samtycke. Missionär som slutade före två år på fältet måste återbetala hela summan av sin utbildning, utrustning och utresa. Den som ville antas som missionär måste ansöka om detta till SFM som sedan fattade beslut i samråd med den församling som skulle underhålla honom/henne. Som avslutning på arbetsordningen angavs det att den som reste ut som missionär måste vara andedöpt »enligt Apg 2:4 och 10:44–46«. ⁸⁸

Församlingarnas självständighet påverkas

Franklin kom att påverka församlingarna på olika sätt. Han var angelägen om att de missionärskandidater som de ville anta som missionärer skulle vara lämpliga för sin uppgift och ha viss utbildning. För vissa församlingar var detta inga som helst problem medan det för andra kunde innebära svårigheter – man fäste mer avseende vid den kallelse missionärerna sa sig ha än den lämplighet och eventuella utbildning som Franklin ansåg nödvändig. En del pastorer kanske reagerade häftigt när Franklin ifrågasatte deras församlingars beslut i missionsfrågor. Detta och de eventuella klagomål som församlingarna fick från sina missionärer påverkade givetvis deras syn på SFM även om de förmodligen upplevde att missionsrådet i hög grad underlättade för deras församlingar att bedriva mission.

Efter sitt besök 1926/27 i Sydamerika (s. 49), där Franklin hade mött någon eller några missionärer som inte var lämpliga för sina uppgifter, ökade hans krav på missionärskandidaternas förmåga och utbildning. Genom att det var missionsrådet som utfärdade certifikat för missionärerna blev det i praktiken så att han kunde hota med att SFM inte skulle skriva ut något certifikat för en missionärskandidat om inte denne

⁸⁸ Struble 2009 (1982) s. 111–112. Citaten är hämtade ur *Arbetsordning på missionsfälten för Svenska Fria Missionen*, Rikard och Rakel Fris arkiv.

och församlingen gick med på de krav som han satt upp. Det var givetvis möjligt för en församling att dra sig ur samarbetet med SFM.

Vi har inte funnit uppgifter om eller exempel på avtal mellan församlingar och missionsrådet, varför vi antar att några sådana inte upprättades utan att det utbildades en praxis som innebar att missionsrådet i överenskommelser med församlingarna tillämpade stadgarna, även om inte församlingarna kände till dessas existens. I stadgarna finns formuleringar som skulle kunna ge församlingarna ekonomiska bekymmer om de lämnade samarbetet med SFM (s. 107 »paragraf åtta«). Det är dock inte troligt att missionsrådet skulle ha använt sig av dessa om en sådan situation skulle ha uppkommit. Det är svårt att avgöra om en rättslig prövning skulle ha utfallit till förmån för missionsrådet eller församlingarna.

3.4 Missionsrådet kritiseras

År 1925 opponerade sig Brasilienmissionärerna i en skrivelse mot den maktställning som missionsrådet skulle få enligt protokollet från missionskonferensen 1924. De såg framför sig ett »missionsamfund« och reagerade särskilt mot att SFM skulle leda arbetet och förvalta egendomen på missionsfälten. Kritiken togs på största allvar och det beslöts att Franklin skulle resa till Brasilien och försöka få till stånd en överenskommelse med missionärerna. Först våren 1926 kunde resan bli av (se nedan).

Kritiken medförde också att missionsfrågan togs upp på Kölingaredsveckan i juni 1925:

Det påpekades, att vissa farhågor gjort sig gällande på en del ställen ute i landet, att vi genom »Den Svenska Fria Missionens« tillkomst slagit in på en ny väg och att vi vore på väg att utvecklas till ett samfund. Mycket av denna oro hade sin grund i obekantskap med de verkliga förhållandena, mycket härledde sig från agitation från vissa håll, där man ovillkorligen vill betrakta de fria församlingarna i Sverige som samfund, därför att man själv är samfundsbunden. Det klargjordes under samtalet både vad som menas med samfund, och att vi icke tagit något som helst steg i den riktningen. Samfund är en organisation, som sammanbinder ett antal församlingar, så att de stå under en gemensam överstyrelse. Men något sådant äga vi icke inom pingstväckelsen, och många av bröderna betonade, att skulle någonsin något sådant komma till stånd, så vore de åter beredda att gå ut utanför en sådan organisation, ty församlingens fullkomliga frihet och självbestämmanderätt skattade de högre än allt annat. Denna tanke syntes vara allmän.⁸⁹

Pethrus avvisade kritiken bland annat med hänvisning till att missionsrådet bestod av personer som Gud hade tagit ut. Pethrus uttalade emellertid en varning till rådet att inte överskrida den befogenhet, som Gud hade gett dem och det förefaller som att de flesta var nöjda med hans svar.

Under vintern 1925/26 ökade kritiken mot missionsrådet. Franklin, Fris och Claesson lämnade därför i januari »en förklaring angående Svenska Fria Missionen« i *Evangelii Härold*:

Mycken oreda och många svårigheter kunna uppstå på missionsfälten genom den privata äganderätten. Detta undvikes nu genom att missionsstationer och predikolokaler, där så behövs, infastas i missionens namn, tills de infödda kristna församlingarna bliva stabila och bärkraftiga nog att taga ansvar för verksamheten. Det är mera betryggande att ha äganderätsfrågan ordnad på detta sätt än att ha egendomen i privata namn, såsom fallet är på

⁸⁹ G.E. Söderholm i *Evangelii Härold* 16/7 1925.

vissa håll, då också missionären, trots de allmänna bidragen till hans verksamhet, lätt betraktar sig som stationens ägare och herre, vilket kan förorsaka svårigheter i missionsarbetet.

Med avseende på den fria verksamheten är det vår bestämda övertygelse, att församlingarna böra fasthålla vid sin absoluta frihet och undvika samsamsorganisation. [...] Det enda, som kan hålla Guds folk tillsammans som en enda Kristi kropp, är Andens fria gemenskap. Svenska Fria Missionen är ett fritt organ och betecknar det juridiska namnet inför de världsliga myndigheterna på det andliga ämbete för yttre missionen, som undertecknade mottagit direkt från Herren. [...]

Församlingar i hemlandet, som önska råd och ledning i yttre missionsfrågor, stå vi gärna till hjälp i fritt samarbete för missionens heliga sak, på samma gång vi äro tacksamma för uppslag och önskingar från församlingarnas sida angående missionsarbetet.⁹⁰

Kritikerna var inte nöjda med denna förklaring och särskilt inte med avsnittet om att »infasta i missionens namn« och man tvingades att ta upp missionsfrågan vid Kölingaredsveckan på sommaren. Men innan dess gjordes förnyade försök att komma fram till en förändring.

Franklins resa till Sydamerika

Franklin bestämde sig för att kombinera resan till Brasilien med besök även i andra länder i Sydamerika och med ett längre besök i USA för att öka intresset för missionen i Sydamerika i de »svenska« pingstförsamlingarna.

Han reste från Stockholm den 3 februari 1926 och anlände till Pará i Brasilien den 1 mars. Han åkte tåg och tåg färja via Trelleborg, Sassnitz, Berlin och Paris till Lissabon varefter han korsade Atlanten som en av några få passagerare på en liten lastångare.

Fram till början av september besökte han olika platser med anknytning till svensk pingstmission i Brasilien, Bolivia⁹¹ och Argentina. Från Chile tog han sig med båt via Panamakanalen upp till USA. Han anlände till Chicago den 2 oktober. I december påbörjade han en rundresa som gick över Seattle, Los Angeles och vidare över Arizona, Texas och tillbaka till Chicago. Han reste hem från New York med »Stockholm« den 2 april 1927 och kom till Göteborg den 11 april. Franklin skrev efter sin hemkomst:

⁹⁰ *Evangelii Härold* 18/2 1926.

⁹¹ Sex församlingar missionerade i Bolivia och »missionen [var] inte lagd i Svenska Fria Missionens händer« enligt Boliviamissionärerna Albin Gustafsson och Gustaf Flood (*Evangelii Härold* 1/4 1926), den senare en ivrig motståndare till SFM.

Resan har icke kostat missionskassan ett öre, inte en kollekt har upptagits i Sverige för den. Gud har dock fyllt behoven. [...] I Amerika insamlades omkring 15.000 kr. för missionen, som utsändes dels genom broder Holmgren i Minneapolis, dels genom församlingarna själva. Dessutom fick jag dock både till resorna i Amerika och hem över Atlanten av Herrens trogna skaffare i Staterna.⁹²

Franklins utlandsresa varade således i ca 15 månader. Han fann att missionärerna levde under mycket knappa förhållanden. I ett brev till Lewi Pethrus framförde han en önskan att underhållet för Filadelfias missionärer skulle ökas från 300 kronor per kvartal till 400 kronor.

Försök att förändra Svenska Fria Missionen

I april 1926 ordnades ett möte mellan Rikard Fris, Ivar Claesson, Lewi Pethrus, Alfred Gustafsson och Sven Lidman då arbetsordningen inom missionsrådet diskuterades. Efter mötet skrev Rikard Fris ner några riktlinjer:

Församlingarna som ger helt underhåll får själva sköta sina missionärer, och vi hjälper till med missionsstationer och missionärer som ej har underhåll. Vi behåller SFM för den gemensamma kassan, tills någon större församling kan ta ansvaret för varje missionsfält. När detta kan ske, vet vi ej, men det syns oss vara den bästa lösning i framtiden, om Jesus dröjer.⁹³

Vid samma tid skrev Fris ett brev till Franklin i Sydamerika och berättade om utvecklingen i Sverige. Han bifogade ett förslag till ett s.k. cirkulärbrev som skulle sändas ut till missionärerna vilket reflekterade ovan nämnda riktlinjer. Först den 10 juni svarade Franklin på detta brev, som också var ställt till Claesson:

Härute har det strömmat in brev [...] med varierande uppgifter. Berg skriver, att Pethrus sagt, att allt skall snart gå i det gamla spåret. [...] Få vi som missionsrådet icke handlingsfrihet och stöd av de ledande bröderna blir uppgiften absolut omöjlig. Men jag skall icke orda om saken nu, ty vinden blåser vart den vill, och jag kan icke uträtta mer än att höra dess röst. Jag vet varifrån den kommer men icke vart den far. – Stabiliteten har redan visat goda resultat i Kongo. Pris ske Gud! Ävenså i Rhodesia och Wien, och i någon mån ha alla missionsfälten dragit nytta av S.F.M. och ingen har skadats. [...] Angående cirkuläret vill jag bedja Er, älskade Bröder, att icke sända det i dess närvarande form. Vi avsäga ju all förbindelse och allt inflytande över arbetet därigenom, göra missionärerna och oss själva till lögnare, och bli ett åtlöje för allt vad rättfärdighet heter. Det ha skrymtats allt för mycket i pingstmissionerna allaredan. Låt oss icke

⁹² *Evangelii Härold* 5/5 1927.

⁹³ Fris 1973, s. 229.

uppmuntra skrymteriet. Det kommer bara att förvirra missionärerna och de gå heller icke in på det. Skall det ovillkorligen sändas, så låt oss avfatta det på ett annat sätt, t.ex.:

Ärade medarbetare!

Med hänvisning till vår förklaring angående SFM i vår årsberättelse, att SFM ej är någon missionsförening, ty enskilda kristna kunna ej få medlemskap, vilja vi härmed uppmana Eder, att både i skrift till vänner hemma och under Edra resor hemma använda namnet SFM så litet som möjligt och i stället framskjuta den församling Ni tillhör. – Både Ni och vi stå ju som församlingarnas tjänare inför Gud, och namnet SFM är ju till särskilt med hänsyn till myndigheterna, där missionen arbetar och får användas såsom det juridiska namnet, där detta påfordras av de missionärer och församlingar, som samarbeta med SFM. – Vi meddela Er detta med hänsyn till att församlingarna annars kunna känna sitt ansvar mindre och lägga det på SFM. vilken börda i så fall skulle bli för tung att bära och kunde verka hämmande på Guds verk. [...]

Avfattas brevet i den stilen skriver jag gärna på. Annars kan jag icke göra det, på den grundvalen att jag icke kan vara falsk och utan mening eller tanke att stå för mitt namn skriva på missionärernas certifikat och skriva mitt namn på myndigheternas papper. Ni får ursäkta mig, bröder, i detta fall. – Vidare ber jag att få uppmana Eder att vara ytterst försiktiga att sända ut nya missionärer, ty Pingströrelsen orkar ej på långt när underhålla de som nu är ute. Vore det enighet skulle det gå lätt, men som saken nu ligger till, blir det endast för missionärerna att sitta ute och svälta. Ävenså vill jag påpeka, att man bör vara ytterst försiktig i valet av dem som skall sändas.

Sannolikt skickades det inte ut något cirkulär.

I sitt brev nämner Franklin också något om en planerad konferens den 17 juli i Rio de Janeiro där man skulle behandla problemen mellan SFM och missionärerna.

Även om vi lyckas och besluta något, så rivs det väl upp hemma. Kan man icke lita på bröderna där, blir det hopplöst. Talet om Guds ledning och Andens fingervisning är ju bara skrymteri.⁹⁴ Skall SFM rivs upp faller en stor del av arbetet i trasor, och sedan kommer någon att på ruinerna bygga upp ett verkligt samfund, ty folket tröttnar förr eller senare på oordning.

I ett postskriptum tillägger Franklin:

De sista dagarna har jag upptäckt på omvägar, att Asociedads da Asembléias de Deus = Sällskapet Guds församlingar, är inregistrerat under brasiliansk lag med Gunnar Wingren, Daniel Berg och Samuel Nyström såsom ledare. – Alltså ett verkligt samfund, men jag känner ännu för litet för att detaljera.

⁹⁴ Kanske ska man läsa »blir« i stället för »är«.

Håll det tyst till vidare. Troligen uppenbaras dylika saker på konferensen i Rio.⁹⁵

Filadelfiaförsamlingens missionärer i Brasilien ville ha tillbaka den gamla ordningen att församlingen skulle »stå i direkt förbindelse med missionen«, vilket Pethrus meddelade Franklin i ett brev. De uppfattade SFM som »något slags tvång«. I samma brev skrev Pethrus att styrelsen i Filadelfia den 22 april 1926 hade beslutat att »tillmötesgå missionärernas önskan« vad gällde Filadelfiaförsamlingens missionärer.⁹⁶ Om detta skrev Franklin i det ovan citerade brevet till Fris:

Att Filadelfiaf. sänder medlen direkt kan ju i och för sig själv icke ha så stor betydelse, men missionsproblemet är därmed icke löst. Det endast förvärrar saken. De som äro mest otillfredsställda härute, äro just de som få underhållet direkt.

Vid konferensen i juli 1926 i Rio de Janeiro lyckades Franklin nå en överenskommelse med de närvarande missionärerna. Detta framgår av ett brev som publicerades i *Evangelii Härold* den 2 september:

Vår skrivelse till Svenska Fria Missionen förledet år [s. 48] hade sin orsak i att vi fattade, såsom om Svenska Fria Missionen ville intaga en maktställning till missionen, och att därigenom skulle uppkomma ett missions-samfund, och att vi skulle således komma tillbaka till de förhållanden, varifrån vi utgått. Vår uppfattning stödde sig på protokollet från missionsmötet i Filadelfia, Stockholm, 9–10 dec. 1924, varest står, att »kommittén bör

⁹⁵ A.P. Franklin i brev 10/6 1926 till Rikard Fris och Ivar Claesson, Alf Lindbergs samling. – *Asembléias de Deus* (AD) bildades som en »förening« år 1918 och blev senare benämningen på den »kyrka« som de församlingar kom att tillhöra vilka ordnades som följd av svensk pingstmission i Brasilien. År 2000 hade AD enligt vissa källor fyra miljoner medlemmar, andra uppger mellan fem till åtta miljoner. Oavsett osäkerheten i medlemsantalet är AD idag den största protestantiska kyrkan i Brasilien. Den representerar ändå bara 10–15 % av landets pingstvännen om vi använder en bred definition. Det är troligt att AD kom till som en följd av att missionen skulle köpa fast egendom. Pethrus hävdade (senare) att Franklin under sin vistelse i Brasilien 1926/27 hade, utan att lyckas, försökt göra AD till ett missions-sällskap. I själva verket var det så att AD redan före Franklins ankomst fungerade som ett sådant. Flera av missionärerna var emellertid missnöjda med vissa formuleringar i stadgarna och vad Franklin gjorde var att tillsätta några personer som skulle utarbeta texter som kunde accepteras av samtliga missionärer och som skulle underlätta en framtida överföring av missionen till de brasilianska församlingarna. För Pethrus var existensen av detta brasilianska missions-sällskap besvärande och när saken fördes på tal hösten 1930 förnekade han att det fanns ett sådant. Han hävdade att det handlade om en byggnadskommitté. Att så inte var fallet kan exemplifieras med att AD utfärdade ordinationsbrev för pastorer och evangelister i överensstämmelse med föreningens stadgar.

⁹⁶ Lewi Pethrus i brev 23/4 1926 till A.P. Franklin enligt Struble 2009 (1982), s. 110.

upprätta arbetsordning för fälten och få leda arbetet där«, ävenså att den skulle stå såsom förvaltare av egendom. Denna sak skulle kunna hava åstadkommit stora svårigheter ävenså splittringar från brasilianarnas sida här. Men då broder Franklin nu sett arbetet och förklarar, att inga band skola läggas på ledningen av verksamheten härute, och ävenså att de fastigheter, som behöva infastas, kunna få infastas i de församlingar, som här äro inregistrerade under namnet »Assemble de Deus«. – Under sådana förhållanden äro vi glada och tacksamma att räkna bröderna i Svenska Fria Missionen handen till samarbete.

Brevet är undertecknat av Samuel Nyström, Otto Nelson, Gunnar Vingren, Joel Carlson, Gustav Nordlund, Simon Lundgren och Nels J. Nelson.

Kritiken tas upp på Kölingaredsveckan

Under Kölingaredsveckan 1926 kritiserades SFM och man ville se en omläggning av missionsrådets sätt att arbeta och få en friare samverkan mellan missionärer och församlingar. Franklin var ju bortrest, varför missionsrådets inriktning försvarades – kanske inte helt övertygande – av Fris, som på flera punkter höll med kritikerna. Claesson drog sig undan i samtalen.

En viktig fråga, som även i år var föremål för en ingående överläggning, var missionsfrågan. Man syntes vara ganska enig om att det sätt, på vilket man sökt lösa denna fråga, ej lett till avsett resultat. En omläggning av den nuvarande Svenska Fria Missionen för att undvika skenet av samfundsorganisation, uttrycktes som en önskan från flera håll. En sådan omläggning i samråd och samförstånd mellan olika missionsintresserade parter planeras för den närmaste tiden. Församlingarna böra behålla sin fulla handlingsfrihet i missionsangelägenheter och fritt samarbeta med de bröder, som Herren särskilt kallat till att tjäna yttre missionen vid behov efter församlingarnas kallelse.⁹⁷

Rikard Fris informerade Franklin i Sydamerika om samma samtal:

Nu är jag på väg från Kölingared, och jag har stor nöd på mitt hjärta för missionen och för dig. Under sista tiden har jag mer och mer förstått att den nuvarande ordningen för missionen ej kan uppehållas. Vår gudomliga kallelse är en sak för sig, men SFM är ett arv från Filadelfiaförsamlingen som vi måste göra oss urarva [»frigöra oss från«] för att arbeta fritt utan etikett som blivit oss påklistrad till skada och ej till gagn. Jag menar för enheten i Kristus. – Angreppen i Kölingared var allmänna, våldsamma och även köttliga. – För min del kände jag mig vara tvungen att officiellt frånträda ansvaret för SFM. Jag mottog uppdraget i den förhoppningen att

⁹⁷ G.E. Söderholm i *Evangelii Härold* 22/7 1926.

därigenom enhet skulle vinnas angående missionens sak inom pingstväckelsen, men då motsatsen mer och mer synes bli fallet, vill jag ej vara någon sprängkil. Trots vårt goda samarbete – jag menar ditt och mitt, är det också djup skiljaktighet i vår innersta uppfattning angående organisationsfrågan.⁹⁸

Pethrus skriver år 1955 att »redan 1926« var frågan om lokalförsamlingens suveränitet »synnerligen aktuell«.⁹⁹ Möjligen kan han syfta på samtalerna under Kölingaredsveckan. Han fortsätter:

Sinnena inom pingstväckelsen var då mycket upprörda. På grund av att Franklin tillhörde vår församling och att jag ytterst ansvarig för att han kommit med och blivit mottagen bland oss, riktade sig en skarp kritik mot församlingen i Stockholm. Denna reaktion bottnade inte endast i rädsla för samfundsväsen utan också, mer eller mindre medvetet, i en ängslan för att pingstväckelsen skulle gå ifrån de enkla och primitiva förhållanden under vilka den levat under sitt första skede.¹⁰⁰

Franklin tog upp kritiken mot Svenska Fria Missionen i ett brev till Pethrus i juli 1926:

Genom brev såväl till mig som till missionärerna här förstår jag, att predikanternas sinnen äro mycket upprörda i Sverige, och att ett stort motstånd upparbetats mot S.F.M. och att detta också är personligt mot mig i vissa fall. – Man får emellertid hoppas, att detta så småningom lägger sig genom fasthet och osjälviskt arbete å vår sida. Att nu riva upp allt, som Gud verkligen ordnade, bleve till stor skada för pingstväckelsens yttre mission och kommer ock att verka menligt i Sverige. Mitt besök här har ytterligare stärkt min förvissning om, att en fast hållpunkt i Sverige behöves för missionen, och det av personer, som verkligen äro uppgiften vuxna.

Broder Fris talar om att sammankalla en konferens i höst för sakens dryftande och vill, att jag skall komma hem till d. 1 okt. Emellertid torde sinnena vara allt för upprörda f.n. för att med verklig stillhet och bön kunna dryfta missionssaken, och jag tror det bleve bättre att låta stormen lägga sig något först. Publicerandet av missionärernas brev härifrån torde väl göra något, och Herren skall nog leda, tror jag, om vi ha tålmod att vara stilla inför honom.

Ävenså förstår jag, att den gamla tanken om att uppdelna fälten på olika församlingar varit på tal. Detta blir naturligtvis ödesdigert för rörelsen i sin helhet, och i framtiden torde det bli nödvändigt att åter söka ena. Skulle emellertid, efter ännu en tids prövning, det visa sig alldeles omöjligt, att nu samla intressena omkring S.F.M. torde det naturligtvis falla på vår församlings lott att taga Brasilien. Jag kan naturligtvis icke nu säga, vilken ställ-

⁹⁸ Fris 1973, s. 224. – Brevet är daterat 19/6 1926.

⁹⁹ Pethrus 1955, s. 38.

¹⁰⁰ Pethrus 1955, s. 38–39.

ning jag då bör intaga. Hela världen ligger öppen för mig, men jag känner en böjelse för att i så fall fortfarande tjäna församlingen i dess yttre mission förutsatt att arbetet begränsas till Brasilien, Argentina och Wien, och att jag då finge ett särskilt rum för expedition och ett biträde att hava hand om kassan, så att jag vore fri att resa, skriva och intressera för missionen. Då tror jag, att det bleve möjligt för oss att giva missionärerna här det stöd, de behöva.¹⁰¹

Pethrus försöker finna en lösning på problemen

Ett par veckor efter bibelstudieveckan i Kölingared reste Fris till Stockholm för att diskutera och om möjligt komma fram till den omläggning som Söderholm nämner i sitt referat (s. 53). De som deltog i detta missionsmöte utom han själv och Claesson var Pethrus, Gustafsson och Lidman. För Pethrus var kritiken mot SFM besvärande, men man måste hålla i minnet att det inte var så många av Pingströrelsens predikanter som högljutt talade mot SFM. Det stora flertalet var tämligen passiva. En mindre grupp kunde tänka sig att ytterligare stärka SFM och en annan – »de verkligen fria« – ville ha en återgång till det gamla.¹⁰² Det var främst från denna grupp som kritiken kom.

¹⁰¹ A.P. Franklin i brev 24/7 1926 till Lewi Pethrus, Alf Lindbergs samling.

¹⁰² Lewi Pethrus skriver senare: »Det finns alltid personer, som så fäster sig vid och förälskar sig uti en rörelses första framträdande, att de vill förankra sig där och för all framtid förbli i begynnelsestadiet. Det fanns ju vänner bland oss, som så hade fäst sig vid den lilla lokalen vid Uppsalagatan 11, att de hade svårt att få någon välsignelse på mötena i de större lokaler, som vi senare fick. Vi hade det slagets folk över hela landet. De outvecklade förhållanden, under vilka väckelsefolket bedrivit sin verksamhet de första åren, ansågs av vissa grupper som idealiska. En utveckling, som förde oss in i större förhållanden, kom dem att frukta att denna expansion betydde avvikelser från pingstväckelsens väg och att den skulle leda till andlig avmattning. Det fanns vissa församlingar, som föll undan för dessa synpunkter och även en grupp bland predikanterna, som kraftigt anslag den strängen. Dessa hade till och med konferenser, där de samlade sig. Den så småningom vedertagna benämningen på denna grupp var 'de verkligen fria'. Det låg ett visst berättigande i deras reaktion, men de drev den för långt. – De inriktade sina angrepp särskilt på de tendenser till ett missionsällskap, som vi alla såg mer och mer avteckna sig inför framtiden. Om förhållandena utan vidare fått fortgå och ingenting gjorts åt saken, skulle säkerligen en stor och allvarlig splittring uppstått inom den svenska pingstväckelsen. Personligen såg jag faran av båda dessa riktningar. – De verkligen fria hävdade synpunkter, som skulle fört hela pingstväckelsen i upplösningstillstånd. Den motsatta riktningen, som gick ut på, att ordna ett missionsällskap inom våra led, skulle fört oss in i en organisation, som helt visst skulle blivit vår verksamhet till skada« (Pethrus 1955, s. 39–40).

Den karismatiska tillsättningen av missionsrådet försvårade en radikal omläggning, t.ex. att återgå till Pethrus ursprungliga tanke om hur den yttre missionen skulle vara ordnad. Struble skriver att

tillsättningen av rådet var inget annat än en eftergift åt organisationskravet som nu hade fått insteg i de egna leden. Att tillsättningen skedde »utan att väljas av någon« var ett försök att låta den nya organisationen uppträda i en karismatisk förklädnad.¹⁰³

Uppmärksamheten från frikyrkorna i Sverige och pingstväckelsen utanför landet var stor. Skulle den lösning man valt inom Pingströrelsen hålla? Det hade inte gått två år sedan SFM skapades som ett fristående missionsorgan. Det fanns knappast något alternativ för Pethrus än att hålla fast vid den valda lösningen och att låta Franklin, Fris och Claesson arbeta vidare. Vad han måste göra var att övertala Fris att stanna kvar på sin post. Han måste också förmå missionsrådet att arbeta på ett sätt som ökade de fria församlingarnas inflytande på missionsfälten och tonade ner det som i församlingarna uppfattades som samfundstänkande.

De synpunkter som Pethrus förde fram på mötet – och som Fris och Claesson accepterade som detaljerade riktlinjer för det fortsatta arbetet – var nog desamma som Pethrus redovisade i en artikel den 2 september i *Evangelii Härold* under rubriken »Vad Svenska Fria Missionen är«:

På sina håll har man haft en falsk uppfattning om betydelsen av bröderna Fris, Franklins och Claessons uppgift. Denna missuppfattning torde delvis bero på formuleringen av protokollet över missionsmötet i Stockholm i dec. 1924, där fria bröder sammankommo och rådgjorde angående missionsfrågan. [...] Detta protokoll är vilseledande på flera punkter och bör icke tillmätas någon som helst betydelse, när det gäller missionsfrågans nuvarande läge. [...] Det var endast ett fritt samråd.

Han skriver därefter att det har varit olika meningar om vad de tre brödernas tjänst skulle innebära och förmedlar sedan sin syn på saken till läsarna. Det är främst fyra förhållanden som han lyfter fram när han tänker på vad Svenska Fria Missionen *inte* är:

- »Svenska Fria Missionen är icke och kan, med den form den nu har, aldrig bli en juridisk person, så att den kan besitta egendom«, vilket gör att SFM inte kan bli »någon ekonomisk makt, som i en framtid kan äventyra församlingarnas självständighet«. – Vi har inte undersökt om SFM ägde några fastigheter utomlands hösten 1926 och

¹⁰³ Struble 2009 (1982), s. 109.

därmed fungerade som juridisk person. Om det var så visste säkert Pethrus om det och då kan uttalandet gälla fast egendom i Sverige.

- SFM kan inte anställa några egna missionärer eller predikanter, och det är de fria församlingarna som sänder ut missionärer.
- SFM kan inte »starta egna företag för missionens räkning såsom utgivande av egen litteratur etc.«.
- SFM ska inte ha »makt och myndighet att fatta bindande beslut rörande de fria församlingarnas mission; den makten har, enligt de fria vännernas mening, endast den missionerande församlingen«. – Pethrus formulering är ganska vag, vilket kan bero på att det givetvis redan tidigare var möjligt för en församling att »styra« missionsrådet i deras arbete för församlingen, och att han egentligen endast vill påminna om det.

Pethrus påpekade att om SFM t.ex. startade ett företag skulle SFM »vara ett missionsällskap, vilket bröderna samstämmigt förklarat att de icke är«. Han menar att Franklin, Fris och Claesson inte *är* SFM utan att deras uppgift är att *tjäna* densamma.

Dessa bröder ha säkerligen icke fattat såsom sin uppgift att arbeta missionen ut ur församlingarna utan motsatsen [...] att intressera och verka för [...] missionsintresset [i församlingarna]. [...] Så långt vi ha kunnat fatta, är dessa bröders uppgift att med råd och dåd tjäna församlingarna i deras missionsuppgift såväl som missionärerna och verksamheten på fältet. Detta kan ske genom att giva vännerna i hemlandet kunskap om missionen och dess behov, att resa omkring och hålla missionsföredrag samt göra insamlingar för respektive församlingars missionskassar, att råda församlingarna, när det gäller att antaga och utsända nya missionärer och stå församlingarna till tjänst, när det gäller ordnandet av legala angelägenheter inför utländska myndigheter. En av dessa bröder har också känt det som en gudomlig kallelse att ägna sig åt de unga missionärskandidaternas utbildning för missionskallet. Detta är uppgifter som måste kunna fyllas, utan att dessa bröder sammansluta sig till något slags missionsällskap.¹⁰⁴

I och med detta möte var omläggningen överenskommen – om man nu överhuvudtaget kan tala om en sådan. Tiden var ännu inte mogen för den mer radikala förändring som hade diskuterats vid mötet i april (s. 50). Att förmå Fris att stanna kvar i missionsrådet tycks inte ha varit något större problem för Pethrus.

Vi har inte funnit några mer specifika anklagelser mot missionsrådet, men i grunden handlade det om församlingarnas självständighet (s. 42)

¹⁰⁴ *Evangelii Härold* 2/9 1926.

och anklagelserna var kanske mer ett uttryck för en oro över vad som skulle kunna komma än det aktuella förhållandet (jfr s. 105).

Missionärer och andra fortsatte att kritisera missionsrådet men det förefaller som om församlingarna ändå var relativt nöjda med insatserna. Många predikanter var givetvis medvetna om vilket omfattande arbete det låg bakom Svenska Fria Missionens väl fungerande verksamhet.

Vid Kölingaredsveckan sommaren 1927 tycks inte SFM ha varit med på dagordningen, men året därpå löd konferensens femte fråga: »Huru skall missionsintresset kunna stärkas bland pingstväckelsens folk? Vad väntar Herren av oss såsom församlingar och enskilda just nu?» Söderholm rapporterade i *Evangelii Härold*:

Det framhölls även vikten av att missionsangelägenheterna här hemma bleve handhavda på ett sådant sätt, att missionsvännerna i landet kunde få förtroende för missionen. Det uttalades även en allmän tillfredsställelse över det sätt, på vilket de bröder, som Gud uttagit för detta ändamål, skött sin viktiga uppgift i missionens tjänst här hemma.¹⁰⁵

Formuleringen tyder på både ros och ris av missionsrådet.

Missionsrådets sammansättning

Vi har tidigare nämnt att Fris sommaren 1926 ville avgå från sin tjänst inom SFM, men blev övertalad att stå kvar. Även Franklin funderade på att lämna SFM. Det var sommaren 1927 efter hemkomsten från sin Amerikaresa, då han fick en kallelse från de skandinaviska pingstförsamlingarna i USA att hjälpa dem med deras inre och yttre mission (s. 133). Han bad då Lewi Pethrus att ta över ansvaret för SFM, men fick ett nekande svar, vilket gjorde att han stannade kvar i Sverige.

Fris och Franklin har uppgett att det var åtskilliga gånger de uppmanade Pethrus att gå in som missionsrådets ordförande. Franklin skriver år 1930:

Hur annorlunda skulle icke hela saken tett sig, om Pethrus blivit ordförande i missionsrådet och vi hade fått arbeta i ro och föra fram verksamheten i fullt samförstånd och göra de ändringar, som ansågos nödvändiga. [...] Ingen av oss hade någon annan önskan än att tillmötesgå Pethrus och i kärlek samarbeta med honom. Han däremot föredrog att stå utanför för att alltid kunna handla efter egen önskan.¹⁰⁶

¹⁰⁵ *Evangelii Härold* 12/7 1928.

¹⁰⁶ Franklin 1930, s. 66.

Det är svårt att avgöra om Franklin verkligen menade att han ville ha med Pethrus i missionsrådet. Jämför med den kritik som Ivar Claesson framförde om samarbetet med de ledande bröderna (s. 43).

Paragraf fyra i stadgarna

Vi ska se lite närmare på paragraf fyra i stadgarna. Den lyder:

Rådet kompletterar sig självt. Samtliga medlemmar måste vara eniga för kallelsen av ny medlem i rådet. För att rådets beslut i andra fall skall vara giltigt, måste minst tre medlemmar vara eniga i frågans avgörande. Vid lika röstetal segrar den mening, som ordf. biträder. Rådet har ordinarie sammanträde en gång varje kvartal på kallelse av ordföranden och eljest vid behov.¹⁰⁷

Franklin skriver år 1930 att »när jag [...] avgått, hade de två kvarvarande ledamöterna rätt att invälja nya medlemmar«. ¹⁰⁸ Han hänvisar då till paragraf 4, som ju indirekt säger att inval av nya medlemmar kunde beslutas av ett enigt råd hur litet det än var.

Paragrafen togs upp i Kölingaredsveckan år 1929:

Denna paragraf väckte med rätta mycken uppmärksamhet för att icke säga häpnad hos de närvarande. Då de tre bröderna ansetts kallade på ett särskilt sätt av Gud utan något mänskligt ingripande, så komme ju genom tillämpandet av denna paragraf rådet i fortsättningen att utses på ett vanligt mänskligt sätt och komme att utgöra en organisation med en oerhörd maktfullkomlighet utan något motsvarande ansvar inför pingstväckelsens folk.¹⁰⁹

Franklin vill ha samlingar med ombud från församlingarna

Franklin föreslog vid åtskilliga tillfällen att han skulle få samla ombud för de församlingar som samarbetade med SFM till årsmöten, men han motarbetades och fick aldrig möjlighet att göra det. Den 19–21 november 1927 hölls emellertid ett missionsmöte i Gävle. Mötena de två första dagarna var offentliga.

Gustaf Roberth skriver om detta möte:

Gud gav oss en rikt välsignad högtid. Särskilt med tanke på missionen i Kongo hade bröderna i S. F. M. framställt en förfrågan om huruvida församlingen vore villig att inbjuda till ett missionsmöte. [...] Det var ju åtskilligt som vi

¹⁰⁷ *Evangelii Härold* 4/7 1929. I sitt försvar för denna paragraf i *En cirkulärskrivelse angående yttre missionen 1929* (se nedan s. 111) hänvisade Rikard Fris till »svensk lag« enligt Struble 2009 (1982), s. 117.

¹⁰⁸ Franklin 1930, s. 68.

¹⁰⁹ G.E. Söderholm i *Evangelii Härold* 4/7 1929.

behövde samtala om och få klarhet uti med avseende å missionen i Kongo just nu. För detta ändamål voro vi under måndagen samlade vid tvenne tillfällen. Dessa enskilda samtal [...] voro mycket betydelsefulla och givande. Genom brödernas rika erfarenhet på missionens område fingo vi inblick i och klarhet över ett och annat som förut varit dunkelt för många av oss. [...] Jämte bröderna A. P. Franklin och R. Fris var också broder Lewi Pethrus med på e. m.

Det är en stor nåd att Gud uppväcker, skickliggör och insätter i sin församling män som kan fylla de olika uppgifterna i denna tid. Så har han också gjort med avseende å den yttre missionen. Bröderna som särskilt fått detta arbete sig anförtrott, äro utan tvivel gåvor av Gud. Detta torde inte alla hava fattat utan stått frågande och undrande. Från vissa håll hava bröderna också mötts med reservation och misstroende, vilket ju förorsakat dem mycket lidande men säkerligen på samma gång haft sin fostrande betydelse. [...]

Skulle någon av vännerna stå frågande inför ett och annat när det gäller bröderna och missionen, så vänden eder direkt till dem. [...] Om nu dessa bröder, såsom vi tro, är insatta i detta arbete av Gud, så är det ganska allvarligt att resa sig däremot. [...] Men det vilja vi påpeka för vännerna ute i landet, att dessa bröder inte äro, ej heller få bliva, någon myndighet över församlingarna, utan endast församlingarnas tjänare vid behov. Och något annat vilja de ej heller vara, enligt deras eget vittnesbörd.¹¹⁰

Deltagarna hade uppskattat detta möte, men Pethrus och Lidman ansåg att Franklin hade gått för långt och han fick en skriftlig protest från dem. (Lidman klagade emellertid senare på att man inte hade haft denna typ av samlingar.) Pethrus var kanske måttligt intresserad av att Franklin regelbundet skulle träffa representanter för församlingarna på riksnivå.

¹¹⁰ *Evangelii Härold* 8/12 1927.

3.5 Rikard Fris och missionskolan

Rikard Fris blev hösten 1919 engagerad av Lewi Pethrus som lärare på den månadslånga bibelskolan i Filadelfia i Stockholm. Där vaknade hans intresse för att ordna någon form av utbildning för de många missionärskandidater som deltog. Han ville tillsammans med sin hustru Rakel gå in i en uppgift som missionslärare. De blev erbjudna att köpa Missionshemmet i Högsby men Rikard »ville ha ett tecken från Gud« – 1 000 kr till skolan – innan han gick vidare.¹¹¹ Han fick dessa pengar och i februari 1922 kunde de öppna »Missionshemmet« i Högsby i Småland.¹¹² Eleverna, som bodde på skolan, betalade avgifter, men verksamheten krävde dessutom ekonomiskt stöd genom frivilliga gåvor från enskilda och församlingar. Skolan blev uppskattad inom Pingströrelsen och Pethrus uttryckte vid flera tillfällen sin tillfredsställelse med verksamheten.

Skolan tog också emot predikanter och evangelister, »hemmabröder«, som ville förkovra sig för tjänster i Sverige. Fris hade »från olika håll inom pingstväckelsen mött fruktan för denna utvidgning«,¹¹³ men hade ändå genomfört den. Det var »pionjärtid och [...] stort behov av vittnen, och de kunde ju inte Bibeln [och] de behövde i flera fall kunna skriva lite grann«.¹¹⁴

I Filadelfia i Stockholm fanns det planer på ett bibelinstitut för »inre missionen« redan år 1924. I maj skrev Franklin ett brev till Alfred Gustafsson – Pethrus var i USA och själv var han i England – och frågade:

Hur blir det med skolan i höst? och vårt blivande bibelinstitut? Köp inte villor eller något hus där vi bli inestängda och hindrade för utveckling! Låt oss lägga våra planer väl.

Franklin skriver också att »komme sedan tiden för ett bibelinstitut i Stockholm vore Dahl väldigt bra som lärare. Han är alldeles liktänkande med

¹¹¹ Fris 1973, s. 160, 166.

¹¹² Under tiden i Högsby kunde man ta emot 16–18 elever i varje kurs; antalet sökande var avsevärt högre. En fullständig kurs sträckte sig över fyra terminer. År 1925 var det ett 40-tal personer (Fris 1964, s. 67) vid skolan inklusive personal. Kursplanerna, som var något olika för missionärskandidater och »hemmabröder«, ändrades från år till år, men tyngdpunkten låg på teologiska ämnen. Undervisning gavs dessutom i svenska, engelska, franska, tyska och spanska, de tre sistnämnda beroende på elevsammansättningen. Mer perifera ämnen var geografi, matematik och bokföring.

¹¹³ Fris 1973, s. 213.

¹¹⁴ Rakel Fris intervjuad 4/10 1974 av Alf Lindberg, Alf Lindbergs samling.

oss i Stockholm«. ¹¹⁵ Dessa planer tycks inte Rikard Fris ha känt till och de förverkligades inte.

I början av år 1925 skrev Paul Ongman ¹¹⁶ till Rikard Fris och bad om förbön i »ett angeläget ärende«. Han skrev att han hade en längtan att mer permanent få undervisa Herrens vittnen och inte vara begränsad till de korta bibelskolorna. Han hade därför haft ett par samtal med Pethrus. Vid det första, troligen vid jultiden år 1924, hade Pethrus nämnt »något om att eventuellt förlägga Högsbyskolan till Stockholm«, och vid det andra, att Rikard Fris hade tänkt sluta i Högsby och »framlade så tanken på en skola i Stockholm«. ¹¹⁷ Fris blev förvånad när han läste vad Pethrus hade sagt till Paul Ongman – någon tillsägelse från Gud att sluta i Högsby hade han själv inte fått. Men enligt Rakel Fris var han »våldigt betänkt på att sluta. [...] Det var det där med motståndet mot de kandidater som skulle bli hembröder.« ¹¹⁸

I april skrev Pethrus till Fris att Ongman hade fått en kallelse »från Amerika att komma dit och börja en flerårig bibelskola«. Han menade att det vore »en förlust för oss att förlora Paul« och fortsätter:

Jag hörde broder Franklin sade, att ni också talat med varandra i skolfrågan. För min del anser jag att denna är den viktigaste av alla för närvarande i vårt land. När man kommer ut och ser de oerhörda behoven i församlingarna, där platser står lediga och där stora ting skulle kunna uträttas, om det finnes bibelkunniga vittnen, så svider det i ens hjärta. Jag tror att skolan måste bli av större omfattning och att mer vikt måste läggas på utbildning av evangelii förkunnare för hemfältet. För min del har jag inga bestämda konturer eller planer, och som jag sade dig i höstas, kommer vi för vår del icke att göra något i skolfrågan utan i samråd med dig, som började denna mission. Det skulle dock vara mycket kärt att få sammanträffa och samtala något i denna sak. Skulle något göras med avseende på omläggningen och möjlig flyttning av skolan inom en något så när snar framtid, så är det av behovet påkallat, att saken blir utredd i god tid. ¹¹⁹

¹¹⁵ A.P. Franklin i brev 2/5 1924 till Alfred Gustafsson, Alf Lindbergs samling. – Den Dahl som åsyftas är pastor Gustaf Dahl (1874–1960), välkänd författare och vid den här tiden föreståndare för pingsförsamlingen i Helsingborg. – Franklins formulering om »liksinnade« skulle kunna tolkas som att Franklin själv inte helt sympatiserade med missions skolans utformning, ledning eller lärare, en inställning som han i så fall skulle ha delat med Alfred Gustafsson.

¹¹⁶ Paul Ongman (1885–1957) var son till John Ongman. Han var fil. kand. och hade varit lärare vid Örebro Missionsskola innan han gick över till Pingströrelsen. Han var diakon i Filadelfia.

¹¹⁷ Fris 1973, s. 245.

¹¹⁸ Rakel Fris intervjuad 4/10 1974 av Alf Lindberg. Alf Lindbergs samling.

¹¹⁹ Lewi Pethrus i brev 6/4 1925 till Rikard Fris, Alf Lindbergs samling.

Pethrus uttalande kan utifrån kontexten tolkas som ett stöd för en »predikantskola« med en någorlunda bred utbildning.¹²⁰

Vid ett möte som SFM:s missionsråd hade i Högsby den 16 mars 1925 hade man samtalat om ansvaret för missionsskolan och beslöt »på förslag av broder Rikard Fris [...] att Svenska Fria Missionen övertager ansvaret och ledningen av missionsskolan i Högsby«.¹²¹ Beslutet offentliggjordes aldrig och paragrafen i fråga citeras inte vid något tillfälle under de aktuella åren i det material vi har använt oss av. Fris agerande står i kontrast till vad han skrev i *Evangelii Hårolds Månadstidskrift* i november 1921: »Ett bibelinstitut eller en missionsskola bör vara en församlings eller en enskild persons trosverk, som beslutes och börjas inför Gud.«

Vid Kölingaredsveckan 1926 samtalade man om utbildningsfrågan. Söderholm skriver:

Alla voro [...] eniga om att det borde finnas bibelskolor, där man under bön och Ordets läsande finge komma till djupare kunskap i bibelordet. [...] Även behövdes skolor, där missionärskandidaterna kunde få tillfälle att inhämta nödiga kunskaper i språk. Däremot uttalade man sina farhågor för vanliga predikantskolor, där man undervisar i allehanda profana ämnen. [...] Skolorna medförde oftast, att originaliteten försvunne och något schablonmässigt komme över dess elever, och den levande Anden från Gud finge ofta vika för mänskliga kunskaper och gåvor. [...] Det var även en fara, att litet luktande på några profana ämnen komme en del ungdomar att inbilla sig vara något förmer än de oskolade predikanterna. [...] Det framhölls även, att tiden härefter vore så kort, att den som verkligen nitälskade för att rädda själar, knappast kunde ge sig tid att vistas vid skolor för annat ändamål än det som direkt kunde hjälpa honom att komma in i Ordet och bliva en duglig själavinnare.¹²²

Pingstförsamlingarnas yttre mission expanderade successivt och därmed fick också missionsrådets medlemmar en ökande arbetsbelastning.

¹²⁰ Vi kan nämna att Pethrus i företalet till sin bok *Jesus kommer* (1912, andra upplagan) skriver: »Som jag ej har någon teologisk utbildning har jag varit nödsakad att i barnslig enfald kasta mig på Herrens löfte, som säger: 'Men om någon har brist på vishet, han bedje därom af Gud, som i enfald och utan förebråelser gifver åt alla; och hon skall varda honom gifven' [Jak. 1:5]. Jag endast beklagar, att jag ej kunnat mottaga visheten från Gud mera fullkomligt.« I senare upplagor finns inte denna text med. Vi har inte kunnat ta reda på från och med vilken upplaga den togs bort.

¹²¹ Svenska Fria Missionens protokoll 16/3 1925, § 13, Rikard och Rakel Fris arkiv. Rakel Fris har gjort följande anteckning i protokollet: »Det har jag, Rakel inte hört något om, vad jag minns.«

¹²² G.E. Söderholm i *Evangelii Hårold* 22/7 1926. – Vid den här tiden nämndes inga namn på dem som gjorde inlägg under samtalen.

För Rikard Fris blev detta kännbart genom att han förutom sin tjänst som föreståndare för Missionshemmet i Högsby och många engagemang i församlingarna runt om i landet, även ville vara aktiv inom SFM. Lokaliseringen till Högsby var således inte den bästa lösningen. Rikard Fris kom därför snart att ansluta sig till förespråkarna för en flyttning till Stockholm. Kunde denna tanke förverkligas skulle det dessutom bli möjligt att engagera Pethrus och Ongman som »extralärare« vid skolan.

3.6 Missionsskolan och Svenska Fria Missionens fastighetsköp

Franklins engagemang i missionskolan i Högsby efter att SFM övertagit ansvaret kan ha gjort att han år 1925 funderade på att satsa pengar i lokaler för densamma i Stockholm. Han ägde en fastighet i Stockholm, och den bjöd han ut till försäljning för att kunna medverka i finansieringen av en fastighet som var lämplig för skolan. Det mest intressanta erbjudandet gällde en herrgårdsbyggnad i Uppland med 60 rum och Fris var mycket intresserad. Franklin fick kontakt med en äldre man som önskade skänka en större summa pengar till Guds verk och skrev ett brev till honom om missionsskolans behov av lokaler, men mannen svarade att »han ännu icke hade klarhet om Guds vilja«. En kontakt som Franklin hade med Pethrus gjorde att han anade att »skolan skulle bli ett tvistefrö«. ¹²³ Han lät därför saken bero. Därmed lades frågan om flyttning i träda i nästan tre år.

Det hände ibland vid den här tiden att församlingar fick ta emot en större penninggåva eller ett värdepapper med förbehåll att mottagaren skulle betala ränta på beloppet under givarens livstid. Franklin hoppades att också SFM och missionsskolan skulle få in pengar på detta sätt. Det ansågs att denna typ av gåvor, eller »livräntemedel« som Franklin kallade dem, skulle placeras mot säkerhet fram till donatorns död. Han ansåg att den lämpligaste placeringen var i fastigheter.

Som vi har nämnt ovan gjorde stadgarna sedan den 16 juni 1925 det möjligt för SFM att förvärva fastigheter i Sverige. Men Pethrus uttalande i *Evangelii Härold* den 2 september 1926 att SFM inte kunde »besitta egendom« (s. 56) försvårade förverkligandet av Franklins tankar. Pethrus måste därför övertalas att ändra uppfattning och i ett brev till Rikard Fris daterat den 30 april 1927 kunde Franklin skriva att »Lewi Pethrus har alldeles klart för sig vissa principalsaker som till exempel att SFM måste vara en juridisk person«. ¹²⁴

Först på försommaren 1927 tog den ovan nämnde mannen kontakt med Franklin och meddelade att SFM kunde få 30 tkr mot att 4 % ränta årligen betalades ut till honom under hans livstid. Både donatorn och Franklin upplevde att satsningen var en ingivelse från Gud. Franklin föreslog att pengarna skulle placeras i en fastighet vilket donatorn tyckte var en bra idé. Franklin menade att han skulle kunna köpa en fastighet med en kontantinsats på 30 tkr och få ett nettoresultat på 12 tkr per

¹²³ Franklin 1930, s. 13.

¹²⁴ Fris 1973, s. 239.

år. Han konstaterade senare att efter två år hade det hus man köpte gett 32 tkr i nettovinst. Det var emellertid inte längre aktuellt att köpa en fastighet som skulle kunna användas av missionsskolan utan Franklin köpte för SFM:s räkning hösten 1927 en hyresfastighet vid Skånegatan 36. Den tillträdde den 2 januari 1928.¹²⁵

Även om Pethrus på något sätt hade gett sitt medgivande till köpet – som helt skett på »Franklins initiativ och ansvar«¹²⁶ – var han emot detsamma och i ett brev till Rikard Fris i maj 1928 gav han uttryck för att ett konkurrensförhållande om större gåvor hade uppstått mellan SFM och församlingarna, vilket hade medfört att Filadelfia hade fått ett underskott i sin missionskassa. Han betonade SFM:s uppgift att vara en förmedlande hand samt att rådet inte borde ta emot donationer och medel i eget namn utan låta församlingarna ta emot dessa.¹²⁷

Svenska Fria Missionen förvärvar Taborförsamlingens fastighet

Avgörande för en flyttning av missionsskolan från Högsby kom att bli ett erbjudande som Rikard Fris fick våren 1928 att få disponera lokaler i Taborförsamlingens fastighet vid Brännkyrkagatan. Församlingen ville emellertid att missionsskolan skulle köpa fastigheten i stället för att hyra lokalerna. Villkoren skulle bli sådana att någon större kontantinsats inte skulle behövas. Franklin räknade ut att trots att missionsskolan inte skulle betala något för den del den skulle disponera skulle det bli »några tusen kronor över till årlig avbetalning på skulden«.¹²⁸

I Högsby hade pingstförsamlingen stått som ägare till missions skolans lokaler och för Fris existerade egentligen ingen annan lösning än att Tabor stod kvar som ägare för sin fastighet på Söder. Som privatperson ville han inte äga fastigheten och han såg ingen lösning på problemet. Franklin menade då att SFM skulle kunna köpa fastigheten. Han talade med Pethrus om saken och »hade därefter flera samtal och sammanträden med såväl broder Pethrus som Lidman och andra. Ibland

¹²⁵ Den 29/3 1928 redovisades ekonomiska uppgifter för SFM:s verksamhet under år 1927. Där togs donationen upp som en gåva på kronor 30 602:70. Vidare meddelades att SFM hade betalat 437 tkr för Skånegatan 36 som hade ett taxeringsvärde på 400 tkr. Hyresintäkterna beräknades till 44 tkr.

¹²⁶ *En cirkulärskrivelse angående yttre missionen 1929* (se nedan s. 111), citerat i Struble 2009 (1982), s. 115.

¹²⁷ Lewi Pethrus i brev 22/5 1928 till Rikard Fris, Lewi Pethrus arkiv.

¹²⁸ Franklin 1930, s. 16. – Vad Franklin menade var att den sammanlagda nettobehållningen av fastigheterna »Skånegatan« och »Brännkyrkagatan« skulle bli några tusen kronor.

var Pethrus med om saken, ibland inte.«¹²⁹ Vid något tillfälle föreslog Pethrus att en stiftelse skulle bildas så att missionsskolan skulle kunna stå som köpare.

Det gjordes ansträngningar hösten 1928 att få lärarkåren att bilda en stiftelse, men åtminstone en av lärarna, Osmin Halldorf, ville inte gå med på detta och alternativet med en stiftelse föll.¹³⁰ Det blev då Fris uppgift att förmå Pethrus att gå med på att SFM skulle stå kvar som ägare. Rakel Fris skrev till sin make om problemet:

Om Osmin Halldorf inte står medansvarig på pappret har ju mycket liten betydelse, bara att Pethrus gör det. För mig tycker jag att det är klart. Kan saken inte ordnas så att P. blir medansvarig, så stannar vi i Högsby, ty att komma till Stockholm och han inte skulle våga vara med är ju sämre än att vara här. Drar han sig – så dra sig naturligtvis också hembroderna, och för missionärskandidaterna räcker skolan här och behöver inte flyttas så då kan ju huset hyras ut tills vidare, och säljas igen, ifall inte Tabor vill ta igen det.¹³¹

Rakel Fris syftar här sannolikt på det försök som gjordes att ordna en stiftelse. Skulle så vara fallet var deras tanke således att även Pethrus – som lärare i Stockholm – skulle vara med i stiftelsen.

Rakel och Rikard Fris skulle på sommaren 1928 åka på en semester- och studieresa till England, Belgien och Tyskland och de måste därför se till att någon annan tog hand om köpet av Taborfastigheten. Rikard ringde upp Pethrus och fick då dennes medgivande att förvärvet kunde ske i Svenska Fria Missionens namn. Hans tanke var att SFM bara skulle gå in tillfälligt som ägare tills man hade kommit överens med Pethrus om en slutlig lösning. Därefter bad han att Franklin skulle ordna med köpet. Denne gjorde så men mycket ovilligt. Han var »rädd för komplikationer«.¹³²

¹²⁹ Franklin 1930, s. 16.

¹³⁰ Enligt *En cirkulärskivelse angående yttre missionen 1929* (se nedan s. 111) var det *ingen* av lärarna som ville ta på sig ansvaret enligt Struble 2009 (1982), s. 115. – Med lärarkåren ska nog förstas Rikard Fris, Maria Lindquist och Osmin Halldorf som var stationerade i Högsby samt de »tillresande« Paul Ongman och Herman Josefsson, men kanske också A.P. Franklin. – Osmin Halldorf (1898–1981) hade avlagt examen vid universitet, men det var svårt att få ordinarie, någorlunda välbetalda, befattningar inom skolväsendet. Han hade stora studieskulder och »tvingades« börja i Högsby utan någon fastställd lön för att senare få 100 kr per månad plus mat och husrum. När han lämnade sin tjänst hösten 1929 (s. 166) på grund av arbetsbrist, hamnade han i ekonomiska svårigheter.

¹³¹ Odaterat brev från Rakel Fris till Rikard Fris, Alf Lindbergs samling.

¹³² Franklin 1930 s. 16.

I augusti 1928 hölls ett möte hos Lewi Pethrus där Rikard Fris, Sven Lidman, Paul Ongman och Alfred Gustafsson var med. Där samtalade man om, huruvida äganderätten till fastigheten vid Brännkyrkagatan skulle behållas av SFM eller överlätas till en stiftelse. Något beslut kom man inte fram till. Den 7 september skriver Fris till Pethrus:

Med anledning av vårt sista samtal hemma hos dig angående skolfrågans lösning måste jag nu skriva till dig för att vi må komma till enighet i saken. [...]

Då nu S.F.M. på grund av Taborförsamlingens i Stockholm avgörande i saken måst övertaga huset 88 Brännkyrkagatan, undrar jag ännu en gång, om vi ej kunna taga detta som Guds ledning. Det var ju mot vårt gemensamma förslag. Men då man lägger sin sak i Guds hand och ber att Guds vilja må ske, får man då ej tro att Gud hör bön och att Gud har så mycket inflytande i Taborförsamlingen att Han kan låta sin vilja ske där?

Om man endast vill bedöma sakligt och andligt tror jag också att man ej kan påstå att det går utanför S.F.M:s uppgift att äga ett hus för utbildning av missionärskandidater. [...]

Mitt förslag är nu att S.F.M. behåller äganderätten och hyresfritt upplåter nödvändiga lokaler i Brännkyrkagatan 88 A och B till Fria Bibelinstitutet som självständigt skötes av lärarkollegiet som skolstyrelse.

S.F.M. finansierar således hyran med tillhjälp av missionens hus vid Skånegatan, ty innan detta hus övertogs av missionen, överenskomms med givaren att en del av inkomsten finge användas för missionsskola.

Fria Bibelinstitutet finansieras sedan i tro på Guds löften som hittills Missionshemmet i Högsby. Ty Gud är densamme i Stockholm som i Högsby.

Dessa riktlinjer för skolans verksamhet synas mig så bibliskt sunda och klara att jag innerligt hoppas att du på denna grundval vid närmare eftertanke och bön är villig att inträda i medansvaret för skolan som lärare.

Om du likväl skulle fasthålla förslaget om en särskild stiftelse för skolan för att taga medansvaret, anser jag oss bundna till vår föregående gemensamma överenskommelse i saken och ber dig bestämma tiden för ett sammanträffande för ordnandet av de legala formaliteterna. Vi skola träffas i Norrköping söndagen den 23 september och jag kan i så fall följa dig till Stockholm måndagen den 24, ty saken måste för köpekontraktets eventuella överflyttande ordnas inom tre månader efter köpet, således före den 1 oktober. Sedan blir det för sent.

Nu lägger jag åter skolfrågans lösning i Guds hand under bön att Guds behagliga och fullkomliga vilja må ske. Ty det är det enda jag söker.¹³³

Något svar fick inte Rikard Fris men de träffades den 23 september i Norrköping. Då gick Pethrus med på att skolan skulle flyttas till Tabors lokaler och att SFM skulle stå kvar som ägare. Rakel och Rikard Fris hade klart för sig att skolan skulle ligga *utanför* Stockholm. »Rikard

¹³³ Rikard Fris i brev 7/9 1928 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv.

hade talat med pastor Pethrus flera gånger om, att de kunde väl få tälta [i Taborfastigheten] tills vidare.«¹³⁴ Tiden i Stockholm skulle således inte bli så långvarig. Pethrus säger år 1929 att han gick med på att fastigheten köptes »under förutsättning att köpet i fråga endast skulle vara ett provisorium« (s. 105).

Fris hade inte velat fatta beslut om att flytta skolan förrän Pethrus hade sagt sitt om ägarfrågan. Han var angelägen att finna en lösning som gjorde att Pethrus höll ett löfte att gå in som lärare om skolan kom till Stockholm. Nu hade det skett och därmed kunde Fris sända över ett tillkännagivande till *Evangelii Härold* för publicering och den 29 november informerades läsekretsen om flyttningen och att Pethrus hade »lovat medverka med några bibeltimmar i veckan«. Fris skriver också om en evangelistkurs, som var »förberedande [...] för utbildning till församlingsföreståndare«. Han berättar också att skolans namn efter flyttningen ska bli Fria Bibelinstitutet. När Pethrus hade fått se den ursprungliga texten hade han blivit orolig och redigerat bort ett avsnitt som bland annat behandlade ägarförhållandet för fastigheten vid Brännkyrkagatan 88. Rakel Fris säger år 1974 att för Pethrus »kändes det inte riktigt« att »han inte skrivit det själv« utan att Rikard hade gjort det »självständigt«. Hon menade att Rikard inte var någon »tjänaretyp« utan betraktade Pethrus som en »arbetskamrat«.¹³⁵

Rikard var på resa när detta skedde och han ringde hem till Rakel och berättade om Pethrus reaktion. Han var djupt bekymrad och visste inte vad han skulle göra. Hon gav honom råd:

Det är nog bäst att bara ta det lugnt och försöka lugna honom, ty om han är så där förskrämd, och naturligtvis hetsas av andra, så är det ju inte lönt att försöka tala reson. [...] För övrigt är det ju bäst att bara bedja för honom. Man kan ju inte nu ändå ändra något i namnfrågan. Du är väl för övrigt lika rädd för samfund och för allt som på något sätt skulle inkräkta på friheten som [...] Pethrus. – Men skriv nu ingenting skarpt – för all del – det vinnns inte något med det.¹³⁶

Pethrus oro gällde sannolikt att skolan skulle komma i ett ekonomiskt beroende till SFM, att inriktningen på utbildningen av hembröder hade markerats för starkt – missionskolan skulle bli en form av predikantsskola – samt att namnet Fria Bibelinstitutet underströk detta senare för-

¹³⁴ Rakel Fris intervjuad 4/10 1974 av Alf Lindberg, Alf Lindbergs samling.

¹³⁵ Ibidem.

¹³⁶ Odaterat brev från Rakel Fris till Rikard Fris, Alf Lindbergs samling. – »Namnfrågan« kan möjligen syfta på vem som skulle äga fastigheten .

hållande. Rikard Fris lyckades emellertid lugna Pethrus och löftet om att delta i undervisningen stod kvar.

Claesson var kritisk till fastighetsförvärvet i SFM:s namn och han framförde till Franklin att denne sökte »gå efter sin egen vilja« i en fråga som gällde »Guds sak« och att »det aldrig kommer att gå i längden, särskilt med tanke på äganderätten till Brännkyrkagatan 88, men du bad mig då att inte yttra detta högt till någon annan«. ¹³⁷

¹³⁷ A.P. Franklin i brev 1929 till David Flood, Lewi Pethrus arkiv. Citatet är ur ett bilagt brev daterat 8/12 1929 från Ivar Claesson till Franklin.

3.7 Esther Gustafssons relation till Lewi Pethrus

Under en tid på 1920-talet var »Andens nådegåvor [...] ytterst sällsynta i Filadelfia«. En kvinna i församlingen menade att nådegåvorna borde få mera utrymme och hon samtalade vid flera tillfällen med Lewi Pethrus och Alfred Gustafsson om detta. Båda uppfattade det som »klander mot församlingen« och de kom att behandla henne »hårt och kärlekslöst«. Det gick så långt att hon »blev så gott som stängd från församlingen«. ¹³⁸ Kvinnans reaktion på detta var att hon bad pastorena om förlåtelse om det nu var så att hon hade sårat dem. Inför nästföljande församlingsmöte upplyste Pethrus henne om att hon också måste be församlingen om förlåtelse, men hon ansåg för sin del att hon inte hade gjort församlingen något som hon skulle behöva be om förlåtelse för. Därför kom hennes ställning till församlingen inte att ändras som hon hade hoppats och det skulle dröja nästan ett år innan något gjordes åt saken. Då hade ett antal församlingsmedlemmar börjat agera till hennes försvar och en av dessa var Esther Gustafsson. Detta engagemang ledde så småningom till att Pethrus och Alfred bad kvinnan om förlåtelse och saken var utagerad. Relationen mellan Pethrus och Esther hade varit spänd under den tid som hon hade arbetat för kvinnans sak. Både Pethrus och Alfred ansåg att Esther hade handlat fel och samtalade ofta om problemet, men genom att Alfred inte tog parti för sin hustru kom det inte att påverka samarbetet mellan dem. Esther hade någon gång under denna tid yttrat att hon inte ansåg att det var rättfärdigt av de två pastorena att handla mot kvinnan på det sätt de hade gjort. Detta yttrande blev Esther tvungen att be Pethrus om förlåtelse för, och därmed var saken »glömd« och förhållandet mellan Pethrus och Esther var sedan enligt Alfred det allra bästa.

Det troliga är att det var på våren 1927 som förhållandet mellan Pethrus och Esther var som mest spänt. Alfred ska då ha sagt att hans hustru »förstör för mig totalt» ¹³⁹ och han övervägde att säga upp sin tjänst, men bestämde sig för att fortsätta sitt samarbete med Pethrus.

Pethrus skriver senare om Esther att hon behärskades av en ande som var »full av knot, klander och förtal» ¹⁴⁰ och anklagade henne för »partitagande för medlemmar, som på något sätt kommit i opposition mot församlingen och dess ledning». ¹⁴¹ Ett exempel på detta är en kon-

¹³⁸ Alfred Gustafsson i brev 18/7 1930 till C. Vinkvist, Lewi Pethrus arkiv.

¹³⁹ Lewi Pethrus i brev 4/9 1929 till Alfred Gustafsson, Lewi Pethrus arkiv.

¹⁴⁰ *Evangelii Härold* 27/12 1929.

¹⁴¹ Lewi Pethrus i brev 12/6 1929 till Esther Gustafsson, Lewi Pethrus arkiv.

flikt mellan Filadelfias huvudvaktmästare och församlingens ledning. Styrelsen ansåg att problemen berodde »på den ande, som behärskade [vaktmästarens] hustru«. Alfred hade varit »åklagare« vid en uppgörelse som gjordes med vaktmästaren.¹⁴² När kvinnan senare fyllde 40 år gjorde Esther en insamling till en present åt henne, vilket inte sågs med blida ögon av församlingsledningen.

Pethrus kallade dem som kritiserade det andliga tillståndet i församlingen för »klandrare« och han menade att »det var lönlöst att på vanligt sätt taga upp sak mot dessa klandrare, ty de ansågo sitt sura knot som ett slags gudsfruktan«.¹⁴³

Den ovan nämnda kvinnan hade troligen öppnat Esthers ögon för att medlemmarna i församlingen borde söka sig fram till ett djupare andligt liv och att Anden borde få större utrymme i församlingen. Det enda synliga uttryck för hennes uppfattning var att hon hade burit »sorgdräkt« och det skulle ha »haft andlig betydelse, hon hade burit den för församlingen«.¹⁴⁴ Söderholm skriver att hon bar sorgdräkt »inte för privat sorg endast utan även på grund av hennes sorg över församlingen«.¹⁴⁵ Esthers far hade avlidit den 6 april 1927 och därefter hade hon burit sorgdräkt enligt den tidens sedvänja, men att det gjordes under längre tid än ett år var inte vanligt. Hennes sorg ska ha varit stor och det gjorde kanske att man inte var förvånad över att hon ändå gjorde det.¹⁴⁶ Hon hade också börjat be till Gud om att församlingen

¹⁴² G.E. Söderholm i brev 8/9 1929 till Alfred Gustafsson, Rikard och Rakel Fris arkiv.

¹⁴³ *Evangelii Härold* 27/12 1929.

¹⁴⁴ Lewi Pethrus i brev 4/9 1929 till Alfred Gustafsson, Lewi Pethrus arkiv.

¹⁴⁵ G.E. Söderholm i brev 8/9 1929 till Alfred Gustafsson, Rikard och Rakel Fris arkiv.

¹⁴⁶ Esther valde således att ge uttryck för sitt »andliga högmod« på ett sätt som gjorde att Lewi Pethrus inte uppmärksammade det. – Alfred Gustafsson skriver 1930 att han hade lagt märke till att den som talade om »nödvändigheten av förnyelse och fördjupande [icke blev] väl mottagen av broder Pethrus«. Samtidigt skriver han att Pethrus menade att talet om fördjupande var tecken på andligt högmod – »det behövs inte utan vi skola bara prisa Gud för den härliga pingstväckelsen« (Alfred Gustafsson i brev 18/7 1930 till C. Vinkvist, Lewi Pethrus arkiv). När Pethrus vid ett tillfälle blev tillfrågad om inte Emil Gustafssons fromhetstyp vore något för Pingst-rörelsen, sa han ungefär: »Gud bevara oss för en sådan dyster förkunnelse« (inlägg vid ett seminarium om spiritualitet vid Örebro Missionsskola den 7 mars 2002). I sina memoarer skriver Pethrus: »Vi insåg, att dessa tendenser, som gång på gång uppträtt med stora later och ett högandligt tal, har varit direkta anfall från fienden att skada detta gudomliga verk. Om man litet närmare lär känna de personer, som företräder denna överandlighet, skall man finna, att det är mänskligt egensinne, högmod och avundsjuka, och understundom andra synder, som ligger till grund för de oresonligt högandliga yttringarna« (Pethrus 1954, s. 81).

skulle komma ur det andliga tillstånd som rådde och att Alfred inte skulle behöva samarbeta med Pethrus längre. Anledningen till det senare var inte minst att hon ansåg att Pethrus fick hela äran för det arbete i församlingen som hon visste att Alfred hade en stor del i. Pethrus och Alfred hade nog kommit överens om att »vara ett« som föreståndare för Filadelfia som Esther säger, och hade delat upp ansvar och uppgifter mellan sig. Esther menade emellertid att Pethrus »bestämde om allt« (s. 261).

Esther hade börjat denna »tysta« demonstration våren 1927 och den hade således varat i nästan två år vid ingången av år 1929. Om Alfred visste att Esther bad att han och Pethrus samarbete skulle upphöra är vi inte säkra på (jfr s. 152, fotnot), men i varje fall var han säkert tillfredsställd över att Pethrus och Esther nu kunde umgås som goda vänner. Pethrus gjorde nästan dagliga besök hemma hos Esther och Alfred.

Den 28 december 1928 hade Esther ett ärende till Filadelfias expedition och samtalade då något med Pethrus. När hon skulle lämna rummet hade Pethrus sagt: »Det är så roligt, Esther, att det är så gott samarbete nu« och hon hade svarat: »Ja vad på mig ankommer finnes inget av det gamla kvar.«¹⁴⁷ Pethrus yttrande tog hon som en bekräftelse på att han var nöjd med det förhållande som rådde.

Vi kommer av den fortsatta utvecklingen se att det finns skäl att fråga sig vad Esther menade, när hon sa att »inget av det gamla« fanns kvar. Sommaren 1929 eller 1930 ska hon nämligen ha sagt att hon »länge bett Gud«, att Pethrus och Alfred »skulle skiljas« (s. 261).

¹⁴⁷ Esther Gustafsson i brev 30/6 1929 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv.

3.8 Oscar Haglund och Biblisk Tidskrift

Det fanns ett behov inom Pingströrelsen att ge ut en tidskrift med något djupare teologiskt innehåll än vad *Evangelii Härold* erbjöd. Målgruppen var predikanter och söndagsskollärare. Under åren 1921 och 1922 gav därför Förlaget Filadelfia ut *Evangelii Härolds Månadsskrift*. Det var emellertid svårt att fortsätta utgivningen på grund av att det inte var möjligt att få någon kompetent person som kunde ägna sig åt tidskriften.

Oscar Haglund var från hösten 1923 bibellärare vid Svenska Missionsförbundets missionsskola i Lidingö. Där öppnades han ögon för den moderna bibelkritikens fara för frikyrkan. Efter vårterminen 1926 slutade han sin tjänst för att, enligt vad han själv har sagt, slippa undervisa tillsammans med en företrädare för denna bibelsyn. Pethrus hade uppmärksammat Haglunds radikala ställningstagande för Bibelns ofelbarhet. Detta gjorde att han tog upp frågan i styrelsen om inte Haglund skulle vara rätt man för en efterföljare till *Evangelii Härolds Månadsskrift*. Ärendet behandlades den 10 augusti 1926:

Angående utgivandet av ett organ för biblisk tro ō forskning, benämnt »Biblisk Tidskrift« beslöts att om br. Oscar Haglund åtager sig att bli redaktör för denna tidskrift, vi då må utgiva densamma. I samband härmed beslöts kalla br. Haglund till redaktör för nämnda tidskrift.¹⁴⁸

Pethrus hade före mötet fått en försäkran från Haglund vid ett besök i dennes hem i Enskede om att han skulle svara ja på styrelsens förfrågan.

Oscar Haglund sökte och fick hinderlöshetsbevis¹⁴⁹ för utgivningen av tidningen, vars fullständiga namn blev *Biblisk Tidskrift – organ för biblisk tro och forskning*. Ett provnummer kom ut i november 1926. Den ordinarie utgivningen – med ett nummer i månaden – påbörjades i januari 1927. Förlaget Filadelfia ansvarade för prenumerationservice, adressregister, tryckning och distribution, och Haglund för innehåll och redigering. Han skrev en stor del av artiklarna själv och gjorde också översättningar från utländska tidskrifter. Tidningen innehöll ofta artiklar och notiser som riktade sig mot bibelkritik och nyteologi. David Lagergren skriver att »Biblisk Tidskrift [...] förenade fundamentalistisk bibelsyn med antiekumeniskt spårsinne«.¹⁵⁰ Upplagan kom ganska snart upp i 4 000 exemplar. Den var 5 200 vid årsskiftet 1927/28 och år

¹⁴⁸ Styr.prot. 10/8 1926, § 13.

¹⁴⁹ För att kunna ge ut en tidskrift krävdes ett utgivningsbevis från Justitiedepartementet. Detta bevis, som var personligt och tilldelades den ansvarige redaktören, kallades vanligen hinderlöshetsbevis.

¹⁵⁰ Lagergren 1989, s. 93.

1929 utkom den »varje månad i en upplaga av 7.000 exemplar«. ¹⁵¹ Genom att Haglund hade tilldelats hinderslöshetsbeviset, som han förvarade i sitt hem, ansåg han att det var hans tidskrift.

Haglund anställdes av Filadelfiaförsamlingen omkring årsskiftet 1926/27. Vid Pethrus besök i hans hem i augusti 1926 hade han blivit lovad 150 kr i månaden, men detta löfte hölls inte och lönen blev bara 100 kr. Haglund var sedan höstterminen anställd som extralärare vid kommunala läroverket i Lidingö med tämligen låg lön och betalade dessutom 100 kr i månaden för en inackordering i Lidingö eftersom han hade sitt hem och sin familj i Enskede. Arbetet med *Biblisk Tidskrift* var en heltidsuppgift och han slutade sin lärartjänst efter vårterminen 1927. Från den 15 maj 1927 tog han därför (på eget initiativ) ut 350 kr per månad i lön från tidskriftens kassa. Efter en konflikt med styrelsen om hinderslöshetsbeviset våren 1929 (något som vi återkommer till) höjdes lönen till 600 kr per månad, sannolikt retroaktivt från årsskiftet 1928/29. Efter detta beslut ansågs sig Haglund inte längre vara tidskriftens ägare. Haglund menar att år 1927 gav *Biblisk Tidskrift* »Filadelfia-förlaget en vinst på omkring 5,500 kronor« och år 1928 »något över 8,000 kronor, om jag nu minns rätt«. ¹⁵² Haglund accepterade således att Filadelfia tog hand om överskotten.

Haglund och Franklin kritiserar varandra

Franklin fick förfrågningar från flera missionärer om de skulle kunna få tillgång till *Biblisk Tidskrift* och han tog våren 1928 upp deras begäran i äldste- och diakonkåren som beslöt att varje missionsstation skulle få ett exemplar gratis. Han satte in en notis om detta i *Evangelii Härold* den 5 april 1928. Några veckor senare anklagades han av Haglund för att notisen i *Evangelii Härold* kunde tolkas som om Förlaget Filadelfia var ägare till *Biblisk Tidskrift*, när det i själva verket, menade Haglund, var han själv som ägde tidskriften. ¹⁵³ Franklin beklagade sin okunnighet.

Vid samma tillfälle uttryckte Haglund sin ledsnad över att han ständigt var utsatt för påhopp från pressens sida. Franklin ska då ha sagt:

¹⁵¹ G.E. Söderholm i *Evangelii Härold* 23/1 1930. – Uppgiften är osäker. Haglund skriver 1933 att upplagan »var snart uppe i 4,000 ex. och steg sedermera till mellan 5- och 6,000« (*Bibliskt Månadshäfte* maj 1933 s. 179). Det är tveksamt att förklaringen till de skilda uppgifterna skulle vara att Haglund menar antalet prenumeranter medan Söderholm uppger den totala upplagan eller antal tryckta exemplar.

¹⁵² *Bibliskt Månadshäfte* maj 1933 s. 179.

¹⁵³ I notisen skriver Franklin att »Förlaget har välvilligt beslutat att sända etcetera« (*Evangelii Härold* 5/4 1928).

»Broder Haglund, är det klokt att anfälla människor personligen på sätt, som sker, och skaffa sig en massa ovänner i onödan?« Haglund hade då brusat upp och från den dagen, skriver Franklin, »blev jag systematiskt förföljd« av honom.¹⁵⁴ Franklin läste nog tidskriften mer uppmärksamt efter detta och kom då och då med kritik som knappast förbättrade deras relation.

I augusti 1928 skrev Oskar Haglund om Franklins bok *Nyckeln till människohjärtat*, att den innehåller »berättelser om människors frälsning genom Ordets makt. Rekommenderas till alla, som önska lättläst uppbyggelselitteratur.«¹⁵⁵

¹⁵⁴ Franklin 1930, s. 22.

¹⁵⁵ *Biblisk Tidskrift* augusti 1928

3.9 A.P. Franklins författarskap

A.P. Franklin hade fram till hösten 1928 författat sammanlagt tjugo böcker eller skrifter. De var utgivna på Alliansmissionens förlag, Lindblads förlag och Förlaget Filadelfia. Sju av böckerna var översättningar eller bearbetningar av utländska böcker. Fram till och med år 1917 tog han inte ut någon ersättning för böckerna utan förtjänsten tillföll Svenska Alliansmissionen. När han sedan gav ut en bok på Lindblads förlag erhöll han 15 % i författararvode och 35 % i försäljningsarvode. Samma procentsatser kom att tillämpas på de böcker som han sedan gav ut på Alliansmissionens förlag.

När Franklin träffade Pethrus inför sin anställning i Filadelfia, berättade han om sina arvoden. Pethrus ska då ha sagt: »Så hög försäljningsprovision som 35 % betala vi icke på vårt förlag, men du ska få 20 % i författarhonorar och 30 % i försäljningsprovision«,¹⁵⁶ vilket innebar att för de böcker han sålde själv skulle ersättningen bli densamma som tidigare.

För Franklins del kom ersättningen från Förlaget Filadelfia att bli lika stor antingen det rörde sig om en bok som var författad av honom själv eller om den till stor del var en översättning. När G.E. Söderholm år 1925 blev chef över Förlaget Filadelfia säger han sig inte ha velat ta upp detta förhållande med Franklin utan lät det bero och därmed måste man anse att det var överenskommet att honoraret inte skulle reduceras om det var fråga om en översättning.

Haglund anklagar Franklin för plagiat

Hösten 1928 kom Franklins sista bok på Förlaget Filadelfia ut. Det var *Samuel Hebich, en mästare bland människofiskare*. Franklin skriver:

Vad Samuel Hebich beträffar, så ligga flera arbeten till grund, i vilka samma händelser relateras, och då framställningen gjordes till Förlaget Filadelfia att utgiva biografien ifråga, medfördes två av dessa skrifter. Vi samtalade då om huruvida vi inte borde angiva boken såsom bearbetning, men något definitivt beslut fattades icke. Jag reste därpå bort och fann vid hemkomsten, att boken redan var tryckt med mitt namn som författare.¹⁵⁷

Franklin har uppgett att han hade sänt in en lapp till Söderholm »med anmärkning 'att det vore bäst att angiva att boken är en bearbetning från tyskan'«. Den aktuella boken är *Samuel Hebich* (Stuttgart, 1922) av J. Jaus.

¹⁵⁶ Franklin 1930, s. 21.

¹⁵⁷ A.P. Franklin i *Svenska Morgonbladet* 5/7 1929.

Filadelfias styrelse konstaterade senare att denna lapp inte hade »kommit någon å förlaget tillhanda.«¹⁵⁸

Personalen på tryckeriet hade beslutat trycka boken eftersom det hade uppstått arbetsbrist. Beslutet skulle egentligen ha fattats av Söderholm men han var bortrest. Boken annonserades första gången i *Evangelii Härold* den 1 november 1928. Den första recensionen publicerades i *Evangelii Härold* den 22 november och där skriver Samuel Nyström om »översättarens lediga och medryckande stil«.¹⁵⁹

I mitten av november fick Förlaget Filadelfia ett brev från det tyska förlag som hade gett ut ovan nämnda bok:

Genom en tillfällighet ha vi i dag fått i våra händer den på Edert förlag utgivna boken »A.P. Franklin, Samuel Hebich.« Den synes vara ett avtryck av den på vårt förlag utkomna boken »J. Jaus, Samuel Hebich«. Vi bedja Eder vänligast meddela, om det förhåller sig så, och från vilken Ni har erhållit översättningsrätten m. m.

Så snart Franklin hade fått ta del av brevet skrev han till det tyska förlaget och meddelade att han hade använt flera biografier som underlag till sin bok.

Jag har i stor utsträckning använt mig av den på Edert förlag utgivna boken, men min bok är icke någon översättning. [...] Skulle jag på något sätt ha överträtt copyrigheten, beklagar jag på det högsta, att så har skett, och ber att få lämna den ersättning, som kan anses skälig.

Några dagar senare kom svaret:

Vi tacka för Eder vänliga skrivelse av den 21 dennes och ha därigenom erhållit kännedom, att Eder svenska bok om Samuel Hebich icke är en direkt översättning över det på vårt förlag utkomna verket, utan också andra biografier ligga till grund för den. Detta meddelande tillfredsställer oss och vi göra inga vidare anspråk.¹⁶⁰

I en annons i *Evangelii Härold* den 28 februari annonserades boken som en bearbetning från tyskan.

Oscar Haglund var en av dem som läste Franklins böcker. Hösten 1928 hade Söderholm bett honom om hjälp att välja böcker som skulle ges ut på Förlaget Filadelfia. Vid detta tillfälle hade han kritiserat Frank-

¹⁵⁸ Styr.prot. 16/4 1929, § 50. – Hösten 1930 redogjorde Franklin i en försvarsskrift för händelserna före bokens tryckning men där har han inte tagit med denna episod om den försvunna lappen.

¹⁵⁹ *Evangelii Härold* 22/11 1928.

¹⁶⁰ A.P. Franklin i *Svenska Morgonbladet* 5/7 1929.

lins bok om Samuel Hebich. Han hade också »i Filadelfia-förlagets intresse« sagt att »åtskilliga av br. F:s böcker icke äro originalarbeten«. ¹⁶¹

Haglund fick på något sätt kännedom om brevväxlingen mellan Franklin och det tyska förlaget. Han ifrågasatte Franklins uppgifter. Själv hade han sannolikt kommit fram till att det inte gick att klarlägga om Franklin hade utnyttjat andra källor. Ordet »bearbetning« på omslaget skulle han då ansett vilseledande. Han lät sig i varje fall inte nöjas – bidragande kan ha varit hans dåliga relation till Franklin. Han fortsatte att engagera sig i denna s.k. plagiataffär, som i oktober 1929 kom att mynna ut i att Franklin uteslöts ur Filadelfiaförsamlingen. Frågan kom dock under processens gång att vidgas till sitt innehåll.

Böcker av Franklin som kom att uppmärksammas under konflikten

Fyra av de böcker som till stor del innehåller material som hade översatts av Franklin kom under år 1929 att bli uppmärksammade av Filadelfiaförsamlingens styrelse och föremål för granskning. Alla var utgivna på Förlaget Filadelfia. De fyra titlarna var följande:

- *Den bedjande missionären i Indien* (1924).
- *Den verkliga Kristus* (1924).
- *Missionsbragder bland människoätare – en bok för pojkar* (1924).
- *Samuel Hebich, en mästare bland människofiskare* (1928).

Vi återkommer till dessa böcker (s. 124).

¹⁶¹ *Biblisk Tidskrift* juli 1929.

4. Utvecklingen under år 1929

4.1 Lewi Pethrus bryter samarbetet med Alfred Gustafsson

John Ongman i Örebro hade uppmanat de kristna i landet att be Gud om en nationell väckelse och att avskilja söndagen den 24 februari 1929 som bönedag i församlingarna. De fyra pingstförsamlingarna i Stockholm slöt upp bakom denna uppmaning.

I Filadelfia fanns s.k. sykommittér, som sydde kläder »åt fattiga barn inom söndagsskolan och de många fattiga i förstäderna utomkring staden«.¹⁶² Esther Gustafsson var med i en av dessa. Under ett symöte hade hon talat för att man borde ställa in de offentliga mötena den aktuella bönedagen och helt ägna dagen åt bön. Hon fick med sig sykommittén på förslaget. Man tog kontakt med församlingsledningen, men fick inget gehör där.

Esther gick ensam till den första samlingen på bönedagen; Alfred skulle nämligen åka till Södertälje för att predika på förmiddagsmötet. På bönemötet avlade hon ett vittnesbörd. Hon sa då att det var nödvändigt att »Gud fick sin väg med henne såväl som med varje medlem i församlingen, ty om Han inte så fick, så komme Han att taga ut ett nytt folk«. Hon talade också om vikten av att församlingen kom »djupare in i troslivet« men också om att väckelsen inte bara gällde ofrälsta utan att den även måste komma in i församlingen. Hon pekade på sitt eget hjärta och sa att »väckelsen måste börja här«, och fortsatte med en gest ut mot församlingen: »och där«.¹⁶³ Pethrus var med på mötet och någon menade att han kände sig träffad och att han tolkade Esthers ord som klander mot honom. Hon hade också nämnt om varför hon hade burit sorgdräkt (s. 72) och att bönedagen var ett resultat av »två års böner från hennes sida«.¹⁶⁴ Två diakoner instämde i hennes vittnesbörd. Den ene hade en längre tid känt behov av församlingens förbön, men som han varit så »bunden i sin ande«, hade han inte kunnat lägga fram sig som böneämne, men

¹⁶² Lewi Pethrus under rubriken »Filadelfiaförsamlingens i Stockholm årsmöte«, *Evangelii Härold* 24/1 1929.

¹⁶³ *Svenska Morgonbladet* 9/11 1929, insändare undertecknad »En pingstvän i Stockholm«.

¹⁶⁴ Lewi Pethrus i brev 4/9 1929 till Alfred Gustafsson, Lewi Pethrus arkiv.

under Esthers vittnesbörd blev han »fullkomligt löst« och bad om förbön.¹⁶⁵

Esther berättade givetvis för Alfred om sitt vittnesbörd och om diakonernas reaktion. Den här gången tog inte Alfred avstånd från det hon hade gjort trots att han torde ha förstått att Pethrus inte uppskattade hennes tilltag.

Pethrus och Alfred möttes troligen inte förrän på måndagskvällen då det var församlingens årliga ordinarie administrationsmöte. Esther passade på att i detta möte – sannolikt i samband med att det gavs tillfälle efter bibelläsningen att lägga fram böne- och tacksägelseämnen – säga något om behovet av förändring i församlingen och knyta an till bönemötet på söndagsmorgonen. Pethrus skriver senare till Esther om detta möte att »hela församlingen var vittne till Dina bittra ord«.¹⁶⁶ Pethrus blev upprörd och höll i slutet av mötet ett anförande då han enligt Alfred

kritiserade församlingen alldeles oerhört och nedsablade medlemmarna för att de inte hade något intresse för bönemöten o.s.v. och att klandersjuka och kritik hade kommit in och hotade med att han inte längre orkade bära den tunga bördan«. Han pekade ut Esther »fastän han icke namngav henne, förlöjlade hennes vittnesbörd och förvrängde det alldeles förfärligt.¹⁶⁷

Efter mötet frågade Alfred vilken kvinna Pethrus hade syftat på i sitt anförande. Pethrus svarade att det var Esther och lade till att hans samarbete med Alfred nu var slut. Så uppfattade i alla fall Alfred hans svar, medan Pethrus senare säger sig ha sagt att det var hans samarbete med Esther som var slut (s. 118). Alfred bad då Pethrus att redogöra för vad det var i Esthers vittnesbörd på bönemötet som han hade reagerat mot. Men Pethrus menade att han inte kunde redogöra för det »ty hon hade talat ett par, tre gånger« och han upprepade gång på gång att samarbetet nu var slut. Under administrationsmötet hade Esther lagt fram ett förslag »om att Lillåns Missionshem borde bli ihågkommet«. Alfred skriver att det »var det väl [det] som kom Dig att handla som Du gjorde, efter vad Du själv sade mig«.¹⁶⁸

Alfred bad då »under tårar« Pethrus att tala med Esther i stället för att på detta sätt bryta samarbetet. Men Pethrus menade att han redan

¹⁶⁵ Alfred Gustafsson i brev 18/7 1930 till C. Vinkvist, Lewi Pethrus arkiv.

¹⁶⁶ Lewi Pethrus i brev 12/6 1929 till Esther Gustafsson. Lewi Pethrus arkiv.

¹⁶⁷ Alfred Gustafsson i brev 18/7 1930 till C. Vinkvist, Lewi Pethrus arkiv.

¹⁶⁸ Alfred Gustafsson i brev 16/8 1929 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv. – Vi kan nämna att Debora Björk, sjuksköterska vid Missionshemmet, hade samma inställning som Esther Gustafsson beträffande behovet av ett djupare andligt liv.

hade fattat sitt beslut. Alfred erbjöd sig då att »om saken icke kunde ordnas på annat sätt, så skulle jag helt tyst och stilla draga mig ifrån arbetet och då så fort som möjligt säga upp min plats i församlingen«. ¹⁶⁹ Han ville på så sätt förhindra en splittring av församlingen; han befarade att församlingen skulle delas i två läger om medlemmarna fick vetskap om under vilka former han hade tvingats lämna sin tjänst. Alfred själv trodde till och med att flertalet skulle ställa sig på hans sida. Så skildes de båda pastorerna åt – båda bedrövade och upprörda.

Pethrus säger senare när han tänker tillbaka på deras samtal efter administrationsmötet att situationen hade varit helt annorlunda om Alfred »hade haft samma ställning till dylika saker, som [...] alltid vid föregående tillfällen, då sådant kommit till synes«. ¹⁷⁰

Pethrus tänker ställa sin plats i församlingen till förfogande

Natten till tisdagen blev en bönenatt för Esther och Alfred. På förmiddagen tog Alfred kontakt med några av dem som hade varit med på bönedagen och kom fram till att det Esther hade sagt inte skulle ha kunnat skada församlingen på något sätt.

Pethrus och Alfred träffades senare under dagen på expeditionen. Alfred frågade ännu en gång om vad det var i Esthers vittnesbörd som hade upprört Pethrus, men fick inte heller denna dag något besked. Alfred sa då att han hade talat med »flera andliga bröder och däribland diakoner« som hade »det allra bästa intryck av hennes vittnesbörd«. Pethrus ska då med »eftertryck« ha sagt att han »inte längre kan lita på äldste- och diakonkåren« som förr och att han nu var »fullt besluten att upptaga kampen på allvar mot alla klandrare i församlingen«, och att samarbetet med Alfred var slut. Alfred uttryckte då sin förvåning över att Pethrus inte först hade talat med Esther och sedan med honom, istället för att utan förvarning bryta deras samarbete. Pethrus kommenterade inte detta utan sa att han också skulle ställa sin plats i församlingen till förfogande. Under tårar bad då Alfred att han inte skulle ta »ett så förhasstat steg«, men då svarade Pethrus att han inte hade sagt att han skulle sluta sin tjänst. Han menade att genom att ställa sin plats till förfogande »så hade församlingen att välja mellan« honom och Alfred. ¹⁷¹ Längre kom de inte i sitt samtal.

¹⁶⁹ Alfred Gustafsson i brev 16/8 1929 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv.

¹⁷⁰ Lewi Pethrus i brev 4/9 1929 till Alfred Gustafsson, Lewi Pethrus arkiv.

¹⁷¹ Alfred Gustafsson i brev 16/8 1929 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv.

Alfred Gustafsson erbjuder sig ta tjänstledigt och säga upp sin tjänst under ledigheten

På onsdagen var det bön i Filadelfia kl. 11. Pethrus läste något i Bibeln och vittnade om hur han hade blivit löst från band, som han under åren hade varit bunden av. Nu skulle han utrota den ande av klandersjuka som kommit in i församlingen. Alfred tyckte sig förstå av Pethrus ord, att det var han som hade bundit Pethrus. Men Pethrus förklarade efter mötet för Alfred, att han hade syftat på Esther och några andra medlemmar. Han hävdade att det var Esther som var upphovet till allt klander i församlingen. Pethrus ansåg också att det under årens lopp hade kommit med medlemmar i församlingen som inte var »verkliga pingstvännen, och som var fulla av kritik och klandersjuka«. Enligt Alfred ska Pethrus också ha sagt att

det under årens lopp talats så mycket om att dela församlingen, och nu vore tillfället kommet, då [Alfred] kunde taga en del och gå. Annars kunde Du själv göra det, sade Du.¹⁷²

Alfred uppfattade Pethrus handlingssätt under dessa tre dagar som att denne inte ville ha någon uppgörelse med honom. Han föreslog därför att han i stället för att säga upp sin plats skulle begära sex månaders tjänstledighet. Detta halvår skulle han tillbringa i USA och därifrån säga upp sin tjänst.¹⁷³ På så sätt skulle uppsägningen inte behöva väcka någon uppmärksamhet inom församlingen och schismen mellan dem skulle kunna hållas hemlig. Pethrus gick »med glädje in på« detta erbjudande¹⁷⁴ och föreslog att Alfred när han kom tillbaka från Amerika skulle ägna sig »åt väckelsearbetet i Sverige och samtidigt arbeta för evangelistmissionen, så kunde Filadelfiaförsamlingen understödja [detta] arbete något«.¹⁷⁵

¹⁷² Alfred Gustafsson i brev 16/8 1929 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv.

¹⁷³ Alfred hade år 1925 gjort ett längre besök i USA. I en artikel i *Evangelii Härold* den 30 juli 1925 skriver Pethrus om de positiva omdömen som gavs från de olika platserna som Alfred hade besökt. Han berättar också att denne hade fått en kallelse att bli predikant för en fri församling »på Sydsidan i Chicago« och att »våra vänner i Amerika ha bett oss att icke hindra honom från att antaga kallelse dit över«.

¹⁷⁴ Alfred Gustafsson i brev 18/7 1930 till C. Vinkvist, Lewi Pethrus arkiv.

¹⁷⁵ Alfred Gustafsson i brev 16/8 1929 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv

Alfred Gustafsson lämnar Sverige

Alfred annonserades i Filadelfias predikoturer fram till söndagen den 22 april, då han skulle tala för sista gången i Filadelfialokalen på Sveavägen. Han hade emellertid inte deltagit i styrelsemötena sedan den 26 mars. Den 2 maj informerade Pethrus i *Evangelii Härold* om Alfreds förestående resa:

Broder Alfr. Gustafsson kommer i dagarna att resa över till Amerika där han kallats att leda väckelsemöten för en tid framåt, medan han åtnjuter tjänstledighet av församlingen här. Må Gud välsigna vår käre broder och göra honom till välsignelse på hans resa!¹⁷⁶

Den 4 maj lämnade Alfred Göteborg med »Gripsholm« med destination New York. Han reste i andra klass. Slutmålet var Chicago där hans svåger Efraim Fraim bodde. Harry Lindahl, som var »tredjepredikant« i Filadelfia, hade varit vid centralstationen i Stockholm för att ta farväl och överlämna ett brev från Pethrus. Alfred och Pethrus hade inte fått något tillfälle att tala med varandra. »Vi var ju så upptagna på var sitt håll, så det blev ju icke något tillfälle« skriver Alfred senare.¹⁷⁷ I brevet berättade troligen Pethrus att bröderna hade beslutat att Alfred skulle få lön under sin tjänstledighet. Om avskedet vid Stockholms central skriver Alfred:

Med stor tacksamhet till Gud ihågkommer jag den stora skaran av vänner och bekanta, som nere vid Centralen vinkade farväl. Ännu kan jag i mitt inre se de kära ansiktena och höra den mäktiga sången tona så varmt och innerligt: »Gå, gå skördeman gå, ut att den ädla säden så« etc. För mig var detta i avskedets ögonblick en mäktig appell att offra mitt liv för heligt själavinnarearbete och till att låta mitt liv brinna ned i Jesu tjänst.¹⁷⁸

Så var Alfreds tid i Filadelfiaförsamlingen slut, men det var endast ett fåtal som kände till det. Han kunde inte fatta det som hade hänt – han hade varit säker på att Filadelfiaförsamlingen var platsen för hans kallelse. Det hade varit en lycklig tid. Samarbetet med Pethrus hade fungerat bra och han hade trivts i sin uppgift.

¹⁷⁶ *Evangelii Härold* 2/5 1929.

¹⁷⁷ Alfred Gustafsson i brev 1/6 1929 till Lewi Pethrus Lewi Pethrus arkiv.

¹⁷⁸ *Evangelii Härold* 8/8 1929.

4.2 Oscar Haglunds anklagelser mot A.P. Franklin

Oscar Haglund var inte tillfreds med att Pethrus och Söderholm inte tog Franklins »plagiataffär« på allvar. Han föreslog att de skulle sätta sig tillsammans och jämföra texterna i de tyska och svenska utgåvorna av böckerna om Samuel Hebich, men ingen lyssnade till honom. Han krävde då att frågan skulle tas upp i äldste- och diakonkåren för bedömning.

Den 16 april 1929 var Haglunds anklagelser mot Franklin på dagordningen. Med på styrelsemötet var bland andra Pethrus, Lidman, Söderholm, Ongman och Franklin. Haglund var inte närvarande och kunde alltså inte framföra sina synpunkter. Inte heller Alfred Gustafsson var där.

Franklin redogjorde vid detta möte för Haglunds anklagelser och om överenskommelsen med det tyska förlaget. Han hade också tagit med sig en bok i missionshistoria för att visa att material till hans bok om Samuel Hebich hade hämtats från mer än en källa. Styrelsen reagerade starkt på att Haglund inte hade vänt sig direkt till Franklin med sina anklagelser utan skrivit till det tyska förlaget. En enig styrelse ansåg enligt Franklin att Haglund hade »handlat både obroderligt och okristligt».¹⁷⁹ Franklin berättade att Haglund

påstått, att han i brev till Franklin [...] framhållit olämpligheten av att icke begära översättningsrätt. Det[ta] brev sade sig br Franklin ej hava mottagit och då boken utkommit utan angivande av översättning hade Haglund sänt ett ex. av boken till det tyska förlaget.

När man behandlade frågan om anklagelserna var berättigade eller inte, medgav Franklin att »han av oförstånd låtit sina böcker utkomma utan angivande att en del av innehållet var översatt från andra källor«. Med anledning av dessa omständigheter beslöt diakonkåren att göra följande uttalande:

Efter behandling av frågan om den på vårt förlag utgivna boken Samuel Hebich, vilken enligt Oscar Haglunds påstående skulle vara en översättning, men utgivits som original, och under förutsättning att det så förhåller sig, uttalade diakonkåren sitt bestämda ogillande av ett sådant tillvägagångssätt och tillkännagav sin förhoppning, att något sådant framdeles icke måtte få förekomma i samband med vårt förlags verksamhet.¹⁸⁰

Franklin framhöll i mötet att Haglunds agerande skulle ses mot bakgrunden av att han hade uttryckt sitt ogillande av en del av Haglunds artiklar i *Biblisk Tidskrift*.

¹⁷⁹ Franklin 1930, s. 24.

¹⁸⁰ Styr.prot. 16/4 1929, § 50.

Svenska Morgonbladet skriver hösten 1929 efter en intervju med Alfred Gustafsson:

[Efter] ett häftigt angrepp mot pastor Franklin för boken Samuel Hebich [hade] pastorerna Pethrus, Lidman och Söderholm ett samtal med [Oscar Haglund], vilken togs i allvarlig upptuktelse för sina hänsynslösa och arroganta angrepp mot Franklin. Både Pethrus, Lidman och Söderholm togo avgjort parti för Franklin, och när jag, fortsätter pastor Gustafsson, någon dag efteråt träffade Lidman i Lillån, och vi kommo att samtala om saken, var Lidman högst indignerad och upprörd. Han hotade t.o.m. att lämna hela Pingströrelsen, om [Haglund] skulle, såsom påtänkt, få en förtroendepost inom församlingen. Särskilt svårt kändes ett förslag, att Franklins vedersakare skulle väljas till diakon i församlingen.¹⁸¹

Det uttalande som styrelsen gjorde på mötet den 16 april följdes upp genom ett beslut att låta jämföra Franklins bok med det tyska originalet. Uppdraget gick till Förlaget Filadelfia. Vid ett diakonmöte den 30 april kunde Söderholm meddela att han och Paul Ongman hade läst en fjärdedel av boken och funnit att det snarare rörde sig om en bearbetning än om en översättning. »På grund av br Ongmans förestående predikoresa beslöts att låta anstå med fortsättningen tills vidare.«¹⁸²

Samma dag – den 30 april – skrev Haglund ett brev till Franklin där han bad om »tillgift, för att jag alltför hastigt skrev till Tyskland«. Styrelsen hade ju den 16 april prickat honom för att han inte först hade talat med Franklin. Han försvarade sig med att han trodde det kunde skada Förlaget Filadelfia att ge ut en översättning som ett original. Franklin var ju inte hemma när boken om Samuel Hebich kom ut, och Haglund hade ansett att det var viktigt att något gjordes åt saken.

Nu vänder jag mig till dig med bön om förlåtelse för mitt ovisliga handlingssätt. Jag vill icke ha något ouppgjort med någon broder och är av hjärtat villig att erkänna och gottgöra förseelser.¹⁸³

Franklin, som blev mycket förvånad över detta brev, tolkade det som att Haglund bad om ursäkt också för sina anklagelser. Så var emellertid inte fallet. Franklin förlät Haglund och trodde att saken var utagerad.

¹⁸¹ *Svenska Morgonbladet* 23/11 1929. Oscar Haglunds namn nämns inte i artikeln. – Det framgår av artikeln att Alfred Gustafsson syftar på händelser i april 1929, men eftersom Haglund blev diakon den 25/2 1929 (s. 17) måste händelsen i Lillån ägt rum dessförinnan, varför Lidmans upprördhet hängde samman med ett tidigare uttalande av Haglund.

¹⁸² Styr.prot. 30/4 1929, § 58.

¹⁸³ Oscar Haglund i brev 30/4 1929 till A.P. Franklin, Lewi Pethrus arkiv.

4.3 Oscar Haglund och Biblisk Tidskrift

Oscar Haglunds förhållande till Lewi Pethrus försämrades successivt från senvintern 1929. Detta berodde främst på fyra förhållanden. Det första var att Pethrus hade blivit uppvaktad från frikyrkligt håll om att Haglund i *Biblisk Tidskrift* överdrev den nyteologiska faran och Pethrus hade märkligt nog tagit intryck av vad han hade fått höra (jfr s. 224). Det andra var Haglunds inställning till de »missionsmetoder som Franklin pläderade för« och den tredje var Haglunds åsikter »om den kristnes ställning till socialdemokratien, radion och fackföreningsrörelsen«. ¹⁸⁴ Det fjärde var Haglunds angrepp på Franklin i Samuel Hebich-affären, vilket Pethrus ansåg var »bara trakasserier« från Haglunds sida. ¹⁸⁵

Pethrus ville få kontroll över *Biblisk Tidskrift*. På styrelsemötet den 9 april behandlades

frågan angående den fortsatta utgivningen av *Biblisk Tidskrift*. För att närmare utreda frågan och därmed sammanhängande omständigheter tillsattes en kommitté bestående av brr Lidman, Ongman, Pethrus, Söderholm och Per Jacobson. ¹⁸⁶

Oscar Haglund skriver år 1933:

Under största delen av år 1929 hade f.d. kyrkoherde G.E. Söderholm med mitt gillande och på uppdrag av församlingens äldste- och diakonråd granskat och censurerat alla artiklar för B.T. Vid intet tillfälle gjorde han några anmärkningar mot dessas beskaffenhet, liksom han ock i sitt i slutet av år 1928 utkomna arbete »Svenska Pingstväckelsens historia II«, varmt lovordade både B.T. och dess redaktör. ¹⁸⁷

Kommittén hade uppmanat Haglund att »återlämna hinderlöshetsbeviset för tidskriften«, men denne hade vägrat göra det. Vid styrelsemötet den 16 april 1929 beslöts att »detsamma skall återlämnas till Församlingen senast den 1 maj«. ¹⁸⁸ Haglund var inte med på detta möte. Först vid styrelsemötet den 30 april fick han, åtminstone officiellt, känedom om styrelsens beslut:

Br Haglund meddelades nu diakonkårens [...] fattade beslut att br Haglund senast den 1 maj skulle återlämna det av Församlingen betalda hinderlöshetsbeviset. [...] Utan att besvara denna fråga framlade br. Haglund ett skriftligt förslag angående sättet på vilket *Biblisk Tidskrift* framdeles skulle

¹⁸⁴ Oskar Haglund i *Bibliskt Månadshäfte* maj 1933.

¹⁸⁵ Rakel Fris intervjuad 4/10 1974 av Alf Lindberg, Alf Lindbergs samling

¹⁸⁶ Styr.prot. 9/4 1929, § 40, men med den lydelse som anges i styr.prot. 16/4 1929, § 43.

¹⁸⁷ *Bibliskt Månadshäfte* maj 1933.

¹⁸⁸ Styr.prot. 16/4 1929, § 49.

kunna utgivas. Diakonkåren beslöt emellertid att icke behandla detta förslag förrän br Haglund lämnat svar angående hinderslöshetsintyget. Trots detta beslut nekade br. Haglund att giva bestämt besked utan fördröjning. Han önskade vissa garantier från diakonkåren innan han var villig att återlämna hinderslöshetsbeviset.

Mötet beslöt då på förslag av Pethrus att om inte Haglund »genast förklarade sig villig att återlämna« beviset skulle man anse att han svarat »nej«. »Då ingen överenskommelse träffades bordlades frågan.«¹⁸⁹ Man beslöt också att i *Evangelii Härold* redogöra för förhållandet mellan församlingen och Haglund. Kanske var det detta beslut som gjorde att Haglund senare gav med sig, så att Pethrus vid nästa styrelsemöte, den 28 maj, kunde meddela att Haglund förklarat sig villig att överlämna hinderslöshetsbeviset. Vid samma möte beslöts att

de bröder som preliminärt utsetts att kontrollera uppsatserna i tidskriften skola fortsätta sitt uppdrag. Frågan om utgivandet av tidskriften under nästkommande år bordlades till september månad.¹⁹⁰

Franklin skriver år 1930 att

en väldig strid med många hårda och för troende bröder opassande ord utbyttes på sammanträdena, tills Haglund slutligen, nödd och tvungen, måste överlämna hinderslöshetsbeviset till Filadelfia.

Franklin upplevde under denna schism att »alla bröderna, även Pethrus, Lidman och Söderholm« stod på hans sida »gentemot Haglund«.¹⁹¹ Denne var givetvis bedrövad, men upplevde ett stöd från sin läsekrets och menade sig ha fått en gudomlig anvisning hur han skulle agera. Han skriver nämligen år 1933 att

redan i slutet av februari månad [1929] hade [...] Guds Ande på ett särskilt tydligt sätt meddelat mig, vad som skulle ske och vad jag borde göra, och därefter handlade jag även i fortsättningen.¹⁹²

Haglund hade ingen stark ställning i de kommande förhandlingarna om hur man skulle ordna den fortsatta utgivningen av *Biblisk Tidskrift*. Hans relation till bröderna kunde knappast ha varit sämre, men han hade inga tankar på att ge upp sin position eller att överge Pingströrelsen.

¹⁸⁹ Styr.prot. 30/4 1929, § 59.

¹⁹⁰ Styr.prot. 28/5 1929, § 62.

¹⁹¹ Franklin 1930, s. 24.

¹⁹² *Bibliskt Månadshäfte* maj 1933.

4.4 Fria Bibelinstitutet

Fria Bibelinstitutet inledde sin första vårtermin – eller vårkurs som den kallades – i Stockholm tisdagen den 12 februari 1929 med en invigningshögtid då Lewi Pethrus med flera talade. Onsdagen den 13 mars höll sedan Filadelfiaförsamlingen ett välkomstmöte för skolan i sin lokal vid Sveavägen 45. Under terminen deltog Pethrus i stort sett varje vecka som »bibellärare« vid skolan. Han undervisade då om församlingen och hans insats var uppskattad av eleverna.

Det finns inget som talar för att någon uppfattade att Pethrus kände av något av den oro, som han hade upplevt när flyttningen till Stockholm tillkännagavs. Det förefaller också som att man inte längre samtalade om att Svenska Fria Missionen skulle överföra fastigheten vid Brännkyrkagatan, där skolan hade sina lokaler, till någon ny ägare (jfr s. 105).

Fria Bibelinstitutets elever medverkade ofta i Taborförsamlingens möten, vilket var naturligt eftersom skolan och församlingen var grannar på Brännkyrkagatan. Men skolans elever talade och sjöng även i flera av Smyrnas möten under våren. De medverkade också vid två tillfällen på Filadelfias utpost i Roslags Näsby.

4.5 Tabor- och Smyrnoförsamlingarna går samman

Samarbetet mellan Smyrna och Tabor på Södermalm var inte omfattande, men under många år hade församlingarna haft friluftsmöten tillsammans. Sommaren 1928 hade det varit gemensamma möten på söndagskvällarna, vilket också var planerat för sommaren 1929.

Smyrnoförsamlingens föreståndare, Oscar Svanell, hade satt upp som mål att de två församlingarna skulle slås samman. Enligt ett uttalande till *Dagens Nyheter* skulle det bero på att »församlingsmedlemmarnas antal stigit så betydligt att de hittillsvarande lokalerna visat sig otillräckliga«. ¹⁹³ Det egentliga skälet ska dock ha varit problem – av för oss okända – vilka man under flera år hade brottats med inom Smyrna. Dessutom hade en konflikt vid nyåret 1928/29 mellan församlingsledningen och en medlem medfört att denne blev utesluten trots att »man ju icke kunde påvisa, att han begått någon synd«. ¹⁹⁴ Det hade förvärrat situationen och många menade att församlingen var på väg att upplösas.

Den 1 oktober 1929 skulle Oscar Svanell lämna sin tjänst i Smyrna och flytta till Helsingborg och han ville se att Smyrna och Tabor slogs samman – eller möjligen att de förenade sig med Filadelfia – innan han lämnade Stockholm.

Relationen mellan Lewi Pethrus och Oscar Svanell

Bakom den uteslutning som omnämns ovan fanns missförhållanden som Pethrus informerades om hösten 1928 av någon annan än Svanell. Därefter ska Pethrus enligt Svanell – utan att ha kontrollerat uppgifterna eller berättat vem han hade talat med eller vad som hade sagts – ha anklagat honom för att ha handlat på ett sätt så att han skulle ha kunnat bli åtalad. Svanell var emellertid inte direkt inblandad i missförhållandena. För honom blev Pethrus uttalande en katastrof och han kände sig tvingad att lämna Stockholm för att härda ut men oron gnagde och han fick dessutom veta att det spreds ut rykten om honom och att förtroendet för honom bland »bröderna« hade minskat.

Våren 1933 drabbades Oscar Svanell av en akut hjärtsjukdom och han vistades en tid på ett vilohem i Tyringe. Hans fick där klart för sig att det kunde finnas ett samband mellan hans mångåriga oro och hans sjukdom. Han ville därför tala ut med Pethrus om det som hade hänt mellan dem och de rykten som hade spritts om honom, men Pethrus

¹⁹³ *Dagens Nyheter* 5/6 1929.

¹⁹⁴ G.E. Söderholm i brev 8/9 1929 till Alfred Gustafsson, Rikard och Rakel Fris arkiv.

försäkrade att hans förtroende för Svanell inte på något sätt under någon tid hade rubbats och sa sig inte känna till att någon av bröderna hade något emot honom. Svanell kände sig lättad över svaret men det väckte ändå nya frågor och dialogen utvecklades på ett sådant sätt att Svanell inte visste om han verkligen kunde tro på det Pethrus hade sagt. Han ville få till stånd en opartisk utredning, men så blev det inte – den 5 juli 1933 avled han.¹⁹⁵

Församlingarna beslutar att gå samman

Smyrnaförsamlingens äldste och diakoner inbjöd på Oscar Svanells initiativ en del av Tabors äldste- och diakonkår till Smyrnas ordinarie styrelsemöte, som ägde rum tisdagen den 28 maj i Smyrnalokalen vid Adolf Fredriks Torg 2.

En som inte bjöds in var församlingens föreståndare, Helmer Holmgren. Varför inte hela Tabors styrelse fick vara med på mötet vet vi inte. För Holmgrens del kan det ju bero på att man ville samtala om vem som skulle bli föreståndare för den eventuellt sammanslagna församlingen. Rikard Fris uttryckte senare att om det var något han hade gjort fel i samband med att beslutet om sammanslagningen förbereddes och fattades, var det att

han mottog inbjudan till Smyrnaförsamlingens äldste- och diakonmöte [...] utan att meddela Br. Holmgren därom. [...] Några dagar senare inbjöd jag br. Holmgren jämte några bröder från Smyrna och Tabor hem till mig för samtalsmöte.¹⁹⁶

Vid det utökade styrelsemötet i Smyrna uttalade sig de närvarande i frågan och det visade sig att full enighet rådde att förena de båda församlingarna till en. En eller möjligen två av deltagarna hade fört fram tanken på att gå samman med Filadelfiaförsamlingen, men de anslöt sig till majoriteten när frågan skulle avgöras. Rikard Fris skriver att »nu kunde vi ej gå längre än det var enhet i Anden».¹⁹⁷ Mötet enades om följande uttalande till sina respektive församlingar:

¹⁹⁵ Oscar Svanell var från halvårsskiftet 1926 ansvarig för textutredningarna för söndagsskollärare i *Evangelii Härold* och var det även under år 1930. – Sekreteraren för Missionsförbundets inre mission skrev i december 1931 i ett brev att Oscar Svanell länge hade »åstundat att komma åter» till samfundet (Joh. Gustafsson i brev 16/12 1931 till Rickard Larsson, Svenska Missionskyrkan/Riksarkivet). Några ansträngningar från förbundets sida att gå Svanell till mötes gjordes dock inte.

¹⁹⁶ Fris 1973, s. 266; citat ur ett brev från Rikard Fris till Lewi Pethrus 8/6 1929.

¹⁹⁷ Fris 1973, s. 265.

Äldste och diakoner i Tabor- och Smyrnaförsamlingarna uttalar vid sitt gemensamma möte: att vi från nytestamentlig synpunkt utgöra en enda lokalförsamling på Söder, och att vi äro ett i Anden, och att detta må komma till synes även i det yttre, genom att vi förenas till en enda lokalförsamling under namn av »Södermalms Fria församling«.¹⁹⁸

Fredagen den 31 maj, när Pethrus var på skolan och undervisade om församlingen, drack han efter lektionen kaffe tillsammans med Rakel och Rikard Fris. »Då talade Rikard om för honom att nu var på tapeten att det skulle bli sammanslagning och han sa ingenting om det.«¹⁹⁹

Frågan om sammanslagningen togs upp måndagen därpå, dvs. den 3 juni, då båda församlingarna hade sina ordinarie församlingsmöten kl. 8 på kvällen, och förslagen vann gehör i både Tabor och Smyrna.

Man hade också vid styrelsemötet i Smyrna den 28 maj kommit överens om att man skulle föreslå församlingarna att sammanslagningen skulle ske den 1 september 1929 och att föreståndarskapet skulle delas mellan Helmer Holmgren och Ivar Claesson. I både Smyrna och Tabor beslöt man i enlighet med dessa förslag och Ivar Claesson fick församlingarnas kallelse.

Oscar Svanell hade träffat Ivar Claesson hemma hos Rikard Fris i Stockholm den 23 maj och då frågat Claesson hur han skulle ställa sig till en kallelse från Smyrnaförsamlingen, men också nämnt något om sin tanke på att försöka få till stånd en sammanslagning av Smyrna och Tabor. Claesson hade inte gett något svar på denna fråga.

Pethrus reagerar mot sammanslagningen

Enligt Rakel Fris var redan på tisdagsmorgonen den 4 juni

händelsen [om sammanslagningen] tillkännagiven i en stockholmstidning. En församlingsmedlem i Tabor hade kontaktat tidningen och gett upplysningar. Vilket motiv han hade visste man ej.²⁰⁰

Everth Carlsson, som vikarierade under sommaren 1929 som pastor i Tabor, har berättat att John Brandéli, en av Filadelfiaförsamlingens diakoner, hade gjort Pethrus uppmärksam på vad som höll på att hända på Söder: »Svenska Fria Bibelinstitutet, Svenska Fria Missionen, samgåendet mellan Tabor och Smyrna och att det förelåg stor fara att organisera

¹⁹⁸ Fris 1973, s. 263.

¹⁹⁹ Rakel Fris intervjuad 9/8 1976 av Alf Lindberg, Alf Lindbergs samling.

²⁰⁰ Fris 1973, s. 263. – Vi har inte funnit denna notis, vilket kan bero på att tidningen ifråga, gavs ut i fler än en utgåva och vi endast har haft tillgång till en av dem.

pingströrelsen. Detta sade Lewi Pethrus, hade jag inte själv kommit att tänka på.«²⁰¹

Senare samma dag efter ett sammanträde med skolans lärare fick Rikard Fris ett telefonsamtal från en skräckslagen och »rasande« Pethrus.²⁰² Denne anklagade Fris för att vara delaktig i beslutet om samgåendet. Rakel Fris skriver om detta tillfälle:

Telefonsamtalet [...] var anklagande och hårt. Jag satt på soffan intill och hörde Rikards tafatta, nästan gråtfärdiga repliker och förstod därav vad saken gällde. Han anklagades för sin delaktighet i de båda församlingarnas sammangående, vilket stämplades som något i förväg uppgjort »myteri«.²⁰³

Samtalet varade ungefär en timme och efteråt hade Rikard Fris »gråtit och varit alldeles förkrossad«.²⁰⁴ Han förstod nog att risken var stor att Pethrus skulle göra vad han kunde för att hindra honom i hans livsuppgift att undervisa missionärskandidater och blivande predikanter. Han rev ut ett blad ur »sin blocknotes« och skrev på bladet: »Då drabbades jag av bannstrålen.«²⁰⁵ Den efterföljande natten blev en bönenatt för honom. Enligt en senare anteckning av Rakel i Rikards annotationskalender ska Pethrus ha sagt att »jag skall slå sönder både skolan och S.F.M.«²⁰⁶

På onsdagsförmiddagen ringde Fris till Franklin och de träffades senare samma dag. Fris berättade då vad som hänt och bad Franklin ta kontakt med Pethrus. Ungefär samtidigt ringde denne till Franklin och begärde ett samtal. Franklin skriver senare något om vad Pethrus då nämnde:

Ni har spelat bakom min rygg. Ni har använt eder av mitt namn för att komma fram både med Bibelinstitutet och missionen. Det är Svenska Fria Missionen som ligger bakom sammanslagningen, och ni har arbetat på att få ett maktcentrum på Söder gent emot mig, och därför är Claesson kallad. Här har jag i sexton, sjutton år upparbetat en verksamhet, och nu styra ni till med ett konkurrensföretag. Nu skall det bli slut med Svenska Fria Missionen.²⁰⁷

²⁰¹ Everth Carlsson i brev 1975 till Bertil Carlsson, Bertil Carlssons samling.

²⁰² Rakel Fris intervjuad 4/10 1976 av Alf Lindberg, Alf Lindbergs samling.

²⁰³ Fris 1973, s. 263.

²⁰⁴ Franklin 1930, s. 6.

²⁰⁵ Fris 1973, s. 264.

²⁰⁶ Rikard Fris annotationskalender 23/7 1929, Rikard och Rakel Fris arkiv. Rikard Fris har skrivit »Trött, trött, trött ...«. Rakel Fris vill förklara varför han var trött och syftar på telefonsamtalet 4/6 1929 (Lindberg 1991, s. 87).

²⁰⁷ Franklin 1930, s. 6.

Franklin lät saken bero några dagar, eftersom Pethrus tidigare »vid lugnare förhållanden och vid mera eftertänksamhet [...] ändrat sig«. Senare hade Franklin talat »allvarligt med honom om nödvändigheten av en uppgörelse, och en kväll bad han mig om förlåtelse för uppträdet. [...] Denna [...] återtog han dock i Kölingared.«²⁰⁸ Everth Carlsson har berättat att det starkaste minnet från denna sommar var från Filadelfia vid Sveavägen »när Franklin på talarstolen gick fram och bad om förlåtelse, och så omfamnade bröderna Lewi Pethrus och Franklin varandra«.²⁰⁹ (Möjligen har Everth Carlsson kastat om namnen och Pethrus skulle i så fall ha bett Franklin om förlåtelse på detta offentliga möte.)

Fris försvarar sig och får svar av Pethrus

Lördagen den 8 juni postade Fris ett brev till Lewi Pethrus. I brevet förklarar han att det var Oscar Svanell som var upphovsman till sammanläggningen samt att SFM och Fria Bibelinstitutet »står alldeles utanför denna sak« liksom Claesson och Franklin.²¹⁰ Han fortsätter:

Jag har i denna sak endast handlat som äldste i Taborförs., vilket både varit min rättighet och skyldighet. Men varken jag eller någon annan trodde att förslaget skulle gå igenom så hastigt på församling mötet, ty det blev en överväldigande majoritet genom handuppräkning. Jag yttrade ingenting före omröstningen utan först efteråt, vilket bevisar att det var Herrens verk. [...] Jag har i denna sak handlat öppet och ärligt efter Guds Ord och Andens ledning så långt jag förstår, vilket härmed på heder och samvete intygas. Riktigheten av ovanstående kan också Br. O. Svanell bestyrka. Denna skrivelse är ej tillkommen för mitt eget försvar, ty den saken lämnar jag åt Gud, utan på grund av din anklagelse mot S.F.M., som härmed bevisas vara orgrundad.²¹¹

Pethrus svarade den 12 juni på detta brev.

På grund av de tendenser, som den senaste tiden kommit till synes, ha verkliga bekymmer fyllt mitt hjärta för Svenska Fria Missionens framtid. S.F.M. har visat en tydlig vilja till att bli ekonomisk faktor icke endast på missionsfältet utan även i hemlandet. Den har också visat vilja att bedriva egen, självständig verksamhet vid sidan av församlingarnas, att lägga under sig missionen och missionsstationer, där församlingar ansett sig kunna verka utan S.F.M:s hjälp. Dyliga tendenser sammanfalla ju på intet sätt med S.F.M:s ursprungliga syfte. Därtill kommer, att en uppmärksam iakttagare måste skymta vissa framtidsplaner för S.F.M. i händelser, som i

²⁰⁸ Franklin 1930, s. 8.

²⁰⁹ Everth Carlsson i brev 1975 till Bertil Carlsson, Bertil Carlssons samling.

²¹⁰ Fris 1973, s. 265.

²¹¹ Fris 1973, s. 266.

dessa dagar inträffat, vilka visserligen sägas icke hava något med S.F.M:s verksamhet att skaffa men som dock måste ha stor betydelse för dess framtida utveckling. Att dessa tankar äro för en utomstående iakttagare helt naturliga framgår däruv att åtminstone två av S.F.M:s ledamöter spela en avgörande roll i äsyftade händelser. Dessa mina synpunkter rikta sig icke mot Dig eller de andra bröderna utan äro, så långt jag förstår, objektiva. Brödrakarleken förblive! Detta har jag velat meddela för att undvika missförstånd i denna sak.²¹²

Den 8 juni skrev Söderholm ett brev till Alfred Gustafsson i USA och berättade om vad som hade hänt i Stockholm:

Det är icke utan att vi ha att vänta en ny strid angående Svenska Fria Missionen. Bröderna där taga steg för steg, som det synes, för att vinna makt och inflytande icke bara över allt, vad yttre mission heter, utan även över saker, som borde ligga helt utanför deras verksamhetsområde. Nyss hava Smyrna- och Taborförsamlingarna på söder beslutat att förena sig till en församling f.o.m. 1 sept. De ha kallat broder Ivar Claesson till denna församlings föreståndare. Det synes, som om S.F.M. även hade sin hand med däri.²¹³

Pethrus tar avstånd från missionsskolan

Pethrus skulle ha haft sin sista lektion i Fria Bibelinstitutet samma vecka som beslutet att slå samman Smyrna och Tabor fattades, men han »vägrade att undervisa denna enda lektion«.²¹⁴ Eleverna fick inte veta varför han inte kunde komma till lektionen.

Söndagen den 9:e och måndagen den 10:e juni hade Fria Bibelinstitutet sina avslutningsmöten i Tabor. Ett större möte hölls på söndagen kl. 16 i läroverkets aula i Södra Latin, där Pethrus predikade. Där träffades Pethrus och Fris troligen för första gången efter telefonsamtalet den 5 juni. På måndagen fick Pethrus det ovan nämnda brevet från Rikard Fris och på torsdagen den 13 juni publicerade han följande meddelande i *Evangelii Härold*:

Meddelande. Undertecknad, som under den gångna terminen deltagit i Fria Bibelinstitutet såsom lärare, tror det vara Guds vilja att icke vidare deltaga i bibelinstitutets arbete. – Lewi Pethrus.

Rikard Fris var inte underrättad om att Pethrus skulle sätta in denna notis i *Evangelii Härold*. Att Pethrus inte valde att i ett samtal med Fris föra fram sina åsikter om skolan kan tolkas som att han tog avstånd

²¹² Lewi Pethrus i brev 12/6 1929 till Rikard Fris, Alf Lindbergs samling.

²¹³ Franklin 1930, s. 7.

²¹⁴ *Svenska Morgonbladet* 17/10 1929.

från både Rikard Fris personligen och dennes verksamhet. Eleverna blev skrämde av notisen och förstod inte vad som låg bakom. Denna notis blev den första av ett flertal artiklar som publicerades i *Evangelii Häreold* och i dagspressen fram till slutet av augusti om några av de konflikter som vi behandlar här. Sedan skulle det dröja till början av oktober innan en ny våg av artiklar tog upp problemen inom Pingströrelsen.

Pethrus uttalande år 1955 om risken för splittring år 1929

Pethrus tar år 1955 i sina memoarer upp händelserna i juni 1929 och berör då risken för splittring av Pingströrelsen:

Farhågan för tendenser till kyrkobilddning grep alltmer pingstvännerna i landet, och vid den kris, som uppstod omkring yttre missionen 1929, blev också Bibelinstitutet indraget. Då det var tydligt, att detta avsågs bli en utbildningsanstalt för pingstväckelsens predikanter reste sig pingstfolket allmänt däremot. Personligen såg jag Bibelinstitutet, med den riktning det tagit, såsom en verklig fara för väckelsens sunda utveckling. Om den skulle fortsätta att vara den väckelserörelse, som den från början varit, borde vi söka undvika de samfundsinstitutioner, som i högsta grad bidragit till att göra dessa till vad de är: kyrkosamfund med ett för sin sammanslutning särskilt utbildat prästerskap. Jag samarbetade dock med broder Fris och Bibelinstitutet under hela tiden skolan var i Högsby och även sedan den förlagts till Stockholm. Sedan denna förflyttning skett, hade jag bibelstudier med eleverna, samtidigt som jag sökte påverka skolans ledning i den riktning, som jag ansåg vara pingstväckelsens.

1929 avsåg jag mig emellertid dessa lektioner och meddelade, att jag inte vidare ville delta som lärare i Bibelinstitutet. Sammanslutningen av församlingarna på Söder för att få till stånd en stor och kraftig verksamhet och samtidigt kraftansträngningarna för att göra Svenska Fria Missionen till en juridisk person, som hade bestämmanderätt över pingstväckelsens yttre mission och utnyttjandet av Fria Bibelinstitutet såsom utbildningsanstalt för pingstväckelsens missionärer och predikanter, kom mig att ta ståndpunkt emot denna plan. Genomförandet av densamma skulle innebära, att Svenska Fria Missionen, Fria Bibelinstitutet och de sammanslagna församlingarna på Söder skulle haft stora möjligheter att påverka pingstväckelsen, i vad vi ansåg vara en felaktig riktning. Majoriteten av oss, som höll på väckelsens ursprungliga linje, skulle således helt enkelt ställas åt sidan. Om den planen hade lyckats, skulle pingstväckelsen splittrats minst i två delar. Säkerligen hade splittringen blivit mycket stor åtminstone i det långa loppet. De som gick på samfundslinjen skulle haft de största resurserna inom rörelsen på sin sida för att påverka dess framtid. Om pingstväckelsen å andra sidan hade fallit undan för dessa tendenser, hade den i dag varit ett regelrätt samfund, och enligt min övertygelse förlorat oändligt mycket. Dess ursprung-

liga kraft skulle inte bevarats och den skulle snart upphört att existera som en väckelserörelse.²¹⁵

Vi har inte funnit något i Fris efterlämnade material som tyder på att Pethrus på något sätt skulle ha försökt påverka honom »i den riktning«, som han »ansåg vara pingstväckelsens«. De hade varit överens om skolans inriktning; däremot gillade ju inte Pethrus att SFM ägde skolans lokaler. Vi har dessutom svårt att tro att Pethrus med sin kännedom om Pingströrelsens predikanter och församlingar verkligen skulle tro att en »ny« pingströrelse skulle kunna konkurrera med den etablerade.

²¹⁵ Pethrus 1955, s. 80–81.

4.6 Problemen kring Franklin blir offentliga

Den 15 juni 1929 publicerade *Svenska Morgonbladet* en artikel under rubriken »Märklig schism i uppsegling inom pingstväckelsen – Red. O. Haglund och dr A.P. Franklin i fejd – Pastor Lewi Pethrus lämnar Fria Bibelinstitutet«. Vi återger artikeln i sin helhet:

En hel del rykten ha under den senaste tiden cirkulerat rörande allvarliga brytningar inom Pingströrelsens ledning. Så har det sagts, att utgivaren av *Biblisk Tidskrift*, redaktör O. Haglund, skulle ha lämnat Pingströrelsen och redaktörskapet för tidningen.

Enligt vad Lewi Pethrus på förfrågan av *Svenska Morgonbladet* meddelat, äro dessa uppgifter oriktiga i så måtto, att redaktör Haglund alltfört är medlem av Filadelfiaförsamlingen och redaktör för *Biblisk Tidskrift*. Där emot vore det sannolikt, att ledningen för Pingströrelsen funne sig nödsakad att i ett offentligt uttalande taga avstånd från vissa stridsmetoder, som red. Haglund använder sig av i tidskriften.

Vi ha ock vänt oss till red. Haglund för att efterhöra grunden till de cirkulerande ryktena. Red. H. dolde härvid icke, att en djupgående motsättning framträtt mellan honom och dr A.P. Franklin, vars arbetsmetoder i någon mån kritiserats i *Biblisk Tidskrift*. Vad som särskilt ökat spänningen syntes dock vara, att red. Haglund funnit sig böra ingripa mot dr. Franklins metod att under eget namn utgiva engelska och tyska böcker i fri översättning. När red. Haglund upptäckt, att det här ej var fråga om originalarbeten, ehuru de utgavos som sådana, hade han bestämt opponerat sig mot en sådan taktik.

En annan viktig orsak till meningsmotsättningen var den oerhörda ekonomiska makt dr Franklin förstätt skaffa sig inom Pingströrelsen. I verkligheten äro rörelsens hela egendom, dess missionsstationer och dess fastigheter i hemlandet m.m. skrivna på dr Franklin och två andra personer. Då F. är den dominerande, kan det sägas, att han har Pingströrelsens hela egendom i sin hand. Ej underligt därför, framhöll red. Haglund, att en stark oro uppstått bland pingstfolket ute i landet. Den möjligheten är ej utesluten, att hela verksamheten kan lamslås, därigenom att en man praktiskt taget har all ekonomisk makt i sin hand.

Som ett vittnesbörd om att en brytning ej är otänkbar kan nämnas, att pastor Lewi Pethrus i senaste numret av *Evangelii Härold* tillkännager, att han icke vidare kommer att delta i Fria Bibelinstitutets arbete. Fria Bibelinstitutet är Pingströrelsens anstalt i huvudstaden för utbildning av predikanter och missionärer. Den fastighet, vari skolan är inrymd, inköptes för lidet år av dr Franklin. Att pastor Pethrus nu drager sig ifrån skolan, måste givetvis tillmätas viss betydelse.²¹⁶

²¹⁶ *Svenska Morgonbladet* 15/6 1929.

Pethrus bemöter Svenska Morgonbladets artikel

I *Evangelii Härold* den 20 juni 1929 finns en ganska lång artikel av Lewi Pethrus under rubriken: »Pingstväckelsen, är den splittrad eller på fram-marsch?«:

Genom en artikel i Svenska Morgonbladet har över hela landet spritts ett rykte, att pingstväckelsen i Sverige skulle just nu kämpa med stora inre brytningar. Denna mäktiga, andliga rörelse, som på ett alldeles särskilt sätt kännetecknats av en underbar enhet, såväl i anden som i verksamheten, skulle nu vara delad i två mot varandra kämpande riktningar. Och mellan raderna kan man läsa Svenska Morgonbladets stilla tillfredsställelse med detta sakernas tillstånd. – Detta slags behandling få från det hållet alla religiösa riktningar i detta landet, Missionsförbundet undantaget, då det inom deras led inträffar något, som Svenska Morgonbladet kan tyda till deras nackdel. [...] Och nu synes Svenska Morgonbladet ha funnit, att turen bör komma till pingstväckelsen. I denna avsikt gör man en enskild persons misstag och en annans angrepp därpå till ett skyhögt berg, under vilket tryck hela pingstväckelsen nu skall slås i spillror. [...] Inom pingstväckelsen i Sverige råder alltfört en enhet, som söker sin like bland de starkt organiserade frikyrkorna i landet [men att] det borde dock stå klart för var och en, att det bland så många tusende människor kan uppstå olika meningar om en och samma sak utan att detta kan betecknas som splittring.

Han kommer så in på frågorna om »ordnandet av de fria församlingarnas yttre mission och om predikantutbildningen«:

Många av oss tro, att vi ännu icke funnit den mest tillfredsställande lösningen på dessa frågor. Hellre än att lägga oss till ro med vad vi redan vunnit, vilja vi gå framåt till en ännu mera biblisk lösning än hittills. Vi hoppas och bedja, att denna framryckning må gå lika lyckligt som de föregående.

Han hävdar att det inte är fråga om någon verklig splittring inom rörelsen och hoppas att den enhet som varit rådande ska bestå och fortsätter:

Men skulle det en gång visa sig, att upptagandet av en strid vore nödvändigt för att bevara denna väckelse i sin ursprunglighet, bör man väl icke tveka om valet. De som fått del av de rika skatter, som denna väckelse haft att giva, äro väl knappast villiga att utan strid uppgiva dessa andliga värden. Ty icke bör man köpa lugnet i brödrakretsen till vilket pris som helst. Hellre då en strid, hur hård som helst, än eftergifter på de gudomliga sanningsskraven eller på de andliga värdenas bekostnad. Om en sådan strid endast föres med andliga vapen och av verkligt andliga motiv, måste den föra fram till en för alla parter välsignelsebringande seger.²¹⁷

I själva verket hade ju Pethrus redan blåst till strid mot Fris och Franklin efter att sammanslagningen av Smyrna och Tabor blivit känd.

²¹⁷ *Evangelii Härold* 20/6 1929.

Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter angående problemen inom Pingströrelsen

Svenska Dagbladet följde den 16 juni upp *Morgonbladets* artikel med intervjuer med Pethrus och Lidman. Där lovade Pethrus att en utredning skulle göras angående anklagelserna mot Franklin. Pethrus och Lidman gav båda uttryck åt sitt missnöje med SFM:s ställning som den hade blivit med Franklin, Fris och Claesson i missionsrådet.

Även *Dagens Nyheter* hade en artikel den 16 juni. Där intervjuades Pethrus om sitt beslut att lämna Fria Bibelinstitutet som lärare:

Det var huvudsakligen två skäl som voro bestämmande, säger han. Det ena var att jag hade för mycket arbete: många förvånade sig också över att jag kunde ta på mig så mycket. En annan orsak har att göra med uppfattningen om predikantutbildningen. Man har inom Pingströrelsen hållit på stor frihet och valt den metoden att »känna sig fram«. Men när man har en permanent anstalt blir det lätt att råka in i stereotypa former. Detta anser jag vara en fara.

Pethrus tvekade således inte att i *Dagens Nyheter* förtydliga det han borde ha skrivit i *Evangelii Härold* som en kommentar till sitt meddelande den 13 juni (s. 95).

Reportern frågar sedan om det finns olika åsikter om Pingströrelsens ekonomi. Pethrus svarade enligt tidningen:

Förhållandet är det att tre personer, Franklin och två till, bilda ett slags expedierande organ för rörelsens yttre mission eller, som den heter: »Svenska fria missionen.« Det har nu i denna mission insatts vissa egendomar. Missionen, juridiskt företrädd av dessa tre män, äger sålunda fastigheter dels på missionsfältet, dels i Stockholm. Häremot har anmärkningar gjorts av dem som anse att de tre borde hålla sig till att vara ett expedierande organ helt enkelt. [...] Men ingen kan säga att de ha svikit det förtroende som givits dem. De har gjort mycket gott. Oppositionen är nog egentligen grundad i en rädsla för att man skulle dras in i någon kyrkobilddning.²¹⁸

Franklin försvarar sig i Svenska Morgonbladet

Efter att ha tagit del av Haglunds uttalanden i *Svenska Morgonbladet* den 15 juni skrev Franklin till tidningen för att ge sin syn på saken:

I Svenska Morgonbladets Stockholmsupplaga för den 15 juni framhålles, att en märklig schism är i uppsegling inom Pingströrelsen. Skulle den olyckligtvis komma, så vill jag från början ha sagt, att anledningen därtill skall icke komma från min sida. Onsdagen den 12 dennes uppringdes jag av Svenska Morgonbladet, som ville ha en del uppgifter angående red. Haglunds ställning i Pingströrelsen. Jag vägrade att lämna någon som helst

²¹⁸ *Dagens Nyheter* 16/6 1929.

uppgift och hänvisade till pastor Pethrus. Hade de andra bröderna varit lika finkänsliga och ömma om broderskärleken, hade den nämnda artikeln aldrig blivit skriven i Svenska Morgonbladet.

Han bemöter därefter anklagelsen om att han skulle ha en ekonomisk makt inom Pingströrelsen genom att påtala att han inte äger »tio öres egendom inom Pingströrelsen« och att han inte kan göra anspråk på någon egendom inom rörelsen. Slutligen tar han upp »plagiataffären«:

Det påtalade förhållandet angående utgivandet av böcker har behandlats i en sluten krets, och red. Haglund har skriftligen bett mig om förlåtelse för sitt obroderliga handlingssätt och även erhållit förlåtelse, och på grund därav ansåg jag saken vara utagerad och ville icke på något sätt lämna något meddelande om broder Haglund. Jag är nämligen av den åsikten, att sådana saker böra klaras upp emellan de personer, som de gälla, och icke föras till torgs i pressen för allmänheten. Guds verk gagnas icke genom tidningspolemik och köttsliga strider utan genom enandel i Jesu efterföljd och Ordets predikan i Andens kraft.

Svenska Morgonbladet hade före publiceringen vänt sig till Haglund för att få en kommentar. Om sin bön om förlåtelse säger denne:

Jag har hos dr Franklin beklagat att jag ej dröjde några dagar längre med att anmäla för det tyska förlaget dr Franklins »egendomliga« översättningar av deras böcker. Men att jag bett om ursäkt för att jag vågat påtala hans taktik i detta fall, det är naturligtvis orimligt. Mina påståenden därvidlag kan jag omöjligt taga tillbaka. Och ingalunda äro de motiverade av någon personlig fiendskap. Så har dr Franklin framställt saken i brev till vederbörande tyska förlag, men det är fel. Visserligen gavs sig detta till lags, men det är ju främst vårt förlag, Filadelfia, som får lida av trafiken och inte det tyska. Därför måste detta missförhållande upphöra. För övrigt hade ju även från andra håll tidigare anmärkts på detta förfaringsätt.²¹⁹

Av detta svar framgår att Franklin inte hade förstätt vad Haglunds bön om förlåtelse egentligen innebar (s. 86).

Haglund redogör i Svenska Morgonbladet vad han har bett Franklin om förlåtelse för

Oscar Haglund skrev samma dag som Franklins inlägg publicerades till *Svenska Morgonbladet* och fick sitt inlägg infört dagen efter – den 20 juni. Där tar han upp brevet till Franklin med bön om förlåtelse och ger en kommentar:

Detta brev visar ju, att jag älskar pastor Franklin som en broder, att jag sålunda icke bär på någon som helst fiendskap till honom och att jag beklagat endast mitt något för snabba men av goda bevekelsegrunder dikterade steg

²¹⁹ *Svenska Morgonbladet* 19/6 1929.

att underrätta missionsförlaget i Stuttgart om saken, dock sedan jag därom skrivit till br. Franklin. Av dennes ord, att jag skulle hos honom ha anhållit om ursäkt för »obroderligt handlingsätt«, ser det ut, som om jag skulle ha erkänt mig handlat orätt genom att påtala saken med böckerna, vilket jag ingen anledning har att göra.

Någon uppgörelse fanns således inte mellan Franklin och Haglund enligt den senares mening. Han försvarade också att han hade uttalat sig för *Morgonbladet*:

Nog hade jag helst önskat, att allt detta icke hade kommit ut till allmänheten, men då en hel del oriktiga rykten ha varit i omlopp och Svenska Morgonbladet begärt upplysningar i saken, har jag icke velat vägra tidningen sådana.²²⁰

²²⁰ Svenska Morgonbladet 20/6 1929.

4.7 Svenska Fria Missionen

I mitten av juni 1929 var det dags för årets Kölingaredsvecka och då skulle Pethrus komma att möta många av pingstväckelsens pastorer, evangelister, missionärer och äldste. Han måste då kunna redogöra för det som hänt i Stockholm de senaste dagarna. Det som hitintills skett hade inte varit planerat utan händelserna hade kommit slag i slag. Pethrus hade ett avgörande inflytande på vilka frågor som skulle bli föremål för samtal. Han tycks ha bestämt sig för att inte ta upp Fria Bibelinstitutet på listan över de frågor man skulle samtala omkring, men däremot SFM.

Fris försöker förmå Pethrus att inte behandla Svenska Fria Missionen på Kölingaredsveckan

Rikard Fris fick snart klart för sig att SFM skulle bli föremål för samtal under Kölingaredsveckan. Han skriver därför i ett brev till Pethrus »att om du anser att S. F. M. kommit in på fel spår« bör detta utredas av de missionerande församlingarna. Han fortsätter:

Om Franklin, Claesson och jag kunna bevisas ha missbrukat vårt anförtrodda pund, så må dessa församlingar taga avstånd från S.F.M. och lösa missionsfrågan på ett annat sätt. Vi försökte lägga ned denna uppgift för missionen för tre år sedan men fingo den på oss igen men äro åter villiga att lägga ner den. Vi ha ju också uppmanat både dig och Alfr. Gustafsson att komma med i missionsrådet för att kontrollera oss. Men låt ej Kölingaredsveckan bli en samfundskonferens under den falska benämningen Bibelstudieveckan, därigenom att man öppet behandlar frågor, som det tillkommer varje enskild församling att besluta om. Jag har gått ut för den bibliska församlingens absoluta frihet och oberoende, och jag kommer att stå för den.

Fris kritiserade också indirekt den koppling Pethrus hade gjort mellan beslut som han medverkat till som äldste i Tabor och hans arbete i SFM: »Jag vill ha min bibliska frihet som äldste utan att allt mitt görande och låtande skall sättas i samband med S.F.M.«²²¹ Något svar fick han inte och han »hade [...] inte Guds ledning att närvara« vid bibelstudieveckan.²²²

Samtalen omkring Svenska Fria Missionen på Kölingaredsveckan

Kölingaredsveckan, eller bibelstudieveckan i Nyhem, Mullsjö, som var det officiella namnet, började måndagen den 17 juni och avslutades på midsommardagen, måndagen den 24 juni. Man kunde endast ta emot

²²¹ Rikard Fris i brev 17/6 1929 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv.

²²² Fris 1973, s. 267.

600 deltagare på grund av brist på logi och inbjudan begränsades till »fria Herrrens vittnen«. Men det kom fler än 600. Många tältade i en närbelägen skog och andra som hade bilar bodde på platser längre bort. Vädret var »idealiskt« och redan från början hade »Anden på ett härligt sätt varit ibland oss« skriver Söderholm.²²³

Den fråga som behandlade SFM hade anförtratts åt Lidman och hade följande lydelse:

Är full överensstämmelse rådande mellan pingstväckelsens gudomliga riktlinjer, sådana de givits i Nya Testamentet, och utdanats i vårt land, och den fria yttre missionen, sådan den för närvarande bedrives?

Lidman inledde med att konstatera att frågan hade blivit aktuell

under de sista dagarna genom skrivierna i tidningarna, särskilt i Svenska Morgonbladet, vari angrepp riktades mot Svenska Fria Missionen och särskilt mot broder Franklin, för den ekonomiska maktställning, som han ansågs hava kommit till, då det gällde handhavandet av missionens egendom.

Han ägnade sedan större delen av sin introduktion att försvara pingstväckelsens uppfattning att lita på Andens ledning och avstå från »människa organisationer«.

Efter Lidmans anförande fick Pethrus ordet. Han menade att frågan gällde huruvida

de åtgöranden, som vidtagits i fråga om den yttre missionen, vore i överensstämmelse med pingstväckelsens riktlinjer. Och vi vore ju alla skyldiga att låta våra handlingar och vår verksamhet synas och dryftas inför våra bröder och systrar inom pingstväckelsen. [...] Man hade [...] framhållit, att bibelstudieveckan i Kölingared icke vore rätt forum, när det gällde att dryfta missionsfrågan, då ju detta möte i så fall lätt kunde få utseende av att utgöra en slags samfundskonferens [jfr s. 103]. Det vore ju de fria församlingarna såsom sådana, som enligt pingstväckelsens riktlinjer skulle besluta angående sådana angelägenheter.

Pethrus framhöll

att det här icke gällde att fatta några beslut utan endast att samtala över frågor, som rörde våra gemensamma angelägenheter i verksamheten för Guds rike.

Därefter redogjorde han för bakgrunden till SFM och hur den bildades för att sedan övergå till att angripa missionsrådets sätt att sköta sin uppgift.

Innebörden av deras uppdrag vore [...], att de skulle utgöra ett andligt ämbete för att hjälpa till rätta, tjäna, leda och råda, där så behövdes, utan att de för denna sin tjänst skulle ha någon slags kompensation i form av makt och

²²³ *Evangelii Härold* 27/6 1929.

befogenhet att utöva något slags förmynderskap över församlingarnas missionsverksamhet. Det hade emellertid under utvecklingens gång visat sig, att bröderna i fråga mer och mer tagit denna sin kallelse såsom en ekonomisk uppgift. Svenska Fria Missionen hade ju [efterhand] mer blivit en ganska betydande ekonomisk faktor. Den hade icke blott så småningom mottagit det mesta utav de missionsmedel som församlingarna ute i landet offrat för den yttre missionen, och blivit förmedlare utav dessa till missionärerna ute på fältet, utan den hade utom den missionens egendom i hednär världen, som den infastat i sitt namn, även inköpt fastigheter i hemlandet. Sålunda hade S.F.M. inköpt Taborförsamlingens på Söder i Stockholm fastigheter för Fria Bibelinstitutets räkning. Talaren hade avrått detta köp. Men slutligen på enträgen uppmaning av bröderna i S.F.M. gått med på att undervisa i bibelinstitutet, under förutsättning att köpet i fråga endast skulle vara ett provisorium och att frågan om äganderätten till bibelinstitutets fastighet snarast möjligt skulle ordnas på annat sätt. Någon förändring av denna sak hade emellertid icke hittills kommit till stånd eller ens försökts, såvitt talaren visste. S.F.M. är sålunda fortfarande ägare av denna fastighet såväl som till ett annat hus på Söder i Stockholm. Det hade emellertid syntts talaren, att Svenska Fria Missionen icke längre handlade i överensstämmelse med pingstväckelsens ursprungliga riktlinjer utan att den mer och mer avveke från desamma. Då frågan för några år sedan på allvar dryftades i Kölingared, så utgjorde de tre bröderna i S.F.M. ännu icke en juridisk person, men de hade numera blivit erkända som sådan [jfr s. 65]. De hade också antagit stadgar som innebure en verklig fara för den frihet, vartill vi en gång blivit utav Herren kallade.

Pethrus ansåg dessutom

att det icke blott vore det, som redan blivit gjort i denna riktning av S.F.M., som utgjorde en fara för pingstväckelsens sanna frihet, utan det vore ännu större fara för vad som kunde komma att ske, om S.F.M. ginge fram efter de riktlinjer, vartill tendenser visat sig i ovannämnda åtgöranden.

Söderholm skriver att alla tycktes vara eniga om att »en omändring borde äga rum«. Man beslöt också enhälligt att göra följande uttalande:

Med erkännande av det goda, som bröderna inom Svenska Fria Missionen var för sig utträttat, uttala deltagarna i bibelstudieveckan i Kölingared som sin uppfattning, att Svenska Fria Missionen uti den utformning, som den för närvarande fått, icke motsvarar pingstväckelsens gudomliga riktlinjer, sådana vi funnit dem i Nya Testamentet och såsom de utdanats i vårt land. Vi erkänna, att vi i mer eller mindre grad dela ansvaret för att ordnandet av de fria församlingarnas yttre mission kommit i det nuvarande läget. Vi anse, att den organisation, som mot den inom pingstväckelsens allmänt rådande meningen genom Svenska Fria Missionen framskapats till vad den från början icke var avsedd att bliva, snarast möjligt bör upplösas och dess egendom övergå till de fria församlingarna själva. – I stället för den nuvarande organisationen anse deltagarna, att de fria församlingarna själva böra få

utgöra de organ genom vilka även pingstväckelsens yttre mission bedrivs. Vi anse även, att föreliggande frågas lösning i denna riktning är av livsavgörande betydelse för pingstväckelsens framtid i vårt land och i många andra länder.

Man beslöt också att göra ett uttalande

om önskvärdheten av att någon församling snarast möjligt måtte taga initiativet till sammankallande av ett möte, där de för den fria missionen intresserade kunde få överlägga om missionens ordnande i fortsättningen.²²⁴

Franklin och Claesson fick sedan tillfälle att lägga fram sina synpunkter och i samband därmed informerades Claesson deltagarna om att han inte särskilt ofta hade varit med på missionsrådets sammanträden och att med »hänsyn till bröderna hade han gått med på ett och annat, som han innerst inne icke velat«. ²²⁵ Köpet av Taborfastigheten var en sådan fråga. En av veckans deltagare säger senare om samtalen om missionen att han »minns [...] spänningarna. [...] Man var inbördes oenig i vissa stycken och det var ganska hårda ord som fälldes ibland.«²²⁶

Även Franklin skrev om samtalen i Nyhem i *Evangelii Härold*:

Under samtalsessionerna utspann sig en ganska livlig och ingående diskussion om huruvida den närvarande verksamhetsmetoden överensstämde med Nya testamentets riktlinjer, och deltagarna uttryckte såsom sin mening, att vi ännu icke nått rätta idealet. Svenska Fria Missionen har nu tjänat under några år, men man ansåg, att den avvikit från de ursprungliga linjerna och att saken därför kräver vidare undersökning inför Herren. Fördenskull borde någon församling taga initiativet till sammankallande av ett möte, där de för missionen intresserade kunde dryfta frågan och överlägga om missionens ordnande i fortsättningen. Denna åsikt delades till fullo av bröderna i fria missionen, och vi vill av allt hjärta medverka till att missionen föres mera in efter Nya testamentets mönsterbild. Vi har aldrig haft någon annan önskan än att söka hjälpa till såsom tjänare för att i samråd med hela pingstväckelsen söka Guds ledning för den rätta lösningen. [...] När en omläggning kommer till stånd, bör den emellertid ske så mildt och andligt som möjligt, och med den tanken såsom huvudsyfte, att missionen kommer in i det rätta bibliska läget och att missionsintresset däri-genom må ökas. Till dess saken blivit löst, vill därför Svenska Fria Missionen tjäna såsom hittills. De personer, som möjligen ha skrivit testamenten eller lämnat medel på livränta, behöva icke alls hysa den ringaste oro, i

²²⁴ G.E. Söderholm i *Evangelii Härold* 4/7 1929. – Eftersom beslut i missionsrådet enligt stadgarna krävde att minst tre ledamöter var eniga, (s. 59) måste Claesson hs godkänt beslutet i efterhand, exempelvis i brev eller per telefon.

²²⁵ Ibidem.

²²⁶ Lindberg 1991, s. 90.

händelse en del rykten spridas i landet, ty vid omläggningen komma deras intressen att fullständigt tillvaratagas.²²⁷

Om paragraf åtta i Svenska Fria Missionens stadgar

Under Kölingaredsveckan blev SFM:s stadgar uppmärksammade. Det visade sig att dessa var dåligt kända av deltagarna. Två paragrafer togs särskilt upp, nummer fyra och åtta. Den förstnämnda har vi behandlat tidigare (s. 59) och vi begränsar oss här till paragraf åtta: »Församling eller enskild, som upphör att samarbeta med S.F.M, äger ej rättsanspråk i S.F.M:s egendom eller del därav.« Pethrus menade att paragrafen innebar att en församling som ville upphöra att använda SFM »måste avhända sig den missionsegendom, som den [eventuellt] kunde hava överlämnat till S.F.M. Detta vore ju en bestämmelse, som kunde ha synnerligen betänkliga följder med sig.«

Franklin och Claesson tog missionsrådet i försvar:

Missionens nödläge hade ju framkallat den närvarande regimen. Det hade ju också blivit nödvändigt under arbetets gång, om något av bröderna skulle kunna uträttas, att stadgar blivit antagna, och vad beträffar ovannämnda paragraf 8 i stadgarna, så hade den tillkommit för att förhindra, att någon enskild skulle kunna göra anspråk på äganderätten till den gemensamma missionsegendomen. Den vore enligt brödernas uttalande i första hand tillkommen för att alla misstankar, att bröderna själva inom S.F.M. skulle kunna tillhanda sig något av missionens egendom, måtte undanrödjas.²²⁸

Redan den 19 juni hade Franklin tagit upp denna paragraf i *Svenska Morgonbladet*:

Jag har hela tiden arbetat emot privata äganderätten såväl hemma som på missionsfälten. Många svårigheter ha uppstått i den religiösa verksamheten överallt på jorden, därför att egendomen legat i privata händer, och Pingströrelsen har icke varit oberörd därav. En av anledningarna varför Svenska Fria Missionen kom till var just den att få en juridisk person till stånd, i vars namn missionens egendom kunde skrivas, och en del av missionärerna ha redan överfört sina missionsstationer till detta namn.²²⁹

²²⁷ G.E. Söderholm i *Evangelii Härold* 4/7 1929.

²²⁸ Ibidem.

²²⁹ *Svenska Morgonbladet* 19/6 1929.

Missionsmötet i Filadelfia om yttre missionen

Den 11 juli inbjöd Filadelfiaförsamlingen i Stockholm genom ett meddelande i *Evangelii Härold* till ett missionsmöte och välkomnade

församlingsföreståndare, predikanter, hemmavarande missionärer och andra för yttre missionen intresserade medlemmar, tillhörande fria församlingar i vårt land, att till den 30 juli till den 1 augusti samlas till rådplägning angående de fria församlingarnas yttre mission.²³⁰

Missionsmötet samlade 400–500 deltagare.²³¹ Söderholm rapporterade i *Evangelii Härold*:

Förhandlingarna [började] med att en av bröderna i Svenska Fria Missionen redogjorde för det sätt, varpå de handhaft det uppdrag, som de ansågo sig hava fått av Gud. Det var huvudsakligen de synpunkter, som de framburo vid bibelstudieveckan i Kölingared [...]

I den därpå förda långa och ingående diskussionen framkommo i huvudsak samma tankar angående den yttre missionens ledning, som så starkt och enigt framfördes i Kölingared. De flesta tycktes vara eniga om att bröderna år 1924 fått ett av Gud dem anvisat ämbete i missionens tjänst men att de under utformandet av detta sitt ämbete slagit in på vägar, som ej stodo i överensstämmelse med den svenska pingstväckelsens ande eller de riktlinjer, som Bibeln angiver för arbetet för Guds rikets utbredande. En stor oro hade åtminstone tidtals gjort sig gällande inom den svenska pingstväckelsen alltsedan detta missionsråd, som kallats Svenska Fria Missionen, kom till stånd, och denna oro hade stegrats, i den mån åtgärder vidtagits av bröderna, som man kunde befara leda till ett för pingstväckelsen som sådan främmande och farligt organisationssystem. Man har fruktat, att pingstväckelsen, liksom andliga rörelser före den, skulle komma att insnöras i en obiblisk organisation, som komme att hämma ock ödelägga det varma andliga liv, som hittills så härligt pulserat under de enkla former, som Bibeln själv anvisar. Och som de flesta av pingstväckelsens folk under kamp och försakerelser vunnit den härliga frihet, vari de sedan levat, så vilja de till vad pris som helst bevara den. Det fanns därför i hela mötet knappast mer än en mening [nämligen] att det nuvarande systemet angående missionsledningen snarast borde avskrivras och att någon ny form för missionens bedrivande, då det gäller ledningen i hemlandet, borde införas. [...]

Nu fick man genom missionärer [...] representerande sju olika missionsfält, däribland alla våra stora missionsländer, Sydamerika, Kina, Indien och Kongo, bestyrkt, att någon mellanhand mellan myndigheterna och de enskilda församlingarna ej behövdes, utan att såväl en enskild person som en församling eller missionskommitté kunde utgöra en juridisk person med rätt att förvärva egendom i de olika missionsländerna (jfr s. 200).

²³⁰ Lewi Pethrus i *Evangelii Härold* 11/7 1929, notis.

²³¹ Vi har inte funnit någon uppgift på antalet församlingar som använde sig av SMF:s tjänster, inte heller hur många missionärer som missionsrådet hade ansvar för.

Söderholm skriver att

meningen bland de samlade missionsvännerna syntes [...] vara allmän, att man borde återgå till den ursprungliga formen för missionens bedrivande bland pingstfolket – att församlingarna själva övertaga sin mission.

Men påtagligt vore, att för mera allmänna missionsändamål, såsom uppbyggandet av missionsstationer och dylikt, det behövdes en gemensam kassa antingen för varje särskilt missionsfält eller också en gemensam för hela svenska fria missionen. Därom voro även alla ense. Det funnes även en del missionärer, utsända från vissa församlingar, som ej hade fullt underhåll från sina församlingar liksom även vissa missionsföretag, som ej kunde reda sig utan understöd från den allmänna kassan. Även därför vore en allmän kassa av nöden. Det funnes ju även skaror av enskilda missionsvänner liksom församlingar, som ej hade egen missionär. De behövde ju ha en kassa, till vilken de kunde insända sina missionsbidrag.

Olika meningar gjorde sig emellertid gällande, huruvida en för hela missionen gemensam kassa skulle upprättas, vilken då skulle handhavas av en fri församling, eller om flera församlingar skulle träda emellan och handhava var sin kassa med syfte att stödja missionen på visst missionsfält. Många uttalade den önskan, att Filadelfiaförsamlingen i Stockholm skulle, såsom det skedde från början, träda emellan och bistå missionsvännerna i landet med den hjälp, som de möjligen kunde behöva vid missionsärendenas skötande, samt förestå en för missionen gemensam kassa. Andra åter, och däribland särskilt föreståndaren för Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, broder Pethrus, ansågo, att det vore från flera synpunkter lyckligast, om ansvaret och arbetet fördelades på flera av de större missionerande församlingarna.²³²

Därmed avslutades samtalen, varefter Franklin, Fris och Claesson förklarade sig villiga att medverka till en omläggning utifrån vad församlingarna kom att besluta i varje enskilt fall.

I Rikard Fris kalender för de två konferensdagarna kan man läsa följande:

31 juli: Morgonen kom med nöd igen – bönekamp – missionsmöte i Filadelfia 11–1 em. – Christenson fr. Wien, Franklin, Roberth, Swartz, Lewi Pethrus – middag hos Franklin i Ulvsunda – fortsatt session 4–6 em ang. lösning av missionsfrågan för framtiden utan resultat – samtal med Sven Lidman. Med David Pehrsons bil till Elin och Emil Pehrsons lantställe på namnsdagsfest – bilfärd hem – nöd och bön vid hemkomsten.

1 augusti: Morgonen kom med ny nöd – missionsmöte i Filadelfia 11–2 och 4–6, »prat på prat och gnat på gnat« – avslutning i kaos – kl. 8 em. möte i Tabor. Min text: Matt. 5:1–11; sedan en rad andesmorda vittnesbörd om mission och salighet av Valdemar Svensson, fru Aspenlind, Tekla Anders-

²³² G.E. Söderholm i *Evangelii Härold* 8/8 1929.

son, [Ivar] Claesson, G. Roberth, J[osef]. Svenhard, Nils [G.] Andersson, Leon Johansson. Ära vare Jesus för allt.²³³

Av Söderholms ibland något vaga formuleringar kan man ana att han delade Fris sammanfattning av samtalen den 1 augusti. För många församlingar innebar ändå mötet att de började planera för att överta ansvaret för sin yttre mission och under hösten genomfördes efterhand dessa planer. Pethrus valde nog för sin del att uppfatta att missionsmötet gav Filadelfiaförsamlingen mandat att fortsättningsvis driva frågan om en omläggning av Pingströrelsens yttre mission.

En lösning med ansvaret uppdelat på flera församlingar torde ha inneburit besvärande nackdelar jämfört med att en församling tog ett samlat ansvar. Ett problem med det senare alternativet var att skillnaden mellan en självständig och en församlingstillhörig »missionskommitté« inte var särskilt stor. Man kan spekulera över om Pethrus agerande enbart var taktiskt; han ville försvara ett alternativ som tonade ner Filadelfias roll bara för att han visste att det var högst troligt att i slutändan skulle det bli Filadelfia som fick hela ansvaret.

Filadelfiaförsamlingen tar över sin mission från Svenska Fria Missionen

Frågan om hur Filadelfia skulle bedriva sin yttre mission togs upp i ett äldste- och diakonmöte den 6 augusti:

Sedan br. Franklin understrukt, att de största svårigheterna på missionsfälten icke berodde på om en enskild person eller enskild församling där bedrev mission, utan på ordnandet av samarbetet mellan från olika församlingar till en och samma plats kommande missionärer, och därefter åtskilliga närvarande bröder yttrat sig angående de omständigheter som föranledde bildandet av Svenska Fria Missionen, redogjorde de närvarande missionärerna, brr. Joel Carlsson och Alwin Kristensson, för förhållandena å sina respektive missionsfält före och efter tillkomsten av Svenska Fria Missionen. Av denna redogörelse framgick, att Svenska Fria Missionen icke är behövlig för bedrivande av missionen i Brasilien och Österrike. Br. Pethrus påpekade härefter, att den allmänna uppfattningen nu vore, att Svenska Fria Missionen borde nedläggas och församlingarna själva övertaga sin yttre mission. Frågan vore nu, om vår församling skulle fortsätta samarbetet med S.F.M. eller själv övertaga missionens bedrivande. Han underströk nödvändigheten av att den rätta, det vill säga den andliga, synpunkten lades på denna fråga. Hans åsikt vore, att församlingen borde hålla fast vid sin självständighet.

²³³ Rikard Fris annotationskalender 31/7 och 1/8 1929, Rikard och Rakel Fris arkiv.

Br. Ongman föreslog härefter, att församlingen skulle från Svenska Fria Missionen återtaga sin yttre mission, vilket förslag understöddes av brr. Rydberg och Söderholm. Br. Franklin förklarade, att han komme att göra allt för missionens ledande in på de spår, som bröderna kunde önska. Allting låge klart hos Svenska Fria Missionen för överlåtelse.

Efter samtal angående vad som förekommit i missionsmötet i Stockholm den 30 och 31 juli samt 1 augusti detta år, beslöts föreslå församlingen att själv taga hand om bedrivandet av den yttre missionen.²³⁴

Vid samma möte bestämdes att »föreslå församlingen att till bröderna i Svenska Fria Missionen uttala ett tack för det goda, som bröderna utfört i sitt arbete i Svenska Fria Missionen«.²³⁵ Detta skedde också i församlingens mötet den 19 augusti då Filadelfiaförsamlingen beslöt att från och med den 1 september 1929 överta skötseln av sin yttre mission. Samtidigt utfärdades en inbjudan till enskilda vänner och församlingar, som inte hade någon egen missionär och som inte sände sina pengar direkt till missionsfältet, att de, »om de så önskar, kan få använda sig av vår expedition, och skall vi med Guds hjälp överbringa de insända medlen till respektive missionärer och missionsfält«.²³⁶

Efter missionsmötet vid månadsskiftet juli/augusti och Filadelfiaförsamlingens beslut enligt ovan om sin yttre mission skrev Rikard Fris ett cirkulärbrev som är daterat 31 augusti 1929. Vi har inte funnit detta brev, men Struble har citerat detta dokument i sin avhandling och benämner det *En cirkulärskrivelse angående yttre missionen 1929*.²³⁷ Vi har uppfattat att brevet redogör för och delvis försvarar missionsrådets agerande samt Fris ställningstagande till frågor som rörde missions-skolan visavi SFM.

²³⁴ Styr. prot. 6/8 1929, § 96.

²³⁵ Styr. prot. 6/8 1929, § 105.

²³⁶ Lewi Pethrus i *Evangelii Härold* 29/8 1929.

²³⁷ Struble 2009 (1982), s. 115.

4.8 Esther och Alfred Gustafsson

Den 1 juni 1929 skrev Alfred Gustafsson ett brev till Pethrus, där han berättar vad han har gjort sedan sin ankomst till USA och vilka planer han har för framtiden. Han fortsätter:

Det är ju som en dröm för mig det som skett den sista tiden, och att mitt arbete nu är slut i Filadelfia. Det var det svåraste jag i mitt liv har genomgått. Att ryckas från det som man ansett vara sin livsuppgift, men allt går ju. [...] Du skrev, att du icke kunde begära, att jag i allt skulle förstå dig med avseende på den sista tidens tilldragelser. Ja, detta är ju sant, men jag är glad för att det som jag inte kunnat fatta eller förstå, har jag fått lägga vid Jesu fot. Emellertid broder Pethrus, jag vill av ett uppriktigt hjärta tacka dig, min käre broder, för de flydda årens underbara samarbete. [...] Jag önskar dig, och de kära bröderna såväl som hela församlingen Guds rikaste välsignelse i fortsatt arbete för Herren. Då nu den nåden mig icke längre är förunnad att personligen få deltaga i verket, så får jag det ändå i bönen inför min Fader.²³⁸

Alfred hade i mars fått en kallelse att bli föreståndare för Salemförsamlingen i Gävle. I början av juni fick han ett brev från Söderholm som skriver:

Jag kan även omnämna, att jag i någon mån inför Pethrus berört det, som vi talade om angående din blivande verksamhet. Men det hördes på honom, som om han icke trodde, att församlingen komme att lämna något understöd för din verksamhet. [...] Jag vill nämna, att en känsla utav visshet om att du skall till Gävle, har kommit över mig.²³⁹

Esther Gustafssons kontakter med Pethrus

Esther lämnade i början av juni tillbaka en del böcker som Alfred hade lånat av Pethrus. Hon bifogade ett brev i vilket hon påminde om deras avskedsord vid sammanträffandet den 28 december 1928 (s. 73). Pethrus tolkade detta som att hon menade att mötet hade varit en uppgörelse dem emellan för de bekymmer som tidigare hade funnits. Så var det emellertid inte enligt hans förmenande och han skrev därför den 12 juni ett brev till henne och påpekade hennes klander, hennes partitagande för medlemmar som kommit i opposition till församlingen och hennes bittra ord på administrationsmötet.

Tiden närmar sig, då vi måste taga upp saken i församlingen, och jag anser mig nödsakad giva en så klar och utförlig framställning i saken, som det är möjligt, för att icke församlingens medlemmar skola vilseledas av felaktiga

²³⁸ Alfred Gustafsson i brev 1/6 1929 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv.

²³⁹ Franklin 1930, s. 67. Citat ur brev från G.E. Söderholm till Alfred Gustafsson.

uppfattningar. Emellertid vilja vi giva Dig ännu ett tillfälle att göra upp denna sak med församlingen, och det är i egenskap av församlingens föreståndare, som jag härmed vill giva Dig detta erbjudande till uppgörelse. – – – Om Du vill iakttaga ett ärligt och kristligt uppträdande i denna sak, vill jag försäkra Dig om det största tillmötesgående från min sida, men eljest måste jag, hur smärtsamt det än kännes, taga fram saken i församlingen, då tillfälle är inne. Och att en sådan behandling av saken kommer att skada Dig på ett sådant sätt, som jag inte skulle önska, det står klart för mig. Och sorgligast av allt, att det också kommer att skada Din man och hans verksamhet.²⁴⁰

Brevet kom till Esther just då hon skulle åka till sitt föräldrahem på gården Folkesmålen en dryg mil ostsydost om Tranås för att tillbringa sommaren där. Först den 30 juni skrev hon ett svar, där hon meddelade att hon »inför Gud prövat och funnit att intet ouppgjort finnes mellan mig och församlingen, och från min sida, inte heller med Dig Pastor Pethrus«.

Att Du tog så illa upp mitt vittnesbörd den 24 febr. detta år, att Du för den skull ansåg Dig nödsakad bryta Ditt samarbete med Alfred. Det kan icke jag bedja församlingen eller Dig om förlåtelse för, då Gud och människor hörde att jag icke sade något som kunde vara sårande för Dig eller församl. Icke heller vet jag mig uttalat några bittra ord. Om Du tyder dem så, det överbevisar icke mitt samvete. Han, som ser hjärtats tankar och uppsåt, vet, att intet ont och bittert var i mitt hjärta, och att jag icke heller är »osann«, »oärlig« och »okristlig« – vilket ditt brev ger vid handen. Där önskar jag, Du ville med Guds ord överbevisa mig om det i mitt liv som är i strid med ordet, och att du lägger fram verkliga och sanna bevis för det som du stämplat mig för angående »mitt uppträdande i församlingen m.m.«. Må Guds ord bli min domare, icke Din och andras uppfattningar.²⁴¹

Pethrus redogör för samarbetet med Alfred Gustafsson

Tisdagen den 9 juli 1929 var det äldste- och diakonmöte i Filadelfia och då tog Pethrus upp ärendet »Alfred Gustafsson«. Han måste nu ha varit klar över att Esther inte skulle be om förlåtelse och att det därför inte var troligt att han skulle ta upp samarbetet med Alfred igen. Ändå valde han att på styrelsemötet driva frågan som om han ville att Alfred skulle komma tillbaka. Han var säkert delad: han ville arbeta tillsammans med Alfred men han ville inte ha kvar Esther i församlingen. Dessa önskemål var oförenliga.

²⁴⁰ Lewi Pethrus i brev 12/6 1929 till Esther Gustafsson, Lewi Pethrus arkiv.

²⁴¹ Esther Gustafsson i brev 30/6 1929 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv.

I det aktuella styrelsemötet redogjorde Pethrus för den ställning som samarbetet mellan honom och Alfred befann sig i samt hur Esther hade uppträtt mot församlingen och mot honom. Han berättade också att han hade tänkt lämna sin tjänst i församlingen, men talade samtidigt om att detta inte längre var aktuellt; han hade bestämt sig för att fortsätta som tidigare. Pethrus informerade också styrelsen om det brev han hade fått från Alfred, och att det innehöll en passus som man kan tolka som att han inte tänkte komma tillbaka till sin tjänst. Nu menade emellertid styrelsen, »med hänsyn till det i allo enastående goda samarbete, som förut förekommit« mellan Pethrus och Alfred, att det inte fanns något skäl för Alfred att efter sin tjänstledighet inte återvända till sin tjänst.²⁴² Styrelsen tycks också ha ställt sig bakom att Pethrus skulle fortsätta försöka nå en överenskommelse med Esther – om inte, måste hennes uppträdande tas upp i församlingen.

Pethrus skriver två brev till Alfred Gustafsson

Fredagen den 12 juli skrev Lewi Pethrus två brev till Alfred, ett privat och ett som han skulle gå igenom tillsammans med Per Jacobson innan det skickades till Alfred som styrelsens svar på dennes brev av den 1 juni. Både Pethrus och Jacobson undertecknade detta brev.

I det privata brevet till Alfred skriver Pethrus om Esther och om sin tjänst i församlingen:

Jag måste uppriktigt säga Dig, att jag hade väntat, att hon nu skulle böja sig, men då hon icke visat det minsta tecken därtill, kan man ju icke komma längre utan att sätta för stora och dyrbara värden på spel. Och ett av de dyrbaraste värden, vi ägt, är det underbara samarbetet mellan Dig och mig. Sedan jag fick Esthers brev, har jag på något märkvärdigt sätt fått klart för mig, att jag icke skall fortsätta en strid som denna, ty det framgår av hennes brev, att det nu är omöjligt att komma till rätta i denna sak. Då detta blev klart för mig, har jag sedan icke i mitt hjärta kunnat hålla fast vid att jag skulle lämna arbetet här för Esthers skull. Jag har lovat Gud att fortsätta som förut, i hopp om att Han skall hjälpa oss till rätta med allt. Som Du vet, har jag aldrig sagt, att jag icke ville samarbeta med Dig. Dig har jag alltid älskat, och Ditt samarbete har alltid varit en fröjd. – Det står klart för mig, att de som tagit som sin uppgift att klandra skola uppfatta detta mitt nya steg som ett bevis för att jag ej kunnat fullfölja mitt ståndpunktstagande emot dem, men jag har också lärt mig, att det är nyttigt både för en själv och Guds sak, att man är villig att giva efter, hellre än att strida till det yttersta, även om man anser sig hava rätt.

²⁴² Filadelfiaförsamlingens styrelse i brev 13/7 1929 till Alfred Gustafsson, Lewi Pethrus arkiv.

Pethrus tycks mena att han inte skulle fortsätta striden mot dem »som har tagit som sin uppgift att klaga«, och att om han gjorde församlings-sak av Esthers uppträdande var det bara riktat mot henne.

Jag har icke sagt någonting om denna sak i församlingen, ty jag har hoppats, att saken skulle kunna klaras upp och vill icke göra det, förrän jag får svar från Dig på detta brev.

Längre fram i brevet skriver han:

Jag hoppas, att jag icke behöver upprepa, vad jag sade i det brev, jag sände Dig med Harry [Lindahl], att min kärlek och mitt förtroende för Dig är orubbat och att jag aldrig under den gångna tiden känt någon som helst störning i det mångåriga goda förhållandet mellan Dig och mig.²⁴³

Brevet från styrelsen har följande lydelse:

Å senaste gemensamma möte med församlingens äldste och diakoner föredrogs Din skrivelse av den 1/6 till br Pethrus. Ditt omnämnande av Din fortsatta verksamhet i församlingen verkade på oss alla svävande. Den tjänstledighet, Du erhöll, och de förmåner, som därvid beviljades dig, äro av sådan beskaffenhet, att vi väntat Ditt återinträdande i Din verksamhet omedelbart efter tjänstgöringstidens utgång. – Br Pethrus har redogjort för sin ställning med avseende å Ditt och hans samarbete samt Din hustrus uppträdande. Då genom korrespondens mellan honom och Din hustru framgår, att Din hustru icke anser sig hava gjort sig skyldig till något, inför vilket hon behöver böja sig, har br Pethrus meddelat, att han icke håller fast vid sitt uttalande, att han på grund av nyssnämnda förhållanden vill lämna sin tjänst i församlingen, utan att han anser sig böra fortsätta som hittills. På grund härav och med hänsyn till det i allo enastående goda samarbete, som förut förekommit mellan Dig och honom, kunna vi icke finna något skäl, varför Du icke skulle på överenskommen tid återupptaga Din verksamhet i församlingen.²⁴⁴

Alfred menade, när han hade läst brevet, att styrelsen stämplade honom »såsom en orättfärdig människa« om han inte kom tillbaka efter att ha haft lön under tjänstledigheten.²⁴⁵

²⁴³ Lewi Pethrus i brev 12/7 1929 till Alfred Gustafsson, Lewi Pethrus arkiv.

²⁴⁴ Filadelfiaförsamlingens styrelse i brev 13/7 1929 till Alfred Gustafsson, Lewi Pethrus arkiv.

²⁴⁵ Alfred Gustafsson i brev 18/8 1930 till C. Vinkvist, Lewi Pethrus arkiv.

Alfred Gustafsson säger upp sin tjänst

Vi kan föreställa oss att Alfred blev förbryllad över breven från Sverige. Han kunde nog inte förstå hur samarbetet skulle kunna fortsätta om Esther ställdes till svars inför församlingen. Han trodde nog inte att hon skulle be om förlåtelse.

Alfred svarade på brevet från Filadelfias styrelse den 16 augusti. Han var då i Chicago. Han skrev att

på grund av en hel del kallelser till platser, som jag ännu icke haft tillfälle att besöka, och som jag tror vara Guds vilja att hjälpa något, samt för orsaker, som jag här nu icke relaterar, tror jag att det är bäst, att vi från den förste oktober anse mitt arbete i Filadelfiaförsamlingen avslutat.²⁴⁶

Dagen därpå skickade han ett telegram till Filadelfiaförsamlingen där han sa upp sin plats till den 1 oktober. Han refererade till ett kommande brev, vilket han skrev den 22 augusti och där det bland annat står följande:

Då det för mig är omöjligt att återvända till Filadelfiaförsamlingen till den tid, då min tjänstledighet är utgången, anser jag det vara bäst, såsom jag förut telegrafiskt meddelat Eder, att mitt arbete i församlingen får anses avslutat den 1 okt. 1929.

Samtidigt vill jag frambära till hela församlingen mitt hjärtevarma tack för de flydda årens underbara samarbete.

Älskade trossyskon, Eder kärlek och Edra varma förböner ha alltid för mig varit en bärande kraft. Därför ännu en gång. Ett innerligt tack för allt, och Gud välsigne Eder alla! Må vi vara trogna Jesus, tills han kommer i skyn!²⁴⁷

Alfred Gustafsson besvarar brevet från Pethrus

Samma dag som Alfred skrev brevet till styrelsen skrev han också till Pethrus. Där påminner han denne om de händelser som låg bakom den överenskommelse de hade gjort att han skulle resa över till USA och därifrån säga upp sig. När han kommer in på Esthers vittnesbörd på bönedagen skriver han att »vad det angår, att min hustru skulle ha bringat 'sorg och smärta' över mig genom sitt handlingssätt, vill jag säga Dig, att så icke varit förhållandet«.

Så låg saken till, när jag lämnade Stockholm i våras. Sedan saken ordnats oss emellan på detta sätt, sökte såväl jag som min hustru undvika alla frågor angående min resa, som så ofta riktades till oss. Men nu har Du själv fört den in i ett annat läge. Efter att du i äldste- och diakonkåren redogjort

²⁴⁶ Alfred Gustafsson i brev 16/8 1929 till Filadelfiaförsamlingens styrelse, Lewi Pethrus arkiv.

²⁴⁷ Alfred Gustafsson i brev 22/8 1929 till Filadelfiaförsamlingen, Lewi Pethrus arkiv.

för Din syn på saken, har Du lagt ner striden säger Du. Du har ännu icke sagt något i församlingen och vill icke heller göra så, förrän Du fått mitt svar. Alltså tyckes det även vara Din mening att draga den inför församlingen. – Huru Du inför dessa verkliga förhållanden, som ovan framlagts, kan inför äldste- och diakonkåren framlägga, att Du aldrig uppsagt något samarbete med mig, det är för mig oförklarligt. Med vem har Du då sagt upp samarbetet? – Huru kan du tala om, att Du för Esthers skull ämnade [...] lämna arbetet i Filadelfia, då Du i stället på det bestämdaste förklarat, att Du vigt ditt liv att ur Filadelfia utrota den ande, som hon och med lika-tänkande äga?

Vad menar Du med, att de dyrbara värden, som vårt samarbete inneburit icke få sättas på spel, då Du ju redan i våras helt bestämt genom uppsägningen av mitt samarbete med Dig redan har spolierat dessa värden.

Jag hade trott, att mitt livs verk var förknippat med Filadelfia i Stockholm, där jag givit mitt livs bästa krafter, men denna tro har nu slagits i spillror. Gud vet, broder Pethrus, vad det kostat, innan vi blivit villiga att gå denna väg, som vi gått. Vi äro ju människor vi också och hava känslor, men för att skona Guds verk, hava vi varit villiga till denna självuppgivelse att utan klarläggande av saken i församlingen sluta vårt arbete där.

Men skall nu saken fram i församlingen, då förbehåller jag mig samma rätt som Du att såväl inför äldste- och diakonkåren som inför församlingen framlägga vår sak. Och som Du ännu icke med ett ord tagit tillbaka alla de bestämda uttalanden, att vårt samarbete är slut utan kastat och fortfarande kastar skulden för det skedda på min hustru, som ju i detta stycke är fullkomligt oskyldig, anser jag det bäst för både Dig och mig, att mitt arbete i Filadelfiaförsamlingen får anses avslutat från och med första oktober. Jag anser mig av omständigheterna härtill nödsakad.

Så vill jag till slut tacka Dig, broder Pethrus, för de flydda årens underbara samarbete. – Min tid i Filadelfia anser jag som mitt livs ljusaste minne. Av hjärtat önskar jag Dig, alla bröderna och hela församlingen Guds rikaste välsignelse och att vi alla må vara redo när Jesus kommer.²⁴⁸

Pethrus föredrar breven från Alfred Gustafsson i styrelsen och besvarar det privata brevet

På äldste- och diakonmötet den 3 september föredrog Pethrus de brev som Alfred hade skrivit till honom och styrelsen. Vid detta möte var diakonerna och de äldste »mangrant samlade».²⁴⁹

Ordförande uppläste ett från br. Gustafsson anlant telegram av följande lydelse: »Uppsäger min plats till 1 oktober«. Därjämte uppläste Ordföranden ett till diakonkåren adresserat brev och ett till honom personligen adresserat, båda från br. Gustafsson, med närmare motivering av uppsäg-

²⁴⁸ Alfred Gustafsson i brev 16/8 1929 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv.

²⁴⁹ Lewi Pethrus i brev 4/9 1929 till Alfred Gustafsson, Lewi Pethrus arkiv.

ningen. Diakonkåren uttalade sig därefter för lämpligheten av att br. Gustafsson personligen inställde sig före tjänstledighetens utgång och skulle Diakonkåren då taga ställning till hans uppsägning. Ordföranden [fick i] uppdrag att meddela honom detta.²⁵⁰

De äldste och diakonerna delade således Pethrus uppfattning att Alfred skulle uppmanas komma hem till den 1 oktober.

Dagen därpå – den 4 september – skrev Pethrus ett svar på brevet från Alfred. Han ger sin version av händelseförloppet och hävdar att det var samarbetet med Esther det handlade om:

Sedan när det gäller, vad jag sagt till Dig om vårt samarbete, så sade jag redan på kvällen efter mötet, att jag ansåg mig ej kunna hålla ut med detta samarbete med Esther utan att det nog var bäst för mig att lämna arbetet. Då invände Du, att det icke skulle komma på fråga, utan om vi ej kunde samarbeta, skulle Du draga Dig tillbaka. Och Du vet, att min tanke var, att säga upp min plats, men på Din önskan gjorde jag det icke. Du kom själv med den tanken och frågade mig, huru jag skulle ställa mig till en begäran om 6 månaders tjänstledighet, och jag opponerade mig icke däremot. Nu ser jag, att jag nog borde ha gjort det, och att Du borde stannat hemma, tills saken blev utklarad.

Pethrus hade knappast något ordnat samarbete med Esther men väljer här liksom vid samtalet med henne den 28 december 1928 att använda just detta uttryck.

Pethrus tar sedan upp frågan om Esthers uppträdande och den ande som talade genom henne i församlingen:

Jag kan uppriktigt säga Dig, att jag av en inre nödvändighet tagit denna ställning. Jag kan med avseende på denna sak säga, vad Paulus sade om sin resa till Jerusalem: Bunden i Anden går jag till Jerusalem, icke vetande, vad som ska vederfaras mig Och jag har icke ett ögonblick tvekat inför att jag gjorde Guds vilja, då jag tog min ståndpunkt mot Din hustrus klander och hennes försök att skaffa detsamma rum i församlingen. Gud har givit ett underbart vittnesbörd därom i mitt eget hjärta, och kanhända någon också i vår verksamhet ser något tecken därpå. – Men om sättet att föra fram saken, var det fullkomligt rätta, [...] har jag ofta frågat mig själv. För min del såg jag mig ingen annan utväg att göra något åt denna sak än på det sätt, som skedde, men mer än gärna är jag villig erkänna, att någon med större ljus och större andlig mognad säkerligen skulle kunnat leda denna sak bättre. Om därför sättet att föra fram saken, icke var det bästa, så är jag villig att böja mig, så väl inför Din hustru som för Dig med bön om tillgift för det sätt, jag lett denna sak fram. Denna bön om förlåtelse skall jag också framställa till församlingen. Jag borde icke sagt upp mitt samarbete med Din hustru, då det ju innebar skilsmässa med Dig, men jag trodde, att detta

²⁵⁰ Styr.prot. 3/9 1929, § 114.

var den enda vägen att öppna hennes ögon i denna sak. Hade så skett, kunde ju, såsom jag skrivit till Din hustru, saken ordnats utan att något sådant skett, som att någon av oss skall lämna sin plats. – Under alla förhållanden bör Du komma hem till den tid, då Din tjänstledighet utgår. Jag fruktar, att Ditt eljest stora förtroende bland vännerna kunde skadas.

Pethrus lovar att Alfred skulle – om Esthers sak kom upp i församlingen – få möjlighet att redogöra för sin syn på det hela.

Vi måste vara frälsta från allt, även från våra hustrur, för att rätt kunna tjäna Gud i hans stora verk. Om Guds verk är dig kärt, och Du vill bidra till att lägga denna svårighet till rätta, så bör Du vara hemma vid den tid då din tjänstledighet utgår. [...] Jag trodde, att allt var klart mellan Dig och mig. Låt oss handla öppet i denna sak! Kom hem, som bröderna uppmanat Dig, och Du skall få se, att Du gör väl däri. Jag önskade, att saken kunde lösas så, att jag toge på mig allt såsom ett misstag från min sida, men därom är jag icke övertygad, om också mitt sätt att framföra saken varit mycket bristfälligt.²⁵¹

Brevet har en ödmjuk och bevekande ton. Det är svårt att tro annat än att Pethrus verkligen ville att Alfred skulle återvända. Problemet är att Pethrus inte nämner vad som skulle hända om Esther inte »böjde sig«. Han kan näppeligen ha trott att Esther skulle ändra sin inställning till honom.

Vi vet inte om Alfred svarade på detta brev – eller ett parallellt från styrelsen med uppmaning att komma hem och återuppta arbetet i församlingen. Han hade ju sagt upp sig och hans senaste brev till Pethrus var tillräckligt klagande om hans inställning till denne. Alfred ansåg nog att det inte behövdes något ytterligare brev. För honom var samarbetet slut och han ansåg att Pethrus hade brutit det.

Söderholm skrev till Alfred den 8 september och bekräftade att styrelsen ville att Alfred skulle

komma tillbaka [...] för att, åtminstone till någon tid, tjänstgöra, och skulle Du inte anse Dig kunna göra detta, så är det nog en allmän tanke och önskan, att Du i alla fall skall återkomma, för att det, som kan vara ouppgjort mellan Dig och Pethrus, må kunna uppgöras.

Han tar sedan upp Esthers uppträdande i församlingen och Alfreds uppfattning att Pethrus »i stundens överilning begått ett fruktansvärt misstag«:

Broder Pethrus och jag [och jag] tror vi alla, som i många år i någon mån känt Din hustru, vi ha återigen en annan syn på denna sak, och det är att den klandersjukans ande, som behärskat henne gent emot församlingen och

²⁵¹ Lewi Pethrus i brev 4/9 1929 till Alfred Gustafsson, Lewi Pethrus arkiv.

[...] broder Pethrus under många år och som Du ju, käre broder, själv lidit av i hög grad under de gångna åren, ännu finnes kvar hos henne och att hennes uppträdande under bönedagen och därpå följande församlingsmöte endast var ett utslag av samma ande och att denna ande icke är känd av Gud, därom äro vi alla ense, och det torde Du [...] varit ense med oss om. Jag har ju icke i detalj kunnat följa Din hustrus åtgöranden och uttalanden, då det gällt församlingen och verksamheten, men så mycket har jag sett och hört, att hennes ställning till församlingen har varit i hög grad klandervärd.

Söderholm ansåg att Esthers agerande var det egentliga »stridsämnet« i konflikten mellan Pethrus och Alfred. Han beklagade att inte Alfred hade gjort »ett enda erkännande om [...] detta« som »åtminstone i någon mån [kunde] vara berättigad anledning för broder Pethrus att handla, som han gjort«. ²⁵²

Alfred Gustafssons uppsägning tas upp i församlingen

Alfred Gustafssons uppsägning togs upp i Filadelfiaförsamlingen den 7 oktober trots att man inom styrelsen tidigare beslutat att man skulle vänta tills han kom hem. Anledningen var troligen att Pethrus insåg att det inte skulle kunna bli någon uppgörelse med Esther.

Ordf. uppläste en avskedsansökan från Alfr. Gustafsson samt redogjorde för vad som i sammanhang med denna sak tilldrog sig i tiden för br. Gustafssons begäran om semester. Beslöts bordlägga denna fråga tills br. Gustafsson svarat på br. Pethrus och diakon- och äldstekårens brev. Likaså beslöts att församlingens äldstekår skulle utreda saken om syster Esther Gustafsson och andra som klandra i församlingen. ²⁵³

Frågan gällde således inte längre endast Esther utan även andra som ansågs som »klandrare«. Dessutom var ju inte Alfred hemma och kunde försvara hennes sak. Förmodligen kände Pethrus sig inte bunden till vad han lovat i och med att Alfred höll fast vid sin uppsägning.

²⁵² G.E. Söderholm i brev 8/9 1929 till Alfred Gustafsson, Rikard och Rakel Fris arkiv.

²⁵³ Förs.prot. 7/10 1929, § 7.

4.9 A.P. Franklin utesluts ur Filadelfiaförsamlingen

Oscar Haglund begärde i juni 1929 i en skrivelse till styrelsen i Filadelfia att förlaget skulle göra en mer fullständig utredning angående Franklins böcker än den man höll på med. Pethrus sympatiserade med förslaget och man utökade granskningen till sammanlagt tre böcker som skulle kunna vara plagiat.

Franklin ber om förlåtelse i Svenska Morgonbladet

Franklins bokaffärer kom upp vid flera tillfällen på styrelsemötena under juni och han »rådgjorde [...] med bröderna på ett sammanträde, och vi beslöt, att jag skulle skriva ett erkännande av mitt felsteg och publicera det i antingen Evangelii Härold eller i Svenska Morgonbladet». ²⁵⁴ Men dessförinnan skulle Pethrus och Lidman ha tagit del av innehållet. Pethrus ville dock inte befatta sig med skrivelsen, eftersom »han ansåg, att en kristen själv skall veta och stå för vad han skriver». ²⁵⁵ Lidman gjorde emellertid några ändringar (se nedan), varefter den lämnades till *Svenska Morgonbladet*. Skrivelsen, som upptog ungefär en spalt i tidningen, publicerades som en insändare den 5 juli.

Då några av mina böcker i pressen påpekats såsom plagiat, har jag förskaffat mig och genomsett nu gällande lag om rätt till litterära och musikaliska verk och funnit, att några av mina skrifter verkligen kunna betecknas som plagiat, vilket jag djupt beklagar och ber både Gud och människor om förlåtelse för. Samtidigt önskade jag framhäva, att själva avsikten med deras utgivande har varit, att de skulle tjäna till uppbyggelse. – – – Felet i hela mitt tillvägagångssätt har naturligtvis varit det, att jag satt mitt namn på böckernas titelsidor och därmed givit sken av original. – – – I förhoppning att Guds verk icke måtte bli lidande genom mitt handlingssätt, riktar jag en innerlig bön om förlåtelse till dem, som blivit härigenom kränkta. Ingen beklagar mer än jag, vad som förekommit, och vill jag med Guds hjälp i framtiden undvika vart upprepanande av det skedda. ²⁵⁶

Mötet med Lidman och dennes ändringar

Sven Lidman gjorde sina ändringar i Franklins text den 4 juli i sitt hem i Upplands Väsby. Franklin berättar om detta tillfälle: »Vi sutto då i god ro en hel eftermiddag, åto middag och samtalade om olika författare, plagiat m.m. Vi genomgingo då även min skrivelse och gjorde några små

²⁵⁴ Franklin 1930, s. 25.

²⁵⁵ Sven Lidman i *Evangelii Härold* 23/10 1930.

²⁵⁶ *Svenska Morgonbladet* 5/7 1929.

ändringar.«²⁵⁷ Dessa korrigeringar medförde enligt Franklin att texten blev språkligt sett mer tilltalande.

En av de ändringar som Lidman gjorde var att han formulerade om skrivelsens sista stycke. Franklin hade skrivit:

Jag har därför försökt göra det bästa möjliga efter omständigheterna men påtager mig samtidigt hela skulden och vill icke smyga mig undan utan öppet erkänna de fel jag begått.

Lidmans förslag, som godkändes av Franklin, har vi citerat ovan (»I förhoppning att Guds verk ...«).

Lidman skriver om samma möte:

I början av juli detta år kom Franklin utresande till mig med en skrivelse, som han ville få publicerad till sitt försvar i Sv. M., och för vilken han enträget och ängsligt bad om min hjälp. Som detta hans förslag till försvarsskrivelse var [...] fullt av felaktigheter, halvsanningar o. förvrängningar [...] avrådde [jag] honom från att publicera det i den formen. Den skrivelser skulle säkerligen berövat honom alla rättänkande människors aktning. [...] Jag hjälpte honom då, av barmhärtighet och medkänsla, att skriva ut en ny skrivelse, där han dock mot mina invändningar gömde kvar ett par, tre av sina gamla historier. – – – Jag begick ett stort fel, när jag i juli av ren medkänsla sökte rädda A.P. Franklins redan då betydligt skamfilade anseende. Men när jag ser en stor stark karl darra och skälva av förskräckelse som en liten strykrädd pojke, då skälver hela mitt hjärta av medlidande och jag gripes av ett, kanske nästan kvinnligt behov att hjälpa, skydda och värna.

Lidman tar också upp formuleringen »vilket jag djupt beklagar och ber både Gud och människor om förlåtelse för«. Den fanns med i Franklins original, men Lidman skriver att det »är jag, Sven Lidman, som skrivit dessa av Morgonbladet och A.P.F. så innerligt älskade, så djupt beundrade, så ofta citerade rader«.²⁵⁸ Hösten 1930 ombads Lidman att förklara varför han sa sig ha skrivit dessa ord, när det i själva verket var Franklins text. Han skrev då i *Evangelii Härold*:

Men Franklin talar ej om att den, som allvarligast, ända från diakonmötet 16 april 1929, yrkade på att Franklin skulle erkänna sina felsteg och bedja både Gud och människor om förlåtelse var just undertecknad, och då var det väl också innerst inne min förtjänst, att Franklin formulerade sitt bekännelseförslag på det sättet, även om det är sant, att han hade uttrycket nedskrivet i sitt förslag till s.k. syndabekännelse.²⁵⁹

²⁵⁷ Franklin 1930, s. 26. – I Franklin 1930 finns originaltexten med Lidmans ändringar.

²⁵⁸ *Evangelii Härold* 24/10 1929.

²⁵⁹ *Evangelii Härold* 23/10 1930.

Trots vad Lidman skriver om mötet med Franklin och vad han anför till sitt försvar är det svårt att tro annat än att hans avsikt i juli 1929 var att verkligen hjälpa Franklin med skrivelsen och att han trodde att Franklin menade allvar med sin bön om förlåtelse.

Granskningen av Franklins böcker

Till styrelsemötet den 3 september hade de tre böckerna av Franklin gått igenom och Söderholm kunde meddela följande:

Boken om Samuel Hebich vore en fri översättning, som i allt följer J. Jaus utgivna bok i samma ämne. På den nya upplagan har nu utsatts »Bearbetning från tyskan«.

»Den bedjande missionären« vore även, förutom företalet, en direkt översättning av Carrés bok. Av brev som upplästes, framgår att br. Franklin dock haft rätt att ur denna bok använda vad han ansåg nödigt för att åstadkomma en biografi över Heijde [Hyde].

Boken »Den verkliga Kristus« är även i stort sett en översättning av Torreys bok med samma titel.

I samband härmed upptogs till behandling frågan om författararvoden för vid Förlaget utgivna böcker. Av inkomna svar från olika förlag för andlig litteratur, framkom, att författarearvodena äro mycket varierande och utgå med 5 t.o.m. 16 2/3 %. Arvodena vid vårt förlag hade varit ungefär 15 % å bruttoförsäljningen. Då uppgjord statistik visade att omkostnaderna för Förlaget äro stora och lätt kunna överskridas om extra förmåner beviljas författarna, beslöt diakonkåren på br. Söderholms förslag att i regel ett arvode av 15 % skall lämnas för originalarbeten. För översättningar skall i regel utgå högst 10 %. [...] Samtidigt beslöts att fr.o.m. den 1 jan. 1929 endast 15 % skall utbetalas å br. Franklins originalarbeten. Å översättningar och därmed jämställda arbeten utgår endast 10 %, varjämte överenskomms att hans böcker »Barnaskapet« och »Den verkliga Kristus« av vilka osålda upplagor kvarligga på Förlaget skulle realiseras och att författararvode på dessa böcker icke vidare skall utgå.²⁶⁰

Protokollet ger inte uttryck för att styrelsemötet skulle ha varit dramatiskt, men genom att man hade kommit fram till att böckerna var mer eller mindre direkta översättningar och inte några bearbetningar, blev Franklin beskyldd för att ha ljugit.

Allt vändes emot mig. Jag var en »skurk, ockrare, girigbuk, och syndare«. Sven Lidman använde all sin vältalighet att övertyga bröderna om min snikenhet. Jag erbjöd mig då, att om en fredlig uppgörelse kunde komma

²⁶⁰ Styr.prot. 3/9 1929, § 111. – Franklins författararvode hade varit 20 % oavsett om det rörde sig om originalarbeten eller översättningar (s. 77).

till stånd, återbetala vad de menade sig ha utbetalt för mycket till mig. Detta godtogs inte.²⁶¹

I och med detta möte trappades motsättningarna upp mellan styrelsen och Franklin på ett för denne förmodligen oväntat sätt.

Det torde under mer lugna förhållanden ha varit möjligt för Franklin att bemöta anklagelsen om lögn och komma fram till en uppgörelse. Men Lidmans »vältalighet« vispade upp en stämning som gjorde att Franklin inte kunde få något som helst gehör för sin argumentation. Det finns exempel på hur den press som Franklin fick uppleva i styrelsen fick honom att göra – troligen oövertänkta – uttalanden som förvärrade hans situation. Vid ett styrelsemöte hade han sagt att han hade känt igen en predikan av Pethrus i Auditorium »såsom härstammande från dr Torrey«.²⁶² Vid ett annat styrelsemöte hade han vädjat att få en neutral kommitté tillsatt för att utreda hans eventuella förseelser. »Lidman hånskrattade då åt mig, och Pethrus instämde. Jag kände mig då föränledd att säga till äldste- och diakonkåren, att vi borde resa oss som en man emot Pethrus' envælde.«²⁶³

Under oktober blev även boken *Missionsbragder bland människoätare* föremål för granskning. Det kan ha skett efter Franklins uteslutning och som en konsekvens av tidningspolemiken mellan *Evangelii Härold* och *Svenska Morgonbladet*.

De granskningar som redovisas i *Evangelii Härold* och *Svenska Morgonbladet* om Franklins »plagiat« ger sammantaget en god bild av det faktiska förhållandet:

- **Den bedjande missionären:** Franklin anger i boken varifrån han har hämtat sitt material. Han hade tillstånd från författaren av det originalarbete som låg till grund för boken, att använda innehållet utan

²⁶¹ Franklin 1930, s. 30. – Sven Lidman är inte antecknad som närvarande vid mötet 3/9 1929, vilket kan bero på ett förbiseende av sekreteraren något som vi förutsätter här. – I april 1930 gjordes en beräkning av de förluster som Franklin skulle ha orsakat förlaget. Man kom fram till att det rörde sig om drygt 5 000 kronor i för högt författarhonorar (vad som nu menas). Ett lager böcker som man inte avsåg att sälja värderades till drygt 9 000 kr. Sedan tillkom »övriga kostnader« och skulden bestämdes till 15 000 kronor. Den 12 juni 1930 skrev förlaget ett brev där man utan att nämna beloppet påminde Franklin om att han hade erbjudit sig ersätta förlaget den förlust, som uppkommit genom hans förvällande och bad att fortast möjligt få ett detaljerat förslag till uppgörelse »så att denna sak blir bragt ur världen« (Franklin 1930, s. 30). Något förslag kom inte och »skulden« blev aldrig reglerad.

²⁶² Franklin 1930, s. 46.

²⁶³ Franklin 1930, s. 48.

begränsningar. Boken recenserades av Söderholm i *Evangelii Härold* den 3 april 1924 som »översatt och bearbetad av br. A.P. Franklin«.

- *Den verkliga Kristus*: Franklin anger i förordet att han har förvärvat tillstånd att använda det originalarbete han utgår ifrån. Han skriver att han nästan helt följt originalets disposition och att han har gjort fria översättningar. Femton sidor av bokens 186 sidor kan emellertid ses som en direkt översättning.
- *Missionsbragder bland människoätare*: I denna bok framgår det inte att det rör sig om översättningar från flera källor. »Flera av dessa berättelser finnas dock återgivna i historiska framställningar och broschyrer på olika språk utan att originalförfattaren i varje fall angivits.«²⁶⁴ Här erkände Franklin att han borde ha satt ut källorna och bad om förlåtelse för denna försummelse.
- *Samuel Hebich, en mästare bland människofiskare*: Boken är en fri översättning från tyskan och Franklin har sannolikt inte i nämnvärd omfattning – åtminstone inte som en kritisk läsare med tillgång till originalet uppfattar det – använt material från någon annan källa, annat än för att kontrollera uppgifter i Jaus bok. Det är emellertid svårt att gå förbi Söderholms uttalande i styrelsen den 30 april att åtminstone den första fjärdedelen av boken »snarare rörde sig om en bearbetning än om en översättning« (s. 86).

Franklin anklagas av Haglund för att ha lurat en evangelist

Evangelist Gustav Söderberg hade fått tillstånd av Franklin att översätta och i Norge ge ut *Den bedjande missionären*. Senare hade Barratt begärt att få ge ut boken och Franklin hade lämnat sitt samtycke, vilket kom att innebära att Söderberg inte kunde ge ut boken. Vid ett styrelsemöte »i slutet av augusti« fördes »saken [...] på tal av Haglund i allas närvaro« och Franklin ska då ha gett sin version av uppgörelserna.²⁶⁵ Det aktuella styrelsemötet torde ha ägt rum den 3 september. Protokollet nämner emellertid inget om Haglunds eller Franklins inlägg.

Gustav Söderberg verkade i Ballangen som ligger 4 mil västsydväst om Narvik. Styrelsen i Filadelfia tycks ha tagit kontakt med honom och fått en redogörelse av det inträffade. I styrelsemötet den 11 oktober kunde Pethrus meddela att Söderberg hade

²⁶⁴ *Svenska Morgonbladet* 29/10 1931.

²⁶⁵ *Svenska Morgonbladet* 18/19 1929.

fått skriftligt tillstånd av Franklin att översätta och utgiva »Den bedjande missionären« på norska. Då han översatt den och låtit en broder gå igenom och justera översättningen samt denne medhunnit en tredjedel av arbetet, fick han i Korsets Seir läsa att denna bok var under utgivande å Barratts förlag. När han därefter till Franklin gjort förfrågan om saken, fick han till svar [dels] att han fått en god övning i norskan genom detta arbete, [dels] att han en annan gång bör i förskott betala översättningsrätten, ty själv hade han tidigare varit utsatt för något liknande, på grund av att han icke betalt arvode i förskott.²⁶⁶

Franklin å sin sida skriver:

Vad försäljningen till Norge beträffar, så har jag tyvärr inga kopior av min brevväxling med Gustaf Söderberg, men så långt jag från minnet kan erinra mig, fick jag en dag brev från Söderberg, [där han skriver] att han börjat översätta »Den bedjande missionären« till norska och frågade, om jag ville tillåta detta. Vad jag svarade minns jag icke, men när jag strax därpå kom till Oslo bad Barratt mig att få boken, vilket jag genast medgav i tanke på, att det var mycket bättre, att boken kom ut på ett känt förlag än utgavs av en evangelist. Därpå meddelade jag Söderberg beslutet. Jag ansåg mig icke ha handlat orätt mot broder Söderberg och hade därför icke något att bedja honom om förlåtelse för.

Franklin skriver också att Söderberg hade »om jag minns rätt, fått taga berättelser ur andra av mig utgivna böcker utan någon som helst betalning«.²⁶⁷

Franklin får inte skriva i *Evangelii Härold* eller tala i *Filadelfia*

I *Evangelii Härold* den 5 september 1929 undertecknade Franklin för sista gången den regelbundet återkommande rapporten under rubriken »*Från yttre missionen*«. Den 3 oktober tog man in redovisningen för SFM:s insamlingar under augusti månad. Den är undertecknad av Franklin men daterad den 31 augusti. Insamlingarna blev 10 700 kr vilket visar att missionsmedlen i allt mindre utsträckning lotsades via SFM.

Franklin talade den 10 september i Filadelfiaförsamlingens konferens. Det var i ett missionsmöte kl. 20 i Auditorium. Han berättade då om missionen i Indien. Detta var sista gången Franklin framträdde i Filadelfiaförsamlingens möten.

²⁶⁶ Styr.prot. 11/10 1929, § 133.

²⁶⁷ SVM 18/10 1929.

Franklin får inte tjänstgöra som äldste

Pethrus skriver om ett sammanträffande med Franklin omkring den 20 september då också Lidman och Söderholm var med. Anledningen till detta möte var att Pethrus ville komma fram till en lösning. »Antingen måste [Franklin] göra en grundlig och ärlig syndabekännelse eller också skiljas från församlingen«. Pethrus skriver:

Till det sammanträdet gick jag med de broderligaste känslor, i avsikt att söka komma till rätta med saken och få Franklin att intaga en sådan ställning, att saken kunde uppgöras och icke bara hans medlemskap räddas utan även vårt samarbete. Bröderna Lidman och Söderholm äro vittnen på att jag då försäkrade Franklin, att, om han ville påtaga sig, vad som han gjort sig skyldig till, samt stå upp från sina nederlag, så skulle vi visa honom, att vi kunde förlåta och glömma, vad som hade varit. Men då försvarade han inför oss, vad han förut erkänt vara synd, och då jag vid detta sammanträdes slut vädjade till honom att böja sig och bedja om förlåtelse, sade han, att det var något, som han nu icke kunde göra, utan han ville tänka på saken. [...] Vi hade därefter diakonsammanträde, varefter han tappert försvarade, vad han förut erkänt vara synd. Då han på detta sätt endast försvarade sig inför påtagliga synder, beslutade äldste- och diakonkåren att avsätta honom såsom äldste. Den afton, då äldste- och diakonkåren beslutade härom, visade han sig mera brysk och oböjd än någon gång förut.²⁶⁸

Diakonmötet ägde rum den 24 september. Mot slutet av mötet föreslog diakonen Gottfrid Leander att Franklin inte skulle tjänstgöra som äldste i församlingen.

Detta förslag bifölls av mötet. Sedan emellertid br. Antonsson begärt votering om förslaget verkställdes sådan genom handuppräckning, varvid br. Leanders förslag bifölls med 17 avgivna röster. Det skulle antecknas att tre bröder avstodo från deltagande i omröstningen.²⁶⁹

Vid mötet var 23 styrelsemedlemmar närvarande inklusive Pethrus som var ordförande.²⁷⁰

²⁶⁸ *Evangelii Härold* 7/11 1929.

²⁶⁹ Styr.prot. 24/9 1929, § 125.

²⁷⁰ Rikard Fris uppger i ett dokument »Vad är sanning?« (Alf Lindbergs samling) att vid detta möte anklagades även Elisabeth Franklin för att ha tagit emot arvode för översättningar som för original.

Franklin nekas flyttningsbetyg och avsätts som äldste

Franklin skriver att han ägnade »onsdagen, torsdagen och fredagen den 25, 26 och 27 september till bönedagar inför Guds ansikte«. Han hade då rannsakat sig själv men också tänkt på vilka konsekvenser en »uteslutning [sannolikt från äldstekåren] skulle innebära«.

Då jag en natt till följd av den rysliga spänningen även fick en förfärlig hjärtattack, och det var fråga om att viket ögonblick som helst träda inför Guds domstol, beslöt jag att gå ifrån allt, både missionen och församlingen, och sade till Gud, att jag var belåten, om jag fick vara kvar enbart som en enkel Jesu Kristi lärjunge och möjligen leva någon tid till för min hustrus och mina barns räkning.²⁷¹

I denna sinnesstämning ringde Franklin upp Pethrus fredagen den 27 september och frågade om han kunde få ett flyttningsbetyg, men det sa Pethrus definitivt nej till. Franklin erbjöd sig då att »tyst och stilla gå ifrån allt och på nyåret lämna landet, om jag finge flyttningsbetyg och affären kunde avvecklas i godo, men fick åter blankt nej«.²⁷² Morgonen därpå ringde Franklin upp Pethrus och de kom överens om att han skulle åka hem Pethrus. Franklin berättar från detta möte att han vädjade till Pethrus att än en gång få träffa bröderna för att be om förlåtelse. Denne lovade då att lägga fram önskemålet inför styrelsen. Han bad också Pethrus att inte ta upp äldstefrågan i församlingsmötet måndagen den 30 september, eftersom han skulle vara bortrest då. Pethrus ingav Franklin en förhoppning att han inte skulle göra det, men så blev det i alla fall. Franklin besökte även Lidman samma dag och reste sedan till Hedemora där han skulle medverka i möten under söndagen.

Pethrus sammankallade äldste- och diakonkåren och troligen hölls ett ej protokollfört styrelsemöte omedelbart före församlingsmötet måndagen den 30:e. Vid detta styrelsemöte beslöts att »saken nu finge ha sin gång« och frågan togs upp på församlingsmötet.²⁷³

Franklin kom tillbaka till Stockholm tisdagen den 1 oktober och fick av Samuel Gullberg veta vad som hade hänt. Någon ska ha föreslagit att Franklin skulle få yttra sig i frågan men då ska Pethrus enligt vad Gullberg hade hört ha sagt att »om Franklin skulle få tillfälle att tala i församlingen, skulle han framlägga sin sak så, att församlingen skulle

²⁷¹ Franklin 1930, s. 48–49.

²⁷² Franklin 1930, s. 49.

²⁷³ Lewi Pethrus i *Evangelii Härold* 7/11 1929.

få den uppfattningen, att han var oskyldig«. ²⁷⁴ Församlingen beslöt att äldstekåren skulle »ha hand om utredningen ang. Franklin«. ²⁷⁵

Signaturen S.G. (sannolikt Sam Gullberg) skriver i *Svenska Morgonbladet* om församlingsmötet den 30 september:

Då Franklins uteslutning ur äldste- och diakonkåren behandlades i församlingen framkom ett förslag från en broder, att Franklin borde få tillfälle att uttala sig inför denna, innan någon vidare åtgärd företogs. Detta besvarades emellertid av pastor Pethrus med den motiveringen, »att när andra syndare uteslutas ur församlingen, gives dem icke något tillfälle att försvara sig inför denna«. Själv var jag med på detta möte och förvånades över, på vilket sätt pastor Pethrus framlade förslaget om uteslutningen. Tydligt var han något oviss på utgången, varför han sade, att om icke församlingen kunde antaga detta förslag, ansågs det som ett misstroendevotum till föreståndaren, äldste- och diakonkåren, och måste då denna ledning avgå. Efter en dylik framställning och pressning kunde man ju inte vänta sig något annat än ett enhälligt ja. ²⁷⁶

Franklin ber om förlåtelse

Efter beskedet om att han hade avsatts som äldste beslöt Franklin att fortsätta »gå ödmjukhetens väg« och den 3 oktober skrev han ett brev till styrelsen:

Gud har manat mig att ännu en gång söka komma till uppgörelse med bröderna, och jag vänder mig därför till eder med bön om förlåtelse i de saker jag felat. Jag är djupt bedrövd över de lidanden, som åsamkats såväl broder Pethrus som oss alla genom det skeddade. Förlåt mig för Kristi skull! Jag drar mig frivilligt tillbaka från offentlig verksamhet under den närmaste tiden för att i stillhet bida Guds ledning för framtiden. ²⁷⁷

Brevet lästes upp på styrelsemötet i Filadelfia samma dag. Enligt ett tillägg i protokollet ska Franklin i brevet ha anhållit »om tillfälle att på nytt få samtala med diakonkåren och be om förlåtelse«. ²⁷⁸

²⁷⁴ Franklin 1930, s. 50.

²⁷⁵ Förs.prot. 30/9 1929, § 5.

²⁷⁶ *Svenska Morgonbladet* 2/11 1929.

²⁷⁷ Franklin 1930, s. 50; vidimerad avskrift av brev till äldste- och diakonkåren.

²⁷⁸ Styr.prot. 3/10 1929. – Styrelseprotokollet från mötet har förkommit och i stället har en kopia satts in på originalets plats. På denna kopia har i efterhand (men förmodligen inte lång tid efter mötet) ovan nämnda tillägg skrivits in. Inga bilagor finns kvar, exempelvis de brev som omnämns. Protokollet var inte justerat när kopian gjordes.

Pethrus skriver om detta styrelsemöte, att Franklin

under ett halvt års tid [...] genom sina förklaringar förvrängt fakta och förryckt våra äldste- och diakonmöten, så att vi alla voro totalt uttröttade på att höra hans »förklaringar«, varför bröderna beslutade att icke tillåta honom att komma in på något äldste- och diakonmöte vidare. [Han fick] till svar, att han finge inkomma till oss med en skriftlig bekännelse och att han däri borde bekänna vad han gjort sig skyldig till, och även sådana saker, som vi icke visste om, men som lågo på hans hjärta, så att han kunde, bliva löst och fri från allt, som tryckte honom.

Detta stämmer med styrelseprotokollet, där det står att styrelsen beslöt »att innan ståndpunkt fattades till br. Franklins bön om förlåtelse« skulle han komma in med en skriftlig bekännelse, vilket han också gjorde men givetvis först efter styrelsemötet (s. 134). Pethrus skriver emellertid i sin redogörelse för styrelsemötet att Franklin svarade med en skrivelse

som icke alls var någon syndabekännelse. I skrivelsen till oss sade han ju i alla fall, att han ville bedja om förlåtelse. Men i en skrivelse, som han samtidigt sände åt annat håll och som berörde honom själv, varför han icke kunde komma till ett utlyst möte, sade han icke ett ord om sin synd utan lade hela skulden för sina svårigheter på oss här i Stockholm. De båda skrivelserna kommo samtidigt i våra händer, och flera andra omständigheter kommo till vår kännedom, som visade, att hans skrivna s.k. syndabekännelse var i fullkomlig avsaknad av ärlighet och skuldkänsla och således meningslös.²⁷⁹

Den »skrift som sändes åt annat håll« syftar på ett brev som Franklin skrev till Sionförsamlingen i Norrköping efter hemkomsten från Hedemora. Han hade nämligen lovat att besöka församlingen söndagen den 6 oktober. Han skriver att

förhållandena här i Stockholm hava tillspetsat sig på ett sådant sätt, att jag känner det vara bäst att icke komma till mötet om söndag. Jag är mycket, mycket ledsen över detta, men kan inte handla annorlunda, som förhållandena nu äro.²⁸⁰

Vi kan här bara konstatera att Pethrus och Franklins redogörelser för den eller de skrivelser som Franklin hade skickat in till styrelsemötet den 3 oktober skiljer sig åt.²⁸¹

²⁷⁹ *Evangelii Härold* 7/11 1929.

²⁸⁰ Sven Lidman i *Evangelii Härold* 24/10 1929.

²⁸¹ Vi kan dock nämna att tillägget i protokollet om att Franklin ville få ett samtal med äldste- och diakonkåren inte följs upp i protokollet till skillnad från hans bön om förlåtelse. Det finns alltså inget protokollfört beslut att » icke tillåta [Franklin] att komma in på något äldste- och diakonmöte vidare«. Det kan inte uteslutas att Pethrus har gått händelserna i förväg och att tillägget i protokollet har skrivits in av misstag.

Vid styrelsemötet formulerades vad som krävdes av Franklin innan man tog ställning till om han skulle få förlåtelse:

1. [att] till diakonkåren inkomma med en fullständig skriftlig bekännelse över allt som behövs klaras upp
2. att han utan tidsutdräkt, efter bästa förmåga gör vad på honom ankommer för snabbast möjliga avveckling av S.F.M., och därvid särskilt aktgiva på att S.F.M:s husengagemang avvecklas på ett med donatorns vilja överensstämmande sätt
3. att han icke längre för S.F.M. mottager missionsmedel samt härom omedelbart låter E.H. införa kungörelse
4. att han t. v. icke uppträder offentligt
5. att han genast vidtager effektiva åtgärder för upprättelse åt de missionärer och andra som genom hans åtgörande kommit i felaktig dager.²⁸²

Franklin skriver att »i stället för att få förlåtelse, fick jag den 4 okt. från broder Pethrus« ett utdrag ur protokollet med styrelsens krav. Han skriver också:

Vad hade avvecklingen av S.F.M., dess husengagemang, »donatorns vilja«, mottagandet av medel för missionen o. dyl. att göra med min ställning som församlingsmedlem, och vad rätt hade Pethrus att bestämma över missionen? Han hade ju redan tagit Filadelfias mission ur S.F.M., och därmed borde hans bestämmanderätt över missionen vara slut.²⁸³

Styrelsens anklagelsepunkter mot Franklin

Vid styrelsemötet den 24 september hade man beslutat att Pethrus och styrelsens sekreterare, Arthur Allwin, skulle »uppsätta de anklagelsepunkter [mot Franklin] som skulle utredas«.²⁸⁴ Dessa togs upp vid diakonmötet den 3 oktober.

Per Jacobson framkastade tanken, huruvida icke br. Franklin borde anmodas att uppsätta en skriftlig bekännelse över vad han låtit komma sig till last, såväl vad som hittills kommit till vår kännedom, som vad som ännu icke vore känt. Därefter föredrogs de anklagelsepunkter som Ordf. och Sekr. enligt uppdrag hade uppsatt. Det beslöts att desamma skulle föredragas punkt för punkt, och samtidigt beslut fattas.

Anklagelsepunkterna var sex till antalet och lyder som följer tillsammans med de »beslut« som i protokollet har fogats till varje punkt:

1. punkten: att han under en följd av år, mer eller mindre direkt, översatt andras böcker och utgivit dem såsom egna. – Med anledning av verkställd

²⁸² Styr.prot. 3/10 1929, § 129.

²⁸³ Franklin 1930, s. 50–51.

²⁸⁴ Styr.prot. 24/9 1929, § 125.

utredning har det konstaterats, att flertalet av Franklins böcker varit översättningar eller plagiat av andras arbeten.

2. punkten: att han för dessa arbeten uppburit arvode såsom för originalarbeten. – Det ansågs utrett att br. Franklin för de ifrågavarande arbetena uppburit arvode såsom för originalarbeten, vilket han även erkänt.

3. punkten: att han till ett norskt förlag försålt sin översättning av »Den bedjande missionären« såsom eget originalarbete, samt därför uppburit författararvode. – Det ansågs utrett att br. Franklin gjort sig skyldig [till det] han här anklagats för, vilket han även erkänt.

4. punkten: att hans bekännelse i Svenska Morgonbladet måste i en väsentlig punkt vara osann och därför värdelös. – På grund av innehållet i nämnda bekännelse ansågs [fastlagt] att densamma måste vara osann. Det konstaterades även att br. Franklin lämnat [...] uppgift till Jönköpingsposten, då han uppgivit att äldste och diakonkåren [som] av sin undersökning i frågan huruvida br. Franklin plagierat, kommit till den [inställ]ningen att plagiat förelåge.

5. punkten: att han fällt nedsättande och sanningslösa uttalanden om missionsämnena, varigenom dessas ställning och hemmabroderernas uppfattning om deras verksamhet i väsentliga punkter till det sämre förändrats. – Det ansågs, på grund av den förebragta utredningen fast[lagt] att br. Franklin gjort sig skyldig till vad han här anklagas, och att han på grund av härav borde göra sitt yttersta för att skaffa upprättelse åt de förfördelade personerna.

6. punkten: att han oaktat avsevärd annan inkomst uppburit lön av missionsmedel, vilket han icke bort göra, om han skulle handlat i överensstämmelse med sin förkunnelse. – Av företedda handlingar framgick, att br. Franklin under [de fem] senaste åren haft en genomsnittlig inkomst av kr. omkring 25.000 per år. Det ansågs orätt handlat av Franklin, att under sådana omständigheter för den missionsintresserade allmänheten framhålla att han icke haft någon lön från Filadelfiaförsamlingen, men samtidigt förtiga att han åtnjutit lön av S.F.M. Detta handlingssätt vore ägnat att framframställa hans oegennyttighet i oriktig dager.

Men listan på anklagelser var inte slut:

Utöver dessa anklagelser framhölls, att br. Franklin i st. för att söka snarast möjligt avveckla S.F.M., verkat för att behålla densamma. Detta framgick otvetydigt av en del företedda handlingar, nämligen [dels] brev från Franklin av 19 sept. 1929 till P.O. Olson i Fredriksfors, samt dennes svar av 30 sept., [dels] brev från Sara Eklund i Lillån av 2 okto. 1929 till br. Pethrus, varjämte upplystes att br. Franklin, ehuru den person som till S.F.M. skänkt de medel, för vilka fastigheten vid Skånegatan inköpts, som sin önskan uttalat att [den] borde överlämnas till fri församling, likväl icke ställt sig

denna önskan till efterrättelse. I denna punkt fattades intet beslut, då vidare utredning skulle förebbringa [bevis].²⁸⁵

Vidare menade styrelsen att Franklin hade satt in en notis i *Evangelii Härold* den 14 juli 1927 för att informera om att han hade fått en enhällig kallelse från de Skandinaviska pingstförsamlingarna i Amerika att biträda dem i deras inre och yttre mission, vilket inte skulle ha varit sant, enligt en notis i den svensk-amerikanska tidskriften *Sanningens Vittne* redan samma år.²⁸⁶

Notisen i *Evangelii Härold* den 14 juli 1927 lyder:

Broder A.P. Franklin har fått enhällig kallelse från de skandinaviska pingstförsamlingarna i Amerika att flytta dit och biträda i arbetet för inre och yttre missionen. Huruvida han antager kallelsen, är ännu icke känt.

Av formuleringen verkar det som att det inte var Franklin som hade satt in notisen. Den 6 oktober meddelade han i *Evangelii Härold* att han tänkte stanna kvar i Stockholm, varför han indirekt medgav att notisen var riktig. Påståendet i *Sanningens Vittne* att Franklin inte hade någon kallelse från USA kan ha varit felaktigt. Efraim Fraim skriver i *Evangelii Härold* sommaren 1928 från USA att

oerhört stora områden finnas här att intaga, om det blott finnes personliga krafter och ekonomiska resurser. Det hade så väl behövts en broder som Franklin att komma Guds vänner här till hjälp. Ännu känns misräkningen svår för många av oss. Kanske han kommer snart?²⁸⁷

Franklin fick ingen kännedom om dessa anklagelsepunkter.

Svenska Morgonbladet tar upp problemen inom Filadelfiaförsamlingen

Den 8 oktober publicerade *Svenska Morgonbladet* en artikel om situationen inom Filadelfia. Där meddelas att Franklins »skiljande från församlingen allvarligt är på tal« och att han redan hade avsatts som äldste.²⁸⁸

Artikeln är ganska initierad och detaljerad. Med anledning av denna artikel tog *Nya Dagligt Allehanda* kontakt med Lidman som i en intervju »dementerar och kommenterar« uttalandena i artikeln.²⁸⁹ *Svenska Morgonbladet* menade att *Nya Dagligt Allehanda* hade »sökt ge motsättning-

²⁸⁵ Styr.prot. 3/10 1929, § 129.

²⁸⁶ Enligt Sundstedt 1972, s. 66.

²⁸⁷ *Evangelii Härold* 21/6 1928.

²⁸⁸ *Svenska Morgonbladet* 8/10 1929.

²⁸⁹ *Nya Dagligt Allehanda* 8/10 1929.

arna mindre proportioner« men också att »i sak bekräftar dock Sven Lidman våra uppgifter«.

Svenska Morgonbladet fortsätter:

Vi ha även från en välkänd och högt aktad pingstvän i Stockholm, kamrer Fritz Löfström, erhållit en synnerligen intressant bekräftelse på vår framställning. Kamrer Löfström skriver:

Med anledning av redaktör Sven Lidmans uttalanden i N.D.A. kring »meningsskiljaktigheterna« inom Pingströrelsen ber jag i sanningens intresse få bestyrka, att samtliga de uppgifter, som funnos publicerade i Svenska Morgonbladets tisdagsnummer, voro helt med sanningen överensstämmande. En strid av sådan omfattning som denna gör verkligen skäl för namnet schism, ehuru den närmast rör sig på det personliga planet. Broder Lidman har ej heller förnekat fakta utan blott sökt slipa av de värsta kantigheterna. Under bibelstudieveckan i Kölingared betonade f.ö. Lidman själv, att vi ej skulle vara rädda för, »om det komme en orkan i skrivbordslådan och papperen blåste omkring«.²⁹⁰

Fritz Löfström var medlem i Södermalms fria församling.

Söderholm fick fredagen den 11 oktober tillfälle att bemöta uppgifterna i *Svenska Morgonbladet*. Han varken dementerade eller bekräftade de mer viktiga uppgifterna i artikeln utan rättade snarare några sakfel. Som ett exempel kan nämnas att *Svenska Morgonbladet* den 8 oktober skrev att SFM är »den institution som formellt varit ägare till Pingströrelsens egendom och främst bestått av pastorena Franklin och Fris, genom någon åtgärd av pastor Pethrus blivit upplöst«.²⁹¹ Om detta skriver Söderholm: »Att 'Svenska Fria Missionen' varit ägare till Pingströrelsens egendom är [...] en uppgift utan sanning«, som följdes av följande kommentar av tidningen:

Red. Sven Lidman bekräftar i tisdagens N.D.A. att »Svenska Fria Missionen« disponerat över tillgångar inom Pingströrelsen – fastigheter på missionsfälten och i Stockholm. Att den ägt all rörelsens egendom, sålunda även församlingarnas, ha vi givetvis aldrig påstått.²⁹²

Franklin ger sitt svar till styrelsen

Franklin skrev den 11 oktober ett brev till äldste- och diakonkåren med anledning av den kravlista (s. 131) han hade fått från styrelsen:

Som svar på den skrivelse jag mottog förliden fredag, ber jag få uttrycka min tacksamhet till bröderna för det tillfälle till försoning, som därigenom

²⁹⁰ *Svenska Morgonbladet* 9/10 1929.

²⁹¹ *Svenska Morgonbladet* 8/10 1929.

²⁹² *Svenska Morgonbladet* 11/10 1929.

erbjudes mig. Det skulle bli mig en stor glädje och lättnad i mitt hjärta om en uppgörelse kunde ske, så att vi kunde smälta tillsammans i Kristi kärlek.

Jag ber om förlåtelse för den orätt jag gjort genom att giva sken av att vara författare till böcker, som icke voro original och uppbära samma honorar för dem som för original.

Till Norge har jag redan återbördat vad jag erhöll av förlaget där.

Jag ber broder Pethrus om förlåtelse för min framkastade fråga, om ej den predikan, han höll i Auditorium om Kristi gudom härstammade från d:r Torrey och för mitt uttalande om, att vi borde resa oss som en man mot hans envælde samt för de lidanden jag i övrigt åsamkat honom.

Ävenså ber jag alla bröderna om förlåtelse för vad de fått lida för min skull. Jag vill ha allting klart med både Gud och människor.

Enligt önskan har jag skrivit återbud till alla de platser, där jag lovat att predika under oktober månad.

Vad missionen beträffar så ha vi redan haft två sammanträden och rådgjort om avvecklingen, och jag skall återigen sammankalla bröderna för vidare rådplägning i samma syfte. Vi ha hela tiden talat om en gradvis avveckling till slutet av året.

I fastighetsfrågan har jag redan rådgjort med donatorn och även vidtagit försäljningsåtgärder.

Vad beträffar mitt tal om missionärerna, så är jag mycket ledsen över, att jag blandat mig i deras förhållanden och bekänner mina fel även i detta hänseende.

Både jag och min hustru ha varit mycket i bön inför Herren under dessa svåra provningstider och ropat till Honom, att Han i sin stora nåd måtte låta en ljuvlig »sunnanvind« blåsa efter den »nordanvind«, som en tid så upprört oss. Därtill hjälpe oss Gud!

Med hjärtliga hälsningar till alla de kära bröderna, som jag i sex års tid haft glädjen att samarbeta med och förhoppning om ett tillmötesgående svar.²⁹³

Brevet behandlades vid styrelsemötet på kvällen den 11 oktober. Enligt vad en av deltagarna i sammanträdet berättade för Franklin ska Lidman ha tagit Franklins brev, kastat det ifrån sig och ropat »vilket hyckleri!«.²⁹⁴

I det avsnitt i brevet där Franklin ber om förlåtelse för sin beskyllning mot Pethrus kan man notera att han inte tog tillbaka påståendet utan bara att han bad om förlåtelse för vad han hade sagt. Detta kan ha uppfattats som provocerande eftersom man kan se det som om han upprepade sin beskyllning.

²⁹³ Styr.prot. 11/10 1929, § 135.

²⁹⁴ Franklin 1930, s. 52.

Det beslut som styrelsen fattade lyder:

Med anledning av att Franklin icke fyllt villkoren som äldste och diakonkåren ställt på honom, för att han skulle kunna få förlåtelse, då bl.a. många bevis föreligger, för att hans bön om förlåtelse icke uppbars av uppriktighet eller verklig ånger, beslöts enhälligt föreslå församlingen hans uteslutande, vilket skulle föreläggas församlingen måndagen den 14 oktober, såframt Franklin icke innan dess kommit med en verklig, på ånger över synden grundad bekännelse.²⁹⁵

Uteslutningen av Franklin förbereds

Pethrus ringde upp Franklin lördagen den 12 oktober, dvs. dagen efter styrelsemötet, och meddelade denne att styrelsen inte hade godtagit hans bekännelse:

[Franklin] frågade mig då, vad det var, som de ytterligare fordrade. Jag svarade då, att de fordrade uppriktighet och ärlighet, och jag sade honom, att jag icke kunde giva några föreskrifter om vad han skulle bekänna utan att hans eget hjärta borde säga, vad han hade att bekänna och bedja om förlåtelse för. Franklin inkom emellertid icke med någon ny bekännelse och bön om förlåtelse före församlingsmötet.²⁹⁶

Franklin skriver att han vid detta telefonsamtal inte fick någon information av Pethrus om vilka krav styrelsen ställde på honom. Pethrus skulle ha sagt »det har jag icke i uppdrag att meddela dig«.²⁹⁷ Kraven torde varit de beslut som fogades till anklagelsepunkterna när de formulerades den 3 oktober (s. 131).

I *Evangelii Härold* skriver Pethrus den 7 november om styrelsens beslut den 11 oktober:

Franklins uteslutning skulle träda i kraft under förutsättning, att ingen ny bekännelse och bön om förlåtelse av Franklin inkom till oss före den dag, då förslaget skulle framläggas för församlingen. Hade Franklin verkligen ångrat sig och velat av hjärtat bedja om förlåtelse, hade han ungefär en veckas tid på sig att komma in med en ny syndabekännelse.

Eftersom församlingsmötet skulle äga rum måndagen den 14 oktober hade Franklin endast två dagar på sig.

På måndagen ringde Pethrus upp Franklin och informerade om att uteslutningen skulle behandlas på församlingsmötet på kvällen. Pethrus skriver om detta telefonsamtal:

²⁹⁵ Styr.prot. 11/10 1929, § 133.

²⁹⁶ Lewi Pethrus i *Evangelii Härold* 7/11 1929.

²⁹⁷ Franklin 1930, s. 53.

Jag sade honom därför att det syntes mig omöjligt att komma till något resultat med saken och att äldste- och diakonkårens beslut finge tagas fram i församlingen och att församlingen finge taga hand om saken. Jag sade honom också, att den artikel mot oss, som samma dag fanns införd i Svenska Morgonbladet, var ett av bevisen, för att hans syndaånger icke var uppriktig. Han försäkrade mig då, att han icke haft någonting med den artikeln att göra. Jag svarade honom, att bröderna här kände igen så gott som ord för ord i den artikeln, ty det var hans egna uttryck, som han ofta använt ibland oss, då han talat om det, som berördes i artikeln. Han förklarade då för andra gången, att han icke hade haft någonting att göra med artikeln i fråga. Nu förhöll det sig så, att jag endast några minuter förut hade ringt upp hans hustru och frågat efter Franklin och kommit att samtala med henne om artikeln i Morgonbladet, och hon hade då sagt mig, att Morgonbladets redaktion under söndagen hade ringt upp Franklin och talat med honom om de saker, som stodo i den påtalade artikeln. Detta meddelade jag Franklin, sedan han två gånger försäkrat, att han ingenting hade haft att göra med artikeln. Stammande medgav han då, att Morgonbladet verkligen ringt upp honom dagen förut, men han hade endast talat om för Morgonbladets redaktion, huru många missionärer vi hade på fältet. Förut hade han två gånger försäkrat mig, att han icke haft någonting med den artikeln att göra. Jag uttalade då till honom min förvåning över att han, mitt under det att han talade om att han ville bedja om förlåtelse, kunde slunga mig en sådan osanning i ansiktet. Det var denne man, med detta sinnelag, som äldste- och diakonkåren vägrade att även inför församlingen fortsätta med sina slingrande, halvsanna och osanna s.k. förklaringar.²⁹⁸

Franklin skriver om samma händelse:

Sedan hördes ingenting av förrän måndagen den 14 kl. 3, då han ringde mig och meddelade, att jag skulle uteslutas på kvällen. Jag frågade honom återigen, om saken inte kunde uppskjutas, om vi kunde få träffas till uppgörelse. Han beskyllde mig då för att samma dag ha skrivit i Svenska Morgonbladet, vilket jag nekade till. »Jag har ringt din hustru«, sade han, »och hon säger något helt annat. För övrigt så känna ju bröderna igen varje uttryck i artikeln, och du kunde lika så gärna ha satt ditt namn under den.« Då svarade jag: »Jag är varken upphovsman till artikeln eller har skrivit den själv, men jag har lämnat allmänna uppgifter om vår mission med avseende på missionärernas antal, arbetsfält och inkomster.« Detta var just vad min hustru också hade sagt. »Sak samma«, svarade han, »du kommer att uteslutas i kväll och får icke mer komma till församlingens enskilda möten.« »Jag får väl komma med i kväll åtminstone«, svarade jag. »Nej, icke ens i kväll«, röt han i telefonen och lade därpå luren ifrån sig.²⁹⁹

²⁹⁸ *Evangelii Härold* 7/11 1929.

²⁹⁹ Franklin 1930 s. 53.

Erik Franklin (14 år 1929) skriver:

Min far, min mor och jag var på väg till vårt hem i Ulvsunda. [...] Vi satt i bilen vid Tegelbacken och järnvägsbommarna hade gått ner. Min far och min mor kom i häftig ordväxling. [...] Det gällde just den frågan, vem som hade tagit initiativet till Morgonbladets inblandning. Lewi Pethrus hade häftigt anklagat min far för detta och påstått, att min far inspirerat Morgonbladet att stödja honom. Min far hade nekat, varvid Pethrus i vredesmod ordagrant svarat: »Det har din hustru sagt!« – Min mor medgav, att Lewi Pethrus ringt upp henne, men hon förnekade kategoriskt, att Lewi Pethrus citerat henne rätt. Min far pressade min mor ytterligare. I sin förtvivlan över att min far i denna situation rentav skulle tro mer på sin vedersakare Lewi Pethrus än på sin allra närmaste, hotade min mor med det mest otroliga av allt – skilsmässa! Jag minns hur olycklig och hjälplös jag kände mig där jag satt i baksätet. Sedan teg min far, och jag hörde aldrig detta ämne tas upp på nytt. – Vad detta samtal beträffar, har jag all anledning att tro min mor, när hon säger, att Lewi Pethrus har felciterat henne.³⁰⁰

Det Pethrus gav uttryck för i sitt samtal med Franklin var att han misstänkte och tyckte sig få bekräftat att denne hade vänt sig till *Svenska Morgonbladet* för att få hjälp i sin utsatta situation. Artikeln ifråga behandlar bland annat tillståndet för pingstmissionen innan SFM bildades:

Den där metoden att låta den yttre missionen så att säga sköta sig själv har ju Pingströrelsen här i Sverige förut experimenterat med under rätt många år. Erfarna missionsmän säga oss, att resultaten ej ha varit gynnsamma. Det gick helt enkelt så till, att om någon person sade sig vara kallad att gå ut som missionär och fick någon enskild pingstförsamling att tillfälligt taga sig an honom och utrusta honom med reskassa, gav han sig ut på egen hand till något fält för att missionera. Följden blev, att missionärer skickades ut till närmare ett 20-tal fält, än hit, än dit, somliga till Island, andra till Portugal, andra till Estland, Sydamerika, Färöarna, Kina, till Indien nedanför Himalaya, till Kongo, Liberia o.s.v. Splittringen verkade förlamande, de nyutkomna ställdes inför oerhörda och oförutsedda svårigheter, slitningar uppstodo på fälten, penningmedlen tröto, åtskilliga grepos av missmod och reste hem. Av dessa är det flera, som sedermera aldrig återvänt. Och även i hemlandet medförde det »fria« systemet oordning. Missionärer reste omkring kors och tvärs i församlingarna och samlade in missionsmedel och redovisade aldrig för deras användning. Somliga fingo lida nöd, andra hade gott om pengar. Hela tillståndet ropade efter enhetlighet, ordning, samverkan. Så hände sig, att några kända och erfarna missionsmän slöto sig till Pingströrelsen. Dessa som av erfarenhet visste vad yttre mission är, och [förstod] vilket fruktansvärt ansvar som är förenat med utsändande av missionärer på grund av de oerhörda svårigheter av alla slag de möta i främmande land, avskilda som de äro från landsmän och utan egna resurser,

³⁰⁰ Erik Franklin i brev 28/9 1976 till Alf Lindberg, Alf Lindbergs samling.

dessa ägnade då en del av sin tid åt skapandet av ett enhetligt missionsorgan, Svenska Fria Missionen. Det skedde för fem år sedan. Det nya missionsorganet möttes allmänt med förtroende. Det har ock från sakkunnigt håll sagts oss, att detta organ åstadkommit mycket gott under de fem år det arbetat. Reda och ordning kommo till stånd, där förut oreda rådde. Församlingarna skickade ej längre planlöst ut sina penningmedel i blindo till enstaka missionärer utan sände dem till missionskassan i Stockholm, varifrån medlen fördelades med hänsyn till behoven ute på fälten. [...] Och nu skall Fria Missionen slås i spillror efter en vink av den mäktige ledaren. Det har för övrigt redan skett – Svenska Fria Missionen står under avveckling och om några dagar är den även formellt upplöst. – – – Och allt detta för en teoris skull! Den teori, som säger, att eftersom de första kristna församlingarna drevo mission utan någon missionsledning, böra ej heller några nutida församlingar ha någon missionsledning. [...] Visserligen ligger det något rörande i denna barnsliga iver att kopiera även de yttre detaljerna i urkristendomens församlingsliv. Men iveren blir farlig, när den urartar till en sorts lagiskhet, ett tvång, som blint går fram utan hänsyn till det levande livets krav och till medmänniskors bästa.³⁰¹

Artikeln är initierad och det skulle mycket väl kunna vara Franklin som står bakom texten.

Franklin utesluts

Franklin uteslöts vid församlingsmötet den 14 oktober utan att han hade fått någon möjlighet att göra något åt saken. Inför samma församlingsmöte hade Franklins hustru och barn begärt flyttningsbetyg till Södermalms fria församling, vilket beviljades. Sonen Erik Franklin berättar om detta församlingsmöte:

När min far uteslöts ur Filadelfia, var jag fjorton år. Tillsammans med mina två äldre syskon var jag närvarande vid det församlingsmöte, som uteslöt min far. Det var i den gamla lokalen Sveavägen 45 – Tegnérgatan 29, som nu är biograf. Lokalen delades i två delar av estraden. En större rymlig framsida med ingång från Sveavägen och en mindre baksida med ingång från Tegnérgatan. Baksidan, »lilla salen«, användes endast vid särskilt stor publiktillströmning. Nu var det ett icke offentligt möte, men både stora och lilla salen var fyllda till sista plats. Min far och mor var icke närvarande. Vi barn satt på första bänkraden på läktaren i lilla salen, där tre väl synliga händer räcktes upp i protest. Med ett segerns leende på läpparna konstaterade han: »Ja, det är Franklins barn.«³⁰²

³⁰¹ *Svenska Morgonbladet* 14/10 1929.

³⁰² Erik Franklin i brev 28/9 1976 till Alf Lindberg, Alf Lindbergs samling.

Franklin skrev efter sitt telefonsamtal med Pethrus tidigare på dagen ett brev, som han bad någon överlämna till Pethrus för att läsas upp på församlingsmötet.

Det är i dag jämnt sex år, sedan jag med familj välkomnades i församlingen. Ända tills de sista månaderna har det varit en härlig tid av välsignad samsamhet, och jag ha haft stor anledning att tacka Gud. [...]

I dag skall jag emellertid skiljas från församlingen. Vilken obeskrivlig smärta och själskval detta innebär såväl för mig som min hustru och mina barn är omöjligt att beskriva.

Jag har hela tiden hoppats, att de skiljaktigheter, som uppstått mellan mig och församlingsföreståndaren skulle kunna utjämnas på ett broderligt sätt, och att jag skulle få förlåtelse för de misstag, jag begått.

Lördagen den 28 sept. reste jag och min hustru till broder Pethrus och bönföllo om nåd. Han ingav också förhoppning om att saken icke skulle tagas upp under min bortovaro i Dalarna, men likväl drog han saken inför församlingen följande måndag.

Två gånger har jag skriftligen bett honom samt äldste- och diakonkåren om förlåtelse, men förgäves.

I kväll hoppades jag personligen få infinna mig i församlingen och avge en förklaring samt bedja om förlåtelse, men broder Pethrus ringde mig vid tretiden och meddelade, att jag icke vidare fick delta i församlingens enskilda möten, icke ens i kväll.

Då jag således hindras att närvara, ber jag på detta sätt få bedja församlingen om förlåtelse i de stycken, jag felat.

Förlåt mig för Jesu skull och bed för mig och min familj!³⁰³

Pethrus skriver att efter församlingsmötet

överlämnades till mig ett brev från honom. Men frågan var då slutbehandlad i församlingen, och vi kunde naturligtvis icke då på nytt upptaga den, varför brevet icke blev uppläst. Det hade ju heller ingen betydelse efter mötet, då det borde kommit mig till handa före detsamma.³⁰⁴

Struble skriver att vad Pethrus

fruktade för var att om A P Franklin fick tala i församlingen kanske det inte längre skulle vara så självklart att han skulle uteslutas, särskilt inte med tanke på att han skrivit två brev och begärt församlingens förlåtelse.³⁰⁵

Franklin skriver hösten 1930 om församlingsmötet:

Enligt vad trovärdiga vittnen berättat, som voro med på församlingsmötet, stodo Pethrus, Lidman och Söderholm i cirka ett par timmars tid och gjorde

³⁰³ Franklin 1930, s. 55.

³⁰⁴ *Evangelii Härold* 7/11 1929. – Vi vet inte vad Pethrus syftar på för bestämmelse eller praxis när han skriver att frågan inte kunde tas upp på nytt.

³⁰⁵ Struble 2009 (1982), s. 124.

mig inför hela församlingen till den svartast tänkbara syndare. Lidman säges helt enkelt ha kallat mig »tjuv«. När sedan röstningen skulle företagas, sade Pethrus: »Den, som inte röstar för Franklins uteslutning gör sig delaktig i hans synder«, och vidare, att om icke förslaget gick igenom, skulle han avgå.³⁰⁶ Någon vågade ändå opponera sig, men då hotades han med samma behandling, och på detta sätt kom man till ett »enhälligt« beslut. [...] Enhälligt var emellertid icke beslutet, därom finnas många vittnen.³⁰⁷

I mötets protokoll står det endast: »På grund av synd beslöts att skilja från församlingen A. P. Franklin.«

Dagens Nyheter var först att få nyheten om Franklins uteslutning

»Så fort klubban fallit«, lämnade Lidman »plattformen och meddelade *Dagens Nyheter* uteslutningen, för att den så fort som möjligt skulle spridas över världen.«³⁰⁸ Tidningen hade en kort notis på tisdagen men kom igen med väl förberedda texter på onsdagen då både Pethrus och Lidman kom till tals. Artikeln innehåller också uttalanden från flera biskopar, som yttrade sig hovsamt om Pingströrelsen. Artikeln kan betraktas som positiv till Filadelfiaförsamlingen.

Onsdagen den 15 oktober publicerade *Svenska Morgonbladet* följande korta notis om Franklins uteslutning:

Som förut meddelats blev för någon tid sedan pastor A.P. Franklin avsatt som äldste i Filadelfiaförsamlingen, och en kommitté har haft om hand frågan om hans uteslutning. Vid ett enskilt möte med Filadelfiaförsamlingen på måndagskvällen fattades beslut av de omkring 1,000 röstande medlemmarna att omedelbart utesluta A.P. Franklin ur församlingen. Beslutet motiveras av den »bristande sannfärdighet denne skulle ha ådagalagt vid skilda tider och i olika sammanhang«. En av anklagelserna går, som bekant, ut på att pastor Franklin under eget namn utgivit av andra författade skrifter, vilken förseelse han dock själv erkänt och offentligt bett om förlåtelse [för].

³⁰⁶ Det hände vid fem eller sex tillfällen att Pethrus inför församlingen eller äldste- och diakonkåren sa upp sin tjänst i Filadelfia. Även om han i någon mening fullföljde uppsägningen vid ett tillfälle (1940/41) utöver den som gjordes 1958, är det tveksamt om han egentligen vid något tillfälle verkligen avsåg att sluta. Kanske ville han bara få bekräftelse på sin position i församlingen.

³⁰⁷ Franklin 1930, s. 54.

³⁰⁸ Franklin 1930, s. 54. – Tidningarnas Telegrambyrå skickade ut nyheten till »hela landets tidningar« (*Svenska Morgonbladet* 14/11 1929).

Lidmans och Söderholms förklaringar varför Franklin uteslöts

För Pethrus var det angeläget att informera församlingarna om uteslutningen av Franklin. Det skedde genom en artikel av Lidman och Söderholm i *Evangelii Härold* torsdagen den 17 oktober. De skäl som angavs framgår av följande citat ur artikeln:

Orsaken till Franklins uteslutning ur församlingen är den, att han genom sitt handlingsätt, särskilt i fråga om utgivandet av andras böcker under eget namn och genom sitt försvar för detta sitt förfarande gjort sig ovärdig att tillhöra en kristen församling och att vi i detta avseende ej vilja eller våga göra anseende till personen. [...] Franklin har även bibringat en hel del vänner ute i landet den föreställningen, att han tjänat missionen utan lön, detta genom att meddela, att han ingen lön har av Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. [...] Franklin har även genom mer eller mindre osanna uppgifter skadat en del bröder inom missionärskåren, vilka ej kunnat gilla »Svenska Fria Missionen«.

Vid de försök till uppgörelse, som äldste- och diakonkåren haft med Franklin, har han icke heller dragit sig för att med en hel del osanna uppgifter och förvrängda framställningar försvara sitt förfarande.

När han i Sv. Morgonbladet för den 5 juli gjorde en ansats till offentlig bekännelse, innehåller denna flera påtagliga osanningar. Så t.ex. påstår han, att han först nu, sedan han genomsett gällande lag om rätt till litterära och musikaliska verk, kommit underfund med att några av hans skrifter verkligen kunde betecknas som plagiat. Visste ej en man sådan som Franklin redan då han skrev av dessa böcker och utgav dem som sina egna, att de voro plagiat? Det borde ju nästan ett barn kunna förstå.

Dessutom nämndes Franklins skriftliga bekännelse från den 11 oktober.

Efter en hel veckas betänketid inkom Franklin [...] med en i allmänna fraser och religiösa talesätt utstyrd skrivelse, vilken på intet sätt bar något som helst vittnesbörd om någon verklig hjärtats förkrosselse eller någon som helst ärlig syndaånger. Nej, han förteg t.o.m. omsorgsfullt sitt upprörande och orätta handlingsätt mot vår fattige lille Broder Gustav Söderberg i Norge, sannolikt därför att han ej då visste om att äldste- och diakonkåren erhållit kännedom om dessa hans gärningar.

Det är först, när Franklin ej på något sätt kunnat försvara, överskylla eller fördölja sina försyndelser, som han, därtill nödd och tvungen, kommit med en framtvingad och därför andligt fullkomligt värdelös s.k. bekännelse Men en framtvingad bekännelse är det ej vår Bibel åsyftar, när den talar om att den, som sin synd bekänner och övergiver, han skall få förlåtelse.

Under ett halvt års tid har äldste- och diakonkåren haft denna fråga under behandling – sålunda långt innan den s.k. striden om yttre missionen bröt ut – och ej en enda gång under denna tid har Franklin gjort ett enda försök att komma till en verklig, andlig uppgörelse och en ärlig syndabekännelse inför bröderna. En person av den karaktären och sinnesarten är

väl också fullkomligt olämplig att på något sätt vara en ledare och lärare inom Guds församling och i Guds verk på jorden.

När nu Filadelfiaförsamlingens i Stockholm diakon- och äldstekår efter månaders tålmod och undfallenhet går att efter Guds ord låta församlingen utöva församlingstukt med en uppenbar syndare, som dragit skam och vanära över Guds verk och denna väckelse, då skriver Svenska Morgonbladet under skrikande mångdubbla förstasidesrubriker om schism inom pingstväckelsen.

Vi prisa vår Herre och Frälsare av tacksamma hjärtan för sådana schismer, då synd avslöjas och syndare, oberoende av yttre position och anseende skiljas från Guds församling.

Ty icke mot sanningen utan allenast för sanningen förmå vi något.³⁰⁹

Duellen mellan Svenska Morgonbladet och Evangelii Härold tar sin början

Huvudredaktören på *Svenska Morgonbladet* – N.P. Ollén – reagerade på artikeln i *Evangelii Härold*, som var tillgänglig redan på onsdagen i Stockholm, och publicerade på torsdagen (den 17 oktober) en artikel till Franklins försvar. Denna kan anses vara den första av *Svenska Morgonbladets* artiklar i den s.k. Franklinstriden. Pethrus, Lidman och Söderholm försvarade i *Evangelii Härold* församlingen mot angreppen. Flera av de citat som används här kommer från de många artiklar som då publicerades (se också s. 179ff.).

Söderholm ger ytterligare upplysningar om varför Franklin uteslöts.

Den 31 oktober återkom Söderholm med en artikel i *Evangelii Härold*:

Då broder Lidman och undertecknad i *Evangelii Härold* för den 17 dennes redogjorde för en del av de försyndelser, som föranlett Filadelfiaförsamlingen i Stockholm att utesluta Franklin från församlingen tänkte undertecknad, att det skulle vara slut på Franklins självförsvar och att möjligen den verkliga syndabekännelsen och syndaängern, som kunnat lända till Franklins återupprättelse, skulle börja att framträda hos honom. Jag trodde även, att efter den skrivelsens offentliggörande ingen människa skulle finnas, som skulle ställa sig på hans sida och våga – för sin egen heders skull – försvara ett sådant handlingssätt, som där blottades. Jag formligen ryste vid tanken på att läget nödgade oss att offentliggöra en dylik skrivelse, och på samma gång, som sanningen fordrade och omständigheterna nödgade oss att framlägga Franklins sak på detta sätt inför allmänheten, kände jag ett djupt medlidande med Franklin och ännu mer för hans närmaste. Men till min stora förvåning synes nämnda skrivelse på intet sätt

³⁰⁹ *Evangelii Härold* 17/10 1929.

knäckt Franklins mod eller ändrat hans handlingssätt. Med en energi och en nonchalans utan like står han genast färdig att fylla tidningarna och särskilt då Svenska Morgonbladet, hans trogna bundsförvant och själsfrände, med flerspaltiga artiklar till sitt försvar och till nedsvärtande av dem som haft den tunga plikten att gå i têtén, när det gällt att rensa församlingen från den farliga andliga smitta, som Franklin inneburit, både för pingstväckelsen i allmänhet och för Filadelfiaförsamlingen i synnerhet.

I artikeln lämnas sedan några detaljer om det Franklin hade beskyllts för men framförallt upplysningen att »vad som gjort det absolut nödvändigt att skilja Franklin ifrån oss ej varit hans bedrägliga bokaffärer enbart utan den girighetens, och framför allt den lögnens ande, som tagit honom fången«.

Pethrus försäkrar att man gjort sitt yttersta

I *Evangelii Härold* den 7 november bemöter Pethrus de angrepp som hade riktats mot Filadelfiaförsamlingen och mot honom. Han inleder den två sidor långa artikeln (som vi redan har citerat utdrag ur) med att motivera varför han tar till orda:

Under de vidlyftiga skrivelser, som den sista tiden cirkulerat kring Filadelfiaförsamlingen i Stockholm och då speciellt med anledning av A.P. Franklins uteslutning ur församlingen, har jag icke förut skrivit någonting. Jag har trott, att jag skulle slippa att göra det, just därför att en sådan mängd av de osanna beskyllningarna riktats mot mig personligen. Jag har under gångna år ofta måst träda fram, när det gällt att försvara, vad jag trott vara Guds sak, men det har alltid varit osmakligt för mig att försvara mig personligen.

Var och en, som känner något till församlingsliv, vet, att man kan komma i svårigheter med medlemmar även i den bästa församling. Denna församling har varit ett verkligt under under årens lopp, ett under av enighet, ett under i fråga om framgång, som av nåd beskärts oss. [...]

De frågor, som den sista tiden fått offentlighet genom en medlem i en annan pingstförsamling här i staden, äro av sådan art, att församlingen själv bort få avgöra dessa frågor utan yttre inblandning. Andra församlingar och personer borde visat så mycket lojalitet inför vår församling, att de tagit hänsyn till det enhälliga beslut, som icke blott äldste- och diakonkåren utan även församlingen i sin helhet fattat. Men så har i detta fall icke skett, utan utomstående församlingar, tidningar och personer ha lagt sig i en enskild församlings enskilda angelägenhet och därigenom naturligtvis försvårat vår behandling av de föreliggande frågorna.

Pethrus skriver sedan om Franklins bekännelse:

Det har gjorts grava beskyllningar mot Filadelfiaförsamlingen, därför att vi icke godtogo Franklins bekännelse och bön om förlåtelse. Men då vi funno, att hans bekännelse icke var ärlig, och då vi hade många bevis därpå, hade

vi väl intet annat att göra än handla, såsom vi gjorde. Eller skall en människa få fortsätta sitt ödeläggande verk i en församling, om hon bara med sin mun säger: Förlåt mig? Varje kristen bör väl inse, att förutsättningen för att bönen om förlåtelse skall äga något värde är, att densamma uppbäres av ärlighet och en verklig ånger över synden.

Pethrus menar att Franklin inte hade uteslutits om han hade bett om förlåtelse på rätt sätt. Han fortsätter:

Jag vill försäkra [...] att vi gjorde vårt yttersta för att komma till rätta med Franklin, ty vi hade klart för oss, att all församlingstukt bör ha såsom mål att rädda den som är föremål för församlingstukten. Min tanke, och jag vet även de andra brödernas, var, att om ingenting annat skulle kunna böja Franklin och göra honom ärlig och sann, så skulle troligen den svåra åtgärd, som en uteslutning är, kunna ha denna verkan på honom. Vi hade därför hoppats, när han fick meddelandet om församlingens beslut om hans uteslutning, att det skulle böja honom i stoftet, så att han på ett sant och ärligt sätt kunde bekänna, vad som kom honom till last. Vi hava ett gott samvete, och inför Gud veta vi, att vi varit drivna av kärlek till Franklin, och till Guds sak. Han skulle då kunnat bliva upprättad och hade varit välkommen tillbaka till församlingen. Men, sorgligt nog blevo vi djupt besvikna i detta avseende. Franklin hade under tiden, han tillhörde oss, skaffat sig bundsförvanter bland sådana, som i alla år sökt komma pingstväckelsen till livs. Det vore en lätt sak för mig att här nedteckna tjugtals osanningar, som Franklin gjort sig skyldig till efter sin uteslutning, för att icke tala om alla dem han gjort sig skyldig till, innan vi skilde honom från församlingen. Med sitt handlingsätt, synes det mig, har han nu bevisat inför varje ärlig kristen, att vi handlat rätt, då vi skilde honom från församlingen. Om han blivit böjd och förkrossad, kunde ju komma i fråga, om vi icke hade förhastat oss vid hans uteslutning. Men sedan han uppträtt, såsom han gjort efter uteslutningen, borde ingen människa kunna tvivla på att uteslutningen var berättigad.

Pethrus tar så upp församlingens auktoritet beträffande församlingstukten:

Ja, jag går så långt, att om en Guds församling utesluter en person med en sådan enhet, som skedde i detta fall, så borde personen, om han själv anser sig vara orättvist utesluten, ändå böja sig för den andliga makt, auktoritet och värdighet, som en levande Guds församling har.

Pethrus slutar med orden:

Vi önska icke någon olycka över Franklin, utan vår bön är, att vad som skett, må bli va honom till frälsning och Guds rike till gagn.³¹⁰

³¹⁰ *Evangelii Härold* 7/11 1929, »Brist på ärlighet och syndaånger orsak till uteslutning«.

Styrelsens roll i processen

Antalet äldste och diakoner i Filadelfia i oktober 1929 var omkring 30. Även om Pethrus inte längre kunde lita på äldste- och diakonkåren som förr – som han uttryckte sig i februari 1929 (s. 82) – tycks det inte ha varit någon uttalad opposition mot Pethrus i styrelsearbetet. Vid diakonmötet den 24 september, när man bestämde att Franklin inte skulle få tjänstgöra som äldste, beslöts att det skulle antecknas i protokollet att tre av de 17 närvarande hade avstått från att delta i omröstningen (s. 127), vilket kan tolkas som en ganska svag markering mot Pethrus. Detta förefaller vara det enda tillfället under den process som föregick uteslutningen av Franklin då styrelsen inte var enig, men det kan i sin tur ha berott på att de som stod i opposition till hur Pethrus behandlade Franklin, inte deltog i de aktuella äldste- och diakonmötena eller att de inte vågade opponera sig mot Pethrus. Vi kan räkna med att Pethrus hade förankrat sitt beslut att utesluta Franklin hos några nyckelpersoner i styrelsen, vilket gjorde att det var lätt att driva igenom detsamma trots att flera av bröderna kan ha haft invändningar. Det var åtminstone fyra diakoner – Arnold Andersson (1883–1964), B.A. Bengtsson (1863–1943), Oscar Rydberg (1859–1934) och Ernst Wahl (1851–1958) – som så småningom lämnade Filadelfia och blev medlemmar på Söder.³¹¹

Alfred Gustafsson försvarar Franklin

När Franklins uteslutning var ett faktum och Alfred hade tagit del av skälen för uteslutningen skickade han den 3 november ett telegram från Chicago till Filadelfiaförsamlingen i Stockholm:

Jag beklagar djupt uteslutningen av broder Franklin och nedlägger min bestämda gensaga mot att han vägrats säga ett ord i församlingen.³¹²

Motivet för denna protest redogjorde han för senare under hösten:

Franklin uteslöts utan att få närvara vid mötet, utan att få höja sin röst till förklaring eller till bön om förlåtelse. Metoden är, jag måste säga det rent ut, helt obiblisk. I Matt. 18:15, 16 och 17 ha vi fått en tydlig anvisning på, hur församlingstukten skall skötas för att tjäna sitt syfte: att rädda själarna, ej att kasta bort dem:

»Men om din broder försyndar sig, så gå åstad och förehåll honom det enskilt. Om han lyssnar till dig, så har du vunnit din broder. Men om han icke lyssnar till dig, så ta med dig ännu en eller två, för att var sak må avgöras efter två eller tre vittnens utsago! Lyssnar han icke till dem, så säg

³¹¹ Holmberg 1980, s. 123.

³¹² Förs.prot. 4/11 1929, § 7.

det till församlingen. Lyssnar han ej heller till församlingen, så vare han för dig såsom en hedning eller en publikan.«³¹³

Efter sin protest engagerade sig Alfred för Franklins sak i USA. Pethrus skriver att »redan innan Alfr. Gustafsson lämnade Amerika, gjorde han, genom att skriva i tidningarna där, häftiga angrepp på Filadelfiaförsamlingen och tog helt och hållet Franklins parti.«³¹⁴

Fraim förklarar sig ha förtroende för Franklin

När Alfred Gustafsson efter flera mötesserier i svensk-amerikanska pingstförsamlingar kom till sitt slutmål, Chicago, bodde han hos sin svåger Efraim Fraim. För Fraim kändes konflikten i Stockholm särskilt sorglig eftersom han hade fått en fin kontakt med Franklin år 1927 då denne var på väg hem från Sydamerika. Franklin hade fått publicera två av sina böcker på Filadelfia-Förlaget i Chicago. Fraim skriver i slutet av november i tidskriften *Missions-Vännen* i Chicago om Franklin att »han var en av de bästa bröder, jag haft med att göra, en, som in i minsta detalj stått vid sina ord«. Han fortsätter:

Detta bevisar ju i och för sig själv ingenting inför vad som bröderna i Stockholm anklaga honom för nu, men min personliga ståndpunkt är dock, att med de många personliga erfarenheter på verkligt kristusliv och innerlig broderlighet och ärlighet, som jag haft från br. Franklin samt svagheten i de anklagelser, han uteslutits för, såväl som den kristliga tonen i hans försvar i Svenska Morgonbladet, jag fortfarande har förtroende för Franklin som en broder i Herren. – Härmed har jag dock icke på något sätt sagt, att jag icke samtidigt har förtroende för bröderna Pethrus. Lidman och Söderholm såsom kristna. [...] Det, som i allt detta har vållat mig djupaste smärta är dock det sätt, på vilket Evangelii Härold och bröderna strida. Detta synes mig vara värre än själva uteslutningen.³¹⁵

Särskilt vände han sig mot två annonser som *Evangelii Härold* hade satt in i Stockholmstidningarna (s. 180).

Kristian Nielsén, som var pastor i Oakland, Kalifornien, skickade artikeln i *Missions-Vännen* till Pethrus. Han var en av Pethrus trognaste supportrar och från tid till annan lämnade han upplysningar om olika personer, upplysningar som han trodde skulle vara av intresse för denne.

³¹³ *Svenska Morgonbladet* 23/11 1929. – Både Struble och Lindberg menar att det sätt uteslutningen verkställdes på var ett avsteg från praxis inom Pingströrelsen, se Struble 2009 (1982), s. 122 resp. Lindberg 1985, s. 210.

³¹⁴ *Evangelii Härold* 27/12 1929.

³¹⁵ *Missions-Vännen* 22/11 1929, Efraim Fraims samling.

Nielsén följde med intresse striden i Stockholm men bevakade också hur de skandinaviska pastorerna i USA agerade.

Om Fraims artikel i *Missions-Vännern* skriver Nielsén:

Br. Fraim försöker på sitt vanliga sätt att bedöma vad han ej har med att göra och är fullkomligt inkompetent att bedöma. Jag tänkte att du kanske vill se hans mindre vällyckade neutrala fraser. Han skall ju resa hem till våren och det är nog troligt att han bliver andra pastor i Södermalms fria församl. Det familjära har alltid spelat en stor roll på söder och det kommer väl att fortsätta. Detta är min privata tanke.³¹⁶

Fraim skulle försommaren 1930 leda en fem veckor lång resa till Sverige för skandinaver – de flesta av deltagarna var medlemmar i Filadelfia i Chicago.

³¹⁶ Kristian Nielsén i brev 9/12 1929 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv.

4.10 Södermalms fria församling

Sannolikt ordnades Södermalms fria församling vid ett församlingsmöte måndagen den 2 september 1929 i Taborförsamlingens lokal på Brännkyrkagatan 88. Redan på söndagen hade emellertid de första mötena hållits i en lokal vid Mosebacke torg nr 16–18:

Södermalms fria församling (f. d. Smyrna- och Taborförsamlingarna) håller sina första möten söndagen den 1 sept. kl. 11 f. m. och 8 e. m. i biograflokalen, Mosebacke, som av församlingen hyrts under sept. månad. Utom församlingens predikanter komma flera talare att medverka, däribland broder I. Claesson, Göteborg.

O. Svanell, H. Holmgren.³¹⁷

Lokalen vid Mosebacke torg låg i ett källarplan. Den kom att bli församlingens hemvist fram till våren 1941. Den 30 januari 1930 invigdes en dopgrav då »sex bröder och tre systrar döptes«.³¹⁸

Något referat från mötena vid månadsskiftet publicerades inte i *Evangelii Härold*.

Lördagen den 7 september började en missions- och uppbyggelsekonferens i Filadelfia. Bland talarna fanns Helmer Holmgren vars vittnesbörd återgavs i *Evangelii Härold* den 3 oktober under rubriken »Jag släpper Dig icke, med mindre Du välsignar mig«.

Medlemmarna i Tabor blev mangrant medlemmar i Södermalms fria församling. I Smyrna var läget annorlunda. I ett brev till Alfred Gustafsson skriver Söderholm, att ett »50-tal, som det tros, av de mest aktiva och gudahängivna själarna« hade lämnat Smyrna under sommaren och blivit medlemmar i Filadelfia. Kanske att de som lämnade Smyrna förstod att risken var stor att den nya församlingen skulle få svårigheter på grund av händelserna inom SFM och Fria Bibelinstitutet. De ville inte gå från *en* problemtyngd församling till en *annan*. Söderholm skriver också något om de problem Smyrna hade haft (s. 90) och uttrycker en förhoppning om att »Gud skall hjälpa dem i den nya församlingen på Södermalm, så att Guds Ande kan vara verksam ibland dem«.³¹⁹

Förmodligen hade Claesson redan före den 1 september meddelat Smyrna och Tabor att han hade beslutat sig för att inte bli föreståndare för den nya församlingen. Man måste därför se sig om efter någon annan.

³¹⁷ *Evangelii Härold* 29/8 1929.

³¹⁸ *Missionsfacklan* 6/2 1930.

³¹⁹ G.E. Söderholm i brev 8/9 1929 till Alfred Gustafsson, Rikard och Rakel Fris arkiv.

Alfred Gustafsson antar kallelse från Södermalms fria församling

När man i Södermalms fria församlings ledning fick klart för sig varför Alfred Gustafsson var i USA skickade David Persson – äldste i församlingen – ett telegram till Alfred Gustafsson och frågade om han kunde tänka sig anta en kallelse från Söderförsamlingen. Denne gav besked i ett telegram att han skulle komma att svara ja förutsatt att han fick »A.P. Franklin till medarbetare, vilket han fick«. ³²⁰ Den 7 november kunde följande meddelande sättas in i *Evangelii Härold*:

Broder **Alfr. Gustafsson** har antagit Södermalms fria församlings kallelse att bliva dess föreståndare och predikant och tillträder platsen efter sin hemkomst från Amerika.

För Södermalms fria församling: H. Holmgren.

Efter uppsägningen från sin tjänst i Filadelfia hade Alfred tänkt sig att stanna kvar som pastor i Chicago, men när han fick kallelsen från Söder upplevde han att den »var från Gud«. ³²¹

³²⁰ Hjelm 1967, s. 172.

³²¹ *Svenska Morgonbladet* 25/11 1929.

4.11 Alfred Gustafsson återvänder till Sverige

Alfred Gustafsson kom till Göteborg med båt från USA den 20 november 1929. Han välkomnades »redan på landgången av sin mångårige vän pastor Franklin [som] blev [...] den förste att delgiva resenären en utförlig skildring av vad som förevarit«. ³²² Med i Göteborg var också David Persson från Södermalms fria församling. Han och Franklin var angelägna om att Alfred inte skulle träffa någon från Filadelfia innan de själva hade förmedlat sin version av händelserna.

När Alfred sedan kom till Stockholms centralstation möttes han av flera journalister.

Till *Dagens Nyheter* sa han:

Jag har [...] just kommit hem och ännu inte i alla detaljer hunnit sätta mig in i den förbittrade strid som förts kring pastor Franklins namn, och därför kan jag naturligtvis inte heller säga något om den definitiva ståndpunkt jag kommer att taga i saken. Så mycket tror jag mig emellertid ha uppfattat av konflikten att jag vågar säga att den enligt min mening icke är en diskussion om församlingstukt. Striden har djupare rötter än så, och jag ser på den på ett helt annat sätt. Det gäller en betydligt större fråga, men om den saken kan jag för närvarande icke säga någonting. Huruvida pastor Franklin kommer att upptagas i Söderförsamlingen – ja förmodligen kommer väl den saken på tal, men jag vill inte ännu uttala mig om det. Hur saken skall utveckla sig vet jag inte, men jag vet att den inte bara gäller principer. Om någon vecka möjligen har läget klarnat så pass att jag anser mig kunna tala fritt, slutar pastorn. ³²³

Och till *Aftonbladet*:

Jag vill [...] inte göra några mer ingående uttalanden om de förhållanden, som äro rådande inom rörelsen, förrän jag fått tillfälle att grundligare sätta mig in i saken. Men då pastor Pethrus kunnat uttala sig som han gjort, anser jag, att även jag har rätt att framlägga min syn på vissa frågor inför offentligheten. [...]

Vad jag alldeles särskilt sörjt över, är att Evangelii Härold anlagt de stridsmetoder, som den gjort i de senaste artiklarna. I dessa artiklar har på ett mycket kraftigt och allt annat än kärleksfullt sätt behandlats såväl frågan om Franklin som motsättningen till Svenska Morgonbladet. Fullständigt förkastligt finner jag de grova personliga angreppen mot redaktör Ollén – jag anser det ovärdigt en kristen att uppträda på det viset. [...]

Pastor Pethrus säger [...] att han inte »skickat iväg mig«. Nå, det får väl stå för hans räkning. Jag kan gott omtala, vad som föregick min avresa.

³²² *Dagens Nyheter* 22/11 1929, men här något ändrad eftersom namnen har blivit omkastade.

³²³ *Ibidem*.

Pastor Pethrus hade helt enkelt förklarat, att samarbetet mellan oss var slut. Utan att tillfråga varken församlingen eller diakonerna sade han, att jag inte till något pris kunde få fortsätta.³²⁴

Även i *Svenska Morgonbladet* fanns ett reportage om Alfreds hemkomst:

Pastor Pethrus och mitt samarbete var tidigare det allra bästa, och jag känner stor tacksamhet för de år jag fått verka inom Filadelfiaförsamlingen. Pethrus har ju varit med från Pingströrelsens början, och hans insats för dess växt och förkovran är av oerhörd betydelse. Men ingen människa undgår faror, icke heller han. Och när han i Soc. Dem. förklarar, att vårt lyckliga samarbete avbröts genom att en tredje person trädde emellan, talar han ej sant. Jag vill på det bestämdaste förklara, att så ej är förhållandet. Detta ofattbara påstående får stå för hans räkning.³²⁵

Till reportern från *Aftonbladet* sa Alfred att han under hela sin resa i Amerika »noga följt utvecklingen här hemma« men blivit »oerhört förvånad«, då han i USA läste i *Evangelii Härold* att Franklin hade blivit utesluten på grund av plagiataffären.³²⁶ I intervjun hänvisade han (indirekt) till styrelsemötet den 16 april, och menade att vid detta tillfälle hade inte Franklin klandrats på grund av anklagelserna om plagiat. Nu hade inte Alfred varit med på detta styrelsemöte (s. 85) men givetvis fått en redogörelse för vad som hade behandlats men kanske inte haft tillfälle att läsa protokollet.

På söndagen – den 24 november – höll diakonkåren i Filadelfia ett extra möte för att behandla Alfreds uttalande:

Det beslöts att i E.H. införa en förklaring över det av pastor Alfred Gustafsson i pressen gjorda påståendet, att vi icke ogillat A.P. Franklins handlings-sätt ifråga om böckerna. Det c:a 14 dagar före br. Gustafssons avresa av Diakonkåren gjorda uttalandet skulle därvid återgivas ur protokollet. /§50/. Inotisen, som skulle undertecknas av bröderna ifråga, skulle även meddelas att det för oss vore känt, att en tredje person stått emellan bröderna ifråga, och att denna person genom klander av verksamheten skapat den nuvarande situationen mellan bröderna. Åt sekr. gavs i uppdrag att meddela de icke närvarande bröderna detta beslut.³²⁷

I *Evangelii Härold* den 28 november publicerades hela § 50 (s. 85) och därefter följande text:

³²⁴ *Aftonbladet* 22/11 1929.

³²⁵ *Svenska Morgonbladet* 23/11 1929. Den citerade artikeln i *Social-Demokraten* publicerades 22/11 1929. – Om Alfred hade känt till Esthers böneämne att Pethrus och Alfred »skulle skiljas« (s. 73) skulle han kanske inte uttryckt sig så säkert.

³²⁶ *Aftonbladet* 22/11 1929.

³²⁷ Styr.prot. 24/11 1929, § 163.

Bland dem som föreslog och formulerade detta diakonkårens uttalande voro just bröderna Pethrus, Lidman och Söderholm. Detta diakonkårens beslut fattades den 16 april detta år, sålunda omkring 14 dagar innan pastor Gustafssons utresa till Amerika.

Från och med detta sammanträde fortsatte Filadelfiaförsamlingens äldste- och diakonkår den beslutade undersökningen av fallet Franklin tills vi kommo till det utredningsresultat, som framlades i n:o 43³²⁸ av E. H. och vilket resultat alltjämt står ojävat.

Vidare önska vi i detta sammanhang förklara, att det under årens lopp varit uppenbart och känt för flera av oss, att en tredje person försvårat samarbetet inom vår församling, samt att det är denna person som är den djupaste orsaken till den nu uppkomna brytningen mellan pastor Gustafsson och Filadelfiaförsamlingen.

Alfred Gustafsson tillträder sin tjänst i Södermalms fria församling

Välkomstmötena för Alfred Gustafsson som föreståndare i Södermalms fria församling hölls söndagen den 24 november i församlingens lokal vid Mosebacke Torg. På kvällsmötet klockan 6 var tillströmningen av folk så stor att »skaror av människor inte kunde få plats i lokalen«.

Mötet inleddes med bön och sång, varefter kandidat Rikard Fris talade över Ps. 119: 162–165. Därpå talade pastor Alfr. Gustafsson, som höll en allvarlig och manande väckelsepredikan över Ps. 26:6–8. Efter mötet begärde ett 20-tal personer förbön. Det gripande mötet avslöts med sång av musikföreningen och unison sång.³²⁹

Alfred och Esther Gustafsson får flyttningsbetyg till Södermalms fria församling

Alfred och Esther Gustafsson begärde omkring 1 december flyttningsbetyg till Södermalms fria församling. För Alfreds del var det inget problem att få ett sådant och församlingen gav i uppdrag åt Pethrus att framföra församlingens tack för tiden i församlingens tjänst. Pethrus sände betyget per post och skriver i följebrevet som är daterat den 4 december:

Då jag nu avsänder Ditt flyttningsbetyg, har jag samtidigt församlingens uppdrag att till Dig framföra allas vårt varma tack för den tid, Du varit bland oss och för det trogna och välsignelserika arbete Du nedlagt i församlingen. Vi hade önskat att det goda samarbete, som varit oss emellan under så många år, skulle fått fortsätta, vilket det också kunde ha gjort, om Du icke låtit Dig påverkas av Din hustru att intaga den ställning, Du nu gjort.

³²⁸ Troligen avses nr 42, 17/10 1929 (se s. 142 ovan).

³²⁹ Svenska Morgonbladet 25/11 1929.

För endast ett par dagar sedan meddelade ett par predikanter, att Din hustru under sommaren sagt dem, att det var hennes förtjänst, att jag och Du kommit att skiljas åt, ty hon hade i åratals kämpat och bedit för att så måtte ske. Huru sorgligt att hennes strävan kröntes med denna framgång! Vi ha ingen högre önskan, än att den dagen måtte komma, då Du inser Ditt misstag med avseende på Ditt partitagande för såväl Din hustru som för Franklin, och då detta blir klart för Dig, är Du åter välkommen ibland oss, käre broder.

Du tror kanske icke, huru djupt och innerligt vi älska Dig. Personligen vill jag säga, att vad som skett den sista tiden och vad Din hustru och även Du sagt om mig och gjort emot mig har på intet sätt gjort mig bitter, utan min gamla uppriktiga kärlek till Dig är fullständigt ostörd. Jag är, trots ställningen, sådan den nu är, ledsen över att vi icke kunnat träffas och fått samtala med varandra. Från min sida är vägen öppen till uppgörelse på de grunder, jag meddelat Dig, och jag önskar, att den dagen komme, då vi åter kunde förenas i såväl broderligt förtroende och kärlek som i verksamheten.

Församlingen bordlade frågan med avseende på Din hustrus begäran om flyttningsbetyg. Äldstekåren har förut tillsatt en kommitté att besöka henne, men hon vägrade att mottaga besök, tills Du skulle komma hem. Kommittén utgöres av bröderna Söderholm och Leander. Men då broder Söderholm är bortrest på ungefär en vecka, kan saken icke upptagas, förrän han kommer hem.

Du är innerligt och varmt hälsad från

Din tillgivne

Lewi Pethrus³³⁰

Redan den 9 december togs Esthers begäran om flyttningsbetyg upp i församlingen:

Flyttningsbetyg till Södermalms fria förs. hade begärts av Nr 797 Ester Gustafsson. På förslag av äldste- och diakonkåren beslöts att giva henne sådant men att detsamma i stället för rekommendation sätta följande: På grund av att hon stod under församlingstukt då hennes flyttningsbetyg begärdes kunna vi icke ge henne någon rekommendation för hennesandel och uppförande i församlingen. Tit. 3:10,11, Rom. 16:17,18.³³¹

Pethrus redogör för konflikten med Esther och Alfred Gustafsson

I slutet av december fann sig Pethrus föranlåten att i *Evangelii Härold* ganska detaljerat redogöra för sin konflikt med Esther och Alfred Gustafsson:³³²

³³⁰ Lewi Pethrus i brev 4/12 1929 till Alfred Gustafsson. Lewi Pethrus arkiv.

³³¹ Förs.prot. 9/12 1929, § 4.

³³² Vi har valt att citera ur denna artikel trots att vissa förhållanden och uppgifter redan har nämnts i det föregående.

Under den tid av nöd, som Filadelfiaförsamlingen i Stockholm nu senast genomlevat och genom vilken Herren fört oss fram till en underbar seger, har kanhända det allra smärtsammaste varit, att broder Alfr. Gustafsson intagit en sådan ställning, som han gjort. Många vänner stå naturligtvis spörjande inför detta förhållande, att pastor Gustafsson tagit kallelse till en annan församling här i staden och att han vid sin hemkomst från Amerika, då han tillträdde församlingen på Söder, genom dagspressen drog i härnad mot Filadelfiaförsamlingen på det sätt, som är alla bekant.

Pethrus berättar att Esther hade varit »en kronisk klandrare av Filadelfiaförsamlingens verksamhet« och att hon gång på gång tagit parti för personer som »uppträtt på ett sådant sätt, att föreståndaren eller de äldste måst ingripa mot dem«. Han menar att hon hade bidragit till att skapa ett parti av klandrare i församlingen och att denna grupp »har förrått församlingen och utlämnat [denna] att skandaliseras på det sätt, som skett under den sista tiden«. Han fortsätter:

Denna [fru Gustafssons] elaka knotets ande, som envist och påträngande gjorde anspråk på allt större utrymme i församlingen, tyngde ned vår verksamhet och gjorde arbetet olidligt. Jag visste väl, att om denna ande finge fortsätta sin verksamhet, skulle den så småningom släcka den härliga pingstelden ibland oss, och församlingen skulle, lik Israel i öknen, gå under.

Han kommer sedan in på administrationsmötet i februari och de samtal som han hade haft med Alfred efteråt:

Senare meddelade jag br. Gustafsson min avsikt att avgå som Filadelfiaförsamlingens föreståndare, då det var mig omöjligt att fortsätta arbetet med fru Gustafssons ständiga intriger och klander mot församlingen. Att detta grep br. Gustafsson djupt, är ju klart, men han tog sin hustru i försvar och lät sig påverkas av personer, som voro gripna av samma ande som hon. Om br. Gustafsson då insett och erkänt sin hustrus oriktiga ställning, hade saken fått en helt annan utveckling. Men jag hade, då min medarbetare intog denna ställning, intet annat att välja emellan än låta hans hustru fortsätta sitt målmedvetna undermineringsarbete eller att hålla fast vid min föresats att söka göra slut på detsamma. Och jag valde det senare. Jag kunde för mitt samvetes skull ej handla annorlunda.

Han berättar därefter om Alfreds tjänstledighet och hur han under dennes Amerikavistelse förgäves sökte få en fredlig uppgörelse med Esther samt den vädjan som framfördes att få Alfred att komma tillbaka till sin tjänst förutsatt att man kunde komma till »rättelse i hans hustrus förhållande till församlingen«:

Denna vädjan har br. Gustafsson till vår stora sorg nu besvarat med att i pressen förneka, att hans hustru på något sätt stört hans och mitt samarbete. Detta är för mig och många fullkomligt obegripligt. Vårt samarbete har i gångna dagar varit underbart, men hans hustru har nu efter åratals an-

strängningar lyckats göra slut på detsamma. Hon har för flera personer erkänt och berömt sig av att hon kunnat rädda sin man från samarbetet med mig. Vi hoppades innerligt, att det skulle varit möjligt att få saken tillrättalagd, då Gustafsson kom hem från Amerika, men fru Gustafsson, Franklin och bröderna på Söder ha sört för att det icke ens varit oss möjligt att få ett enskilt samtal med honom.

Pethrus beklagar också att Alfred har tagit parti för Franklin:

Jag måste djupt beklaga detta hans steg. Det har förr inom pingstväckelsen gällt som en oskriven lag, att ingen, varken person eller församling, bort sätta sig till domare över en enskild församlings beslut, i synnerhet då det gällt uteslutningsfrågor. Vi ha då alltid velat respektera andra pingstförsamlingars handlingar. Vår uppfattning om församlingen såsom högsta andliga auktoritet på jorden har förestavat oss att handla så. Men detta tillvägagångssätt har nu br. Gustafsson frångått och ansett sig själv vara i stånd att avkunna domen över Filadelfiaförsamlingens uteslutning av Franklin. Detta är ett handlingssätt, som ingen av oss ansett sig berättigad att använda, icke ens mot den minsta församling. Jag känner intet föregående fall, då predikande bröder inom pingstväckelsen handlat på detta sätt. Vilket virrvarr skulle det icke bli, om denna praxis skulle vinna hemorts rätt inom pingstväckelsen.

Han avslutar artikeln med några tankar om en ny riktning inom pingstväckelsen:

Broder Gustafssons mening är väl nu att tillika med Franklin söka splittra det fasta brödraskap, som pingstväckelsen under gångna år utgjort. Men den som det gör må tänka på, att det följer ansvar med sådana anslag. Gud vakar över sitt verk. – För min del har jag trott, att det icke skulle vara möjligt att få till stånd en ny riktning inom pingstväckelsen på de principer, vilka nu synas bli de mest framträdande i Södermalms Fria Församlings verksamhet. Vem har väl trott, att en klandersjuk, härsklysten kvinnas intriger, en penningkär bokförfalskares syndiga förfaringsätt och en s.k. pingstväns osanna uppgifter i Svenska Morgonbladet skulle kunna bli grunden för en ny riktning inom pingstväckelsen. Vi vilja därför varna alla ärliga själar för att utsätta sig för påverkan från det hållet. Mången kan tycka, att han har så mycket omdöme, att han kan delta i sådant utan att taga skada därav, men sant är, att »den som själv kastar sig i faran, han förgås däruti«. ³³³

I december skrev Lewi Pethrus ett brev till Johannes Persson i USA:

Du, som själv varit i Stockholm, och varit predikant i Tabor, Du har nog någon ringa aning om att det kan förekomma politik även bland kristna människor, ja även bland pingstväänner! Bröderna, som varit på Söder, såsom Ongman, Frejdh m.fl., ha sagt att de lidit av att sådant förekommit i gångna

³³³ *Evangelii Härold* 27/12 1929.

tider. Jag vet ju, att det var vissa svårigheter, även när Du var där, med denna politik. Det var i varje fall politik med i spelet, då de båda församlingarna sammanslogos, och Franklin var bakom, om nu bröderna förstode det eller icke. Och det var denna politik, som kom mig att taga fullständigt avstånd från hela tillställningen. Nu är, Gud vare tack, Svenska Fria Missionen borta och jag tror icke att någon församling i landet varken vågar eller vill taga parti för densamma. [...] Det är tråkigt, att Gustafsson har intagit en sådan ställning som han gjort. [...] Han har ju även nu tagit kallelsen till Söder, där en medlem under veckor genom tidningarna utkastat de grövsta och mest osannfärdiga beskyllningar emot Filadelfiaförsamlingen för att skada oss, ett handlingssätt, mot vilket de ledande bröderna i församlingen på Söder icke tagit någon offentlig ståndpunkt. De ha uppträtt i hela denna strid såsom våra avgjorda fiender. Gustafsson har nu tagit kallelsen dit, och han vet mycket väl, att vår församling varit i en stor prövning genom inre svårigheter. Det kan icke lända en predikant till heder att utnyttja en annan församlings svårigheter för att själv draga reventy därav.³³⁴

³³⁴ Lewi Pethrus i brev 6/12 1929 till Johannes Persson, Lewi Pethrus arkiv.

4.12 Svenska Fria Missionen avvecklas

Avvecklingen av SFM påbörjades efter missionsmötet vid månads-skiftet juli/augusti 1929.³³⁵ Missionsrådet måste ta kontakt med varje församling som hade använt sig av SFM liksom respektive församlings missionärer för att besluta och genomföra de förändringar som församlingarna önskade. Det var ett omfattande arbete. Arbetsklimatet var inte det bästa genom att medlemmarna hade hamnat i konflikt med Pethrus. Rikard Fris och Ivar Claesson var ju dessutom inte anställda av SFM och skulle parallellt sköta sina ordinarie arbeten. På tisdagen efter det församlingsmöte då Franklin blev utesluten, nämnde Claesson till honom att han borde lämna sin plats i SFM. Claesson säger sig ha blivit »nästan överraskad av att han sade sig ändå tänkt göra det«. Franklin hade med hänsyn till innehållet i stadgarna inte behövt avgå. Han bistod dock Fris och Claesson i någon mån fram till mitten av december. Ester Hane tycks ha varit kvar som sekreterare ytterligare en tid.

Pethrus informerar församlingarna om Svenska Fria Missionen

Den 10 oktober – några dagar innan Franklin skulle uteslutas – publicerade *Evangelii Härold* en artikel av Lewi Pethrus under rubriken »Den yttre missionen«. Han inleder artikeln med att förklara att på apostlarnas tid bedrevs den yttre missionen framgångsrikt av församlingarna utan »några missionssällskaps mellankomst«. Han menar att detta är den lösning som pingstväckelsen måste använda sig av i modern tid.

Pethrus erinrar om att Svenska Fria Missionen »kom till genom ett hot, som saknade all grund«. Man hade sagt, att

de utländska myndigheterna ej tillåte någon mission utan att densamma skulle gå genom ett missionssällskap. Vi voro då enfaldiga nog att tro detta påstående, och så gingo vi in för en anordning, som på de fem år, den varit till, hunnit förskaffa oss många lidanden och svårigheter.³³⁶

Pethrus menar att SFM hade skapat »meningsbrytningar«:

Bröder, som icke kunnat tro på det nya, ha frestats till bitterhet och klander, och de, som uti S.F.M. sett pingstväckelsens framtid, ha kämpat för det påbörjade missionssällskapet, på ett sätt, som, när man nu synar det i sömarna, framstår i högsta grad klandervärt. Om det icke mellan dessa två ytterligheter funnits en stor center, som stått kvar i pingstväckelsens frihet,

³³⁵ Vi använder oss av ordet avveckling trots att det i själva verket kom att bli en om-bildning av missionsorganet, vilket vi kommer att se i det följande.

³³⁶ Det är inte säkert att Pethrus uttalade sig så vid mötet, eftersom det fanns en risk att Franklin skulle ha protesterat. Beskrivningen är för grov med hänsyn det aktuella förhållandet år 1924 t.ex. i Kongo.

trots att den i viss mån ansett sig böra använda S.F.M. för sin yttre mission, hade säkerligen hela detta härliga Guds verk vid det här laget kunnat ligga i spillror.

Han kommer sedan in på insamlingarna till yttre missionen:

Om församlingarna i hemlandet äro härligt frälsta och fyllda med Jesu kärlek, så borde även vi kunna giva våra missionsoffer och giva dem rikligt, utan att dessa behöva framlockas och frampressas av speciella missionsföredrag. Den där stimulansen med gripande missionsföredrag är säkerligen en ganska farlig sak för missionens ekonomi. Det har visat sig, att ett dylikt sätt kan gå till en tid, men icke i längden. Missionsföredragen förlora till slut sin förmåga att stimulera offerviljan, och så går missionsintresset tillbaka. Annorlunda är det med den glödande, av Anden framalstrade kärleken till själar.

Här syftar Pethrus på de uppskattade missionsföredrag som Franklin hade hållit under sin tid inom Pingströrelsen.

Han nämner sedan att många anser att de nytestamentliga missionsmetoderna är omöjliga och han frågar:

Är icke allt, som står i samband med vår frälsning, sådant, som mänskligt sett är omöjligt? [...] Det, att det ser omöjligt ut, när vi vilja bedriva vår yttre mission efter Nya Testamentets mönster, avskräcker oss icke. Det är just så, det skall vara: Omöjligt för människor, emedan det är ett Guds verk.³³⁷

I sak innehåller inte artikeln någon information utöver den som den 8 augusti lämnades i *Evangelii Härold* (s. 108).

Problem inför avvecklingen av Svenska Fria Missionens innehav av fastigheter

En annan uppgift för missionsrådet var att avveckla ägandet av SFM:s fastigheter och byggnader på missionsfälten och i Sverige. Missionsstationerna skulle överföras till olika församlingar och här kunde det bli problem om flera församlingar stod bakom de missionärer som var stationerade på en och samma station. Fastigheterna i Sverige skulle säljas, men här måste man beakta de »livräntemedel« som hade placerats i dem. Överenskommelser måste göras med givarna om var medlen skulle placeras.

Den 5 december 1929 skriver Pethrus i *Evangelii Härold* under rubriken »Till vägledning« om ett sådant fall:

³³⁷ *Evangelii Härold* 10/10 1929.

En kvinna³³⁸ som inte tillhörde Filadelfiaförsamlingen hade vid ett samtal med Pethrus berättat att hon önskade överlämna 2.000 kronor till församlingens byggnadskassa mot att erhålla en livränta på beloppet. Vid ett senare tillfälle hade kvinnan träffat Franklin som hade lyckats övertala henne att i stället ge pengarna till missionen och de placerades i fastigheten på Brännkyrkagatan. När missionsrådet gick igenom livräntefonderna tog man kontakt med kvinnan för att få klarhet i hur hon ville att pengarna skulle vara placerade i framtiden.

Den 29 oktober skrev därför Rikard Fris ett brev till kvinnan:

Systers livräntefond är för närvarande placerad i fastigheten Brännkyrkagatan 88, som ännu äges av Svenska Fria Missionen och där kurserna för missionärskandidater ha sina lokaler. Denna fastighet kommer troligen att övertagas av Södermalms Fria Församling, som i så fall även övertager livräntefonden till förvaltning för missionens räkning och ansvarar för att syster regelbundet skall få räntan på pengarna. Som kvarstående medlem av S.F.M. ikläder jag mig personlig garanti för att syster regelbundet skall få sina räntor samt då en fri församling övertager förvaltningen av denna missionsgåva, den då ikläder sig full garanti, att då gåvan utfaller, den kommer missionen till godo. Ni kan därför vara lugn och trygg för den saken.

Han slutar brevet med att uttrycka att han »är tacksam för ett tillmötesgående svar, att syster är nöjd med förvaltningens ordnande på nu nämnda sätt«. Kvinnan svarade att hon inte var nöjd med placeringen av hennes pengar. Hon ville att de skulle gå till »det ändamål, de först voro avsedda för«. Två dagar senare fick hon besked om att missionsrådet efter den 1 januari skulle föra över pengarna till Filadelfiaförsamlingen.

Pethrus fortsätter:

Dessa brev visa, huru det tillgår vid avvecklingen av Svenska Fria Missionens tillgångar. Man borde vända sig till gåvogivarna och utan att göra påtryckning i någon riktning låta dessa bestämma, till vilket ändamål penningarna skola gå och av vem de skola förvaltas. Men förvaltarna av Svenska Fria Missionens tillgångar ha i stället, såsom [...] ovanstående brev visar, sökt påverka gåvogivarna att låta penningarna gå till en församling, som genom sina medlemmar och ledare gjort hänsynslösa angrepp på Filadelfiaförsamlingen i Stockholm och, så långt jag kan förstå, genom att avgjort göra gemensam sak med pingstväckelsens svåraste fiender, ställt sig i opposition mot pingstfolket i hela landet.³³⁹

³³⁸ Emma Scheutz (1859–1947) i Ödeshög.

³³⁹ *Evangelii Härold* 5/12 1929.

Fris kämpade för att Fria Bibelinstitutet skulle få vara kvar i lokalerna på Brännkyrkagatan (s. 215). Förmodligen var styrelsen för Södermalms fria församling beredd att föreslå ett köp av fastigheten under förutsättning att »livräntefonden« fick stå kvar.

Missionsexpeditionen stängs

Den 7 november publicerade *Evangelii Häreold* det sista meddelande från SFM:

I enlighet med vårt tillkännagivande på missionsmötet i somras har nu missionsexpeditionens verksamhet upphört. Ester Hane, som handhaft kassan och böckerna, kommer dock att stanna kvar tills vidare för böckernas avslutning. A.P. Franklin har avgått från sin befattning och sitt medlemskap i S.F.M. Det blir därför undertecknades uppgift att efter bästa förmåga söka avveckla S.F.M:s angelägenheter. Den egendom och de medel, som finnas kvar att förvalta, vilja vi, allteftersom avvecklingen fortskrider, överlämna till missionärer och församlingar. Vi bedja om alla missionsintresserades förbön, att vi må kunna slutföra vårt uppdrag efter Guds Andes ledning till missionens fromma. Vi komma också att sätta oss i förbindelse med en del församlingar och missionärer för rådplägnings och överenskommelse.

Ivar Claesson, Rikard Fris.

För missionärerna på missionsfälten var överföringen av ansvaret från SFM till enskilda församlingar inte utan problem. Missionär Albert Sandström i Kina »klagade bittert över de svårigheter som drabbade honom, när SFM inte längre sköttes av brr. Fris, Franklin och Claesson« enligt vad missionär Everth Carlsson mindes år 1975.³⁴⁰

Filadelfiaförsamlingen tillsätter en missionssekreterare

Filadelfiaförsamlingens expedition fick under hösten 1929 en ökad arbetsbelastning på grund av missionsärenden som rörde den egna missionen. Vid äldste- och diakonmötet i Filadelfia den 29 oktober 1929 beslöts därför att föreslå församlingen att Paul Ongman skulle »förvalta missionskassan och ombesörja vår yttre mission«.³⁴¹ Han kallades till denna tjänst vid församlingmötet den 4 november 1929 och tillträdde omgående. Hans titel blev missionssekreterare. Ongman fick också efterhand ägna en allt större del av sin arbetstid åt hjälp till andra församlingar.

³⁴⁰ Everth Carlsson i brev 1975 till Bertil Carlsson, Bertil Carlssons samling.

³⁴¹ Styr.prot. 29/10 1929, § 142.

Claesson deklarerar sin ställning till Franklin

Rikard Fris gjorde inga som helst officiella uttalanden om hur han såg på sin egen roll i missionsrådet eller på de anklagelser som riktades mot Franklin. Han tog på så sätt ansvar för vad han hade gjort och medverkat till i SFM. Annorlunda var det med Ivar Claesson.

Situationen för Claesson som föreståndare i Göteborg var besvärande. Även om han inte själv såg sig direkt skyldig till det man anklagade missionsrådet för, var det många som ändå undrade hur det egentligen låg till. Till detta kom att han fick upplysningar om att det var aktuellt att *Evangelii Härold* skulle publicera något som skulle kunna förvärpa hans situation.

Söndagen den 20 oktober skrev han till Pethrus och Lidman i deras positioner som redaktörer för *Evangelii Härold* och uttryckte en önskan att få samtala med dem. Inte förrän måndagen den 2 december fick han en möjlighet att träffa Pethrus i Stockholm. Franklin mötte honom vid centralstationen och skriver att Claesson var »i vända över vad som skulle hända om han blev prickad i Härolden«. Pethrus och Claesson kom emellertid fram till en uppgörelse. Enligt Franklin innebar denna att Claesson skulle »skriva emot« Franklin, vilken ansåg att han lovade det i »rädsla för övermakten«.³⁴²

Ivar Claessons notis togs in torsdagen den 12 december i *Evangelii Härold*:

För min del har jag opartiskt kämpat inför Gud, att Han måtte snart bringa klarhet i allt, som ännu varit dunkelt, ty det har ibland varit en fruktansvärd kamp i anden. Jag har visserligen försvarat vissa historiska fakta, vid överläggningar angående missionen, samt mina och andra bröders ärliga uppsåt och bibliska principer, men: A.P. Franklins principer och handlings-sätt kan jag icke försvara utan tager tvärtom avstånd från.

Det sätt, varpå A.P. Franklin i en del tidningar försvarat sina felsteg angående utgivande av böcker m.m., överensstämmer inte med den ödmjukhet och ånger, som en sann biblisk frälsning skänker. Den, som vill tro och lita på Gud, kan lägga sin sak i Hans hand utan ett sådant världsligt och hårt självförsvar. [...]

Angående vår ställning inom S.F.M. så har Franklin varit både ordförande, kassör och sekreterare, och sedan behövs just inte mycket mera för att självständigt sköta om en missionsexpedition, vilket också Franklin utnyttjat. Det behöver ej talas om, att våra åsikter gått isär när det gäller fria, bibliska troslinjer, efter vilka man bör handla, när det gäller missionen inom pingstväckelsen. – Detta är intet förtal, ty jag har sagt detta och mycket,

³⁴² A.P. Franklin i brev 1929 till David Flood, Lewi Pethrus arkiv. Citatet är ur ett bilagt manus till en av Franklin författad artikel för *Svenska Morgonbladet*.

mycket mera till Franklin privat vid många tillfällen – utan resultat. Detta gjorde samarbetet i längden alldeles omöjligt.³⁴³

När Franklin läste denna artikel blev han upprörd:

Av allt som skrivits i E. Härold har intet förvånat mig så som min väns Ivar Claessons inlägg, ty vi har verkligen varit de bästa vänner, och någon brytning oss emellan har aldrig förekommit. Att såsom han säger arbetet blev omöjligt, är därför alldeles oförståeligt. Samarbetet har varit svårt men icke på grund av delade åsikter i arbetets utförande eller olika uppfattningar om bibliska riktlinjer, utan på grund av att broder Claesson icke varit tillräckligt intresserad av missionen.³⁴⁴

Ivar Claesson insåg att Franklin skulle reagera mot notisen och skrev därför den 8 december ett brev till denne, ett brev som Franklin kallade för »Claessons tröstebrev«. Han berättar där att han hade »varit i svår nöd nästan både dag och natt« på grund av vad som hade hänt under sommaren och hösten. Så småningom kommer han in på sitt egentliga ärende – artikeln i *Evangelii Härold*:

Det är många saker att nämna men jag vill ej förebrå dig, du har nog ändå. Nu har ändå den sista tidens händelser och handlingar gått så långt att jag måste giva min mening till känna. Det känns ungefär för mig nu, som jag föreställt mig, att männen kände det, som kastade ut Jona ur båten i havets vågor. Det syntes dem hårt, men detta var det enda att göra att havets vågor och stormen skulle lägga sig. Men Gud tog hand om både båten männen och Jona och särskilt profeten Jona [...] och jag tror att Herren särskilt skall hjälpa dig, där du ropar i havets vågor till Gud. Det finnes endast en väg, och det är ödmjukhet och bön inför Gud, så sköter han om allt. O, vad jag längtar att allt bleve lugnt och gott igen. – Jag har egentligen inte anklagat dig för något, ty jag har ingen personlig sak haft, men jag har uttryckt, att stridens väg icke är biblisk och sedan att du har varit för självständig men inga detaljer eller något som ej förut är känt.³⁴⁵

Kontakten mellan Franklin och Claesson bröts efter artikeln i *Evangelii Härold* och någon försoning mellan dem kom aldrig till stånd.

Pethrus var försiktig i sina angrepp på Claesson och efter deras möte i december 1929 enligt ovan, då denne egentligen bara tog avstånd från Franklins principer och handlingssätt, var saken utagerad. Att erkänna att han hade varit med om att skapa ett maktcentrum var inte längre aktuellt. Sommaren och hösten före denna uppgörelse hade varit ett lidande

³⁴³ *Evangelii Härold* 12/12 1929.

³⁴⁴ A.P. Franklin i brev 1929 till David Flood, Lewi Pethrus arkiv. Citatet är ur ett bilagt manus till en av Franklin författad artikel för *Svenska Morgonbladet*.

³⁴⁵ A.P. Franklin i brev 1929 till David Flood, Lewi Pethrus arkiv. Citatet är ur ett bilagt brev daterat 8/12 1929 från Ivar Claesson till Franklin.

för Claesson, vilket kanske inte Pethrus till fullo insåg, men det är ändå svårt att förstå att han inte tog ett initiativ redan under sommaren till ett samtal. Claesson var ju församlingsföreståndare vilket gjorde det än värre för honom och konflikten orsakade säkert även församlingen stora problem och det kanske var något som Pethrus borde ha beaktat.

4.13 Rikard Fris och Fria Bibelinstitutet

Vi har tidigare nämnt att Pethrus inte tog upp Fria Bibelinstitutet som en fråga för samtal på Kölingaredsveckan (s. 103). Men på mötet kl. 11 söndagen den 23 juni 1929 i Filadelfia talade han »öppet mot skolan«. ³⁴⁶

Höstkursen planeras och påbörjas

Osmin Halldorf hade efter vårkursens slut i juni besökt Filadelfias expedition och då hade Pethrus passat på att berätta för honom om sina planer att starta språkkurser för missionärskandidater i församlingens regi. Han uppfattade att Pethrus tycktes vara intresserad av att engagera honom. Själv var han tveksam till att fortsätta som lärare vid Fria Bibelinstitutet, något som han inte hade yppat för Fris när de skildes efter kursavslutningen. Omkring månadsskiftet juni/juli berättade emellertid någon för Fris att Halldorf troligen inte skulle fortsätta som lärare vid Bibelinstitutet. Den 7 juli fick Halldorf ett brevkort från Fris, som ville ha ett klart besked före den 15 juli. Halldorf skrev därför ett brev den 8 juli till Pethrus och frågade »om de planer du framlade på exp. tagit fast form«. Vilket svar Halldorf fick på detta brev vet vi inte. Någon språkkurs ordnades emellertid inte av Filadelfiaförsamlingen under hösten och han stannade kvar på Fria Bibelinstitutet trots att han hade skrivit till Pethrus att »såvitt jag nu förstår, är det Guds vilja, att jag ej skall fortsätta«. ³⁴⁷

Redan den 25 april hade en inbjudan till höstkursen publicerats i *Evangelii Härold* och intresset tycks ha varit stort, men en del som hade anmält sig hoppade av under sommaren. Den 31 oktober 1929 meddelade Rikard Fris i *Evangelii Härold* att Bibelinstitutets höstkurs pågick sedan den 12 september. Antalet elever var 36. Fris skrev att »ofta har jag känt mig ganska ensam och oförstådd i detta arbete, men Herren har varit mitt trofasta stöd«. ³⁴⁸

Höstkursen avbryts men tas upp igen med ett fåtal elever

Eleverna vid skolan var inte opåverkade av händelserna omkring Franklins uteslutning. Några elever ville att man skulle göra en deklARATION i *Evangelii Härold* om deras inställning till Franklin. Rikard Fris motsatte sig detta. Han menade att det inte var »skolans uppgift att blanda sig i

³⁴⁶ Franklin 1930, s. 16.

³⁴⁷ Osmin Halldorf i brev 8/7 1929 till Lewi Pethrus. Lewi Pethrus arkiv.

³⁴⁸ *Evangelii Härold* 31/10 1929.

andras ärenden« och att en sådan deklaration skulle ge upphov till partibildning och hindra skolan att fullgöra sin andliga uppgift.³⁴⁹

När Rikard Fris i slutet av oktober och början av november var lärare på bibelskolan i Örnköldsvik, bestämde sig 16 av de 20 manliga eleverna på bibelinstitutet att utarbeta en skrivelse som skickades till Filadelfias expedition för publicering i *Evangelii Härold*:

Undertecknade bröder, som under vår vistelse vid Fria Bibelinstitutet varit i tillfälle att lära känna förhållandena bland pingstväckelsens folk i Stockholm, få härmed meddela, att Filadelfiaförsamlingen och dess ledande bröder äga vårt fulla förtroende samt att vi taga avstånd från Svenska Morgonbladets skrivelser mot Filadelfiaförsamlingen samt från dem som varit upphov till desamma. – »Ty icke mot sanningen, utan allenast för sanningen, förmå vi något« (2 Kor. 13:8).

Stockholm i november 1929.

Josef V. Andersson, Harald Andersson, Helge Andersson, Johan Högberg, Alexis Inghamn, August Joffs, Erwin Lorenz, Arnold Lundberg, Herman Ohlsson, Harry Pettersson, Tage Ståhlberg, Erik Svensson, Rudolf Svensson, Josef Sävström, William Uotinen, Gösta Werlinder.³⁵⁰

Initiativtagare till skrivelserna var Osmin Halldorf och hans svåger Tage Ståhlberg, som var elev vid skolan. Halldorfs namn publicerades alltså inte. Atmosfären på skolan gjorde det omöjligt för Fris att fortsätta kursen som avslutades den 15 november, men elva av eleverna anmälde sig till en fortsättning som kom igång några dagar senare. Halldorf tvingades lämna sin tjänst; elevantalet var för lågt.

Pethrus om predikantutbildningen

Under hösten gav Lewi Pethrus ut sin skrift *Predikanten och hans utbildning* som var ett indirekt angrepp på Rikard Fris och Fria Bibelinstitutet. Han skrev den under sommaren och då var han kanske fortfarande osäker på hur »maktcentret på Söder« skulle utvecklas. Han förstod nog att Fria Bibelinstitutet skulle finnas kvar men han ville få en opinion inom rörelsen mot denna typ av utbildning.

Pethrus tog i sin skrift avstånd från predikantskolorna. Han ansåg dem obibliska genom att sådana inte fanns under den apostoliska tiden. Han hade kommit fram till att den Gud kallar till sitt verk »skickliggör« han för uppgiften. Han menade att regelrätt predikantutbildning gör att intellektet tar över där uppenbarelsen ska råda. Han tog emellertid

³⁴⁹ Fris 1973, s. 274.

³⁵⁰ *Evangelii Härold* 21/11 1929.

inte avstånd från de månadslånga bibelskolorna och inte heller från den »världsliga« bildning man kunde få i skolor och universitet.

En uppfattning som hävdas i skriften är att eleverna i en predikantsskola stöps i samma form. Franklin kommenterade detta:

Denna fara föreligger helt naturligt i alla predikantsskolor, men det har tyvärr visat sig, att man icke behöver några särskilda predikantutbildningsanstalter för att få en predikantkår stöpt i samma form. Man får resa världen runt och ändå icke finna en predikantkår, som är mera stöpt i samma form, än just pingstpredikanterna i Sverige. De hava genom årens lopp genom bibelskolor, *Evangelii Härold* och enskilda samtal blivit inledda i ett bestämt spår.³⁵¹

Pethrus skriver i sina memoarer om predikantutbildningen:

Jag utgav vid den tiden en liten skrift, betitlad Predikanten och hans utbildning, där jag motiverade min ståndpunkt i förhållande till predikantutbildningen. [...] Efter ytterligare ett kvarts sekel är jag mer rotad i den uppfattning jag då hävdade än jag någonsin varit. Vad den kristna församlingen av i dag behöver är icke lärda präster och predikanter. Dess skriande behov är andefyllda män. Om de är lärda eller olärda spelar ingen roll, endast de aktar allt för avskräde mot det överträffande i vår Herres Jesu Kristi kunskap. [...] Har en person lärdom och är villig att överlåta sig åt Gud och att uteslutande trösta på Honom och Hans nåd för sin uppgift, så kan han bli användbar. Om han inte har någon lärdom, kan han bli till lika stor välsignelse som den med lärdom utrustade. Om en människa, som har lärdom, vill helt hänge sig åt Gud, behöver lärdomen inte vara något hinder för henne. Men lärdom är av så underordnad betydelse, då det gäller att föra människor till levande tro på Gud, att den i det sammanhanget gärna kan lämnas ur räkningen.³⁵²

Den utbildning som fortsättningsvis erbjöds de blivande pastorerna i Pingströrelsen var begränsad till de månadslånga bibelskolorna. Först i början av 1940-talet breddades utbudet genom att Filadelfia startade en folkhögskola. För missionärskandidaterna tillkom språkkurser från våren 1930 (s. 214).

Med anledning av Pethrus bok lämnade Rikard Fris en programförklaring i anslutning till sitt meddelande i *Evangelii Härold* den 31 oktober om Fria Bibelinstitutet (s. 165):

Det förekommer inga övningar i homiletik eller retorik under dessa kurser. Det är ingen predikantsskola utan endast en förlängd bibelskola, som omfattar 3 eller 4 månader. Alla studier övas endast i syfte att belysa Bibeln, att göra Bibelns rika innehåll mera tillgängligt och för att skickliggöra eleverna

³⁵¹ Franklin 1930, s. 18.

³⁵² Pethrus 1955, s. 82.

att bättre tjäna Gud i en verkligt ödmjuk ande både i hemland och på hednafält. Jag har träffat många, som varit uppblåsta av sin brist på kunskap, men jag måste med glädje konstatera, att de flesta av eleverna från våra kurser lärt sig inse sin stora begränsning och sitt fullkomliga beroende av Gud, även när det gäller att inhämta profan kunskap.³⁵³

Det är intressant att notera att från år 1958 och fram till sin död var Pethrus engagerad i Stockholms Teologiska Institut, vars främsta uppgift var att »utbilda präster för tjänst i Svenska Kyrkan».³⁵⁴ Han var en av stiftelsens huvudmän. Rikard Fris var då fortfarande i livet och måste ha funderat på vad som låg bakom detta engagemang.

Morgonstjärnan

Missionsrådet beslöt att till julen 1925 ge ut en jultidning, *Morgonstjärnan*. Initiativet kom från Rikard Fris. Innehållet var missionsinriktat och överskottet skulle gå till missionsskolan. Som utgivare angavs först SFM, men till julen 1926 förbjöd Pethrus SFM att »ha ett bokförlag»,³⁵⁵ varför Fris och Franklin ställde sig som utgivare, men Fris utförde hela arbetet. Trots schismen gavs tidningen ut även till julen 1929, men ersattes följande år av *Julhälsning från missionsfälten* med Förlaget Filadelfia som utgivare. *Morgonstjärnan* trycktes på Häroldens tryckeri och distribuerades av Förlaget Filadelfia, som fick 40 %, senare 45 % rabatt för den tjänsten. Som mest såldes ca 16 000 exemplar. Överskottet blev år 1928 ca 4 600 kr och ca 5 400 kr år 1929. Tidigare års överskott hade tillförts missionsskolans kassa för löpande utgifter, men överskotten för åren 1928 och 1929 lånades ut till SFM, som emellertid bokförde beloppen som hyresinkomster.

I december 1930 begärde Fria Bibelinstitutet att få ut överskottet från försäljningen till julen 1929. Vi har inte kunnat utröna hur missionsrådet ställde sig till denna begäran, men av bokslutet år 1930 förefaller det som om missionsskolan inte fick ut några pengar.

³⁵³ *Evangelii Härold* 31/10 1929. – Förmodligen syftar Fris på kortare kurser för »hemmabröder».

³⁵⁴ Lindberg 1991, s. 165.

³⁵⁵ Franklin 1930, s. 72.

4.14 Oscar Haglund och Biblisk Tidskrift

Under Kölingaredsveckan i juni 1929 framfördes kritik mot *Biblisk Tidskrift*, men enligt *Svenska Morgonbladet* hade Pethrus tystat ned den. *Morgonbladet* skriver att Pethrus »ingrep med största eftertryck«. ³⁵⁶ Söderholm kommenterade detta:

Uppgiften om angreppet på »Biblisk Tidskrift« å Kölingaredsveckan och pastor Pethrus' nedtystande av denna kritik är [...] gripen ur luften. Den saken berördes aldrig i Kölingared, så långt jag vet. Och jag satt dock som sekreterare vid densamma.

Svenska Morgonbladet återkom därför med en mer detaljerad redogörelse och berättade att till bibelstudieveckan hade en fråga om *Biblisk Tidskrift* lämnats in: »Vilken ställning intager bibelstudieveckan till *Biblisk Tidskrift*?« När man röstade om vilka frågor som skulle tas upp, blev resultatet att denna fråga skulle behandlas. *Svenska Morgonbladet* skriver:

Då ingrep emellertid pastor Pethrus med bl.a. den motiveringen, att tidskriften ifråga tillhörde Filadelfiaförsamlingen i Stockholm och att den redan vore under behandling inom församlingen, varför talaren yrkade att frågan skulle nedläggas, vilket då skedde. ³⁵⁷

Söderholm återkom aldrig med något genmäle vilket torde kunna tolkas som att *Svenska Morgonbladet* inte hade helt fel.

Läget i slutet på sommaren

Pethrus anklagelser mot Oscar Haglund hade under våren förbytts i en välvillig inställning. För Haglund betydde detta inte så mycket eftersom han såg att Pethrus använde honom för att få bort Franklin. Han skriver att »Franklin allt okristligare ansattes medan jag i stället blev föremål för allt större erkännande, vilket skulle ha glatt mig, om jag icke hade förstått sammanhanget«. ³⁵⁸ »Censuren« av Haglunds artiklar pågick fortfarande och frågan om vad som skulle hända med *Biblisk Tidskrift* var inte färdigbehandlad. Under augusti samtalade Pethrus och Haglund om tidningens framtid och Pethrus föreslog då att Haglund skulle komma med ett förslag till diakonerna. Den 5 september togs den fortsatta utgivningen upp till behandling. Haglund ställde då sin plats som redaktör för *Biblisk Tidskrift* »till förfogande«. ³⁵⁹ Därefter läste Pethrus upp det förslag som Haglund hade utarbetat.

³⁵⁶ *Svenska Morgonbladet* 8/10 1929.

³⁵⁷ *Svenska Morgonbladet* 11/10 1929.

³⁵⁸ *Bibliskt Månadshäfte* maj 1933.

³⁵⁹ Styr.prot. 5/9 1929, § 120.

Som huvudalternativ föreslog Haglund att han skulle stå kvar som redaktör och ha det fulla ansvaret för tidningen och svara för både utgivning och redigering. Om styrelsen inte kunde gå med på detta föreslog han att

- (1) tidskriften skulle leva vidare men att han själv lämnade tjänsten som redaktör; han ville då ha en ersättning på 7 000 kr för att han hade »lagt ner allt intresse på saken och därtill under första året arbetat med mycket liten lön«,³⁶⁰

eller att

- (2) tidskriften lades ner; ersättningen kunde då bli lägre – 3 150 kr – eftersom församlingen avstod från framtida vinster.

Vad som inte framgår av brevet, men som Pethrus kände till, var att Haglund i båda dessa alternativ avsåg att starta en ny tidning.

Haglund ansåg att han borde ha haft 600 kronor i månadslön under år 1928 och att han därför hade en fordran på församlingen på 4 125 kr. Detta belopp ingick i de 7 000 kronorna.

Flera av bröderna ansåg det önskvärt att tidskriften skulle få fortsätta. Frågan ansågs dock inte vara mogen för ett avgörande. Beslutet sköts på framtiden. I protokollet anförs att flera bröder var frånvarande. Det var 18 närvarande, som kan jämföras med 19 den 5 november då ett beslut fattades (vilket vi återkommer till). Inga »tunga« namn saknades i något av mötena, med undantag av Filip Lundberg som inte var närvarande den 5 september.

Haglund anklagas för plagiat

Under våren hade Pethrus vid ett tillfälle yttrat att *Biblisk Tidskrift* »var full av plagiat«. ³⁶¹ Under sensommaren blev dessutom Oscar Haglund beskylld av någon för att hans bok *Kristi tillkommelse och världsslutet* (Hemmets Väns förlag, 1927) skulle vara ett plagiat. Troligen beslöts inom Förlaget Filadelfia i mitten av september att man skulle granska boken och tidskriften med avseende på anklagelserna.

Haglund ställer sin plats i diakonkåren till förfogande

Vid styrelsemötet den 24 september hade man beslutat att Franklin inte skulle tjänstgöra som äldste under den tid som utredningen mot honom pågick. Lidman föreslog samtidigt att även Haglund »skulle ställa sin

³⁶⁰ *Bibliskt Månadshäfte* maj 1933.

³⁶¹ Franklin 1930, s. 33.

tjänst till förfogande«. ³⁶² Anledningen var enligt Haglund att Lidman ansåg att »utredningen [om plagiat] icke finge ha ens sken av att vara partisk«. ³⁶³ Lidmans yttrande kan tolkas som att det var Franklin som hade lyft fram boken *Kristi tillkommelse och världsslutet*. Haglund begärde då att få avgå. Församlingen beslöt den 30 september att »biträda br. Haglunds begäran att bli entledigad från sin plats i diakonkåren tills hans sak ifråga om br. Franklin samt Biblisk Tidskrift blir uppklarad«. ³⁶⁴

I ett brev till Pethrus tisdagen den 1 oktober skriver Haglund att han ska resa bort i slutet av veckan och vara borta från »valplatsen« (slagfältet) i fjorton dagar.

Men det går ju att under min frånvaro undersöka, om min bok »Kristi tillkommelse« är avskriven eller icke. Likaså går det ju att undersöka materialet i B.T. Jag skulle gärna stå till tjänst och nämna de artiklar, som i större eller mindre utsträckning vilar på vissa källor. Med det står ju angivet, varifrån stoffet i så fall är hämtat.

Beskyllningarna mot honom var inte välgrundade och han kände sig inte orolig. Han passade också på att i brevet uppmuntra Pethrus:

Må Herren stå dig bi i denna bistra kamp! Franklin är ingen ofarlig motståndare, men i Herren Sebaots namn skall det nog gå. Dock får man nog räkna med att han kommer att framställa det så, att du velat krossa honom för att få ha makten kvar, och det är möjligt, att han lyckas dupera åtskilliga, om själva sakförhållandet fördöljes. ³⁶⁵

Förmodligen syftar Haglund på »plagiataffären« i sista meningen.

Pethrus år 1933 om att Haglund begärde bli entledigad

År 1933 hamnade Oscar Haglund i en konflikt med ledningen av pingstförsamlingen i Skövde. Med anledning av detta skrev Pethrus ett brev till församlingens föreståndare:

Formellt begärde Haglund efter uppmaning från bröders sida entledigande från sin befattning som diakon i vår församling. Men ställningen var sådan, att om icke Haglund åttlytt den uppmaning, som ställdes till honom i diakon- och äldstemötet, är det mycket sannolikt, att han även blivit formellt avsatt. Det var många av bröderna, som [...] ansågo, att Haglunds tillvägagångssätt var sådant, att han icke borde kvarstå såsom diakon. – Jag talade också personligen med Haglund om denna sak, och som protokollsutdraget tydligt anger, blev han direkt i äldste- och diakonmötet uppmanad att

³⁶² Styr.prot. 24/9 1929, § 125.

³⁶³ *Bibliskt Månadshäfte* maj 1933.

³⁶⁴ Förs.prot. 30/9 1929, § 4.

³⁶⁵ Oscar Haglund i brev 1/10 1929 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv.

avsäga sig sitt uppdrag. Min uppfattning var då också, att han gjorde det, därtill nödd och tvungen. [...] Vad vi egentligen hade emot honom var en viss hänsynslöshet i sättet att behandla bröder som misshagade honom.³⁶⁶

Haglund ger Pethrus ett råd

Skälet till att Haglund skrev till Pethrus den 1 oktober var – åtminstone enligt vad han själv säger – att han ville ge Pethrus ett råd. Bakgrunden var att veckotidningen *Missionsbaneret* – organ för Örebro Missionsförening (ÖM) – hade skrivit om en profetia »om en kyrka som skall byggas i Stockholm, en stor kyrka«. Kyrkan skulle ha en »fårtform« och det skulle tolkas symboliskt. Tidningen kommenterade profetian med syftning på uppförandet av Filadelfiakyrkan i Stockholm:

Vi tänkte på den lokal, som omnämndes. Måtte den bli till mycken nytta för Guds verk! Men måtte den icke bli en symbol för den andliga ställning dess andliga ledare befinna sig uti. En stor fasad mot gatan – men trängt inåt, för brödrakarleken.³⁶⁷

Med anledning av denna artikel gick Pethrus till hårt angrepp i *Evangelii Härold* mot »Missionsbaneret som teckentydare«. Han undrade om redaktionen inte förstod »att man inleder människor på ett farligt fält, då man lär dem att ur formen på en byggnadstomt utläsa karaktären på en hel församling och dess verksamhet«. Han frågade också om det var »sant och [...] kärleksfullt, då man önskar välsignelse över vår verksamhet men samtidigt försöker giva vingar åt en falsk profetia om densamma?«³⁶⁸

Haglund skriver:

I detta allvarliga läge är det gott att man icke i onödan står i spånt förhållande till andra kristna grupper, som åtminstone borde vara våra vänner. Jag tänker närmast på Örebro-baptisterna. F[ranklin] har bearbetat O.L. B[jörk] och andra, och man har t.o.m. trott, att han aspirerat på någon post inom Ö.M. I varje fall är det icke roligt och inte heller bra, om en ovänlig opinion där odlas.

Ett vänligt ord kan i ett sådant läge göra ofantligt mycket. Jag har erfarit detta själv, och du känner nog till det också. Visserligen är det litet sent men icke för sent att i E.H. skriva något litet och därvid med tillfredsställelse konstatera, att M.B. icke skrivit i ond avsikt, såsom det i förstone tedde sig, och så kan du vidare uttala din tillfredsställelse däröver och ditt hopp om att detta intermeso icke skall störa det goda förhållande, som hittills rätt Ö.M. och oss emellan. Nåja, detta är ju så lätt att göra. och jag är

³⁶⁶ Lewi Pethrus i brev 2/3 1933 till Eric Lindblom. Lewi Pethrus arkiv.

³⁶⁷ *Missionsbaneret* 29/8 1929.

³⁶⁸ *Evangelii Härold* 5/9 1929.

förvissad om att det skall uppväcka en våg av sympati mot dig och oss, icke bara från Örebro-baptisterna utan även från andra. Och det behöver ju på intet sätt tydas som reträtt eller kapitulation.³⁶⁹

Haglund visste nog att Pethrus inte skulle ta någon notis om detta råd, men det kan ha varit viktigt för Haglund, som hade anklagats för att ha gått för hårt fram mot *sina* meningsmotståndare, att ge Pethrus ett råd att behandla *sina* på ett vänligt sätt. Sammantaget ger brevet ett intryck av att Haglund i flera avseenden vill göra ett gott intryck på Pethrus.

Det kan i sammanhanget nämnas att Franklin vid ett besök den 19 mars 1928 på ÖM:s expedition fick klart för sig att läget för ÖM-ledningen i Örebro tycktes vara »ganska tillspetsat».³⁷⁰ Han såg framför sig en väg att få till stånd ett närmande till Pingströrelsen. Han ansåg att O.L. Björk, som var vice ordförande i ÖM:s styrelse, var en nyckelperson i ett närmande. Att få ÖM-folket över till Pingströrelsen var nog inget ovanligt samtalsämne på Filadelfiaförsamlingens expedition i slutet av 1920-talet.

Biblisk Tidskrift läggs ner

Haglund fick, som vi kommer att se i det följande (s. 218), anledning att år 1933 blicka tillbaka på hösten 1929. Av det han då skriver kan man dra slutsatsen att han ansåg att Pethrus kunde tänka sig ha kvar honom som redaktör, men om han inte ville stå kvar, skulle Pethrus försvara för honom att komma ut med en egen tidskrift. Haglund själv ville inte fortsätta samarbetet med Filadelfia längre än till årets slut. Han ville ha en egen tidskrift.

Enligt Haglund hade Pethrus vid ett tillfälle under hösten »i ganska hänfödda ordalag» berömt innehållet. Pethrus försökte också övertala Haglund att fortsätta som redaktör, men denne ändrade sig inte, trots »Pethrus livliga försäkringar, att alla hade det största förtroende för mig».³⁷¹ Haglund syftar på tiden för hans avgång som diakon. Förtroendet för Oscar Haglund hos den »vanlige» styrelsemedlemmen i Filadelfia är svårt att yttra sig om. Händelserna i april – juni fanns i färskt minne, artiklarna i *Biblisk Tidskrift* censurerades men inga anmärkningar hade kommit fram och frågan om tidskriftens fortsatta utgivning var bordlagd. Till detta kom anklagelserna mot Haglund om plagiat, men den beskylldningen tog man nog inte så hårt på. Han betraktades som en

³⁶⁹ Oscar Haglund i brev 1/10 1929 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv.

³⁷⁰ A.P. Franklin i brev 20/3 1928 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv.

³⁷¹ *Bibliskt Månadshäfte* maj 1933.

ärlig person och fanatisk när det gällde att försvara Bibelns bokstav. Flera av styrelsemedlemmarna ville ha honom kvar som redaktör.

När Pethrus insåg att Haglund inte skulle ändra sig, försökte han hitta en ersättare. Två personer var tänkbara. Den ene var Paul Ongman, men han behövdes inom yttre missionen. Den andre var förre kyrkoherden Nils Ramselius, men när det var dags att kontakta honom visade det sig att han hade tagit parti för Franklin.

Vid styrelsemötet den 29 oktober diskuterades behovet av tidskriften och en fortsatt utgivning, men något beslut fattades inte vilket berodde på att det inte fanns något förslag som man kunde enas omkring. Frågan bordlades till den 5 november och då var Haglund med. Han hade begärt att få närvara då frågan behandlades. Vid mötet presenterade han tre alternativa förslag:

1/ att B.T. skulle överlätas på br. Haglund;

2/ att B.T. skulle nedläggas och br. Haglund i ersättning skulle erhålla som vederlag för sitt arbete vid utformningen av B.T. i sin nuvarande form kr. 3.000:--.

3/ att Förlaget skulle fortsätta utgivandet av B.T. redan fr.o.m. 1930 och såsom vederlag till br. Haglund utbetala kr. 7.000:--.

På en fråga från Pethrus svarade Haglund att han önskade att tidskriften överläts till honom, men styrelsens beslut blev alternativ 2.

Sedan ovanstående fråga slutbehandlats av mötet, meddelade br. Haglund sin tanke att ev. utgiva en ny tidskrift, och på sin fråga till br. Pethrus om sin önskan att få trycka densamma å Häroldens Tryckeri, gjorde br. Pethrus ingen invändning häremot. Br. Haglund gjorde även en förfrågan, huruvida han kunde erhålla Förlagets annonser i en ev. ny tidskrift, men framhöll br. Lidman, att vi vore förhindrade att bestämma en sådan sak vid detta tillfälle.³⁷²

Pethrus skriver senare:

Haglund ägde [icke] det förtroende, som bröderna ansågo, att en diakon bör äga. [...] Om en person icke ansågs lämplig att fylla de fordringar, som ställas på en diakon i Guds församling, så var han långt mindre lämplig att handha en tidskrift, vilken genom Haglunds sätt att redigera densamma, gjorde anspråk på att vara utslagsgivande i snart sagt alla läro- och verksamhetsfrågor. Detta så mycket mer som Haglund icke var någon äldre kristen med någon större andlig erfarenhet.³⁷³

³⁷² Styr.prot. 5/11 1929, § 147.

³⁷³ *Evangelii Härold* 30/3 1933.

Haglund förbereder en ny tidskrift

Oscar Haglund hade nog trott att han skulle få överta *Biblisk Tidskrift* varför förberedelserna för att ge ut en egen tidning tycks ha påbörjats först efter mötet den 5 november. År 1933 skriver han att Pethrus gjorde vad han kunde för att fördröja beslutet om nedläggning för att det skulle bli bekymmer för Haglund att ordna ett nytt tillstånd för en efterföljare så att utgivningen inte skulle kunna ske utan avbrott. »Först då det mänskligt sett var för sent att få in något i tidningsregistret [...] avgjorde diakonkåren sig för [...] tidskriftens nedläggning«. Han tog emellertid ut ett hinderlöshetsbevis hos Justitiedepartementet och det fick han »mot all förmodan [...] in i tidningsregistret«, så att tidningen skulle kunna ges ut i tid.³⁷⁴ Det goda förhållande som enligt Haglund hade rått mellan honom och Pethrus hade uppenbarligen försämrats drastiskt.³⁷⁵

Decembernenumret av *Biblisk Tidskrift* distribuerades till prenumeranterna i slutet av november. Där meddelade han sina läsare om förändringen:

Ändring av namn och förläggare

Redaktören för B.T. och Filadelfiaförsamlingens äldste och diakoner ha i frid och broderlig endräkt rådplägat angående tidskriftens framtid och därvid funnit det lyckligast, att förlaget upphör med utgivningen av densamma. Full frihet gavs åt redaktören att under annat namn utgiva en ny tidskrift. – Detta nya namn blir »BIBLISKT MÅNADSHÄFTE« och återfinnes i posttaxan. – Utstyrelsen blir lika vårdad och innehållet med Guds hjälp om möjligt ännu intressantare och värdefullare. Priset är nedsatt med en 25-öring för korsbandsprenumeranter. Det första numret av »Bibliskt Månadshäfte« utkommer redan i förra delen av december månad.³⁷⁶

Man hade prenumererat på *Biblisk Tidskrift* genom att vända sig till posten som sedan lämnade adresser på prenumeranterna till Förlaget Filadelfia. Under november månad insåg Haglund att han behövde tillgång till adressregistret för att kunna distribuera januarinumret. Han vände sig då till förlaget, men frågan gick vidare till styrelsen:

³⁷⁴ *Bibliskt Månadshäfte* maj 1933. – För att en tidning skulle kunna beställas på posten och sedan postbefordras krävdes att den var införd i tidningsregistret hos Generalpoststyrelsen. Beställning kunde normalt också ske hos tidningsutgivaren som då skickade ut tidningen som korsband. På posten fanns en förteckning över tidningar och tidskrifter med uppgift om priser. Denna kallades för tidningstaxan men i folkmun vanligen posttaxan.

³⁷⁵ Vi har inte kunnat avgöra vad som orsakade denna förändring. Haglund tycks själv mena att Pethrus välvilliga inställning till honom från sensommaren var tillfällig.

³⁷⁶ *Biblisk Tidskrift* december 1929.

Oscar Haglund hade begärt att få erhålla adresserna till samtliga abonnenter å Biblisk Tidskrift. Hans begäran avstyrktes emellertid på grund av att det med honom uppgjorda avtalet avser startandet av ett helt nytt tidningsföretag. Det bestämdes även att han icke får använda sig av vårt tryckeri eller vår tidningsexpedition.³⁷⁷

Den 10 december beslöt emellertid styrelsen att »låta faktor Ohlsson få trycka Biblisk Månadsskrift på E.H:s tryckeri«. Vid samma möte bestämdes att »br. Haglund ej nu skulle få ut de 3.000:– kr., som församlingen beviljat honom, utan denna summa skulle stå som säkerhet för tryckningskostnaderna såvida han ej lämnade annan antagbar sådan«.

Styrelsen i Filadelfia försvarar nedläggningen

Den 5 december publicerade styrelsen ett uttalande i *Evangelii Häreold* under rubriken »Varför Filadelfiaförsamlingen upphör med utgivandet av Biblisk Tidskrift«:

1) En tidning av det slag, som Biblisk Tidskrift varit, måste enligt sitt program även bli en stridsskrift. Då striden i detta fall ofta föres inom ett område, där vi som församling icke utan stora svårigheter kunna utöva nödig kontroll, anse vi oss ej kunna bära ansvaret för en sådan tidning.

2) Tidskriftens sätt att framställa ett slags renlärighetsprogram, som skall utgöra vägledning för andras tro och övertygelse i alla kristliga frågor, måste medföra stora vådor, när de kristnas tro då måste regleras av en särskild, mer eller mindre bristfull människas uppfattning. Jesus varnar oss för att göra någon människa på jorden till vår mästare. Biblisk Tidskrift har också, enligt vår uppfattning, i en hel del frågor hävdad meningar, som varit mer eller mindre bibelstridiga. Det renlärighetsnit, som ju ofta uttränger en rätt andlighet, har dessutom i Biblisk Tidskrift beretts så stor plats, att de sanningar, som Gud särskilt givit pingstväckelsen att framföra, allt för litet kommit till sin rätt.

3) Själva idén, att genom förståndsbevis söka föra människorna till tro på Bibelordets sanning, är i strid med Bibeln, när den framhåller den tanken, att vår tro ej skall bero av mänsklig vishet utan av Guds kraft. Visserligen, har Biblisk Tidskrift liksom sin föregångare »Facklan« sökt att motarbeta nyteologien, som ju sätter det mänskliga förnuftet över Guds ord, men då man härvid vädjar till vetenskapliga metoder och resultat, erkänner man ju ofrivilligt vetenskapen såsom auktoritet i andliga ting. Om därtill de bevis, som en dylik tidskrift kommer med, icke framföras på ett sådant sätt, att de till fullo övertyga läsaren, komma de att underblåsa den otro man velat utrota, ja, t.o.m. väcka tvivel, där sådant förut icke funnits.

Å Filadelfiaförsamlingens vägnar: Äldste och diakoner.

³⁷⁷ Styr.prot. 27/11 1929, § 168a.

Uttalandet, som G.E. Söderholm, Samuel Sporrang, Paul Ongman och Sven Lidman hade arbetat fram, ska till stor del ha formulerats redan efter mötet den 30 april (s. 88). Sannolikt planerades då ett beslut om nedläggning om inte Haglund gav efter för påtryckningarna att lova att överlämna hinderlöshetsbeviset.

Eftersom styrelsen kände till att Haglund skulle ge ut en efterföljare påpekades i samma nummer av *Evangelii Härold* att »Filadelfiaförsamlingen intet har att skaffa med den nya tidskriften, och därför ej bär något som helst ansvar för densamma«. ³⁷⁸

Formuleringarna i styrelsens motivering till nedläggningen upprörde Haglund. Han skriver några år senare:

De män, som skrevo detta »meddelande«, hade enligt egen uppgift icke så noga tagit del av tidskriftens innehåll, varom också aktstycket i fråga vittnar. Jag har ju beständigt velat visa människorna till Ordet som den enda auktoriteten, och då jag arbetat på att hävda dess tillförlitlighet och värde, har jag i högst ringa omfattning »vädjat till vetenskapliga metoder och resultat«. ³⁷⁹

Han erinrar också om Pethrus och Söderholms positiva yttranden under hösten 1929.

Svårigheter att distribuera första numret av *Bibliskt Månadshäfte*

Första numret av Oscar Haglunds egen tidskrift, *Bibliskt Månadshäfte*, som hade samma layout och uppläggning som sin föregångare *Biblisk Tidskrift*, låg enligt citatet ovan färdigt för distribution under första delen av december 1929. För åren 1928 och 1929 hade januarinumren skickats ut till föregående års prenumeranter i väntan på att de skulle förnya sina prenumerationer. Problemet i december 1929 var att Haglund inte kände till mer än en bråkdel av adresserna och följderna blev att han måste invänta besked från posten allt efter som prenumerationerna kom in. Hur många exemplar av detta nummer som kunde skickas ut just då vet vi inte, men det kanske bara var några hundra.

När tidningen trycktes hade *Evangelii Härold* redan publicerat styrelsens motiv till nedläggningen och Haglund kunde därför skriva något om detta i tidningen:

Ett par artiklar om Månadshäftet ha stått i »Evangelii Härold«. Jag hade visserligen väntat några vänliga ord och ett »lycka till«, men det vart inte så. Hur som helst och vad de kära bröderna än tänka, skriva och göra, önskar jag dem Guds rikaste välsignelse. Välsignelsens Gud är så rik, och

³⁷⁸ *Evangelii Härold* 5/12 1929.

³⁷⁹ *Bibliskt Månadshäfte* maj 1933.

Hans nåd är så outtömlig, att vi icke behöva vara bittra på varandra, utan det går fastmer att av hjärtat älska varandra. Och angående påståendet, att Månadshäftet icke skulle vara en direkt fortsättning av Biblisk Tidskrift, kan ju »den fåkunnigaste« genast konstatera det faktum, att tidskriften alltfört är densamma, även om den ändrat namn. Och dess redaktör vill icke heller ändra sig och gå med hopen. Hans hjärtebön är att vara trogen sin uppgift – till dess Herren kommer.³⁸⁰

Haglund lämnar Filadelfia

För Oscar Haglund var det svårt att stå kvar som medlem i Filadelfiaförsamlingen efter vad som hade hänt. Han begärde därför flyttningsbetyg till en nyordnad pingstförsamling i Tumba och den 23 december 1929 beviljade församlingen honom flyttningsbetyg. Pethrus skriver om detta år 1933:

Min personliga uppfattning nu är, att det hade varit lyckligast om vi icke givit Haglund flyttningsbetyg. Men hans försyndelser berörde mer hans sinnelag än hans yttre gärningar, och vi hade svårt för att komma till rätta med saken. Därtill hoppades vi, att han skulle taga varning av vad som hade varit och på så sätt kunna åter komma i en rätt ställning till Gud och till andra kristna.³⁸¹

Försyndelserna skulle alltså ha varit så allvarliga att Haglund borde ha fått be församlingen om förlåtelse, men de hade sannolikt inte att göra med de angrepp som Haglund gjorde på Franklin.

³⁸⁰ *Bibliskt Månadshäfte* januari 1930.

³⁸¹ Lewi Pethrus i brev 2/3 1933 till Eric Lindblom, Lewi Pethrus arkiv.

4.15 Franklinstriden i Svenska Morgonbladet och Evangelii Härold

Artiklarna i *Svenska Morgonbladet* sommaren 1929 om schismen inom Pingströrelsen följdes inte upp förrän i början av oktober. Rykten hade nått redaktionen att Franklin var på väg att uteslutas från Filadelfiaförsamlingen. Genom kontakter med församlingsmedlemmar fick man en någorlunda god bild av läget och bestämde sig för att publicera en artikel den 8 oktober (s. 133). Den följdes av en artikel dagen därpå där en medlem i Södermalms fria församling bekräftade att uppgifterna i *Svenska Morgonbladet* var korrekta. Redan den 11 oktober gav tidningen plats för ett genmäle från Söderholm. När sedan Franklin uteslöts den 14 oktober engagerade sig *Svenska Morgonbladet* för Franklin med målet att få uteslutningen omprövad. I den polemik som därmed inleddes mellan *Evangelii Härold* och *Svenska Morgonbladet* kom Franklins »bok-affärer« att få störst utrymme. Skälet var att Franklins översättningar och bearbetningar till att börja med anfördes som den huvudsakliga orsaken till uteslutningen.

Artiklarnas omfattning

Fram till den 14 november publicerade *Svenska Morgonbladet* 23 artiklar eller ledare som i grunden handlade om Franklins uteslutning och Svenska Fria Missionen samt en artikel mot Pethrus skrift om predikantutbildningen.

Perioden 8 oktober till 14 november omfattade 33 tidningsnummer och i 18 av dessa återfanns ovan nämnda 23 artiklar och ledare. Den tidning som kom ut den 14 november innehöll en artikel som markerade avslutningen av tidningens bevakning av »den Franklinska uteslutningen«. Den 23 november publicerades en intervju med Alfred Gustafsson och den 25 november ett referat från välkomstmötena för honom i Södermalms fria församling. Slutligen fanns en artikel den 14 december som ett genmäle till en artikel den 12 december av Pethrus i *Härolden*.

Utöver dessa artiklar återgav eller citerade *Morgonbladet* ett 30-tal insändare som kan ses som sympatyttringar för Franklin. Detta skedde från den 2 november till den 14 november. Tidningen skriver vid flera tillfällen att det hade kommit »ett stort antal skrivelser« och antalet som publicerades »kunde mångdubblas«.

I *Evangelii Härold* redogjorde Sven Lidman och G.E. Söderholm torsdagen den 17 oktober för anledningen till Franklins uteslutning. Artikelns var i första hand tänkt som information till pingstvännerna

landet runt, men innehöll en passus som riktade sig mot *Morgonbladet*, varför man också måste se den som ett svar på de artiklar som dittills förekommit i *Morgonbladet*. *Härolden* var tillgänglig redan på onsdagen varför *Morgonbladet* kunde bemöta artiklarna redan på torsdagsmorgonen.

Varje nummer av *Härolden* från den 17 oktober till den 21 november innehöll sedan en eller flera artiklar som var riktade mot *Morgonbladet*. Slutligen publicerades den 12 december en artikel av Pethrus – »Evangeli Härold och den utkämpade striden«. Denna markerade slutpunkten på tidningsstriden för *Häroldens* del. Antalet artiklar under perioden 17 oktober – 12 december som riktade sig mot *Morgonbladet* kan sättas till 13. Gränsdragningen är inte självklar, möjligen ska en eller två artiklar läggas till.

Härolden skrev den 21 november att man inte hade fått några protestskrivelser men väl »sympatyttringar i mängd«. Man valde att endast publicera ett sådant från pingstförsamlingen i Kölingared samt ett – som vi redan nämnt – från 16 elever vid Fria Bibelinstitutet.

Den sammanlagda textmassan i de artiklar och notiser som publicerades i *Svenska Morgonbladet* och *Evangeli Härold* under fjärde kvartalet i »Franklinaffären« motsvarar drygt 50 % av textmassan i föreliggande skrift. Det bör observeras att skrivelser från A.P. Franklin är medräknade men inte några sympatyttringar. Fördelningen mellan tidningarna var sådan att *Härolden* svarade för ungefär 40 % av textmassan.

Vi ska inte här gå in på *Evangeli Härolds* eller *Svenska Morgonbladets* argumentation i frågor som hade ett direkt samband med anklagelserna mot Franklin och synen på den församlingstukt som kom till uttryck i utslutningen. Ord står mot ord och ingen flyttade sina positioner. I stället redovisar vi huvudinnehållet i ett av fyra sidospår som kom att få ett ganska stort utrymme. Vi gör det utan kommentarer. De andra tre sidospåren var (1) hur Lewi Pethrus hade hanterat frågan om tillstånd att använda sånger i *Segertoner* och dess föregångare *Segersånger* och hans försäljning av *Segertoner* till Filadelfiaförsamlingen för 10 tkr, (2) att *Svenska Morgonbladet* distribuerade ett nummer av tidningen till flertalet pingstpastorer samt (3) *Evangeli Härolds* annonser den 30 oktober och 7 november, då man försökte nå läsare utanför tidningens traditionella läsekrets och/eller provocera N.P Ollén (s.192). Annonserna infördes i Stockholms dagstidningar (med undantag för *Svenska Morgonbladet*). De hade följande innehåll:

Herr N.P. Ollén självdeklarerar

ännu några ord om A.P. Franklins uteslutning äro rubrikerna på två artiklar i veckans nummer av

Evangelii Härold.

Författaren Sven Lidman och f. d. kyrkoherden G. E. Söderholm belysa där Svenska Morgonbladets försök att förhindra kristen församlingstukt inom Stockholms Filadelfiaförsamling. Var och en som vill följa denna viktiga andliga principkamp, bör läsa Evangelii Härold. Pris för 4:e kvartalet kr. 1:75, lösnummer 15 öre.³⁸²

Herr N.P. Ollén försvarar synd.

Brist på ärlighet och syndaånger orsak till uteslutning, äro rubrikerna på två artiklar i veckans nummer av Evangelii Härold. Författaren Sven Lidman och pastor Lewi Pethrus belysa där Svenska Morgonbladets försök att förhindra utövandet av kristen församlingstukt inom Stockholms Filadelfiaförsamling. Var och en, som vill följa denna viktiga, andliga principkamp, bör läsa Evangelii Härold. Pris för 4:e kvartalet kr. 1:75, lösnummer 15 öre.³⁸³

Ett sedlighetsbrott

Den 24 oktober 1929 publicerades i *Evangelii Härold* en artikel under rubriken »A.P. Franklin, Svenska Morgonbladets och – Sanningen«. Författare var Sven Lidman. Inledningen lyder som följer:

Sammanställningen i rubriken kanske förefaller läsaren alltför löjväckande, och han säger sig kanske, att detta är företeelser, som röra sig på sådana avstånd från varandra, att de två första sällan, få tillfälle att sammanträffa med den sistnämnda.

Men det är dock – pris ske Gud – så fruktansvärt rätt vad Augustinus säger, att »Gud genom sanningen håller allt i sin hand«. Sålunda även A.P. Franklin och Svenska Morgonbladets, vilka nu i över fjorton dagars tid (sedan 8 okt.) oförtrutet arbetat, efter deras icke ringa förmåga, att göra svart till vitt och sant till osant, allt medan de styrkt sig själva med ett intensivt utstötande av fraser om sanning, rätt, kärlek, barmhärtighet – hemlighetsfulla och underbara verkligheter, med vilka de i själva verket aldrig kommit i någon som helst djupare beröring. [...]

Att giva sig in på ett bemötande av denna spalttals flödande ström av sladder, fromlande fraser, förtal, insinuationer och gudsnådeliga talesätt är omöjligt av hänsyn, till hygien, tid och denna tidnings begränsade spalt-

³⁸² *Dagens Nyheter* 30/10 1929. Huvudrubriken är »Evangelii Härold« Rubriken var på två rader och upptog 30 % av den enspaltiga annonsens höjd. Första ordet i den andra rubriken som åsyftas i *Evangelii Härold* är »ännu«.

³⁸³ *Dagens Nyheter* 7/11 1929. Rubriken var på två rader och upptog ca 45 % av den enspaltiga annonsens höjd.

utrymme. Man skulle få skriva volymer, vilka till slut endast Svenska Morgonbladet och A.P. Franklin skulle läsa, blott för att sannolikt ytterligare bemöta och förvränga.

Därför, låt oss till en början endast kasta ett par små ljusglimtar in i det täta buskage av skvaller och halvsanningar, förvrängningar och insinuationer, i vars mörker Svenska Morgonbladet och A.P. Franklin för närvarande gotta sig och hava det »kosligt« som dansken säger.

»Kusligt« säger sanningen.

Sven Lidman kommer så småningom in på vikten av församlingstukt i församlingarna:

Ty hurudant en teoretiskt skön församlingstukt tar sig ut i levande livet det hava vi mera än ett exempel på från tidningen närstående håll. Så kom t.ex. till en fri församling i landet för flera år sedan en predikant, ursprungligen från missionsförbundet, men som nu förklarade sig hava blivit »gripen av pingstväckelsens sanningar« och därför övergått till denna. Efter en kortare tids verksamhet kom han fast för otuktigt handlingssätt mot en minderårig flicka och dömdes – minnas vi rätt – till straffarbete.

Denne man hade i flera år farit Sveriges rike runt som en Ordets förkunnare inom Missionsförbundet och därunder, enligt ämbetsbröders uppgift, förlett minderåriga eller unga flickor till osedliga handlingar. Det blev ingen offentlig uteslutning av. Den strängaste åtgärd, vi åtminstone känna till, är ett förhör inför distriktsledningen. Och när han såsom omöjlig exporterades till Amerika undan sina gärningars lön, höll missionsföreningen på en plats en stor avskedsfest för honom, oaktat det att en av Missionsförbundets mest aktade evangelister, vilken bl.a. kände till mannens bedrifter på andra platser, varnade både ordföranden och predikanten och berättade ur hans meritlista.

Hade Svenska Missionsförbundets för detta handlingssätt ansvariga ledare i tid avslöjat och offentligen varnat för denne man – i vilken kristen församling kunna ej uslingar smyga sig in, Gud skydde oss alla – så hade icke blott denna fria församling och därmed Guds rike skyddats från den vanära, som nu drabbade all kristlig verksamhet utan även ett par oskyldiga flickor på denna plats i Sverige och säkerligen även många, många till på andra orter räddats, vilkas öde många föräldrar nu av rädsla för skandalen förteगत under gråt och namnlösa lidanden.

När en förutvarande ledare för vår församlings räddningsmission blev beslagen med otuktigt förhållande till en fjorton års flicka, blev han genast av en av våra föreståndare pastor Alfred Gustafsson, tillsagd att gå ned och anmäla sig hos polisen och [blev] omedelbart utesluten ur församlingen.

Anser man inom Svenska Missionsförbundet att vi – då möjlighet därtill fanns – bort dölja hans synd?

Gör icke Guds Ord ett större moraliskt krav gällande med avseende å de kristna ledarnas liv ochandel än på de kristnas liv i allmänhet, då det säger: Mina bröder, icke många av eder må träda upp såsom lärare; I bören veta, att vi skola få en dess strängare dom (Jak. 3:1).

Vi äga kunskap om mer än ett sådant syndafall inom Svenska Missionsförbundet, Sv. Morgonbladets eget samfund, där uteslutning bort äga rum. Är det av rädsla för att de ärliga och renhjärtade medlemmarna inom de egna leden skola kräva tillämpning av en biblisk församlingstukt, som Svenska Morgonbladet med så brinnande iver rusat till A.P. Franklins försvar? Men vill Svenska Morgonbladet i fortsättningen hävda det berättigade uti utomstående inblandning i enskilda församlingars inre angelägenheter, tvingas vi ju till slut – mot vår egen önskan och vilja – att offentliggöra något av det material som i detta avseende står oss till buds.

I slutet av artikeln skriver Lidman:

Jag läste någonstädes om ett skyfall, som var så fruktansvärt att genom det alla svin blevo rena och alla hederliga människor blevo smutsiga. Ett sådant skyfall har i dessa dagar forsat ned genom Svenska Morgonbladets spalter. Men det kan också hända att Gud i sin nåd sänder ett nytt skyfall, som gör de hederliga människorna rena igen och låter svinen åter få vältra sig i sin smuts.³⁸⁴

Svenska Morgonbladet bemöter Lidman den 25 oktober, dagen efter att *Härolden* hade kommit ut i Stockholm:

I sin svarsskrivelse övergår Sven Lidman härpå till att berätta om ett syndafall av en predikant inom Svenska Missionsförbundet. Han hade gjort sig skyldig till osedlighet, men ej uteslutits, utan blott blivit underkastad »ett förhör inför distriktsledningen«. Sedan kom han till en pingstförsamling, syndade på nytt och blev dömd till straffarbete.

Därefter citeras en stor del av Lidmans inlägg och tidningen fortsätter:

Vi anteckna med tillfredsställelse, att sista delen av detta citat [»Gör icke Guds Ord...«] präglas av ett allvar, som man i övrigt förgäves söker efter i denna artikel. Tyvärr lägger dock Lidman till detta ett hot, att om Svenska Morgonbladet ej upphör att skriva om Filadelfiaförsamlingens förhållanden, så skall Lidman draga fram »mer än ett syndafall inom Svenska Missionsförbundet«, som han säger sig känna till. Vilket rysligt resonemang! Menar Lidman verkligen, att Sv. Missionsförbundet står i förbund med uppenbar synd och vill fördölja och hylla den?

När Lidman gör gällande, att det inom Svenska Missionsförbundet ses genom fingrarna med synd, vittnar detta allenast om hur föga L. känner till förhållandena inom förbundet. En predikant, som fallit i synd, förhindras där omedelbart och obeckligt att uppträda offentligt. Alla uppenbara och obotfärdiga syndare uteslutas.

³⁸⁴ Alfred Gustafsson uttalar sig senare under hösten om att Lidman kallade »medkristna [...] för svin« och säger att »detta skriver samme man, som för några år sedan fick en uppenbarelse, att Gud utsett Franklin till ledare för Fria missionen. Det är ofattbart« (*Svenska Morgonbladet* 23/11 1929).

Lidman återkommer i *Evangelii Härold* den 31 oktober. Han citerar avsnittet »När Lidman gör gällande ...« och tillägger:

Då vår tidnings utrymme är så begränsat, måste vi, för att kunna publicera br. Söderholms artikel, uppskjuta denna frågas behandling till kommande nummer. Och bedja vi samtidigt våra älskade läsare om förlåtelse för att vi nödgas bemöta Sv. Ms artiklar i E.H:s spalter. Men vi strida ej här för personer eller saker utan för heliga och höga principer i Guds rike: grundfrågorna om syndande kristnas behandling och om församlingstukts rätta utövande. – Och det är en strid, som måste föras till slut.

Chefredaktören N.P. Ollén tar upp detta fall samma dag i *Svenska Morgenbladet*:

I sin förra artikel drog Lidman fram ett syndafall inom Svenska Missionsförbundet och anklagare Förbundets ledning för att den icke ha ingripit däremot, utan tvärtom sett genom fingrarna därmed, så att mannen i fråga fått fara omkring och förföra en massa unga kvinnor. Sist skulle mannen ha blivit pastor för en pingstförsamling och snart fallit i synd igen och dömts till straffarbete. Till svar på dessa grava anklagelser mot Svenska Missionsförbundet kunde vi i vårt omedelbara genmäle ej anföra annat än att det påstådda förfarandet helt och hållet strider mot den regel, som följes inom Svenska Missionsförbundet, nämligen att en predikant, som faller i synd, »omedelbart och obevekligt förhindras att uppträda offentligt«. Nu ha vi närmare undersökt det av Lidman åsyftade fallet. Resultatet är, att Lidman även här på ett upprörande osannfärdigt sätt återgivit verkliga förloppet.

Mannen i fråga hade nere i Halmstad gjort sig skyldig, väl ej till ett sedlighetsbrott i grövre mening, men till en för en predikant och gift man högst klandervärd kurtis med en kvinna. Följden blev, att han, så snart detta blev upptäckt, kallades upp till Jönköping och förhöordes samt blev, trots sitt nekande, omedelbart avskedad ur Jönköpings Ansgariiförenings tjänst och förbjuden att vidare uppträda och predika. Mannen sökte sedan på flera sätt åter komma i Missionsförbundets tjänst, men misslyckades. Han reste då till Amerika, därifrån han efter en tid återvände och – nu kommer det märkligaste i hela historien – nu på rekommendation av Lewi Pethrus med vilken han sammanträffat i Amerika, tilläts verka som predikant inom pingstförsamlingen i Nässjö. Utan Lewi Pethrus' rekommendation hade detta aldrig tillåtits, ty många varnade allvarligt församlingen för mannen på grund av hans föregående både i Sverige och i Amerika. Nå, så gjorde han sig skyldig till nya försyndelser och blev dömd till straffarbete.

Sanningen är alltså den – i skarp kontrast till vad Lidman falskeligen utmålat – att Svenska Missionsförbundet i detta sorgliga fall gjorde sin plikt, men att Lewi Pethrus bär en dryg andel i skulden för att församlingen i Nässjö blev bedragen. Till historien hör, att en del medlemmar i pingstförsamlingen sedan petitionerade till mannens förmån.

När Sven Lidman skall uppbygga sin läsekrets med nya historier om syndafall inom Svenska Missionsförbundet – i sin förra uppsats antydde

han den snygga utvägen, att om Sv.M. lovade tiga om Filadelfia, skulle han ej draga fram sitt material om Missionsförbundet, att pactum turpe [neslig överenskommelse], som vi givetvis med harm tillbakavisat – så bör han vara mer noga med sanningen, så att han på de avgörande punkterna ej som här berättar raka motsatsen till vad som faktiskt ägt rum.

I det följande numret av *Evangelii Härold* – den 7 november – skriver Lidman:

På vår framställning av ett av dessa i pressen förut refererade syndafall inom Missionsförbundets egna led, svarade herr N.P. Ollén bl.a.:

Mannen i fråga hade nere i Halmstad gjort sig skyldig, väl ej till ett sedlighetsbrott i grövre mening, men till en för en predikant och gift man högst klandervärd kurtis av kvinna. Följden blev att han, så snart detta blev upptäckt, kallades upp till Jönköping och förhördes samt blev, trots sitt nekande, omedelbart avskedad ur Jönköpings Ansgariiförenings tjänst och förbjuden att vidare uppträda och predika.

Sanningen är alltså den – i skarp kontrast till vad Lidman falskeligen utmålat – att Svenska Missionsförbundet i detta sorgliga fall gjorde sin plikt, men att Lewi Pethrus bär en dryg andel i skulden för att församlingen i Nässjö blev bedragen.

Här lägga vi först märke till:

1) att Sv. Morgonbladet ej har ett ord att säga om Missionsföreningens avskedsfest för mannen;

2) att om Svenska Missionsförbundet offentligen tagit avstånd från och varnat för mannen, så hade varken Lewi Pethrus eller pingstväckelsen i Sverige råkat illa ut för honom.

Men vad som är mest upprörande i detta slingrande och halvsanna svar är herr N.P. Olléns cyniska ord om att »mannen ej gjort sig skyldig till ett sedlighetsbrott i grövre mening men till en för en predikant och gift man högst klandervärd kurtis med en kvinna«.

Nu vet ni, mödrar och fäder ute i Sveriges land, som fått se era döttrar neddragna och besudlade av denne otuktige predikant, att herr N.P. Ollén i Svenska Morgonbladet tycker bara att det är en högst klandervärd kurtis, som han bedrivit.

Att det i hemlighet kan finnas otuktiga och oärliga, giriga och bedragare också här och var bland dem, som vilja gå och gälla för pingstvännen, det förstå vi. Att dessa skola sluta upp som en man kring denna förkunnelse, är ju självfallet. Det är bara en oerhörd vinst för alla de ärliga själarna i denna väckelse, att dessa andra fortast möjligt lämna våra led och gå dit, där de hava sitt rätta andliga hem.

Samma dag återfinns i *Svenska Morgonbladet* ett genmäle:

Huvudparten av artikeln berör det av L. redan förut behandlade fallet, då en predikant, som verkade i pingstförsamlingen i Nässjö, begick sedlighetsbrott och dömdes till straffarbete. I sin första framställning av denna sorgliga historia anklagade L. med stor skärpa Svenska Missionsförbundets

ledning för att den ej i tid ingripit mot mannen och sålunda ej förhindrat, att han fått resa omkring och bringa unga kvinnor i olycka. Vi undersökte saken och funno, att denna framställning var fullkomligt oberättigad. Redan vid den första förseelse mannen gjort sig skyldig till, hade han avskedats ur Jönköpings Ansgariiförenings tjänst och förbjudits att vidare uppträda och predika. Detta ingripande hade skett redan innan mannen begått något sedlighetsbrott i grövre mening. Vad han denna gång gjort sig skyldig till var, som vi sade, »en för en predikant och gift man högst klandervärd kurtis av en kvinna«. Vi upplysa nu om att denna framställning av saken hade vi erhållit av den pastor inom Svenska Missionsförbundet, som i Halmstad ingripit mot mannen i fråga och föranlett hans avskedande. Vi sporde denne pastor, vad mannen vid detta tillfälle gjort sig skyldig till. Svaret blev just de ord vi återgävo: mannen hade »väl ej gjort sig skyldig till något sedlighetsbrott i grövre mening, men till en klandervärd kurtis«. Efter avskedet sökte han åter få anställning i Svenska Missionsförbundets tjänst, men misslyckades och gav sig då över till Amerika. Därifrån återvände han – efter en hel del bedrifter även i Amerika – till Sverige och blev av Lewi Pethrus rekommenderad till pingstförsamlingen i Nässjö, där han gjorde sig skyldig till sedlighetsbrott, för vilka han ådömdes straffarbete.

Hur begagnar nu Sven Lidman denna vår framställning av förloppet?

Jo, till rubrik över artikeln sätter han i stora stilar: »Herr N.P. Ollén försvarar synd«. Och så i artikeln »tillrättalägger« han saken för sina läsare på följande häpnadsväckande sätt. Han skriver:

Men vad som är mest upprörande i detta slingrande och halvsanna svar är herr N.P. Olléns cyniska ord om att »mannen ej gjort sig skyldig till ett sedlighetsbrott i grövre mening men till en för en predikant och gift man högst klandervärd kurtis med en kvinna«. Nu vet ni, mödrar och fäder ute i Sveriges land, som fått se era döttrar neddragna och besudlade av denne otuktige predikant, att herr N.P. Ollén i Svenska Morgonbladet tycker bara att det är en högst klandervärd kurtis, som han bedrivit.

Litet längre ned i artikeln upprepas:

Men vad skall man säga, då denne N.P. Ollén nu slutar med att försvara sedlighetsförbrytare och kalla otukt för en högst klandervärd kurtis.

Ännu lite längre ner kulminerar det hela i följande:

Om Svenska Morgonbladet på något sätt representerar levande Gud, då är Gud lögnen och kristendomen – jag säger det än en gång – ett fruktansvärt bedrägeri.

Vad ska man säga om dylikt skrivsätt? Kan förvrängningen gå längre i otymplighet?

När vi återgivit den mans ord, som ingrep mot den första förseelsen, att det då ej var fråga om ett sedlighetsbrott i grövre mening, då förvränger Lidman det därhän, att vi »försvara sedlighetsförbrytare och kalla otukt för en högst klandervärd kurtis«!

Vad ska man säga om dylikt? Vi böra fästa hr Lidmans uppmärksamhet på att dylika ord enligt svensk lag äro åtalbara och att en jury skulle med största säkerhet avkunna en fällande dom.

Lidman förvärrar ytterligare sin sak genom att framställa Lewi Pethrus som vilseledd av Svenska Missionsförbundet. Men även det oblyga försöket är dömt att misslyckas. Ty när Pethrus rekommenderade mannen i fråga till Nässjö pingstförsamling, hade P. i Amerika blivit eftertryckligt och upprepede gånger varnad för mannen, som gjort sig ökad i Amerika, liksom förut i Sverige. Icke desto mindre rekommenderade Pethrus honom till Nässjö. Givetvis handlade Lewi Pethrus därvid i godtrogenhet. Mannen hade duperat honom. Pingströrelsen tolererar inga sedlighetsförbrytare – lika litet som Svenska Missionsförbundet gör det. Det är en självklar sak. Men hela denna historia är för Lewi Pethrus ytterst tråkig, medan Svenska Missionsförbundets ledning, som vi sade, här gjort sin plikt. Och så gör hr Lidman detta till ett tillhygge att slå i huvudet på Svenska Morgonbladet och dess redaktör. Är det ändå inte bra starkt?

Lidman återkommer i *Evangelii Härold* den 14 november:

Till slut har herr N.P. Ollén hotat med att jag vid ett eventuellt tryckfrihetsåtal skulle fällas, för att jag skrivit »herr N.P. Ollén försvarar sedlighetsförbrytare« vid mitt omnämnande av fallet – n. Herr N.P. Ollén hade skrivit att »mannen ifråga ej gjort sig skyldig till ett sedlighetsbrott i grövre mening, men till en för en predikant och gift man högst klandervärd kurtis«.

Jag fann detta uttryck i högsta måtto skamligt och upprörande vid tanken på att denne man själv försvarade sin handling med att han, trots det han var gift, hade rättighet att stå i kärleksförhållande till kvinnan ifråga.

Under förhöret förnekade han ej sitt förhållande till kvinnan men menade sig ingen orätt hava gjort utan uppträdde utan att visa någon som helst ånger eller villighet att böja sig.

»En högst klandervärd kurtis«, sa' herr N.P. Ollén, och skriver triumferande:

När Lidman gör gällande, att det inom Svenska Missionsförbundet ses genom fingrarna med synd, vittnar detta allenast om hur föga L. känner till förhållandena inom förbundet. En predikant, som fallit i synd, förhindras där omedelbart och obevekligt att uppträda offentligt. Alla uppenbara och obotfärdiga syndare uteslutas.

Kanske herr N.P. Ollén får flera tillfällen att förklara sig »overtande«.

Samma dag kommenterar *Svenska Morgonbladet* Lidmans artikel:

Hr Lidman förklarar i det i går utkomna n:ret av *Evangelii Härold*, att han handlat fullt rätt och kristligt, när han tillvitat Svenska Morgonbladets huvudredaktör att ha »försvarat sedlighetsförbrytare« och kallat sedlighetsbrott »kurtis«. Hr Lidman vidhåller alltså sina fullt medvetna, otillständiga förvrängningar.

Hr Lidman hade i sin första artikel rörande detta fall förebrått Svenska Missionsförbundets ledning att den ej ingripit i tid mot mannen i fråga. Vi påvisade då, att redan vid den första förseelse han begått – och det var då, sade vi, ej fråga om något sedlighetsbrott i grövre mening, utan vad man anklagade honom för, var, att han kurtiserat en ung kvinna, sällskapet med henne – hade ledningen för Jönköpings Ansgariiföreningen ingripit, avskedat mannen och förbjudit honom att vidare uppträda och predika. Några år efteråt – då mannen verkade som predikant i Nässjö pingstförsamling – gjorde han sig skyldig till sedlighetsbrott mot minderårig och dömdes då till straffarbete varvid 168 pingstvännen petitionerade om villkorlig dom för den åtalade.

Hur begagnar Lidman nu denna vår relation av förloppet?

Jo så, att han förklarar, att Svenska Morgonbladets redaktör betecknar sedlighetsbrott som kurtis! Och när vi indignerat protesterat mot den skamliga förvrängning som ligger i en sådan framställning, då nekar hr Lidman blankt att erkänna detta och vidhåller lugnt sin upprörande osannfärdighet, ja, inför annonser därom i hela huvudstadspressen! [s. 181]

Tillvägagångssättet är fullständigt exempellöst i fråga om ohederlig journalistik. Och detta i Pingströrelsens officiella organ!³⁸⁵

Striden avbryts

I samma nummer av *Svenska Morgonbladet* som det sistnämnda citatet publicerades, dvs. den 14 november, meddelade redaktionen att »den Franklinska utslutningen ur Filadelfiaförsamlingen har nu blivit tillräckligt belyst i våra spalter, och för så vida Evangelii Härold ej genom nya förvrängningar tvingar oss att ytterligare taga till orda, må fakta tala för sig själva rörande denna sak«.

Därefter publicerades, som redan nämnts (s. 179), två artiklar med anknytning till Alfred Gustafsson och Södermalms fria församling, medan man helt upphörde med att publicera eller citera sympatyttringar. Detta senare förvånade Franklin, men han kunde inte få klarhet i varför det blev så. Först sommaren 1935 fick han av Jonathan Ollén,

³⁸⁵ *Svenska Morgonbladet* 14/11 1929. – Den man som omnämns i denna svit av artiklar finns nämnd i ett meddelande undertecknat av Pethrus och Lidman i *Evangelii Härold* 1/7 1926 : »Elimförsamlingen i Nässjö har den sista tiden drabbats av en svår prövning genom att en bedragare från Amerika vid namn Georg Flodén fått deltaga i församlingens verksamhet. Han blev under sin vistelse där, som väl var, upptäckt och har nu dömts till ett rättmätigt straff. Om man får tro vad tidningarna säga, ha medlemmar ur Elimförsamlingen i Nässjö genom en skrivelse till rätten yrkat på att Flodén måtte få så lindrigt straff som möjligt. Om det förhåller sig så måste vi på det djupaste beklaga detta handlingssätt såsom ovärdigt medlemmar i en kristen församling, och vi äro vissa om att ovannämnda av Elimförsamlingens i Nässjö medlemmar på intet sätt hava pingstfolkets sympatier i detta sitt handlingssätt.«

andreredaktör för *Svenska Morgonbladet* hösten 1929, reda på att »Pethrus och Lidman hotat blotta smutsen i Missionsförbundet om Svenska Morgonbladet icke upphörde att skriva mot Filadelfia«. ³⁸⁶

Det finns en uppgift om att *Morgonbladet* »förlorade tusentals prenumeranter« på grund av sitt försvar av Franklin ³⁸⁷ och en annan att striden upphörde »efter stark påtryckning från Pethrus bestående i hot att blockera tidningen vad beträffar pingstväsprenumeranter och starta egen pingstvänstidning«. ³⁸⁸

Pethrus skriver den 6 december 1929:

Ollén hade erkänt för Lidman, att han kommit underfund med att Franklin icke talar sanning. Vår seger har blivit så fullständig så att Ollén har ansett det nödvändigt begära samtal med Lidman och har rest ut till honom på landet och begärt att få fred med oss och velat, att vi framför allt icke skulle skriva emot dem mer [jfr s. 194]. Men vi, förklarligt nog, ha icke kunnat giva några förbindelser i den vägen. Ära vare Gud, för att vi får tjäna honom och vittna för sanningen! ³⁸⁹

Den 12 december publicerade *Evangelii Härold* en artikel av Pethrus under rubriken »Evangelii Härold och den utkämpade striden«. Han försvarar där Lidmans artiklar och ger ett flertal exempel från Gamla och Nya Testamentet på stridsmetoder.

Jag undrar, vad de fromma judarna sade, då Jesus drev ut dem, som sålde och köpte i templet. Säkerligen kände sig t.o.m. en del av Jesu vänner rådvilla och förlägna över Mästarens uppträdande. Kunde detta vara i överensstämmelse med den gudomliga kärlek, som Han vid andra tillfällen så varmt förkunnade? Så frågade sig säkerligen mer än en av dem som sågo, då Jesus gjorde en piska av tåg och gick handgripligt till anfall mot sina religiösa, »bröder«. Och Han icke endast slog efter dem med sitt tåggissel, utan Han stötte även omkull bord och säten och detta i själva helgedomen, varigenom Han ställde till det mest »oandliga« och »anstötliga« uppträde, man kan tänka sig. Och huru skarp var Han icke i sina uttalanden. [...] Han kallade Herodes en »räv« (Luk. 13:32) och Petrus kallade han »satan« (Matt. 16:23).

³⁸⁶ Erik Franklin i brev 13/5 1977 till Bertil Carlsson, Bertil Carlssons samling. Citat ur A.P. Franklins annotationskalender 13/7 1935.

³⁸⁷ Bertil Pettersson i brev 26/10 1977 till Alf Lindberg, Alf Lindbergs samling. – Uppgiften är svår att belägga med hjälp av statistik som är tillgänglig på Kungl. Biblioteket.

³⁸⁸ Erik Franklin i brev 23/10 1976 till Alf Lindberg, Alf Lindbergs samling.

³⁸⁹ Lewi Pethrus i brev 6/12 1929 till Johannes Persson, Lewi Pethrus arkiv.

Om Lidman skriver Pethrus:

Gud bjöd broder Lidman att taga bladet från munnen inför det oberättigade och hänsynslösa angrepp, som riktades mot den församling, han tillhör och älskar, och han talade utan att fråga efter, om det var människor till behag. Det var sanningens nakenhet, som gjorde hans artiklar så skarpa. Och det var deras skärpa, som gav dem en sådan effekt. De voro en Guds gåva till denna väckelse, och broder Lidman var den ende, genom vilken Gud kunde giva oss dem. Gud skall ha hela äran därför! Om det icke nu funnits en man ibland oss, som med en sådan sällsynt kraft kunnat upptaga kampen mot dessa massor av lögnar, som utbasunerats mot pingstväckelsen och särskilt mot vår församling i Stockholm, hade vi vid denna tidpunkt haft vägen stängd till tiotusentals hjärtan genom våra fienders anslag. Men genom broder Lidmans ingripande har lögnfloden hejdats och sanningen vunnit en härlig seger. Tack vare det kraftiga motstånd, våra fiender fingo, blevo de hejdade i sin stormlöpning mot vår församling, och nödda och tvingade därtill ha de måst lägga ned sina vapen. Och hundratals människor i detta land veta nu sanningen angående den strid, som nu utkämpats, endast och allenast därför att E.H. bringat dem kännedom om rätta förhållandet. [...]

Nu, sedan en så underbar seger vunnits för den sak, Evangelii Härold försvarat, är det nog få som icke erkänna det berättigade uti broder Lidmans artiklar. Men detta sätt att försvara Guds sak bör icke endast tolereras bland Guds frigjorda folk, utan det bör fastslås, att detta stridssätt är det riktiga, när det gäller att möta ett angrepp av det slag, som nyligen riktades mot Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Synden bör nämnas med sitt rätta namn och syndarna likaså.³⁹⁰

Om vi utgår från att Franklins notering efter sitt samtal med J. Ollén speglar det faktiska förhållandet hösten 1929, så upphörde striden genom ett hot från Pethrus. När sedan *Svenska Morgonbladet* meddelade att uteslutningen hade blivit tillräckligt belyst, kunde Pethrus kungöra att *Evangelii Härold* hade vunnit striden. Från *Svenska Morgonbladets* sida handlade striden om att få Franklins sak prövad igen i Filadelfiaförsamlingen. Franklin var redan utesluten när striden började och det är svårt att se vad som skulle ha inträffat för att Pethrus skulle ha omprövat uteslutningen.

³⁹⁰ *Evangelii Härold* 12/12 1929.

Lidman tackar för stödet under striden

Islutet av år 1929 tackade Sven Lidman sina läsare för det stöd han hade fått ta del av:

Tacksägelse.

(Ps. 107:29–32.)

Om något varit ett vittnesbörd om pingstväckelsen som ett hemlighetsfullt och radikalt Guds verk, har det varit denna sällsamma Andens enhet, som knutit hjärta till hjärta i en oslitlig bönekedja – länk vid länk – Sverige runt – från landskapet längst i söder till landskapet längst i norr – från skären vid västerhavet till Östersjöns stränder – överallt har syskonens böner stigit upp till Gud under denna kamp, som vi haft att utkämpa mot ondskans alla andemakter, mot lögn och synd och bedrägeri, som velat smyga sig in, vinna herraväldet över och draga ned denna härliga Guds väckelse till ett verktyg för mänskliga intressen och mänsklig ärelystnad.

Utan denna väldiga bönekedja, utan all denna tysta och trogna kamp i bönevråna på tusen och åter tusen platser vårt land runt, hur hade i denna detta härliga Guds verk sett ut efter veckors rasande angrepp från alla våra anonyma och uppenbara fiender inom skenkristendomens och yrkeshyckleriets alltid eniga läger.

Hjärtat breddas, så att det flödar över av utesäglig tacksägelse vid tanken på alla dessa tysta och trogna bönesjälar, som i bönevråna burit stridens tyngd och möda under dessa månader, som nu gått till ända, sedan Svenska Morgonbladet och A. P. Franklin riktade sina första angrepp mot Filadelfiaförsamlingen i Stockholm och dess strävan att hålla Guds verk rent från synd och lögn och bedrägeri. En gränslös tacksamhet fyller oss också till alla dem – församlingar och bönegrupper såväl som enskilda – vilka skriftligen insänt sina vittnesbörd i brev eller artiklar för att ge uttryck åt sitt uppriktiga deltagande med oss i kampen.³⁹¹

Ytterligare något om Lidmans roll i Franklinstriden

Sven Lidman skriver i sina memoarer att han aldrig glömmer då han mötte Lewi Pethrus

i högsta rädsla, upplösning och upphetsning över både den religiösa pressens och pingstvännernas ute i landet våldsamma reaktion mot det av Pethrus i församlingen genomdrivna beslutet om broder A.P. Franklins uteslutning.³⁹²

Kriget och striden hade haft ett stort rum hos den unge Lidman. Nu fick han tillfälle att ge sig ut på slagfältet och man kan fråga sig hur mycket av det han skrev som han verkligen stod för. När nu Pethrus behövde hjälp kände han sig kallad.

³⁹¹ *Evangelii Härold* 12/12 1929.

³⁹² Lidman 1949, s. 56.

Jag kände den gången, att allt av motståndsvilja och kampkraft, allt mod och all tillförsikt, som ännu fanns kvar i väckelsen i den stunden fyllde mig till brädden med en sällsam kraft och segervilja. [...] Jag kände mig på ett hemlighetsfullt sätt kallad till just denna strid, och jag fick också kämpa den till ett segerrikt slut.³⁹³

Lidman skriver att han redan före Franklinstriden »börjat förstå att för Lewi Pethrus var det hela allena en maktstrid, där det gällde att avvärja och oskadliggöra en farlig konkurrent om makten«. Att han ändå engagerade sig på Pethrus sida berodde på att det »innerst inne [var] en helig strid mot ekonomisk maktvilja och mänskliga byråkratiseringsförsök av pingstväckelsens fria verk«.

I skrivandets stund, känner jag ett behov att både inför Gud och människor och inför minnet av broder A.P. Franklin bedja om förlåtelse för det sätt jag förde denna strid.³⁹⁴

Pethrus skriver år 1953 om Lidmans artiklar:

När han [Lidman] 1929 gick till anfall mot N. P. Ollén och Svenska Morgonbladet är det framför allt personangrepp, som dominerar. Och då han annonserade i de dagliga tidningarna sina artiklar i *Evangelii Härold* med sådana rubriker som: »N. P. Ollén försvarar synd« – »N. P. Ollén ljuger« etc., var detta helt och hållet hans eget påfund. Han sade mig, att han hade klart för sig, att den metod han använde var sådan, att N. P. Olléns nerver absolut inte skulle hålla stånd mot sådana angrepp.³⁹⁵

Lidmans och Söderholms upptakt i *Evangelii Härold* den 17 oktober hade slagit an tonen. Pethrus uttalande ovan kan man tolka som att han senare tog avstånd från Lidmans metoder, men han skriver inget om att det var han – i egenskap av föreståndare för Filadelfiaförsamlingen och ansvarig utgivare för *Evangelii Härold* – som bar ansvaret för samtliga artiklar.

Ollén om Franklinstriden

År 1949 skriver N.P. Ollén om Franklinstriden:

A.P. Franklin [...] var sådan, att han ej ett ögonblick nekade till sitt barocka tilltag [att förse det han hade översatt med sitt eget namn]. Han bad både Gud och människor om förlåtelse för sitt brott. Gud förlät honom säkerligen också, men hos Lewi Pethrus och Sven Lidman fanns ingen förlåtelse: Franklin utslöts ur Filadelfiaförsamlingen och förklarades ovärdig sin tjänst. – Jag minns, att jag greps av en stark indignation över denna hårda

³⁹³ Lidman 1949, s. 56.

³⁹⁴ Lidman 1949, s. 53.

³⁹⁵ Pethrus 1953, s. 47.

behandling av en självutgivande, om än mycket viljestark missionsarbetare. Än i dag erinrar jag mig, hur pennan darrade i min hand, när jag i en ledare betecknade denna uteslutning som ett »andligt justitiemord«.

Ollén tillhörde Svenska Missionsförbundet där »uteslutning blott ifrågakommer vid uppenbart avfall ur tron och gudsgemenskapen«. Han hade inte förstått att »ledande män betraktade en uteslutning närmast som en disciplinär åtgärd«. Han hade fattat »uteslutningen som en dom över en avfälling«. Han skriver att »hade jag haft kännedom om denna disciplinära uteslutningspraxis bland pingstvännerna, skulle jag ej ha valt [...] så skarpa ord som jag gjorde«. ³⁹⁶ Missförståndet var nog mindre än vad Ollén förstod. Det inser man när man läser vad Pethrus skriver om vad en uteslutning innebär:

När en person är utesluten, skall han känna, att han icke längre bäres av församlingen. Han är överlämnad i det ondas våld, åt vilket han överlämnat sig. Han tjänar synden och känner, att han tillhör densamma. Synden, världen och djävulen få rå om honom. Han tillhör dem. Detta är meningen med att bliva skild från Guds församling. I stället för att personen förut hade sitt hem i Guds församling, hör han nu världen till och är helt utanför Guds församling. Och detta får en ärlig avfälling känna. En skrymtare känner det icke. [...] En skrymtaktig avfälling, som icke känner sin synd, känner det icke så utan går och inbillar sig, att han har med Gud att göra i alla fall. Men en ärlig avfälling känner det, och han sjunker ned i kval, ångest och nöd. Och till slut känner han: Jag behöver Guds förlåtelse, jag behöver församlingens förlåtelse, och så kommer han tillbaka. ³⁹⁷

Åter till Ollén:

Emellertid – pastor Pethrus, Sven Lidman och f. kyrkoherden Söderholm betecknade i Dagens Nyheter denna sak som »en inre andlig familjeangelägenhet«, varmed den kristna allmänheten i stort ej hade något att skaffa och än mindre då publikum. Jag protesterade indignerat i Sv.M. Franklin hade dömts till uteslutning utan att ens få vara närvarande vid det möte, där domen över honom fällts. Han erkände också öppet, att han felat, men av obetänksamhet; han ångrade, bekände och ville efter all sin förmåga gottgöra vad han hade felat och förbrutit. ³⁹⁸ – – –

Emellertid bedarrade stormen så småningom. Jag tog då min bil och for ut till Sven Lidmans hem i Stora Vilunda i Upplands Väsby för att personligen göra upp vårt mellanhavande. Sedan vi – på mitt förslag – lagt bort titlarna, sade jag:

³⁹⁶ Ollén 1949, s. 173–174.

³⁹⁷ Pethrus 1948, s. 70.

³⁹⁸ Ollén 1949, s. 174.

– Hör du, Sven Lidman, vi har nog i denna strid båda gjort oss skyldiga till överord. Vi vill båda vara kristna och vi bör nu be varann om förlåtelse. Vill du förlåta mig för vad jag brutit?

– Ja, det vill jag.

Men själv vägrade Sven Lidman att be mig om förlåtelse! Det dröjde länge innan detta skedde. Det inträffade [...] senare [vid en middag]. [...] Jag sade då:

– Hör du, Lidman, vi kan i år fira tolvårsjubileum av vår stora tvekamp. Du minns ju den?

– Säger du det? Då får du bjuda mig på jubileumsmiddag!

Senare tycktes han dock ha funnit, att det mest kristliga likväl ej var att slå bort det hela med ett skämt. Innan vi skildes efter måltiden, kom han fram till mig, tog om mig och sade:

– Broder, vill du förlåta mig?

Många år hade den självövertvinnelsen krävt. Jag kände mig dock glad över att den äntligen blev fullbordad.³⁹⁹

Det första mötet mellan Ollén och Lidman kan vara detsamma som Pethrus refererar till ovan (s. 189), men det finns inget i Olléns berättelse som antyder att han skulle ha ansett att Franklin inte hade talat sanning.

Ongman protesterar

På nyårsaftonen 1929 skrev John Ongman i ett brev till Pethrus:

Ända sedan den beklagliga striden började hos Eder har jag lidit i min ande både dag och natt, ja, sömnen har svikit ifrån mig flera nätter. [...] Det som har varit och är eder emellan lägger jag mig icke i, men det sätt du och flera använda i denna olyckliga strid, och den ande i vilken striden förs är i grund förkastlig. Den står i rak strid mot både Jesu sinne och lära. [...] Ditt handlings sätt mot de två familjerna Franklin och Gustafsson utgör en motsats till [Jesu ord i Matt. 5:44–48]. Om Ni från början till slut hade handlat i överensstämmelse med nya testamentet i fråga om disciplin i Guds församling, så hade Ni skonat både Eder själva och Guds heliga sak i allmänhet från alla dessa uppslitande strider. [...] Du måste bedja Gud, unge broder, om ett sannskyldigt ödmjukt sinne och taga tillbaka dina fula ord, vilka till och med äro straffbara inför världslig lag, i annat fall bedrövar du Guds Helige Ande, och fortsätter du i detta sinne kan du icke bedja Herrens bön.⁴⁰⁰

³⁹⁹ Ollén 1949, s. 177–178.

⁴⁰⁰ John Ongman i brev 31/12 1929 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv. – Tio år tidigare menade John Ongman att det var »unga oförfarna män« som hade tagit ledningen i pingstväckelsen och han såg ingen framtid för rörelsen i Sverige. Han och andra hade försökt att påverka utvecklingen, »men att förmå Pethrus att taga rättelse

Pethrus svarade på detta brev i slutet av januari 1931:

Har tacksamt emottagit Edert brev [...] och noga tagit del av dess innehåll. Jag förstår pastor Ongmans goda avsikt och tackar därför. Men jag vill dock säga, att om broder Ongman varit med och med ett oförvillat omdöme på nära håll sett de saker, som föranlett Edert brev, så hade dess innehåll säkerligen blivit annorlunda.

Pethrus redogör sedan för Esther Gustafssons »klandersjuka« och Franklins »girighet« och tillägger att »på de trettio år, jag varit en kristen, har jag aldrig träffat en människa, som ljugit så fräckt och ogenerat som han«. Pethrus försäkrar att det inte är bitterhet och hårdhet som ligger bakom behandlingen av Franklin och Esther Gustafsson.

För min del älskar jag bröderna och alla dem som ha gjort opposition mot oss, men jag kan på intet sätt gilla deras handlingssätt utan måste taga en klar ståndpunkt emot dem, och då det gäller Guds sak, vidtaga åtgärder, som äro smärtsamma både för dem och för oss.

Han varnar också Ongman för att offentligt visa sympatier för »dem på Söder«:

[Då] komma naturligtvis Ni och Örebro Missionsförening även att dragas in i denna strid. Tror pastor Ongman, att Örebro Missionsförenings medlemmar och understödjare äro villiga att taga parti för Franklins synder och fru Gustafssons intrigspel? Ett offentligt deltagande från Eder sida uti deras verksamhet skulle naturligtvis göra denna fråga aktuell, och naturligtvis skulle sanningskravet bland Guds folk därigenom lida ännu ett nederlag.⁴⁰¹

John Ongman lyssnade emellertid inte på denna varning (s. 234). Vi kan nämna att han i ett brev till Fris den 21 oktober 1929 – efter Franklins uteslutning – skrev att »det är rent omöjligt att få någon annan uppfattning än denna: Det är mer en maktfråga än en skuld- och syndfråga.«⁴⁰²

Pethrus om Lidman som debattör

I sina memoarer skriver Pethrus om Lidman som debattör:

Han blev oss också till hjälp, då det gällde att försvara pingstväckelsen. Lidman är ingen debattör i vanlig mening. Han kan inte argumentera på en verklig debattörs sätt. Men han går till anfall. Så gjorde han också, när det

är som att taga ned månen. En obotlig envis natur, som aldrig erkänner ett begånget fel och tar det tillbaka, utan fortsätter utan att taga hänsyn till de klaraste fakta« (John Ongman i brev 30/3 1920 till T.J. Segerlund, Lewi Pethrus arkiv).

⁴⁰¹ Lewi Pethrus i brev 25/1 1930 till John Ongman, Lewi Pethrus arkiv.

⁴⁰² Lindberg 1991, s. 103.

gällde pingstväckelsens motståndare. Han behandlade dem mera hårdhänt, än vi andra plögade göra.⁴⁰³

Lewi Pethrus dotter Miriam Pethrus-Pettersson skriver:

Pappa lade [tidigt] märke till att Sven Lidman inte hade något till övers för saklig argumentation. Skulle han kritisera andras göranden och låtanden skedde det genom personliga angrepp. Det var hans vana redan innan han blev frälst, och det fortsatte han med under hela återstoden av sitt liv. I polemiken mot Pingströrelsens kritiker använde han samma metod: anfall i form av personangrepp. Visst gladdes många pingstvännar åt att en sådan välvässa penna som Sven Lidmans tog dem i försvar, men de hade tveksamma synpunkter på hans ibland brutala stridsmetoder. Pappa hade nog själv samma åsikt, men valde att ta Lidman i försvar.⁴⁰⁴

⁴⁰³ Pethrus 1954, s. 235.

⁴⁰⁴ Pethrus-Pettersson 1995, s. 76–77 .

4.16 Lewi Pethrus och Filadelfiaförsamlingen

Det är lätt att glömma bort de uppgifter som ändå dominerade Lewi Pethrus arbetsdagar under år 1929. Den viktigaste var tjänsten som Filadelfiaförsamlingens föreståndare och predikant. Från maj månad stod han ensam som föreståndare, varför vi kan räkna med att det blev ett arbetsamt år för honom. Dock kunde han glädjas åt en ständig tillströmning av nya medlemmar; ökningen blev nästan 12 % under år 1929.

I juli skriver Pethrus till Alfred Gustafsson att han har skött församlingsarbetet ensam, sedan Du reste, och Gud har hjälpt underbart. Gud har varit underbar mot mig med avseende på min hälsa, fastän jag för tillfället är lite förkyld. Jag har kunnat vara med på så gott som alla möten, såväl enskilda som offentliga. Åra vare Gud! Jag får nog ingen fritid i sommar utan försöker taga någon dag då och då. Bröderna Söderholm och Lundberg äro nu på semester. Gud välsigne alla de kära bröderna! Lidman mår gott och är glad i Gud.⁴⁰⁵

Och två månader senare att

du har ju i alla fall fått resa bort från svårigheterna här, och jag har fått stanna kvar med arbetet och kampen för Guds verk här. Jag skulle icke haft något emot att få tjänstledighet och resa ifrån det hela. Så hade kanske en annan gjort i mitt ställe. Till Guds ära vill jag dock säga, att Herren hittills hjälp underbart. Gud har väl sett, att Han för en särskild nöd har måst giva en särskild nåd.⁴⁰⁶

Vid samma tid skriver Söderholm till Alfred om verksamheten i Filadelfia:

Jag kan icke heller undgå att påpeka ett faktum och det är, att Guds Helige Ande på ett förunderligt sätt bekänt sig till verksamheten i församlingen under hela denna tid, då vi haft en hel del svåra och tråkiga saker ibland oss. Hade Guds Ande blivit bedrövad över de åtgärder, som broder Pethrus vidtagit, både när det gällde Din hustru och Svenska Fria Missionen, m.m., så hade det bestämt känts i församlingen, och vi hade måhända fått samma svårigheter, som man nu under åratals dragits med i Smyrnaförsamlingen. Vi ha ju haft en väldigt svår uppgörelse, när det gällt S.F.M. och många saker, som sammanhånga därmed. Gud har dock stått broder Pethrus underbart bi, och han har haft en förunderlig nåd att under hela denna sommar utan någon semester kunna sköta allt detta myckna arbete här, som pålegat honom. Och vi känna det så, åtminstone de flesta av bröderna här, att Gud har velat företaga en verklig storstädning inom våra led och inom pingstväckelsen i stort och en rensning från allt sådant, som icke är i

⁴⁰⁵ Lewi Pethrus i brev 12/7 1929 till Alfred Gustafsson, Lewi Pethrus arkiv.

⁴⁰⁶ Lewi Pethrus i brev 4/9 1929 till Alfred Gustafsson, Lewi Pethrus arkiv.

överensstämmelse med pingstväckelsens ande och de i Bibeln givna riktlinjerna.⁴⁰⁷

Pethrus var en flitig skribent i *Evangelii Härold* – utöver de artiklar han skrev i Franklinstriden. Som vi har nämnt gav han ju också ut sin skrift om predikantutbildningen. Uteslutningen av Franklin aktualiserade dessutom frågan om församlingstukten och Pethrus kände nog ett behov att klargöra sin syn på dess innehåll och mål för att försvara det som Franklin hade utsatts för. Han började därför skriva en serie artiklar i ämnet. Den första publicerades redan den 2 januari 1930 i *Evangelii Härold*. Artiklarna sammanställdes och kompletterades senare till en bok *Kristen församlingstukt*.

Under 1929 höll Pethrus förmiddagspredikan vid 23 tillfällen i Auditorium och vid tio tillfällen i Filadelfialokalen. Han predikade åtminstone vid 23 kvällsmöten i Filadelfialokalen.

Sommaren 1929 var det dags för byggnadskommittén i Filadelfia att ta ställning till att påbörja uppförandet av den nya Filadelfiakyrkan vid Rörstrandsgatan. Grundläggningen skulle snart vara klar. Kommittén hade sammanträde den 11 juli och då beslöt man att

föreslå församlingen att uppdraga åt Klockars och Söderberg att för självkostnadspris bygga vår nya lokal för församlingens räkning. Vi hade alla en underbar förmimelse av Guds särskilda välbehag, och beslutet var fullt enhälligt.⁴⁰⁸

Vid årsskiftet 1929/30 var uppmurningen av väggarna färdig och arbetet med uppsättningen av takstolarna pågick. Pethrus fick i hög grad engagera sig för att pengar skulle strömma in till bygget. Stora uppoffringar krävdes av medlemmarna inte minst med hänsyn till att många var arbetslösa och saknade inkomst.

Tage Sjöberg (f. 1901) kom till Pethrus hjälp vid jultiden, efter att styrelsen den 7 december 1929 hade beslutat anställa honom som predikant. För att förstärka församlingsledningen, och därmed avlasta Pethrus i hans arbete, beslöts vid årsmötet den 6 januari 1930 att Tage Sjöberg skulle erbjudas en pastorstjänst i församlingen liksom Johannes Wærn (f. 1883), vilken tillträdde sin tjänst den 1 april 1930.

⁴⁰⁷ G.E. Söderholm i brev 8/9 1929 till Alfred Gustafsson, Rikard och Rakel Fris arkiv.

⁴⁰⁸ Lewi Pethrus i brev 12/7 1929 till Alfred Gustafsson, Lewi Pethrus arkiv.

5. Utvecklingen efter år 1929

5.1 Svenska Fria Missionen

Efter att Franklin hade avgått ur missionsrådet hade Rikard Fris och Ivar Claesson konsulterat Lewi Pethrus och Paul Ongman om vem eller vilka som skulle väljas in som ledamöter. Man hade enats om att Filadelfiaförsamlingen i Stockholm och Elimförsamlingen i Malmö skulle vara representerade. Skälet var att dessa var »de två missionerande församlingar, som ha de största intressena i yttre missionen«. ⁴⁰⁹ Båda hade också missionsverksamhet i Kongo, där det skulle kunna bli problem gentemot myndigheterna när förändringar skulle genomföras.

De namn som var aktuella vid en utökning var Paul Ongman från Filadelfia och Johan Jönsson från Elim. Ytterligare ett namn föreslogs och det var Axel Swartz från Sionförsamlingen i Norrköping. Denne hade varit aktiv under missionsmötet i juli/augusti 1929 och var »äldste i en av de större missionerande församlingarna med intresse både för Kina och Kongo«. ⁴¹⁰

Fris och Claesson träffades i Göteborg den 30 januari 1930 och beslöt då att missionsrådet i enlighet med stadgarnas paragraf fyra skulle komplettera sig självt och föreslog Ongman, Jönsson och Swartz som medlemmar. Brev sändes samma dag till de församlingar som dessa tillhörde.

Både Elim i Malmö och Sion i Norrköping ställde sig bakom förslaget och Jönsson och Swartz accepterade uppdragen. I Filadelfia ansåg emellertid styrelsen vid sitt möte den 14 februari 1930 att Per Jacobsson skulle väljas i stället för Paul Ongman. Detta för att få in juridisk kompetens i rådet. Samma dag beslöt äldste- och diakonkåren att en »kommitté för missionsärendenas förberedande« skulle tillsättas. ⁴¹¹ Den kom att kallas »arbetsutskottet« eller »missionskommittén«. Som ordinarie medlemmar valdes Lewi Pethrus, G.E. Söderholm och Paul Ongman och som supplanter Per Jacobson och Johannes Wærn.

⁴⁰⁹ Missionsrådet i brev 30/1 1930 troligen till de församlingar som samarbetade med SFM, Bertil Carlssons samling.

⁴¹⁰ Ibidem.

⁴¹¹ Styr.prot. 14/2 1930, § 236.

Missionärerna i Kongo föreslår Elimförsamlingen i Malmö som samordnare av missionen i Kongo

Missionskommittén i Filadelfia möttes den 18 februari 1930 och samtalade då om de problem man förväntade sig i Kongo vid en avveckling av SFM. Man beslöt »upprätta förslag till en skrivelse att översändas till de fria församlingarna, som bedriva mission i Kongo«. ⁴¹²

Ungefär samtidigt anlände till Filadelfia en »skrivelse, undertecknade av samtliga i Kongo varande svenska pingstmissionärer« där det underströks »nödvändigheten av att missionen bleve en erkänd juridisk person under namnet Svenska Fria Missionen, under vilket namn missionen var känd av myndigheterna« (jfr s. 108). ⁴¹³

I brevet, som hade sänts till alla pingstförsamlingar med mission i Kongo, uttrycktes också en önskan att Elimförsamlingen i Malmö skulle ta ansvar för samordningen av verksamheten på detta missionsfält, men man ville att Filadelfiaförsamlingen i Stockholm skulle »ta initiativet till en överenskommelse mellan de missionerande församlingarna«.

Missionskommittén behandlade missionärernas skrivelse den 25 februari. Den beslöt att föreslå äldste- och diakonkåren att ett brev skulle sändas till Elim med begäran om besked om hur församlingen »står till de riktlinjer, som måste bliva de ledande, när det gäller den yttre missionen«. Styrelsen beslöt också att tillskriva Kongomissionärerna och be dem

uttala sig angående sin ställning till de principer, som nu blivit de ledande. [...] De borde även framlägga sina önskemål, om de önskade att någon församling i hemlandet måtte förvalta en eventuell allmän kassa och i så fall vilken församling. ⁴¹⁴

Till församlingsmötet den 10 mars hade man fått besked från missionärskåren i Kongo att den ansåg att Elim i Malmö skulle ta hand om den allmänna kassan.

Församlingen beslöt vid samma möte att sända Elimförsamlingen ett brev med följande innehåll:

De svenska pingstmissionärerna i Kongo ha tillställt sina resp. församlingar en skrivelse, där de framställt vissa förslag angående Kongomissionens ordnande, vilken skrivelse kommit oss tillhanda. Vi förmoda, att även Elimförsamlingen har erhållit en dylik. Det är då redan känt för Eder, att missionärerna önskar att Elimförsamlingen i Malmö skall ställa sig bakom namnet Svenska Fria Missionen när det gäller Kongo samt åtaga sig förvalt-

⁴¹² Missionskommitténs protokoll 18/2 1930, Bertil Carlssons samling.

⁴¹³ Missionskommitténs protokoll 25/2 1930, Bertil Carlssons samling.

⁴¹⁴ Ibidem.

ningen av den allmänna kassan. Detta var ju också just den tanke som från vårt håll framkom på de missionsmöten som förliden sommar hölls här i Stockholm.

Då det emellertid för varje dag som går synes oss bliva allt viktigare, att vi denna gång verkligen komma fram till en biblisk lösning av denna fråga, och att de fria församlingar, som bedriva mission i Kongo, stå fullkomligt eniga på pingstväckelsens gamla grund, skulle vi för vår del känna det mycket dyrbart och värdefullt, om varje församling ville avgiva ett bestämt uttalande, vilken ståndpunkt den intager till de meningsskiljaktigheter, som den senaste tiden kommit till synes från några, som nu i realiteten ställt sig på sidan om de fria församlingarnas gemensamma verksamhet. Detta gäller naturligtvis i första hand den församling, som skulle få det stora ansvar och förtroende, som missionärernas skrivelse talar om.

Vi ha, som redan sagts, gjort denna framställning därför, att vi för vårt vidkommande deltaga i ett gemensamt arbete för Kongo endast under förutsättning, att vi såsom missionerande församlingar äro fullt eniga. Vi ha också härmed velat uppfylla missionärernas önskan och uppmaning till oss att taga initiativet till en gemensam överenskommelse ang. Kongomissionens ordnande.⁴¹⁵

Vi kan räkna med att församlingen deklarerade sin ställning till dem som »ställt sig på sidan om de fria församlingarnas gemensamma verksamhet« på ett sätt som tillfredställde styrelsen.

Missionsrådet kompletterar sig självt och Filadelfiaförsamlingen förbereder övertagandet av Svenska Fria Missionen

Först den 10 april 1930 kunde missionsrådet, dvs. Rikard Fris och Ivar Claesson, hålla det möte i Stockholm då rådet utökades med Per Jacobson, Johan Jönsson och Axel Swartz, vilka också var närvarande.

Vid mötet samtalade man om »behovet att behålla namnet SFM för pingströrelsens mission« och det ansågs »åtminstone nödvändigt att ha namnet kvar för Kongomissionen«. Beträffande Kongomissionärernas önskan att Elimförsamlingen i Malmö »skulle taga särskilt ansvar för denna missionsgren genom att ställa sig som juridisk personlighet bakom detta namn« meddelade Johan Jönsson att Elimförsamlingen hade »avböjt detta förslag och i stället anser att Filadelfiaförsamlingen i Stockholm bör taga detta ansvar«.⁴¹⁶ Claesson föreslog då att man skulle bjuda in Pethrus och Lidman till överläggningarna dagen efter, för att höra om Filadelfiaförsamlingen skulle kunna ta ansvar för missionen i Kongo.

⁴¹⁵ Förs.prot. 10/3 1930, § 7.

⁴¹⁶ Svenska Fria Missionens protokoll 10/4 1930, § 8, Bertil Carlssons samling

Lewi Pethrus trodde Filadelfiaförsamlingen i Stockholm [skulle] vara villig att övertaga namnet S.F.M. samt egendomsrätten till egendomen på missionsfälten samt ansvara därför. Han ansåg också att Filadelfiaförsamlingen borde återfå namnet, som från början betecknat församlingens yttre mission.⁴¹⁷

Mötets andra fråga den 11 april gällde missionsrådets sammansättning i det fall Filadelfia tog över ansvaret.

Beslöts anmoda Filadelfiaförsamlingen att föreslå minst två bröder till medlemmar av S.F.M:s missionsråd att eventuellt inväljas i missionsrådet, så att de av missionsrådets medlemmar, som icke tillhör Filadelfiaförsamlingen, efter avvecklingen av missionens egendom i hemlandet få lämna ansvaret för S.F.M.⁴¹⁸

Tydiligen ansåg man inte att församlingarna ute i landet skulle yttra sig i denna fråga. Det bör observeras att något beslut om samordningen av Kongomissionen inte fattades.

Det gick förvånansvärt smidigt att få Filadelfia att överta »egendomsrätten och »namnet« SFM, där namnfrågan nu inte längre gällde enbart Kongo utan alla missionsfält där »namnet« behövdes. Anledningen torde ha varit att Pethrus var angelägen om att så skulle ske.

Äldste- och diakonkåren i Filadelfia tog upp frågan om missionsrådets sammansättning redan den 15 april vid sitt styrelsemöte och »till ledamöter i Svenska Fria Missionen tillika med Per Jacobson utsågs pastor Pethrus, Sven Lidman, Paul Ongman och G.E. Söderholm«. Man noterade att

när den hittillsvarande förvaltningen vore avvecklad skulle dispositionsrätten över pingstmissionen [...] övergå till vår församling, som även skulle förvalta den allmänna missionskassan. Därefter kan vederbörliga stadgeändringar göras och förvaltningen av olika missionsstationer och fält fördelas på andra lämpliga församlingar inom landet.⁴¹⁹

Det skulle emellertid dröja ännu en tid innan Fris, Claesson, Jönsson och Swartz kunde avgå och det nya rådet tillträda.

De missionerande församlingarna beslutar att Filadelfiaförsamlingen ska samordna Kongomissionen

Efter missionsrådets möte i april tycks Pethrus ha tagit kontakt med Salemförsamlingen i Gävle och träffat en överenskommelse att samtliga pingstförsamlingar som hade mission i Kongo skulle tillskrivas. Pethrus ville ha reda på vilken församling som man önskade som samord-

⁴¹⁷ Svenska Fria Missionens protokoll 11/4 1930, § 2, Bertil Carlssons samling.

⁴¹⁸ Svenska Fria Missionens protokoll 11/4 1930, § 3, Bertil Carlssons samling.

⁴¹⁹ Styr.prot. 15/4 1930, § 59.

nande. Församlingarna dröjde emellertid med svaren och den 30 april beslöt missionskommittén i Filadelfia att uppmana församlingen i Gävle att sända ut en påminnelse.

Att lägga ut detta uppdrag på Gävleförsamlingen var nog ett sätt för Pethrus att inte lyfta fram Filadelfiaförsamlingens faktiska centrala position i ordnandet av pingstmissionen.

Den 17 maj 1930 kunde ordföranden i missionskommittén i Filadelfia meddela att

de fria församlingar, som missionerar i Kongo, [ha] på initiativ från församlingen i Gävle beslutat hemställa till vår församling om övertagande av missionskassan när vår församling ansågs ha de bästa förutsättningarna att kunna ombesörja Kongomissionen. [...] Beslöts enhälligt att föreslå församlingen att vi övertogo skötseln av missionen för Kongo, och att församlingen i enlighet med beslut i vårt diakonmöte den 15 april utser de föreslagna ledamöterna för Svenska Fria Missionen.⁴²⁰

Den 6 juni 1930 beslöt Filadelfiaförsamlingen att »ställa sig som förmedlare av medel för de svenska pingstvännernas mission i Kongo i avvaktan på den juridiska frågans lösning«. ⁴²¹ »Den juridiska frågans lösning« syftar troligen på överföringen av SFM till Filadelfiaförsamlingen.

Försäljningen av Svenska Fria Missionens fastigheter i Stockholm

SFM:s fastighet på Skånegatan i Stockholm såldes hösten 1929 men förmodligen fullbordades inte köpet förrän året därpå. Köpare var David Persson, Emil Persson och David Eriksson, som alla tre tillhörde Södermalms fria församling. Fastigheten vid Brännkyrkagatan såldes hösten 1930 till en byggmästare, som skulle riva husen och bygga nytt, vilket innebar att Fria Bibelinstitutet tvingades lämna sina lokaler den 1 november samma år. Vi återkommer till detta (s. 215).

Revisionen av Svenska Fria Missionens räkenskaper för år 1929

Filadelfias äldste- och diakonkår utsåg den 11 mars 1930 Per Jacobsson »till revisor för S.F.M. räkenskaper och förvaltning«. ⁴²² Detta uppdrag skulle genomföras parallellt med den som skulle göras av de två revisorer som missionsrådet hade utsett. Varför Filadelfiaförsamlingen gjorde så vet vi inte. Nu kom ju Jacobson att väljas in i missionsrådet och då ansåg man att det var olämpligt att han skulle granska räknen-

⁴²⁰ Styr.prot. 17/5 1930, § 70.

⁴²¹ Förs.prot. 2/6 1930, § 9.

⁴²² Styr.prot. 11/3 1930.

skaperna. Beslutet ändrades därför den 1 april då Sven Lidman valdes till revisor. Han hade emellertid inte kompetens för uppgiften och anlät därför Per Jacobson i sin granskning. Revisionen avslutades den 12 augusti 1930 och att den blev färdig så sent motiverade de två »ordinarie« revisorerna på följande sätt:

På grund av de stridigheter, som yppat sig under år 1929, och på grund av den oro, som allmänt gripit missionsvännerna och föranlett många rykten och mycken bitterhet, hava revisorerna låtit sig angeläget vara att i år lämna en mera omfattande och allsidig rapport, än vad som tidigare varit vanligt.⁴²³

Revisionsberättelsen fick ett stort utrymme i *Evangelii Härold* den 18 september. Med kommentarer av Sven Lidman ägnades sex hela sidor åt den. Kommentarererna innehöll flera angrepp på missionsrådet.

De viktigaste anmärkningarna från revisorerna var följande:

- 1) Äganderätten till de egendomar som SFM ansåg sig äga på de yttre fälten var oklar. Anmärkningen gällde fyra missionsstationer i Kina, en i Indien, två missionsstationer och en farm på 160 ha i Kongo samt en tomt i Brasilien. Revisorerna uppskattade värdet av dessa till 83 tkr. Farmen i Kongo hade köpts den 12 november 1929 av missionär L.J. Aspenlind. Genom att SFM inte var erkänd som *personnalité civile* hade köpet skett i hans namn. Detsamma gällde en av de fyra missionsstationerna. Revisorerna ville inte klandra förfarandet men ansåg att SFM skulle ha skaffat sig garantier från Aspenlind för att säkra SFM:s intressen.
- 2) Missionsrådet borde ha offentliggjort i vilken utsträckning och i vilken mån Fria Bibelinstitutet hade understötts av SFM. Revisorerna ansåg också att det hade varit önskvärt att de skulle ha haft rätt att granska bibelinstitutets räkenskaper och förvaltning. Rikard Fris hade ju dubbla roller, dels var han rådsmedlem, dels var han ägare av Fria Bibelinstitutet.
- 3) Medel som hade samlats in av »SFM:s ombud« redovisades efter avdrag för reseomkostnader. Både bruttobelopp och omkostnadsbelopp borde ha tagits upp.
- 4) Missionsrådet hade med 657 kr understött en församling »vilken råkat i svårt ekonomiskt betryck«. En insamling skulle ha täckt detta belopp men kom »på grund av föregående års [1929] oro, icke att äga rum«. Revisorerna yrkade inte klander men ansåg att missionsrådet borde

⁴²³ *Evangelii Härold* 18/9 1930.

ordna en insamling. Den aktuella församlingen var pingstförsamlingen i Nässjö som hade fått stora ekonomiska problem genom sitt kyrkbygge. En överenskommelse hade träffats mellan Pethrus och Franklin om att SFM skulle förskottera ett belopp för ett akut behov för att avvärja »en svår förlust och stort obehag« för församlingen. Överenskommelsen innebar också att Pethrus och Franklin gemensamt skulle utfärda en skrivelse med ett uppprop för saken. När detta blev aktuellt i juni 1929 vägrade Pethrus att sätta sitt namn på samma papper som Franklins och någon insamling gjordes aldrig för att täcka SFM:s utgift. (Däremot ställde sig Pethrus senare bakom ett uppprop, men SFM fick aldrig någon del av de pengar som då samlades in.)⁴²⁴

»Siffergranskningen« hade »överlåtits åt yrkesrevisor« (jfr s. 240).

Lidman har till revisorernas berättelse fogat en anmärkning om missionsrådets ansvarsfrihet samt gjort ett tillägg med synpunkter som han inte kunde »underlåta att [...] framföra. Utöver mer allmänna utfall mot missionsrådets verksamhet, riktar han främst anmärkningar mot rådets protokoll och hanteringen av de överskott som *Missionsstjärnan* gav åren 1928 och 1929 (s. 168).

Evangelii Härold gav också plats för en kommentar från missionsrådets fem medlemmar. De redovisade där bland annat åtgärder för att komma till rätta med några av anmärkningarna. Om SFM:s »egendom på de yttre fälten« skriver de:

Naturligtvis är det missionsrådets mening, att missionsstationerna å yttre fälten skola bevaras åt de av de fria församlingarna å de respektive missionsfälten bedrivna missionerna. Vi hava härutinnan föreslagit Filadelfiaförsamlingen i Stockholm att, när S. F. M:s egendom i hemlandet avvecklats, övertaga ledningen av S. F. M. och därmed förvaltningen av egendomen å yttre fälten, detta i enlighet med uttalade önskemål från olika missionerande församlingar och missionärer.

⁴²⁴ Vi kan nämna att i slutet av år 1929 hade det kommit fram att Franklin inte hade redovisat ett belopp som samlats in i april 1929. En kvinnlig evangelist hade inte fått ett nummerat kvitto och när hon undersökte hur beloppet hade bokförts inom SFM visade det sig att det aldrig hade tagits upp. Det kom också uppgifter från någon kassör att Franklin skulle ha tagit ut dubbla reseersättningar. Dessa förhållanden uppmärksammades av *Evangelii Härold*, men ingen anklagade honom för att ha förskingrat några pengar utan endast för att ha hanterat missionens pengar slarvigt. Revisorerna gjorde heller ingen anmärkning.

Missionsrådet slutar sitt yttrande med orden:

Det har under det år som nu tilländalupet [...] talats mycket om SFM, dess ställning och omläggning. Missionsrådet har härmed velat öppet och klart lämna missionsvännerna en redogörelse för den nuvarande ställningen för att därmed göra slut på de ovederhäftiga rykten, som spritts angående SFM. – Må Gud giva oss vishet och nåd att på bästa sätt handhava denna sak, så att allt blir efter hans vilja och till fromma för hans rikssak.

Lidman återkommer avslutningsvis med ett längre inlägg där han dels erinrar om händelserna hösten 1924, dels framför ytterligare kritik mot missionsrådet.

Det är denna obibliska, osanna, mot all pingstväckelsens anda stridande och som praktisk organisation odugliga institution, vilken nu upplöses. Gud hjälpe oss i sin nåd att aldrig mer inom denna väckelse bliva så värnlösa offer för något så värdelöst och osant som denna företeelse.

Så skriver Lidman om det missionsråd som han i hög grad hade varit med om att bilda. Han nämner inte i denna artikel eller i någon av de övriga som han skrev under åren 1929 och 1930 att han vid något tillfälle skulle ha tagit kontakt med missionsrådet för att samtala om och komma tillrätta med den inriktning han menar att rådet fick »genom mänsklig egenviljas personliga planeringar«. ⁴²⁵

Missionsrådets ansvarsfrihet

Revisorerna för 1928 års räkenskaper och förvaltning hade varit Arthur Allwin från Filadelfia, H. Grönlund från Smyrna och Gabriel Björklund från Tabor. De hade föreslagit att missionsrådet skulle beviljas »full och tacksam« ansvarsfrihet. Förslaget hade noterats av missionsrådet, dvs. Franklin, Fris och Claesson beviljade sig själva ansvarsfrihet. Den slutsatsen kan man dra av att Franklin och Fris vid ett möte den 2 januari 1929 beslöt »att undersöka vad som kunde göras för att rätta till detta förhållande«. ⁴²⁶ Även vid revisionen av 1929 års räkenskaper och förvaltning föreslog revisorerna ansvarsfrihet.

Lidman menade att »som frågan om ansvarsfrihet för Missionsrådet tidigare aldrig varit föremål för beslut hos någon församling och det ej heller är fullt klart, vilken församling eller myndighet, som äger befogenhet att bevilja eller vägra ansvarsfrihet, anser undertecknad, att detta förhållande med det snaraste bör regleras«. ⁴²⁷ Att det inte fanns

⁴²⁵ *Evangelii Härold* 18/9 1930.

⁴²⁶ Struble 2009 (1982), s. 118.

⁴²⁷ *Evangelii Härold* 18/9 1930.

någon mänsklig instans som var satt över missionsrådet visste givetvis Lidman.

Svenska Fria Missionen erhåller personnalité civile i Kongo

I ett protokoll från ett möte som Filadelfiaförsamlingens missionskommitté hade den 30 april 1930 står det att

Aspenlind meddelade även att hans besök i Bryssel hos kolonialministern angående utsikterna att få »personnalité civile« hade givit gott resultat i det ministern lovat ombesörja, att missionen skulle få nämnda rättighet.⁴²⁸

Det skulle emellertid ta ytterligare en tid innan saken var ordnad.

Den 25 november 1930 samtalade styrelsen i Filadelfia om missionen i Kongo och behovet av *personnalité civile* för verksamheten:

Då för missionens bedrivande i Kongo ännu icke erhållits tillstånd s.k. »personnalité civile« och inga anteckningar finnas angående Svenska Fria Missionens resultat i denna sak, beslöt mötet på förslag av ordföranden, att ge br. Sven Lidman i uppdrag att nedresa till Bryssel för att komma i förbindelse med Belgiens Kolonialminister och representant inom regeringen som har att bestämma angående Kongo. Nämnda tillstånd för bedrivande av mission i Kongo skulle begäras för Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Resekostnaderna skulle bestridas av Kongo-kassan.⁴²⁹

Det framgår av denna paragraf att styrelsen trodde sig kunna lämna namnet »Svenska Fria Missionen« bakom sig och att det kunde ersättas med »Filadelfiaförsamlingen i Stockholm«, men vi kommer att se att det inte blev så.

Vid styrelsemötet den 16 december var frågan uppe igen:

Med anledning av den beslutade uppvaktningen hos kolonialmyndigheterna i Bryssel, uppläste br. Sven Lidman en promemoria som avsänts till härvarande Utrikesdepartement sedan han konfererat med Utrikesrådet Boheman. Under tiden har meddelande ingått ifrån missionär Lars Johansson att Personnalité Civile beviljats för missionären Vinberg. Diakonkåren uttalade sig för nödvändigheten av att, sedan den föregående administrationen av Svenska Fria Missionen avvecklats, den nya styrelsen skulle låta representera sig hos vederbörande myndigheter. Det beslöts att senare bestämma huru kostnaderna därför skulle bestridas.⁴³⁰

Vad som avses med att *personnalité civile* hade beviljats för Vinberg, har vi inte undersökt. När SFM erkändes som *personnalité civile* har vi ingen

⁴²⁸ Missionskommitténs protokoll 30/4 1930, § 6, Bertil Carlssons samling.

⁴²⁹ Styr.prot. 25/11 1930, § 234.

⁴³⁰ Styr.prot. 16/12 1930, § 240.

uppgift om, men Sven Lidman behövde i varje fall inte åka ner till Bryssel.

Den 23 april 1931 publicerade *Evangelii Härold* en artikel av Paul Ongman. Den behandlade bland annat Kongomissionen:

Så kommer det stora tacksägelseämnet att missionen nu äntligen erhållit s.k. personnalité civile, nämligen de juridiska rättigheter, som tillkomma en av staten erkänd mission. Utan dessa rättigheter hade all vidare utveckling av missionen säkerligen varit så gott som omöjlig. Nu däremot öppnas nya möjligheter som aldrig förr. Det är öppet för våra missionärer att upptaga flera nya platser, så långt resurserna tillåta det, och att stabilisera sig på de stationer, där arbetet redan bedrivs. Ära vare Gud! Vi vilja uppmana vännerna till Kongo-missionen att särskilt tacka Gud för detta stora bönesvar.

Ongman informerade också om att Filadelfiaförsamlingen hade beslutat att svara för den allmänna kassan och företräda Kongomissionen inför myndigheterna. Den (nya) allmänna kassan hade inrättats i juni 1930, men »redan innan dess, nämligen från och med sista kvartalet 1929, hade vi emellertid, utan något officiellt uppdrag, förvaltat och utsänt allmänna medel till Kongo«.

Uppdraget, att företräda missionen inför myndigheterna ha vi icke kunnat mottaga ännu, då avvecklingen av den gamla missionskommitténs egendom icke varit färdig. Då allt väntas bli klart inom den allra närmaste tiden, kommer emellertid överflyttningen, snart att ske. Detta kommer icke att innebära någon som helst överhöghet från vår församlings sida över de övriga församlingarna, som bedriva Kongomissionen, utan vi komma endast att stå som den hjälpande mellanhand, som giver utresande missionärer de nödvändiga certifikaten för erhållande av passvisering, nedsättning av biljettpriiser etc. och i övrigt representerar missionen inför myndigheterna i den mån detta är nödvändigt. Härmed ha vi också sluppit ifrån att nödgas hava en obiblisk missionsorganisation vid sidan av Guds församling, såsom fallet varit förut.⁴³¹

Filadelfiaförsamlingen övertar Svenska Fria Missionen

Den 2 juli 1931 kallade missionsrådet – i enlighet med Filadelfiaförsamlingens tidigare beslut – Sven Lidman, Paul Ongman, Lewi Pethrus och G.E. Söderholm att bli medlemmar i rådet. Därefter avgick de tidigare medlemmarna utom Per Jacobson. Från halvårsskiftet 1931 bestod således missionsrådet enbart av medlemmar i Filadelfiaförsamlingen. Söderholm lämnade snart missionsrådet och ersattes inte.

Redan den 3 juli hölls ett nytt sammanträde med det nya missionsrådet. Då valdes Pethrus till ordförande. Rådet kunde då konstatera att

⁴³¹ *Evangelii Härold* 23/4 1931.

fastigheterna i Sverige hade kunnat säljas »utan att brist uppkommit«, dvs. försäljningsbeloppen uppgick till minst de bokförda värdena, vilka var desamma som inköpspriserna. Egendomarna på missionsfälten hade ännu inte avvecklats, men när det väl var gjort återstod bara att »besluta om huruvida Svenska Fria Missionen skulle upplösas eller eventuellt ombildas«. ⁴³²

Vid ett möte den 11 november 1931 beslöt missionsrådet att ändra SFM:s stadgar så att SFM i fortsättningen inte skulle få äga fast egendom i Sverige. Samtidigt anpassades stadgarna (eller huvudgrunderna) till att SFM skulle bli ett organ inom Filadelfiaförsamlingen, vars styrelse skulle utse missionsrådet samt avgöra frågan om ansvarsfrihet för detsamma.

De första fyra paragraferna i de anpassade stadgarna lyder som följer:

§ 1 Svenska Fria Missionens uppgift och ändamål är att i enlighet med Frälshärens befallning i Matt. 28:18–20 bedriva yttre mission.

§ 2 Svenska Fria Missionen understödes av och samarbetar med Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Svenska Fria Missionen skall dock tills vidare stå sådana fria församlingar i Sverige och enskilda personer till tjänst, som önska genom densamma utsända missionärer.

§ 3 Svenska Fria Missionen äger icke att antaga eller utsända egen eller egna missionärer men kan på sätt, som paragraf 2 omförmäler, utsända missionärer, tillhörande och antagna av fria församlingar i Sverige och underhållna av sådana församlingar eller enskilda personer.

§ 4 Svenska Fria Missionens angelägenheter handhas av ett missionsråd, bestående av fem ledamöter. Missionsrådet är beslutfört, då tre ledamöter äro närvarande och om beslutet ense. Missionsrådet utser inom sig ordförande, vice ordförande och sekreterare, vilken sistnämnda tillika skall vara kassaförvaltare. Missionsrådet äger anställa och avskeda behöflig tjänstepersonal. ⁴³³

Troligen ska den 11 november 1931 räknas som den dag då SFM togs över av Filadelfiaförsamlingen, men det kan också ha varit den 3 juli 1931.

Den 12 april 1932 var det äldste- och diakonmöte i Filadelfia.

[Paul] Ongman redogjorde för huru kongomissionen nu bedrivs i Svenska Fria Missionens namn och meddelade, att nya missionärer nu stå färdiga att utresa till detta missionsfält, samt att nya missionsstationer komma att öppnas och infastas, varför något snarast måste göras för erhållandet av per-

⁴³² Svenska Fria Missionens protokoll 3/7 1931, Bertil Carlssons samling.

⁴³³ Svenska Fria Missionens stadgar 11/11 1931, Bertil Carlssons samling.

sonnalité civile i annat namn än S.F.M., så att därigenom certifikat kunna utfärdas för missionärerna att verka och infasta egendom i Kongo.

Br. Per Jacobson meddelade, att [...] allt i Sverige nu var avvecklat med undantag av något banktillgodohavande, dock att det ännu ej tillfullo kunnat utrönas vilka förpliktelser S.F.M. iklätt sig, att Filadelfiaförsamlingen nu driver mission i såväl sitt eget som i S.F.M:s namn, och att styrelsen för S.F.M., [...] kontrolleras av Filadelfiaförsamlingen. På grund härav, och då Personnalité Civile som S.F.M. har erhållit är mycket svår att få, ansåg br. Jacobson, att P.C. snarast borde sökas av Filadelfiaförsamlingen. Skulle detta mot förmodan [ej] gå, böra vi för att äga P.C. behålla namnet S.F.M.

Sedan flera bröder yttrat sig i frågan, varvid särskilt framhölls önskvärdheten, att namnet S.F.M. snarast borde försvinna och Personnalité Civile begäras i annat namn, beslöts att uppdraga åt brr. S. Lidman och P. Jacobson att sätta sig i förbindelse med representanten för de protestantiska missionerna i Kongo, D:r Anet och bedja honom framlägga vårt förslag till kolonialmyndigheterna i Bryssel om erhållandet av P.C. samt att fortsätta underhandlingarna till dess saken blivit ordnad.⁴³⁴

Filadelfiaförsamlingens styrelse beslöt den 2 maj 1935 att denne dr Anet skulle få 200 kronor per år för de tjänster han gjorde för SFM. Paul Ongman meddelade vid detta möte att »Svenska Fria Missionen på sin tid översänt ett arvode av 5.000 frcs till doktor Anet, och att något arvode därefter ej utbetalats till honom av församlingen«.⁴³⁵

Någon ändring av namnet Svenska Fria Missionen blev det emellertid inte.

Pethrus informerar om hur yttre missionen fungerar

I november 1931 skriver Lewi Pethrus om hur yttre missionen fungerar efter att Franklin tvingades lämna sin tjänst:

Det förutsades [...] med stor tvärsäkerhet, att de fria församlingarnas yttre mission skulle falla i spillror, då de nu förlorade en så framstående missionsman [...] men vi ha kommit underfund med att vår mission icke gjort någon som helst förlust utan tvärtom. – Vi ha myndigheternas förtroende, så vi nu få missionärernas pass och övriga papper mycket lättare och fortare ordnade än förut, då det talades så mycket om, att det måste till något annat än de lokala församlingarna. Vi prisa Gud för att vi kommit tillbaka till den gamla, mera bibliska ordningen. Medel till missionens bedrivande ha även, sedan striden började, influtit i så stor utsträckning, att de fria församlingarnas 125 missionärer fått sina behov fyllda. Vi ha därtill kunnat möta även de behov som en kraftig ökning av arbetet har krävt. Intresset för missionen,

⁴³⁴ Styr.prot. 12/4 1932, § 44, Bertil Carlssons samling.

⁴³⁵ Styr.prot. 2/5 1935, § 85.

har under de två sista åren på ett i ögonen fallande sätt ökat bland pingstfolket i Sverige, för vilket vi storligen prisar Gud.⁴³⁶

Pethrus nämner inte att det var för att Svenska Fria Missionen hade fått *personnalité civile* i Kongo vilket gjorde att det åtminstone där gick »lättare och fortare« än förut.

Den fortsatta utvecklingen

Vi har inte i detalj studerat vilken roll som SFM spelade sedan den överförts till Filadelfiaförsamlingen, och begränsar oss här till några fakta och förmodanden om utvecklingen.

Namnet Svenska Fria Missionen kom att användas när så behövdes för att möta krav från myndigheterna på de olika missionsfälten. I maj 1951 uppstod en sådan situation och då påpekade den dåvarande missionssekreteraren i Filadelfia, Samuel Nyström, för missionskommittén behovet

av en omarbetning av Svenska Fria Missionens stadgar för att dessa må sändas med största hast till vår representant i Tanganyika Terr. för att missionen må ordnas som juridisk person. Br. Per Jacobson fick i uppdrag att väcka förslag till ändring av stadgarna.⁴³⁷

Genom att missionen successivt överlämnades till de lokala församlingarna på missionsfälten kom så småningom inga fastigheter utomlands att ägas av SFM. Men år 1955 blev det aktuellt igen. I Filadelfiaförsamlingens styrelse meddelades då att »missionsfastigheten i Tanganyikaterri toriet måste inregistreras och att detta skett i Svenska Fria Missionens namn såsom ett organ för pingstförsamlingarna i Sverige«.⁴³⁸

I början av år 1955 hade en missionskonferens hållits i Göteborg. Då hade man av någon anledning tagit upp Svenska Fria Missionen på dagordningen och då »hade det uppdragits åt Filadelfiaförsamlingens i Stockholm missionskommitté att utgöra styrelse för Svenska Fria Missionen«.⁴³⁹ Vid Filadelfiaförsamlingens ordinarie administrationsmöte ett par veckor senare valdes

till ledamöter av styrelsen för Stiftelsen Svenska Fria Missionen, sedan ordföranden förklarar att församlingen i en del länder måste ha ett organ för bedrivande av missionsverksamhet: pastorn Lewi Pethrus, pastorn Allan

⁴³⁶ *Evangelii Härold* 11/11 1931.

⁴³⁷ Missionskommitténs protokoll 27/5 1952, § 16, Bertil Carlssons samling.

⁴³⁸ Styr.prot. 12/4 1955, § 80.5.

⁴³⁹ *Ibidem*.

Törnberg, missionssekreteraren Samuel Nyström, direktören Filip Lundberg, förlagschefen Sven Lindahl och direktören Per Jacobson.⁴⁴⁰

Anledningen till denna »nyordning« var sannolikt att SFM:s uppgifter under flera år i början av 1950-talet hade blivit ett rutinarbete. År 1955 hade man behövt – av skäl som vi inte har försökt att få reda på – aktivera SFM:s styrelse igen. Varför man på Göteborgskonferensen gav uppdrag åt Filadelfia att utgöra styrelse för SFM vet vi inte. SFM tillhörde ju Filadelfia och rent juridiskt förefaller det som om det var Filadelfias styrelse som var SFM:s styrelse. Beslutsgången i samband med stadgeändringen enligt ovan (s. 209) tyder på det. Vi vet inte heller varför man år 1955 skriver Stiftelsen Svenska Fria Missionen.

År 1957 ändrades stadgarna till att »Svenska Fria Missionen äger rätt att besitta fast egendom i Sverige såväl som andra länder«.⁴⁴¹ Beslutet konfirmerades av okänd anledning den 29 juni 1959. Den 22 april 1960 fattade styrelsen i Filadelfia samma beslut.

För SFM upprättades balans- och resultaträkningar varje år till omkring år 1990.

Under flera år på 1950-talet var den enda tillgången en utestående fordran på 470,55 kronor. Denna fanns redan vid 1930 års bokslut. SFM hade ingen egen kassa utan använde sig av Filadelfiaförsamlingens, varför »kassapengarna« lånades ut till Filadelfiaförsamlingen. På balansräkningens skuldsida var det egna kapitalet bokfört till nämnda belopp.

Om vi sedan går fram till år 1962 finner vi att SFM hade förvärvat en fastighet i Tabora (i de centrala delarna av Tanzania) och att den hade bokförts till 107 348,05 kronor. Hela detta belopp var inlånat från de församlingar som stod bakom köpet. Samma år hade SFM andra fordringar på sammanlagt 18 980,55 kronor. I detta belopp ingick de ovan nämnda 470,55.

Den 1 januari 1970 hade fastigheten i Tabora tagits upp till 65 135,08 kr och »andra fordringar« till samma belopp som år 1962. Det beslöts under år 1970 att fastigheten i Tabora skulle skrivas ner till noll kronor liksom 18 510 kr av fordringarna. Församlingarna som stod i skuld till SFM på grund av fastigheten i Tabora efterskänkte därför sina fordringar på SFM. Kvar blev endast en fordran på 470,55 kr på Filadelfiaförsamlingen i Stockholm.

⁴⁴⁰ Förs.prot. 26/4 1955, § 194.

⁴⁴¹ Carlsson 2008 (1974), s. 54.

År 1973 hade samtliga svenska pingstmissionärer, »utom missionärerna i Tchad«, certifikat utfärdade av SFM.⁴⁴² Registrering i Tchad av SFM skedde år 1977. Sedan slutet av 1970-talet har SFM endast använts för att utfärda certifikat för missionärer som behöver sådana.

SFM:s status år 1990 har Åke Boberg beskrivit:

Under Filadelfiaförsamlingens i Stockholm missionskommitté ligger Svenska Fria Missionen (SFM), vars enda uppgift numera är att utfärda »missionärs-certifikat« på uppdrag av utsändande församlingar, när sådant behövs. I vissa missionsländer används Svenska Fria Missionen som namn på svensk pingstmission. Någon organisatorisk koppling till SFM i Stockholm finns ej.

År 1996 ändrades namnet Svenska Fria Missionen till Stiftelsen Svenska Fria Missionen som en följd av en ny stiftelselag från år 1994. Idag samarbetar pingstförsamlingarna nästan utan undantag med lokala nationella organisationer i de länder man verkar i och det torde inte finnas något behov av stiftelsen. Stiftelsen Svenska Fria Missionen fanns ändå kvar sommaren 2004. Den hade organisationsnummer 802008-4383 och adressen var densamma som Filadelfiaförsamlingens.

På grund av de problem som fanns under Svenska Fria Missionens första tid och då inte minst för att SFM som begrepp kom att stå för en strävan att bilda ett samfund var man inom Pingströrelsen försiktig med att tala om SFM. Till detta bidrog också de uttalanden som gjordes sommaren 1929 att SFM skulle avvecklas. De flesta medlemmarna i landets pingstförsamlingar trodde nog att SFM verkligen lades ner. Kanske tyckte Filadelfiaförsamlingens ledning att det var lika bra. Det finns exempel på hur man mörklade SFM:s roll i vissa sammanhang. Detta gjorde att man uppmanade missionärer och representanter i pingstförsamlingarna som kom i kontakt med SFM att de inte skulle orda något om SFM. På detta sätt blev snart SFM ett helt okänt begrepp för den vanlige församlingsmedlemmen. För missionärer och missionsansvariga i församlingarna blev kanske hemlighetsmakeriet inte så lätt att hantera alla gånger.

⁴⁴² Carlsson 2008 (1974), s. 56.

5.2 Fria Bibelinstitutet

Efter den turbulens som uppstod vid Fria Bibelinstitutet under höstkursen 1929 var det inte lätt för Rikard Fris att planera för våren. Endast elva elever hade fullföljt kursen och det var svårt att beräkna hur många som skulle komma till vårens kurs, liksom vilket stöd skolan i fortsättningen skulle få av enskilda och församlingar. Någon hyra betalades inte för lokalerna, men det krävdes pengar till bland annat lärarnas löner.

Söndagen den 16 december 1929 avslutades Bibelinstitutets höstkurs med möten i Södermalms fria församlings lokal vid Mosebacke torg. Fris skrev efteråt en artikel till *Evangelii Härold* om Fria Bibelinstitutet:

Mitt beslut är att med Fria Bibelinstitutet stå på Ordets grund för Jesus allena i verklig biblisk frihet. Och på denna ståndpunkt känner jag Guds kallelse att tills vidare fortsätta med Fria Bibelinstitutets bibel- och språkkurser och inbjuda sådana elever som vill intaga samma fria, opartiska ståndpunkter. [...] Kursen börjar om Jesus dröjer, tisdagen den 18 februari och pågår tre månader. Lärarefrågan är ännu ej avgjord. Broder O. Halldorf har avgått, men syster Maria Lindquist stannar kvar som språklärlarinna. – Herren kommer säkert att förse som hittills. Kursavgiften blir endast 200 kronor för hela kursen, inberäknat både husrum, mat och undervisning.⁴⁴³

Evangelii Härold tog emellertid inte in denna artikel, inte ens som en annons. Det beslöts i ett extra diakonmöte i Filadelfia den 15 januari 1930. Beslutet gjorde det svårt för Rikard Fris att nå potentiella elever. Elevantalet som hade varit 40 som mest i Stockholm minskade till omkring 20 våren 1930. För att öka elevantalet tog Rikard Fris även emot elever från samfunden. När missionär Gustav Struble skrev till Fris om ett problem som rörde SFM skrev han också: »Du är den ende som mottager elever från alla samfund. Beklagansvärda allians!! Nej, ingen allians med Baal.«⁴⁴⁴

I Filadelfia beslöt församlingen den 27 januari 1930 att under våren anordna en tre månader lång språkkurs för blivande missionärer med Osmin Halldorf som lärare.

Fris sista besök i Högsby

I mitten av januari 1930 var Rikard Fris i Högsby. Han hade fått ett brev från Betanieförsamlingen med önskemål att missionsskolan skulle flytta tillbaka till Högsby, men han upplevde inte detta som Guds ledning.

⁴⁴³ Fris 1973, s. 274.

⁴⁴⁴ Gustav Struble i brev 14/9 1930 till Rikard Fris, Rikard och Rakel Fris arkiv.

Betaniaförsamlingen bestod av tre grupper: en i Högsby, en på utposten i Kopparböle och en på utposten i Fågelfors. I början av mars publicerades i *Evangelii Härold* ett meddelande som bland annat säger att vittnen som »ställt sig solidariska med Södermalms församling i den strid, som pågått, icke mottages av oss«. ⁴⁴⁵ Undertecknare var Hilding Johansson – äldste – och han skrev på de två sist nämnda gruppernas uppdrag. Ett par veckor senare meddelade gruppen i Högsby att »på grund av vissa omständigheter känna vi oss nödsakade att avgiva följande förklaring om vår ställning till Stockholms församlingar: Vi sympatisera med Filadelfiaförsamlingen och taga under nuvarande förhållanden helt avstånd från Söderförsamlingen och dess ledande bröder«. ⁴⁴⁶ Församlingen var splittrad och Rikard Fris efterträdare som föreståndare, Ivar Eriksson, »som visserligen inte tog parti mot Filadelfia men väl för R Fris, tvingades att säga upp sin tjänst«. ⁴⁴⁷

I Högsbygruppens meddelande står det »under nuvarande förhållande«, men för Fris blev avståndstagandet livsvarigt. Han blev inte någon gång inbjuden till församlingen, inte ens till jubileumshögtiderna. Betaniaförsamlingens ställningstagande kändes svårt för makarna Fris. Rikard hade byggt upp församlingen i Högsby från sju medlemmar vid starten år 1922 till omkring 250 när han i slutet av 1928 i samband med sin flyttning till Stockholm avgick som föreståndare.

Rikard Fris skriver år 1964 om flyttningen från Högsby att skolans huvudbyggnad var skuldfri och att församlingen en tid efter flyttningen sålde den för 20 tkr. Makarna Fris efterskänkte också ett lån på ungefär 3 500 kronor till församlingen. Fris skriver att »det var allt vad vi då hade«. ⁴⁴⁸ Som jämförelse med dessa belopp kan nämnas att en industriarbetarlön år 1928 i allmänhet låg under en krona i timmen.

Fria Bibelinstitutet får lokalproblem

Under våren 1930 blev lokalfrågan för missionskolan akut genom att missionsrådet i SFM ville avyttra den fastighet där skolan hade sina lokaler. Rikard Fris kämpade för att Södermalms fria församling skulle köpa fastigheten så att Fria Bibelinstitutet skulle kunna stanna kvar i sina lokaler. Styrelsen, med David Persson som pådrivare, motsatte sig detta och missionsrådet började söka efter en köpare.

⁴⁴⁵ *Evangelii Härold* 13/3 1930.

⁴⁴⁶ *Evangelii Härold* 20/3 1930.

⁴⁴⁷ Struble 2009 (1982), s. 125.

⁴⁴⁸ Fris 1964, s. 90.

Redan i maj var det klart att en byggmästare skulle komma att förvärva fastigheten för att bygga nya hus på tomten. Fris hade då ingen lösning på hur lokalfrågan för skolan skulle ordnas.⁴⁴⁹

Det definitiva beslutet om fastighetens försäljning fattades först fredagen den 26 september och då skrev Fris i sin kalender: »Nu är det gjort och vi är husvillan den 1 november. Aftonen under förlamning«. ⁴⁵⁰

Rikard Fris sökte lösningar på sina problem genom ihärdig bön till Gud. Den bönekamp han utkämpade under sommaren och hösten 1930 för att få klart för sig hur Gud ville att han skulle handla i lokalfrågan gjorde honom »alldeles slut«. Men en lördagsmorgon

sade Herren ett namn till honom och det räckte till för all fortsättning. Gud sade »Nora«. Då påmindes han om en annons angående Nora herrgård i Danderyd, som han hade sett ett par år tidigare under Högsby-tiden, men ej aktat på.⁴⁵¹

Han tog kontakt med ägaren som fortfarande hade huset utlyst till försäljning. Redan på måndagen kunde han göra ett besök på platsen och en kort tid efter köptes herrgården. Den 5 november 1930 flyttade Fria Bibelinstitutet in i de nya lokalerna.

När SFM:s revisionsberättelse för år 1929 togs upp i missionsrådet i september 1930 hade man beslutat, med hänsyn till revisorernas anmärkningar, att Fria Bibelinstitutet skulle betala hyra från 1 oktober, men då var det således bara en månad kvar till flyttningen från Brännkyrkagatan.

Tiden i Danderyd

Den 23 september 1930 bildades en stiftelse för Fria Bibelinstitutet och det var den som senare köpte Nora herrgård. Hur finansieringen ordnades har vi inte undersökt, men utöver banklån tycks Rakel och Rikard Fris ha satsat 6 000 kr och »Eva Tersmeden betalade handpenningen på huset – enligt Guds uppdrag«. ⁴⁵²

Rakel och Rikard Fris hade under Högsbytiden fått 5 000 kr i arv efter en vän och 1 000 kr från Rikards mor som gåva till Missionshemmet.

⁴⁴⁹ Rikard Fris skriver. »Jag gick till honom med ett budskap från Gud, att det skulle bli till hans olycka att förgripa sig på Guds verk. Omkring tjugo år senare fann jag honom på ett sjukhus, där jag fick bedja för hans själs frälsning före hans död. Jag kände ej igen honom, han gav sig till känna, då jag besökte hans rumskamrat. Han bekände att mitt ord från Gud gått i uppfyllelse, huset blev hans olycka« (Fris 1973, s. 279–280).

⁴⁵⁰ Rikard Fris annotationskalender 26/9 1930, Rikard och Rakel Fris arkiv.

⁴⁵¹ Fris 1973, s. 284–285.

⁴⁵² Fris 1973, s. 289. – Eva Tersmeden (1869–1937) tillhörde Södermalms fria församling.

Dessa pengar hade använts för ett elevhem i Högsby. När det blev aktuellt med köpet av Nora herrgård begärde Rikard att församlingen i Högsby skulle betala ut dessa pengar. Den 2 januari 1931 fullföljdes köpet av Nora herrgård och dagen därpå skedde en uppgörelse med Betaniaförsamlingen i Högsby och Rakel och Rikard Fris fick ut sin fordran. Per Jacobson medverkade till denna överenskommelse.

Rikard Fris skriver att Eva Tersmeden »tog medansvar för vår skola, när vi flyttade till Danderyd»⁴⁵³ och när hon avled år 1937 fick Rikard Fris ca 35 tkr genom arv.⁴⁵⁴

Elevantalet var lågt under tiden i Danderyd. Vårterminen 1935 antogs endast fem elever och vårterminen 1936 var undervisningen inställd. Våren 1938 antogs tre elever. Detta blev sista terminen för Fria Bibel-institutet.

Som ett komplement till missionskolan i Danderyd bedrevs gäst-hemsverksamhet – eller vilohemsverksamhet – med själavård. När skolan lades ner upplevde Rikard ingen ny kallelse men bestämde sig för att ägna sig helt åt själavård som han hade som »gammal« kallelse. Han annonserade att han gav tillfälle till bikt, skriftligen eller muntligen, och fick på så sätt kontakter. År 1942 kom en förfrågan från Röda Korset om man kunde ta emot 30 finska krigsinvalidier på gästhemmet och de första kom i mars månad. De fick vård för att kunna slussas vidare och i slutet av juni hade alla lämnat gästhemmet. Året därpå kom en ny förfrågan från Röda Korset om att ta emot finska patienter för konvalescens i ett halvår. Senare öppnades hemmet för flyktingar – norrmän, danskar och tyska judar.

Nora herrgård med sina 18 rum såldes 1944. Gästhemsverksamheten flyttades till det hus där ett kapell var inrett. Man ordnade där en våning med fem rum och en stor sal samt kök och badrum. Då fanns fortfarande judarna kvar på gästhemmet. År 1947 hyrdes hemmet ut som bostäder åt sjukvårdsbiträden. År 1958 lämnade Rakel och Rikard Fris Danderyd. Samtidigt upplöstes Stiftelsen Fria Bibelinstitutet.

⁴⁵³ Fris 1964, s. 168.

⁴⁵⁴ Fris 1974, s. 316. – Rikard Fris fick ärva 20 tkr kontant samt 50 aktier i Ströms Bruks Aktiebolag, vilka värderades till ca 15 tkr. Språkläraren vid missionskolan, Maria Lindquist, fick 30 tkr kontant och fick därmed enligt Rikard Fris en pension som »skolarbetet inte kunde åstadkomma« (Fris 1973, s. 316).

5.3 Bibliskt Månadshäfte

I början av år 1930 kunde Oscar Haglund konstatera att *Bibliskt Månadshäfte*s upplaga uppgick »till icke fullt 1,000«, vilket var en nedgång »från över 5,000« för *Biblisk Tidskrift* i slutet av år 1929.⁴⁵⁵ Trots denna katastrofala minskning förefaller Haglund hoppfull:

Det är många som i brev ha uttryckt sin oro över att tidskriften skulle nedläggas, en uppfattning som de fått av triumferande notiser i vissa tidningar. Nej, vi vilja icke lägga ned denna av Gud oss givna mission – vi vilja stå på vår post, tills Herren kommer. Därtill hjälpe oss all nåds Gud!⁴⁵⁶

Nedgången gav Haglund ekonomiska problem. För att kunna driva tidskriften hade han varit tvungen att anställa en assistent. Han var inte förtrogen med vilka krav som skulle ställas och fick stora problem på grund av att »inkompetenta personer sökte sig till uppgiften«.⁴⁵⁷ De första åren med *Bibliskt Månadshäfte* blev således tunga för honom.

I decembernumret av *Bibliskt Månadshäfte* år 1932 skriver Haglund inför det nya året:

På grund av särskilda omständigheter kräves i synnerlig grad läsekretsens hjälp vid årsskiftet och framdeles, om tidskriften skall äga bestånd och utgivas som förut. Den är säkerligen älskad av tusenden (upplagan har den sista tiden varit mycket över 5,000 ex. för varje månad), men dels äro de ekonomiska förhållandena ju icke så gynnsamma, dels är B.M. föremål för en aldrig vilande motagitation, som kan utöva inverkan på åtskilliga.⁴⁵⁸

Haglund får konkurrens från Filadelfiaförsamlingen

Bibliskt Månadshäfte lästes flitigt av Pingströrelsens förkunnare. Förlaget Filadelfia skulle därför vilja erbjuda dessa en liknande tidskrift, men hade svårt att finna en lämplig redaktör. År 1932 bestämde man sig ändå för att försöka. G.E. Söderholm fick ställa upp från förlagets sida och som medhjälpare lovade Tage Sjöberg och Carl Lidby att tjäna. Pethrus var självskriven som ansvarig utgivare. Namnet på tidningen bestämdes till *Evangelisk Tidskrift*.

Filadelfiaförsamlingen fattade beslut om utgivningen den 31 oktober. Ett provnummer kom ut i december 1932 och sedan gavs den ut varje månad från januari 1933. När första numret hade distribuerats skrev Pethrus i *Evangelii Härold*:

⁴⁵⁵ *Bibliskt Månadshäfte* december 1932.

⁴⁵⁶ *Bibliskt Månadshäfte* februari 1930.

⁴⁵⁷ *Bibliskt Månadshäfte* december 1932.

⁴⁵⁸ *Ibidem*.

Denna tidskrifts utgivande blev litet sent påtänkt, varför vi ej hunno att före nyår göra de förberedelser för dess innehåll och redigering, som hade varit önskliga. Men vi äro förvissade om att tidskriftens innehåll skall bli bättre efter hand.⁴⁵⁹

I februari numret 1933 av *Bibliskt Månadshäfte* finns en liten notis som Haglund skrivit:

Nehemja berättar i det sjätte kapitlet av sin bok, att han, som av Gud hade fått såsom uppgift att bygga murar kring det heliga folket till dess försvar, att rena det och återföra det till lydnad för Guds ord, hade många fiender, som ville hindra verket. Det var religiösa, kommersiellt betonade människor, som då ville utplåna gränserna. Samma anda gör sig ock nu gällande och söker utrota ett sådant företag som B. M., vilket också går ut på att uppbygga och befästa men ock att bekämpa.⁴⁶⁰

Det går inte att avgöra om Haglund har *Evangelisk Tidskrift* i tankarna; han hade många »fiender« bland nyteologerna.

I samma nummer konstaterar han att

en avsevärd minskning av upplagan har, såsom vi befarade, inträtt detta nya prenumerationsår av anledning, som icke torde vara obekant för de flesta av våra läsare. Det är nedslående, att troende i dessa tider skola vara så ivriga att försöka komma åt ett den helbibliska sanningens språkrör, vilket vill stå för Herren allena.

Att denna notis vänder sig mot Filadelfias publikation råder inget tvivel om.

Ovanstående två notiser är de enda som kan återfinnas i *Bibliskt Månadshäfte* i de tre första numren år 1933 vilka möjligen riktar sig mot Filadelfiaförsamlingen.

Pethrus anklagar Haglund i Evangelii Härold

Någon gång under mars månad 1933 reste »en viss person« upp till Stockholm för att träffa Pethrus, enligt vad Oscar Haglund senare fick reda på. Under sammanträffandet angrep personen i fråga »B.M. och dess redaktör« och »narrade pastor Pethrus« att gå till angrepp i *Evangelii Härold*.⁴⁶¹ Det var som vi har nämnt inte helt ovanligt att Pethrus i hastigt mod kunde påverkas så. Den 30 mars kunde Oscar Haglund till sin stora förvåning läsa i *Evangelii Härold*, att han skulle »den sista tiden riktat det ena angreppet efter det andra mot oss, särskilt mot Filadelfiaförsamlingens i Stockholm nyutkomna tidskrift för predikanter och

⁴⁵⁹ *Evangelii Härold* 26/1 1933.

⁴⁶⁰ *Bibliskt Månadshäfte* februari 1933.

⁴⁶¹ *Bibliskt Månadshäfte* juli 1933.

söndagsskollärare«. Pethrus påpekar i denna artikel att Haglund hösten 1929, då *Biblisk Tidskrift* lades ner, fick 3 000 kr »som extra gottgörelse för det arbete, han nedlagt på tidskriften«, men förutsättningen var att Haglund inte skulle fortsätta ge ut tidningen.

Men fastän Haglund av oss mottog detta belopp, fortsatte han med att utgiva samma tidskrift med endast en liten ändring av namnet [och] säger han själv tydligt på titelbladet av sin tidskrift, att den är en fortsättning av »Biblisk Tidskrift«. [...]

Vi har under åratals sett detta förhållande, utan att vi gjort någon anmärkning däremot, men då nu Haglund i nummer efter nummer av sin Månadstidskrift gör sina utfall mot Evangelisk Tidskrift, Filadelfiaförsamlingens i Stockholm nya publikation för predikanter och söndagsskollärare, ha vi dock velat föra saken på tal.

Haglund har en enastående förmåga att komma i strid med människor. I den församling, han nu tillhör, pingstförsamlingen i Skövde, ligger han sedan en längre tid i fejd med församlingens föreståndare.⁴⁶² En sådan man är mycket litet skickad att vara den lärare och ledare för predikanter och församlingsledare, som han genom sin tidskrift utger sig för att vara. [...]

Oscar Haglund och hans tidskrift har åsamkat vår verksamhet åtskilliga svårigheter, och vi förmoda, att det väl icke ännu är slut därpå, men icke borde pingstfolket på något sätt stödja honom i denna hans tvivelaktiga mission. En sak är viss: Oscar Haglund och hans tidskrift har ingenting av värde att giva det svenska pingstfolket.⁴⁶³

Pethrus kommer i artikeln också in på Franklinstriden och Haglunds roll där, men detta återkommer vi till (s. 224).

Haglund går till motangrepp

Den 17 april 1933 skrev Haglund ett brev till Pethrus med anledning av ovanstående artikel och vi återger hela brevet trots att vi i det föregående redan har tagit upp vissa delar:

Herr Lewi Pethrus!

Med anledning av Eder artikel Oscar Haglund och hans tidskrift ber jag få påpeka, att jag icke i ett enda nummer av B.M. eller någon annan tidning sagt ett ord om eller ens omnämnt E.T.

Vidare har Red. av E.H. meddelat och konstaterat, att B.M. icke är någon fortsättning av B.T.

Ytterligare fick jag icke kr. 3.000 utan måste trycka för summan. Den tryckningen var nära 200 kr. dyrare per nummer än vad jag nu betalar.

⁴⁶² Oscar Haglund bodde vid den här tiden i Skövde, där också *Biblistiskt Månadshäfte* trycktes.

⁴⁶³ *Evangelii Härold* 30/3 1933.

Än mer: Jag fick ingen extra gottgörelse utan allenast en del av den lön, som jag borde ha haft år 1927. Detta år fick jag kr. 3.075 men jag borde ha haft 7.200. Förlaget gjorde sig i varje fall en nått vinst på mitt arbete.

Det överenskoms, att Förlaget skulle lägga ned B.T. och icke jag. Jag utgav ju icke tidskriften, och därför kunde jag väl icke lägga ner den. Herr Pethrus erinrar sig ock säkerligen, att han rädde mig att kalla den tidskrift, som jag ämnade utgiva för »Facklan«. Det var ingen hemlighet, att jag ämnade fortsätta. För resten låter jag icke genom penningar förmå mig att sluta med ett arbete, som Gud har ålagt mig.

Artikeln är byggd på den osanna uppgiften, att jag skulle ha i nummer efter nummer angripit Evangelisk Tidskrift. Den åsyftar vidare ekonomisk och personlig skada. Herr Pethrus förstår, vad detta innebär.

Jag har skrivit detta, för att bereda Eder tillfälle att vidgå Eder förlöplösa och gottgöra densamma.

Gud ger oss alla en sådan möjlighet. Och taga vi icke vara på den, låter Han lagen hava sin gång.

Svar utbedes per omgående.

Med utmärkt högaktning

Oscar Haglund

P.S. Troligen har en viss person satt i Eder lögnen om mig och B.M., och Ni har trott dessa eller rättare sagt bestämt Eder för att »tro« dem. Ty, Ni vet, huru rättskaffens jag alltid förhöll mig mot Eder och församlingen, ehuru jag därför rönt allenast otack. D.S.⁴⁶⁴

Pethrus tvingas erkänna sitt misstag men gör ett nytt angrepp

Pethrus valde att den 4 maj 1933 erkänna att uttalandet om att Haglund i nummer efter nummer hade angripit *Evangelisk Tidskrift* »icke var fullt korrekt« och att han i stället borde ha skrivit »att Haglund ofta angripit oss, även upprepade gånger med anledning av Evangelisk Tidskrift och att han även i Bibliskt Månadshäfte angripit denna publikation«. Han menar troligen att Haglund hade gjort »upprepade« muntliga angrepp.

Pethrus berättar sedan om det förslag till uppgörelse som Haglund föreslog vid styrelsemötet den 5 november 1929 (s. 174) och frågar sig varför Filadelfia skulle betala 3 000 kr till Haglund om tidskriften lades ner.

Det var naturligtvis för att på något sätt gottgöra honom för att han icke skulle kunna fortsätta sitt arbete med tidskriften. Men nu, sedan han ändå både mottagit de 3.000 kronorna och samtidigt fortsatt tidskriftens utgivande, nu, då vi utgiva en liten tidskrift för predikanter och söndagsskollärare,

⁴⁶⁴ *Evangelii Härold* 4/5 1933. – Det är märkligt att Pethrus valde att publicera hela brevet.

en mycket trängre uppgift än *Biblisk Tidskrift* hade, kommer han och begär ytterligare ersättning av oss. Detta har jag ansett vara ett angrepp på oss och även på *Evangelisk Tidskrift* från redaktör Haglunds sida.

Pethrus menar också att notisen om »en avsevärd minskning av upplagan« var riktad mot *Evangelisk Tidskrift* och beskyller därför Haglund för att ljuga i brevet från den 17 april. Han fortsätter:

Haglund har i brev till mig framhållit, att jag på detta mitt uttryck, som var i viss mån oriktigt, byggt hela min artikel, men detta är ett fullständigt misstag. Det är hans uppträdande i mer än ett avseende, som är anledning till artikeln i fråga.

Han återger sedan Haglunds brev för att »giva pingstfolket en idé om den ande, som härskar bakom redaktionen av *Bibliskt Månadshäfte*«. Efter citatet skriver han att »detta brev talar för sig självt« och tillägger att »det är överraskande, att Haglund, som själv så ofta gjort angrepp på andra personer, vid den första anmärkningen från vår sida, gör antydning om laga åtgärder mot oss.«

Att Haglund hållit sig kvar bland pingstfolket under så lång tid är förvånansvärt, då han under dessa år gjort, vad han kunnat, för att komma till livs personer, som bland oss äga det allra största förtroende.⁴⁶⁵

Omkring den 15 april hade Pethrus fått ett brev från en man i Lillehammer i Norge. I detta fanns också bilagt ett brev till denne från Haglund daterat den 26 juli 1930, där det bland annat stod följande som Pethrus citerar i sin artikel:

Det är roligt, att min tidskrift vinner terräng undan för undan trots det trägna mullvadsarbete, som bedrivs av motståndarna. Den Barrattska, mera spekulativa och hierarkiska linjen är sig lik i alla länder och i alla tider. Men vi böja icke vår hals under något träldomsok, eftersom Kristus har kallat oss till frihet i vårt tjänande av Gud, vår dyre Frälsare.

Pethrus fortsätter:

Man fullkomligt häpnar, då man läser dessa rader och samtidigt erinrar sig pastor Barratts mer än 50-åriga, uthålliga, med försakelse och försmädelse förenade arbete, och så tänker sig, att en man som Haglund upphäver sig över honom till att uttala sådana domar.

Att det förekommit en del goda artiklar i *Bibliskt Månadshäfte* förnekas icke. Med sedan de som älska pingstväckelsen fått kännedom om ett sådant yttrande som det ovan citerade angående broder T.B. Barratt och hans verksamhet, står det väl ändock kvar som ett spørsmål, huruvida de känna sig hågade att stödja angriparen. Skulle icke skymfandet av pastor Barratts person och verksamhet ensamt vara nog för Sveriges pingstfolk att taga

⁴⁶⁵ *Evangelii Härold* 4/5 1933.

ståndpunkt i denna sak? För mig personligen är detta enda tillräckligt avgörande.⁴⁶⁶

Några dagar efter att artikeln hade publicerats fick Pethrus ett brev från en annan norrman som påpekade att läget i den norska pingstväckelsen år 1930 var problematiskt. Han menade att Haglunds uttalande måste ses i ljuset av detta.⁴⁶⁷

Juinumret av *Biblskt Månadshäfte* innehåller ett genmäle från Haglund på Pethrus artikel i början av maj, men han går inte in på de nya beskillningarna.

I stället för att svänga sig så och sedan kasta ut nya, lika grundlösa påståenden, vilket ju är hans väl beprövade metod, borde Lewi Pethrus öppet ha vidgått, att han farit med osanning, om man nu skall begagna ett mycket mildt uttryck för saken. Det blir bara sämre genom dylika undanflykter, och det blir blott pinsammare för honom och alla dem, som nödgas bevittna, huru skrupelfritt han förfar.

Vad skulle vi ha för anledning att angripa den nya tidskriften? Vi ha läst bara ett par nummer av den, och den intresserar oss icke särdeles. Och är den verkligen av värde och ett Guds verk, då borde den kunna stå sig, även om B. M. finnes till.⁴⁶⁸

I julinumret skriver Haglund under rubriken »En skrift mot den frikyrkliga bibelkritiken«, en berömmande recension av Lewi Pethrus bok *Kristi Vittnesbörd*, men han passar på att inflika en passus med en udd:

Förevarande bok av Lewi Pethrus utgör en besk vidräkning med nyteologien inom frikyrkosamfundet. Och då författaren är en stridsman, som icke plägar hugga i vädret, ehuru han ej sällan gör det svåra misstaget att med

⁴⁶⁶ *Evangelii Härold* 4/5 1933.

⁴⁶⁷ Det första brevet från Lillehammer kom från en man (Johan Langli) som sommaren 1930 skrev till Haglund och beställde några böcker. Samtidigt bad han Haglund att ge några synpunkter på några då aktuella förhållanden inom norska pingstväckelsen. Haglund blev upprörd över att hans brev med förtrolig information hade skickats vidare. Han skrev också till Barratt och förklarade att han inte på något sätt hade velat skymfa honom. Det andra brevet (Ev. Langseth till Lewi Pethrus 10/5 1933, Lewi Pethrus arkiv) kom också från Lillehammer. Langseth reagerade mot att Pethrus använde sig av ett privatbrev »for å ramme motparten« eftersom ett privatbrev kan innehålla mindre väl genomtänkta uttalanden. Han påminner också Pethrus om den kritik som riktades mot Barratts mening i vissa läro- och verksamhetsfrågor. Han påpekar dessutom att den allmänna uppfattningen bland pingstvännerna i Norge var att i Sverige uppträdde Pethrus som en broder bland bröder medan i Norge ville Barratt gärna ha kommandot över alla. Pingstfolket i Norge kände dessutom till Barratts svagheter och egenheter och fann sig i dem och teg – åtminstone offentligt. Samtidigt omfattade de honom med respekt och kärlek.

⁴⁶⁸ *Biblskt Månadshäfte* juni 1933.

sina vapen såra Kristi vänner (troligen ofta därtill narrad av andra), har han i denna bok vänt sig [mot], som han säger, »den djärvaste och mest talföre representanten för den frikyrkliga bibelkritiken i Sverige«, missionsföreståndaren Axel Andersson.⁴⁶⁹

Axel Andersson var Svenska Missionsförbundets missionsföreståndare. Han hade tidigare gett ut en bok med titeln *Präster och profeter* som orsakade stor uppståndelse hos bibeltroende kristna både inom och utom samfundet.

Pethrus skyller tonläget i Franklinstriden på Haglund

En passus i den artikel Pethrus publicerade den 30 april 1933 lyder som följer:

Att Svenska Morgonbladet ställde sig så fientligt till Filadelfiaförsamlingen i Stockholm under den franklinska striden berodde till stor del på de ofta orättvisa angrepp, som Haglund vid den tiden riktat mot de frikyrkliga. Filadelfiaförsamlingen utgav då den tidskrift, uti vilken Haglund gjorde sina angrepp, och de frikyrkliga och Svenska Morgonbladets redaktion bedömde Filadelfiaförsamlingen efter den behandling, de fingo i »Biblisk Tidskrift«. De menade, att om Franklin blev behandlad av Filadelfiaförsamlingens ledande män så, som Haglund behandlade de frikyrkliga, så var det på sin plats, att de uppträdde till Franklins försvar.

De i frågan mest initierade ha sagt mig, att detta var det faktiska förhållandet. Om icke Oscar Haglunds ovederhäftiga och personligt ovänliga angrepp mot de frikyrkliga föregått den franklinska striden, hade säkerligen de frikyrkliga och Svenska Morgonbladet tagit en annan ställning till densamma, de hade då troligen ställt sig neutrala, och striden hade då aldrig behövt bli varken så häftig eller få så stora dimensioner.⁴⁷⁰

Oscar Haglund gjorde under åren 1927–29 många angrepp på teologer inom både frikyrka och kyrka. De som angreps var främst s.k. nyteologer och »teologiska modernister«. Ett exempel på ett angrepp är följande från år 1928 på bland andra rektorn vid Betelseminariet, Baptistsamfundets predikantskola:

B.T. har tydligen gång på gång trampat ormen på stjärten, vilket framgår av förbittrade nyteologiska anfall mot oss, särskilt av fil. kand. N.J. Nordström och fil. mag. C. Rydhe. Det verkar lika underligt, då den senare, en trogen eftersägare av kand. Lorentz Backman, en avancerad nyteolog, i lik[h]et med Axel Anderson beskyller B.T. för bristande bibeltro (!), som när Nordström beklagar sig över att tidskriften uppträder med så stor säkerhet. Pris ske Gud, vi kunna verkligen vara säkra, eftersom vi ha Bibeln till vår

⁴⁶⁹ *Bibliskt Månadshäfte* juli 1933.

⁴⁷⁰ *Evangelii Härold* 20/4 1933. – Se också Dahlén 1999, s. 279–282 om Haglunds angrepp.

auktoritet och icke villfarande modernister, som förakta Skrifterna. Det är betecknande, att samme Nordström i Sv. Mbl. figurerar som »sakkunnig« på psykologiens område och docerar att professorerna »överfört« arameiska till Therese Neumann i Konnersreuth (en ren orimlighet), liksom han aldrig på möten, där tungotal förekommit, enligt egen uppgift kunnat konstatera något, som »sakkunskapen kan rubricera som verkligt språk«. Nordströms förmättna utsaga måste grunda sig både på överlägsenhet och på okunnighet. Ty det finnes ingen människa under solen, som är kompetent att avgöra den saken, eftersom det på jorden talas c:a 3.500 olika språk och dialekter. Inför den uppgiften är man alltför dåligt rustad med en fil. kand., låt vara att man tidigare avlagt folkskollärareexamen.⁴⁷¹

Det finns knappast någon grund för ett påstående att *Svenska Morgonbladet* skulle ha påverkats av Haglunds sätt att bemöta sina meningsmotståndare, när redaktionen hösten 1929 tog ställning för Franklin. Pethrus uttalande kan indikera att han ångrade mycket av det som skrevs under striden i *Evangelii Härold* och att han behövde någon att skjuta skulden på trots att han var den som var ytterst ansvarig. Relationen mellan *Svenska Morgonbladets* redaktion och Pethrus kan år 1933 betecknas som »neutral«.

Evangelisk Tidskrift och dess efterföljare Den Kristne

Evangelisk Tidskrift blev inte långlivad. Redan hösten 1933 funderade Pethrus på att lägga ner den; det såldes bara ungefär 2 000 exemplar varje månad. Han bestämde sig emellertid för att fortsätta ytterligare ett år men det blev två år. Ett relativt svagt intresse gjorde att det var svårt att höja upplagan – år 1933 trycktes i snitt ca 4 000 exemplar per månad, men åtskilliga blev aldrig sålda. En annan anledning var att det var svårt att få tag på någon som kunde finna den »rätta linjen vid sidan av vår veckotidning« – *Evangelii Härold*.⁴⁷²

I mars 1944 lanserades månadstidskriften *Den Kristne* som i förhållande till *Evangelii Härold* skulle »behandla ämnen av mera speciell karaktär och aktuella spörsmål, som understundom tarva en polemisk behandling. [...] För övrigt [...] bibelstudier, väckande artiklar i skilda ämnen [...] och en särskild avdelning [för] söndagsskolarbetet».⁴⁷³

⁴⁷¹ *Biblisk Tidskrift* januari 1928.

⁴⁷² *Den Kristne* mars 1944.

⁴⁷³ *Ibidem*.

Petrus och Haglund försonas

Den 1 augusti 1940 fick Oscar Haglund en recension publicerad i *Evangeli* Härold av en bok – *Kriget väcker Finland*. Förmodligen tog han det som ett tecken på att dörren hade öppnats för honom i Filadelfia. Han skrev därför tre dagar senare ett brev till Petrus:

Flera gånger tidigare har jag givit uttryck åt min ledsnad över att det första, verkligt goda förhållandet oss emellan sedan många år tillbaka genom olyckliga orsaker ödelagts, så att den broderliga förbindelsen oss emellan blivit avbruten. [...] Jag vet också, att det är ett verkligt böneämne för många av dina och mina vänner, att det en gång och helst så snart som möjligt skall kunna meddelas, att vi i hjärtlig broderlighet blivit ense inför Herren. Själv har jag fått erfa, huru oväntat hastigt livstråden kan avklippas och därmed möjligheten till samförstånd. [...] Nu torde jag inom den närmaste framtiden få ett ärende upp på Ecklesiastikdepartementet med anledning av ett befordringsärende [...] och skulle det i sanning vara dyrbart, om Herren beredde ett tillfälle till broderligt samspråk. [...] Bifogar ett adresserat och frankerat svarskuvert.

Petrus svarade först den 17 september:

Dröjsmålet med svaret är icke för att jag ignorerar eller undervärderar den vänlighet, varom innehållet vittnar. De meningsskiljaktigheter, som varit oss emellan, äro naturligtvis icke ööverstiglga hinder för ett broderligt samförstånd. Jag har ingenting i mitt hjärta emot Dig och har aldrig haft det. Mitt ståndpunktstagande har varit objektivt och icke personligt. Om Du kommer dessa vägar, så är Du hjärtligt välkommen till samtal.

När bibelskolan senare under hösten skulle hållas i Filadelfia i Stockholm, inbjöds Haglund av Petrus att den 7–8 november hålla ett par »studier över Uppenbarelsebokens bildspråk«. Då fick han tillfälle att träffa Petrus.

När broder Petrus och jag efter det jag avslutat bibelstudierna hade haft ett långt och för mig i högsta grad intressant och lärorikt samtal med varandra, gav han uttryck åt vad vi båda kände, med dessa ord: »Vet du, detta skulle ha skett för många år sedan!« Det var mycket underligt, som hände år 1929, och dunkla krafter voro i verksamhet för att skada Guds verk. Därigenom förhindrades också vårt dittillsvarande fruktbarande fria samarbete, som hade varit enbart till välsignelse, och det var smärtsamt på sin tid att i den modernistiska frikyrkopressen läsa de skadeglada kommentarerna till brytningen.⁴⁷⁴

Haglund bodde vid den här tiden i Malmö, vilket berodde på att han studerade vid Lunds universitet. Han avlade där teologie licentiat-

⁴⁷⁴ *Biblskt Månadshäfte* december 1940.

examen i teologisk etik samt i Nya Testamentets exegetik med högsta betyg. Därefter sökte han och fick en lektorstjänst i Sundsvall.

Den 28 november 1940 annonserades *Bibliskt Månadshäfte* för första gången i *Evangelii Härold*.

Haglund avlider och Pethrus övertar Haglunds förlag

I julinumret 1944 beklagade Haglund att utgivningen hade försenats på grund av att han hade drabbats av en matförgiftning. Han hoppades kunna börja arbeta efter en månads absolut vila. Så blev det emellertid inte. Han avled den 15 juli. Dödsorsaken var en hjärntumör. Hans hustru Bera kontaktade några veckor senare David Hedegård och undrade om han och Hugo Odeberg kunde överta *Bibliskt Månadshäfte* och det bokförlag – Bibliska förlaget – som Haglund drev. Förlagets böcker hade emellertid inte haft någon större spridning. Hedegård skickade några artiklar för publicering i tidskriften, och förklarade sig efter många samtal med Odeberg villig att lämna fler bidrag, men däremot inte att överta vare sig tidskrift eller förlag. Haglunds hustru vände sig då till Förlaget Filadelfia med sitt erbjudande. Filadelfiaförsamlingen avstod vid detta tillfälle från att förvärva förlaget.

David Hedegård var vid den här tiden rektor för Kortebo skolan⁴⁷⁵ och Hugo Odeberg var professor i Lund. Hedegård var den som Haglund skulle ha arbetat tillsammans med på Missionsskolan i Lidingö hösten 1926 om han hade stannat kvar där (s. 74). Hedegårds bibelsyn blev emellertid efterhand konservativ och det var bakgrunden till hans stöd för *Bibliskt Månadshäfte*.

Arthur Sundstedt skriver i sitt verk om pingstväckelsen att *Bibliskt Månadshäfte* har

varit ett av de bibeltroendes förnämsta språkrör och spritt i vida kretsar. [...] Man och man emellan talades det [...] om att tidskriften i någon form borde fortsätta och för att förhindra att den föll i händerna på en ägare, som inte hade vilja eller förmåga att fortsätta i samma anda som förut, förvärvade Lewi Pethrus själv äganderätten till förlaget.⁴⁷⁶

Själv skriver Pethrus:

Lika övertygad som jag för min del är, att tidskriften bör få leva och fullfölja den mission och det mål, den haft under broder Haglunds ledning lika klart är det för mig, att det icke vore lyckligt om tidningen bundes till vårt förlag.

⁴⁷⁵ Svenska Alliansmissionens skola för utbildning av bl.a. pastorerna och missionärerna, tidigare benämnt Bibelinstitutet.

⁴⁷⁶ Sundstedt 1973, s. 316.

Det skulle säkert då förlora en del av den läsekrets, som den nu har, och ut-sättas för en begränsning som sakligt sett icke vore lycklig.⁴⁷⁷

Biblskt Månadshäfte integreras med Den Kristne

Den 25 september flyttade förlaget till Stockholm och då var sannolikt Lewi Pethrus redan dess ägare. Han hade tänkt driva förlaget som ett komplement till Filadelfias förlag, men så blev det inte utan Förlaget Filadelfia förvärvade Bibliska förlaget, troligen vid årsskiftet 1944/45. Filadelfiaförlaget beslöt att *Biblskt Månadshäfte* från och med januari 1945 skulle integreras med *Den Kristne*. Ansvarig för den nya delen av tidskriften blev teol. kand. och fil. kand. Henning Thulin. Namnet ändrades till *Den Kristne – Biblskt Månadshäfte*. Thulin lämnade emellertid sin tjänst ganska snart och »Biblskt Månadshäfte-artiklarna« kom i skymundan. Som namn kom *Biblsk Tidskrift* ändå att finnas kvar till slutet av år 1950, då Henning Thulins tidskrift *Trons Kamp*, som han började ge ut år 1948, slogs ihop med *Den Kristne* till *Den Kristne – Trons Kamp*. Denna tidskrift upphörde år 1965 och följdes av *Den Kristne – i barn och ungdomsarbetet* (1966–1974).

Lidman tar år 1948 upp köpet av Haglunds förlag

Sven Lidmans öppna brev i *Aftonbladet* onsdagen den 28 februari 1948 om »sin avskedsansökan ur Filadelfia«, innehåller en passus som rör förvärvet av Bibliska Förlaget:

1944 på hösten inköpte pastor Pethrus ett bokförlag för egen räkning. En åtgärd, som han i äldste- och diakonkåren motiverade bl.a. med att vårt förlag höll på att växa sig för stort och oöverskådligt. Jag frågade efter det tillfället en ledamot av Högsta domstolen, om det var riktigt att ordförande i ett bokförlags styrelse inköpte ett annat bokförlag för att personligen driva det för egen räkning. Han svarade då, att som domare hade han ej rätt att låta sig rådfrågas som advokat, men så mycket ville han säga mig att i en hederlig bolagsstyrelse skulle aldrig något sådant kunna förekomma. Så småningom kom pastor Pethrus på andra tankar, och Förlaget Filadelfia fick med förlust övertaga den Haglundska bokaffären.

Sundstedt skriver år 1973 om att Förlaget Filadelfia betalade Pethrus 10 tkr för Bibliska Förlaget, »mot vilket som jämförelse kan ställas Filadelfiaförlagets omsättning, som under 1946 uppgick till 2.000.000 kronor«.⁴⁷⁸

⁴⁷⁷ Lewi Pethrus i brev 1/9 1944 till Bera Haglund, Lewi Pethrus arkiv.

⁴⁷⁸ Sundstedt 1973, s. 317.

5.4 Söderstriden och Söderriktningen med avknoppningar

Alfred Gustafsson fick Helmer Holmgren som biträdande föreståndare för Södermalms fria församling. Troligen hade församlingen bara två äldste: Rikard Fris och David Persson. Fris blev senare föreståndare i pingstförsamlingen i Danderyd och då var David Persson den ende äldste vid sidan av de två föreståndarna. När Helmer Holmgren slutade ersattes han av C.G. Hjelm, som delade föreståndartjänsten med Alfred. När denne den 15 april 1945 sa upp sin tjänst, påminde Nils Gynne, son till Alfred, församlingen om att Hjelm redan var föreståndare, varför det inte var aktuellt att välja någon ny. Alla var inte glada över beskedet.

Det var ingen lätt uppgift att leda Söderförsamlingen. Som föreståndare var Alfred tvungen att i större utsträckning än vad han hade erfarenhet av från sin tid i Filadelfia, ta hänsyn till starka viljor inom diakon- och äldstekarén och speciellt då David Persson, som Hjelm kallade för »den riktiga pastorn i församlingen».⁴⁷⁹ Flera inom ledningen var angelägna om att man på olika sätt skulle hävda sin ställning gentemot Filadelfia. Alfred försökte sätta väckelsearbetet i fokus och på så sätt tona ner problemen med Filadelfia, men dessa var påträngande och föreståndaruppgiften blev ganska tung. Ett bekymmer var lokalfrågan. Möteslokalen var enkel och inte särskilt ändamålsenlig. På Norr byggdes norra Europas största frikyrkolokal.

Evangelii Härolds angrepp på församlingen under hösten 1929 – först indirekt och senare mer uttalade – var besvärande för medlemmarna. Man samtalade i ledningen om vad man borde göra åt saken och i slutet av december beslöt man i ett styrelsemöte att starta ett bokförlag (Facklan) och en egen veckotidning (*Missionsfacklan*). Franklin var en av de främsta förespråkarna. Till redaktörer utsågs förre kyrkoherden Nils Ramselius och Alfred Gustafsson. Den senare hade ju erfarenhet från *Evangelii Härold*. Franklin gick in som medredaktör från den 20 mars 1930.

Franklin blir medlem på Söder

En stor fråga för församlingens ledning var att ta ställning till om Franklin skulle beviljas medlemskap något som han uppenbarligen hade blivit lovad av David Persson. Hans hustru och barn var ju medlemmar och han betraktade det säkert som en ren formsak, men så var det inte. Vid det ovan nämnda brödrämötet i slutet av december samtalade man om

⁴⁷⁹ Hjelm 1967, s. 109.

Franklins medlemskap. Rikard Fris skriver i sin kalender: »Alla bröder eniga i dessa frågor – utom jag – nöd i min själ.«⁴⁸⁰ Han tyckte man skulle vänta. Bröderna menade att Franklin hade

bett om förlåtelse för de förseelser man ansett honom skyldig till och då dessa därtill voro av omtvistad natur, så borde ej längre hinder möta för återinträde i en församling.

Samtidigt var styrelsen medveten om att det skulle bli stora problem om man satte sig över Filadelfiaförsamlingens beslut i en fråga som rörde församlingstukt. Frågan diskuterades vid flera möten och man beslöt att Pethrus skulle kontaktas för att om möjligt komma fram till en överenskommelse med honom. När så Alfred den 14 februari ringde upp denne för ett sammanträffande, möttes han av beskedet att Pethrus inte ville »vara med härom med mindre Franklin medgäve att hans utslutning ur Filadelfiaförsamlingen vore rättfärdig«. Äldste- och diakonkåren fick således fatta beslutet om Franklins intagning utan någon överenskommelse med Pethrus. Fris gav med sig och beslutet att föreslå Franklin som medlem blev därför enhälligt. Församlingen behandlade frågan på ett församlingmöte den 17 februari 1930 och beslöt i enlighet med styrelsens förslag. *Svenska Morgonbladet* skrev att »grosshandlare [Ernst] Wahl«, tidigare diakon i Filadelfia, hade meddelat »att när frågan på måndagen kom inför den fulltaligt tillträdeskomna församlingen, var anslutningen kring inträdet enhälligt«.⁴⁸¹

Missionsfacklan

Ramselius kunde omedelbart tillträda sin tjänst som redaktör för *Missionsfacklan*. Han fick det operativa ansvaret och planerade för att få ut det första numret så snart som möjligt efter nyår. Han hade ingen församlingstjänst när han tackade ja till att bli redaktör, men hade lovat besöka Salemförsamlingen i Gävle »i slutet av febr. och mars«. Med hänsyn till hans engagemang i Södermalms fria församling skrev han ett brev till Gävleförsamlingen och berättade att han hade beslutat att tillsammans med Alfred Gustafsson ge ut en ny tidning.

Ni förstår då, att som läget är, det skulle bli slitning i församlingen, därest jag kommer. Församlingen kan fördenskull, vad på mig beror – känna sig löst från kallelsen.⁴⁸²

⁴⁸⁰ Fris 1973, s. 279.

⁴⁸¹ *Svenska Morgonbladet* 19/2 1930.

⁴⁸² Meddelande från Salemförsamlingen i Gävle i *Evangelii Härold* 16/1 1930. Citat ur brev från Nils Ramselius.

Äldste- och diakonkåren i Salem skickade med anledning av brevet in en notis till *Evangelii Härold* för att berätta om planerna på Söder:

Vi känna, att vi äro lösta från de bröder och organ, som uppenbarligen bära söndringens ande, och vi uppmana varje broder och syster att hålla sig och därigenom pingstväckelsen avskild från någon som helst beröring med sådana tidningar. Låt oss allvarligt, förenade och endräktigt bedja om Andens enhet, nåd och visdom i fortsättningen över de ledande bröderna i Filadelfia, Stockholm, och om Guds nåd till ändring för de kära bröder, som nu äro i opposition men en gång stodo eniga med oss bland Sveriges pingstfolk.⁴⁸³

I samma nummer av *Evangelii Härold* – den 16 januari – meddelade redaktionen var på Söder man kunde köpa *Härolden*; »Södermalms fria församling hade förbjudit lösnummerförsäljning av *Evangelii Härold* inom sina lokaler«. ⁴⁸⁴ Fris skriver:

Den hårda press söderförsamlingen utsattes för med skrivelser i *Evangelii Härold* om densamma gjorde att de ej kunde sälja *Härolden* i mötena och motarbeta sig själva.⁴⁸⁵

Filadelfias styrelse hade dagen innan med anledning av detta förbud och planerna på *Missionsfacklan* beslutat »att icke vidare införa predikoturer för Södermalms fria församling«. ⁴⁸⁶ På Söder övergav man snart *Segertoner* och började använda *Andliga Sånger* från ÖM:s förlag. Denna sångbok gavs ut första gången år 1930.

Den 9 eller 16 januari 1930 kom ett provnummer av *Missionsfacklan* ut.

Det har en längre tid bland många av vårt lands pingstvännen ropats efter en ny tidning. Särskilt under de senaste månaderna har detta rop förnyats med fördubblad styrka från många håll. Vi ha från bröder och systrar oavlatligen fått mottaga brev med bön om att utgiva ett nytt organ. Till att börja med ställde vi oss mycket skeptiska inför denna tanke, men då vännernas begäran blivit alltmera påträngande och allvarlig under det de framhållit, att nu är tiden inne, ha vi, några bröder i Stockholm, lagt fram saken inför Gud under allvarlig bön om, att Han skulle visa oss sin vilja och leda oss på den rätta vägen för sitt namns skull. Vål vetande att detta vårt handlings-sätt av många skall misstolkas och missförstås, vilja vi dock gå in den upp-gift, Gud tillrättalagt och kallat oss till.

Om vi praktisera den frihet, som predikats i tjuo år, så torde det vara gott om rum för oss alla, och om Jesu Kristi kärlek får fylla våra hjärtan, så

⁴⁸³ Meddelande från Salemförsamlingen i Gävle i *Evangelii Härold* 16/1 1930.

⁴⁸⁴ *Evangelii Härold* 16/1 1930, notis.

⁴⁸⁵ Fris 1973, s. 279.

⁴⁸⁶ Styr.prot. 15/1 1930.

allt vårt görande blir helgat av Hans Ande, torde Herren Jesus kunna använda flera språkrör till en vidare syn på många saker, som fordra belysning från mer än en synpunkt.

Vår mening är icke att genom Missionsfacklan åstadkomma någon delning av pingstväckelsen, utan är det vår innerligaste önskan att den må bli va till andlig hjälp och uppbyggelse för pingstväckelsens folk samt för övrigt bland alla Jesu beännare där den blir mottagen.

Missionsfacklan är icke kommen till för att bli en tummelplats för strid och tidningspolemik, utan vill den genom Guds nåd frambära i rätt tid den andliga maten för Guds husfolk samt medverka till församlingens uppbyggande efter mönsterbildn i alla stycken och de andliga gåvornas rätta bruk samt Guds folks förberedande för Jesu tillkommelse.⁴⁸⁷

I provnumret medverkade Nils Ramselius, Alfred Gustafsson, Helmer Holmgren och Rikard Fris med material. Den 23 januari kom det första ordinarie numret.

Pethrus skriver att Franklin ska ha haft planer på en ny tidning redan tidigt på hösten 1929:

Den »nya konkurrenten« till E. H., som utkom först sedan striden var i full gång var dock planerad förut. Redan i september 1929, någon månad före stridens utbrott, framlade stridens upphovsman till en predikande broder, som han hoppades få med sig, ett förslag om att utgiva en ny tidning. Därtill hade han bland annat, utan redaktionens vetskap, låtit avskriva vår tidnings adresslistor. Med tillhjälp av dessa och liknande kampmetoder började denne E.H:s bebadade konkurrent sin mission.⁴⁸⁸

Missionsfacklan fick en uppläggning som låg nära *Evangelii Härold*. Antalet sidor var åtta (mot 16) och priset för helårsprenumeration var 4 kr (mot 4,75 kr). I januari 1931 hade *Missionsfacklan* en upplaga på drygt 5 000 exemplar. *Evangelii Härold* hade en upplaga på ca 28 000. *Missionsfacklan* kom ut varje helgfri torsdag (liksom *Evangelii Härold*).

Blockaden mot Söderriktningen

Under Franklinstriden hade Filadelfiaförsamlingen fått brev som uttryckte sympati och stöd för församlingens agerande. Endast ett fåtal publicerades dock i *Evangelii Härold*.

Den 19 december 1929 infördes »på förekommen anledning« ett meddelande från Filadelfia i Ekshärad att man »enligt församlingsbeslut den 8 dec. 1929, vägrar mottaga resande predikanter, som i anden stå stridande mot Filadelfiaförsamlingen, Stockholm, med avseende på

⁴⁸⁷ *Missionsfacklan* 9/1 1930.

⁴⁸⁸ *Evangelii Härold* 12/11 1931.

uteslutningen av A. P. Franklin«. Detta meddelande följdes från den 23 januari 1930 av ett stort antal deklARATIONER om avståndstaganden. Nästan genomgående gällde dessa Söderförsamlingen, Franklin och *Missionsfacklan*. Under första halvåret 1930 publicerades avståndstaganden som representerade ungefär 210 församlingar och bönegrupper. Till dessa får vi lägga dem som kom från omkring 240 predikanter och evangelister – ofta i samband med någon evangelistvecka.

Den 10 april meddelade redaktionen att man från och med detta nummer inte skulle låta trycka flera »församlingsförklaringar«, »för så vida ej någon församling bestämt yrkar på sin skrivelses publicerande«. Samtidigt påpekade redaktionen att den »aldrig hade väntat en sådan allmän önskan hos församlingarna att göra sin ställning känd«, liksom att ingen har »menat, att en sådan offentlig förklaring skulle vara absolut nödvändig för att äga de fria vännernas förtroende«. Den 1 maj togs 33 meddelanden in och därefter endast enstaka. Upps slutningen omkring Filadelfia i Stockholm var såldes stor och våren 1930 kände nog bröderna på Söder att de stod tämligen ensamma.

I flera församlingar fattade man beslut om avståndstaganden, men valde att inte meddela det i *Evangelii Härold*. Som exempel kan nämnas Sionförsamlingen i Linköping. Vid församlingsmötet den 17 februari 1930 föreslog någon att man skulle meddela i *Evangelii Härold* att Sionförsamlingen tog avstånd dels från Södermalms fria församling i Stockholm och dess verksamhet, dels från dem som sympatiserade med denna församling. Några medlemmar framförde sina meningar i frågan. Man diskuterade hur man skulle formulera sig i tidningen, samtidigt som synpunkter framfördes att man inte skulle »ta del i den strid som nu pågår mellan våra syskon i Stockholm«. Beslut fattades »medelst handuppräknings, varvid alla utom 3 utav de närvarande beslöt att ansluta sig till det uppgjorda förslaget, dock med den ändringen att ej införa detsamma i *Evangelii Härold*«. ⁴⁸⁹

Missionsfacklan publicerade under de år den gavs ut endast ett fåtal artiklar eller notiser som riktade sig mot Filadelfiaförsamlingen eller någon annan pingstförsamling. Vi kan nämna att *Evangelii Härold* inte informerade sin läsekrets om *Missionsfacklan* på annat sätt än genom att man öppnade spalterna för avståndstaganden mot såväl tidskriften som dem som stod bakom.

⁴⁸⁹ Sionförsamlingens i Linköping församlingsprotokoll 17/2 1930, Roland Gäreskogs samling.

Den 30 januari 1930 publicerades sju deklARATIONER och vi ger här ett exempel:

NORRKÖPING den 20 jan. 1930.

På förekommen anledning bedja vi få meddela, att vi ej mottaga någon av de bröder, som ställa sig solidariska med den sorgliga söndringsrörelse, vars organ tidningen Missionsfacklan är.

I övrigt instämma vi till alla delar i Salemförsamlingens i Gävle uttalande i E.H. den 16 januari d.å.

– Vi hoppas till Herren, att dessa bröder, som nu ställt sig i opposition, måtte övertänka, vilken skada de åstadkomma, och snart komma till besinning samt ändra sin ställning.

Sionförsaml:s i Norrköping äldste och diakoner.

Efter dessa sju meddelanden finns en artikel av Gustaf Roberth, Örebro, under rubriken »Söndringens ande«. Han skriver:

Söndringens ande går obarmhärtigt fram i denna tid utan att skona något heligt eller rent [...] Vad vill man med de nya tidningarna? Det vågar jag bestämt påstå: Man vill söndra. Detta söker man dementera, men faktum står dock kvar. Man vill samla omkring sig och sina uppfattningar en skara själar, och då måste de söndras från andra. Om man inte ville vinna anhängare för sina meningar och åsikter, varför sänder man då ut provnummer till församlingar och enskilda personer? [...] Låt oss allvarligt akta på den Herrens Andes ledning, och den leder alltid till Ordet. På knä inför Gud och din Bibel skall du, broder och syster, finna den väg, som du bör vandra. Jesus har kommit för att till ett församla Guds förskingrade barn. För egen del har jag valt att stå på Hans sida och tager sålunda avstånd från söndringsandarna i tiden.

Artikeln avslutas med att äldste- och diakonkåren i Elimförsamlingen i Örebro instämde i »ovanstående«. ⁴⁹⁰

Ett medlingsförsök

Torsdagen den 20 februari 1930 inleddes Södermalms fria församlings stora uppbyggelsekonferens eller »Evangelisk Pingstkonferens« som den kallades i annonserna. Som tillresande huvudtalare medverkade John Ongman från Örebro, K.G. Ljung från Göteborg och Anton Magnusson från Malmö. Genom att John Ongman kom till Söderförsamlingens uppbyggelsekonferens vintern 1930 visade han offentligt sin sympati för Alfred Gustafsson och Franklin (s. 195). Två av mötena hölls i Katarina kyrka på Söder och på söndagskvällen var »omkring 2.500 personer närvarande«. ⁴⁹¹

⁴⁹⁰ *Evangelii Härold* 30/1 1930.

⁴⁹¹ Fris 1973, s. 278.

Under sin vistelse i Stockholm tog K.G. Ljung tillfället i akt att besöka Lewi Pethrus. Detta skedde torsdagen den 27 februari. Franklin skriver följande om detta tillfälle:

Broder Ljung har berättat, att han föreställde broder Pethrus de svåra följderna över hela landet av hans handlingssätt, hurusom striden förts in i de olika församlingarna, ja, ända in i hemmen, och hurusom tiotusentals oskyldiga personer fingo lida, och frågade honom under samtalets gång vid tre olika tillfällen, om han icke ville räcka handen till försoning, men till sist svarade Pethrus: »Hellre skall jag sätta mig på mitt torp och se hela Pingströrelsen slås i spillror, än jag räcker handen till försoning.« På tal om mig [Franklin] sade han: »Hade jag haft samma makt som aposteln Petrus, skulle Franklin ha fallit död ned för mina fötter.«⁴⁹²

Fris deklarerar sin inställning till Franklins medlemskap

Lördagen den 1 mars 1930 skrev Rikard Fris ett brev till Lewi Pethrus:

På grund av vårt sista telefonsamtal och Franklins sedan skedd intagning i Södermalms fria församling vill jag härmed skriva några rader till förklaring från min sida.

Alfr. Gustafsson meddelade i älste- o. diakonkåren att han samtalat med dig och att din ovillkorliga fordran för en uppgörelse är att både Franklin och södra församlingen måste erkänna att allt gått rätt till väga vid Franklins uteslutning. Detta är omöjligt, bl.a. med hänsyn till Guds fasta Ord enl. Matt. 18:17, vilket alltjämt med Guds hjälp skall vara ett rättesnöre. Efter som jag därtill enl. 1 Joh. 1:9 måste tro att Franklin fått förlåtelse av Gud för vad han felat, ansåg jag mig tvungen, att böja mig för församlingens beslut att intaga honom. För att undanröjda alla missförstånd vill jag meddela dig detta.

För den händelse att Jesus kommer snart vill jag också tillägga att om du anser att jag personligen på något sätt felat mot dig, ber jag dig om förlåtelse i enlighet med Matt. 5:23, 24, fast jag ej är medveten om något uppsåtligt. Angående allt vad du gjort mot mig, försöker jag bedja: »Fader, förlåt, ty han vet icke, vad han gör!« För att ej behöva betvivla din ärlighet på grund av ditt handlingssätt mot mig, skolan och södra församlingen måste man antaga, att du gripits av en fix idé, som fullständigt behärskar dig. Jag vill

⁴⁹² Franklin 1930, s. 63–64. – K.G. Ljung var pastor inom Metodistkyrkan innan han anslöt sig till Pingströrelsen. År 1929 var han föreståndare för Salemförsamlingen i Göteborg. Han besökte åtskilliga församlingar detta år som bibelstudieledare eller predikant. Mot slutet av året tog han parti för Franklin vilket medförde att han inte kunde stå kvar som föreståndare för Salemförsamlingen. Avskedsmötet hölls den 6 januari 1930. Vi tror inte att hans ställningstagande hade påverkats av en »egen« schism med Pethrus. Snarare hade han en bra relation till denne och räknade med att kunna påverka Pethrus. Vi menar att det är troligt att Franklin tämligen ordagrant återger vad Ljung hade att berätta efter sitt besök hos Pethrus och att även andra, t.ex. Alfred Gustafsson hade tagit del av berättelsen.

till sist fråga dig, var det står skrivet att du har rätt att utgiva en tidning men icke Alfr. Gustafsson, eftersom du tillåter alla dessa avståndstaganden från Missionsfacklan i din tidning? Inför Jesu Kristi snara tillkommelse måste jag varna dig för följderna av denna sådd av tistel på den åkerteg, som du släpper till, en sådd som du därför bär ansvar för!⁴⁹³

Ovanstående visar att Rikard Fris till fullo stödde Franklin.

När Fris skrev brevet visste han att Södermalms fria församling inte ville köpa den fastighet där Fria Bibelinstitutet hade sina lokaler och att Lewi Pethrus och Per Jacobson hade bestämt att fastigheten skulle bjudas ut till försäljning. Han var orolig för framtiden och bitter på Pethrus för vad han hade gjort mot Söderförsamlingen och mot honom själv och hans livsverk. En stor del av hans ungdom hade varit ett sökande efter en livsuppgift. Det var först när han kom till Örebro Missionskola som han förstod att hans uppgift var missionslärares. Han hade själv valt att lämna ÖM till förmån för Pingströrelsen, men det var Pethrus som hade avslutat hans gärning där. Hans bön om förlåtelse är nog en förtäckt uppmaning till Pethrus att han borde besinna sig och också be honom om förlåtelse innan det var för sent.

Fraim tar ställning mot Pethrus

I mars 1930 förberedde Efraim Fraim sin resa till Sverige. Hela familjen skulle följa med. Under besöket planerade han att besöka ett antal församlingar och därför önskade han få in en notis om besöket i *Evangelii Härold*. Han skrev ett brev till tidningen den 27 mars 1930. Det kom fram den 7 april och innehåller ett önskemål att få följande meddelande publicerat:

Då undertecknad om cirka en månad tänker resa hem till Sverige för ett besök i sommar tillsammans med familjen, önskar jag till vännernas i Sverige kännedom genom Evangelii Härold lämna följande upplysning med avseende på de svårigheter, som en tid varit inom pingstförsamlingarna i Sverige.

Det har varit mycket i denna strid, som vållat mig sorg och smärta, och som jag ej förstått eller ännu förstår, men jag har förvandlat det alltsammans till bön. Detta är förhållandet särskilt under den sista tiden, och jag har därvid inför Gud kommit till klarhet, så att jag kommer att helt söka stå utanför alltsammans, både vad som varit och nu är samt intaga en helt neutral ställning. Detta anser jag vara så mycket mera berättigat, som mitt besök i Sverige endast gäller en kort tid.

⁴⁹³ Rikard Fris i brev 1/3 1930 till Lewi Pethrus. Alf Lindbergs samling. (Fris skrev vid den här tiden alltid »älste« i stället för »äldste«.)

Jag skall med glädje göra besök i några församlingar, om så önskas, och kommer jag då att predika Kristus samt söka att icke på något sätt deltaga i några samtal av sorglig art. Det bästa synes mig vara att så litet som möjligt tänka på eller tala om sådant som är sorgligt, och så under allt på allt sätt leva i renhet och Kristi Kärlek till alla sanna Guds barn.

Min adress under vistelsen i Sverige har jag bett att få ställa till Stora-gatan 88, Wästerås, varifrån alla brev komma att vidareändas, var jag kan komma att vistas.⁴⁹⁴

Pethrus var ju väl informerad om vad Fraim tyckte om Franklin efter att ha läst artikeln i *Missions-Vännern* i november 1929 (s. 147). Den opartiskhet som Fraim tänkte inta under sitt besök betydde ingenting för Pethrus. Antingen var man *med* eller *mot* och han ansåg att Fraim var *med* Franklin och därmed *mot* Pethrus. Ingenting gjordes åt notisen och ingen meddelade heller Fraim. Denne tycks emellertid ha trott att notisen hade tagits in i tidningen när han kom till Sverige den 12 maj. Familjen stannade i Göteborg en vecka. Han besökte då pingstförsamlingarna i Göteborg men föreståndarna släppte inte fram honom att predika. Han fick då reda på att Pethrus hade sagt att han inte kunde ta in Fraims meddelande i *Härolden*. Fraim skriver att »alla de predikande bröder, jag samtalade med i Göteborg, rådde mig till att resa upp till Stockholm och samtala med Dig, innan jag tager del i några möten här i Sverige«.

Efraim Fraim reste den 20 maj med sin familj till Folkesmålen, där hans hustru hade sitt föräldrahem. Därifrån skrev han ett brev till Pethrus och bad om ett sammanträffande i Stockholm. I brevet berättar han också om sina upplevelser i Göteborg och fortsätter:

I mitt hjärta hade jag fullt och ärligt beslutat mig för att ej, på något sätt taga någon del i några strider här hemma, och då jag därtill har rekommendation från Filadelfiaförsamlingen och pastor Carl Hedeem i Chicago, så förstår Du ju något, hur det kändes i mitt inre vid ankomsten till Göteborg.⁴⁹⁵

Fraim fick träffa Pethrus i Stockholm och då krävde denne att han i ett meddelande i *Evangelii Härold* skulle ta avstånd från Franklin och Södermalms fria församling. Fraim förklarade att det var omöjligt för honom att göra så, han ville vara neutral. Pethrus ska då ha svarat: »En så moraliskt lågt stående person, som icke tar avstånd från Franklin och Söderförsamlingen, får icke uppträda på min plattform«.⁴⁹⁶ Han skulle också se till att Fraim fick sluta sin tjänst i Chicago. Fraim ändrade inte

⁴⁹⁴ Efraim Fraim i brev 27/3 1930 till *Evangelii Härold*, Lewi Pethrus arkiv.

⁴⁹⁵ Efraim Fraim i brev 22/5 1930 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv.

⁴⁹⁶ Franklin 1930, s. 58.

ståndpunkt och för honom återstod inget annat än att åka tillbaka till Chicago för att avyttra det som kunde säljas i familjens hem. Intäkterna räckte i stort sett till hans återresa till Sverige. Under hösten bestämde han sig för att stödja Södermalms fria församling.

När Efraim Fraim flera år senare berättade om sitt möte med Pethrus i Stockholm år 1930, uttryckte han sig som om hans tjänst i Chicago avlönades från Filadelfiaförsamlingen i Stockholm och att Pethrus avskedade honom vid detta tillfälle. Troligare är dock att Pethrus kände sig säker på att han kunde påverka församlingen i Chicago. Hur det förhöll sig har vi inte undersökt.

Återverkningarna i USA på grund av problemen i Stockholm

Det är svårt att få grepp om vad som hände i den skandinaviska pingstväckelsen i USA under åren 1929–1930 som en följd av problemen i Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Det blev emellertid någon form av splittring även där. I *Evangelii Härold* den 27 mars 1930 kan man läsa ett meddelande från Evanston, Illinois, USA:

Det har synts av tidningar, som om pingstfolket här i U.S.A. stode på deras sida, som börjat med splittringsarbetet och som gå i härnad mot Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Så är dock inte förhållandet. Vi vilja härifrån Salemförsamlingen meddela, att vi som en man taga helt och hållet avstånd från dessa, som startat den nya tidningen och som därigenom verka söndring, såväl som från tidningen själv.⁴⁹⁷

Kristian Nielsén skriver från Kalifornien i mars 1930 om pastoreorna i de svenska pingstförsamlingarna i USA, att han inte vet »huru många av bröderna, som genom Gustafssons smutsiga agitation förra året, fördes bakom ljustet«.⁴⁹⁸

Carl Hedeén var på besök i USA från hösten 1929 till juni 1930. Han var inbjuden av medlemmar i Filadelfia, Chicago, i akt och mening att övertygas om att anta en kallelse som föreståndare för församlingen, vilket han också gjorde – han tillträdde den 1 september 1930. Han fick en reseskildring publicerad i *Evangelii Härold* den 8 maj 1930, där han bland annat berättar följande:

Pingstväckelsen i de östra staterna har hindrats oerhört, sades det mig, genom villfarelser i läran, och detta har avskräckt de olika kyrkosamfundet, för hela rörelsen, som i många fall utlösts i små stridande grupper. Detta är sannerligen smärtsamt. Dock finnes det ju väl ordnade pingst-

⁴⁹⁷ *Evangelii Härold* 27/3 1930.

⁴⁹⁸ Kristian Nielsén i brev 12/3 1930 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv.

församlingar, i all synnerhet bland amerikanerna och några även bland skandinaverna.

Förmodligen syftar Hedeén på återverkningarna från händelserna i Stockholm omkring Franklin och Gustafsson. Formuleringarna ger intryck av att majoriteten av de skandinaviska pingstförsamlingarna inte var »väl ordnade«, dvs. att splittringen var ganska allvarlig.

Efraim Fraim hade ju med sig rekommendationer från Carl Hedeén och Filadelfiaförsamlingen i Chicago när han kom till Sverige. Det är i och för sig lite märkligt att han hade begärt sådana, men det kan ha varit för att visa att hans neutrala hållning i schismen i Stockholm respekterades av Hedeén.

På nyåret 1930 skrev Lewi Pethrus ett brev till Kristian Nielsén och berättade och förklarade det som närmast hade hänt i Filadelfia. I sitt svarsbrev skriver Nielsén:

Vad det fyllde mitt hjärta med fröjd och glädje, att läsa om den underbara Guds nåd som kommit församlingen till del, i denna vilda kamp, som halvhjärtade kristna och fiender till denna härliga väckelse, ställde till med. Gud vare tack att det kom, som har kommit. Vilket förfärderligt bakslag för de som trodde att nu skulle det äntligen lyckas och komma Filadelfia i Stockholm till livs.⁴⁹⁹

Ett uttalande från Kongo

Femton missionärer i Kongo gjorde i mars 1930 följande uttalande som publicerades i *Evangelii Härold* den 10 juli 1930:

Vi undertecknade missionärer i Kongo, ha länge känt det vara både vår plikt och förmån att genom E.H. för vännerna hemma klarlägga vår uppfattning angående den brytning, som kommit till stånd mellan bröderna i Stockholm, och angående den nya tidningen Missionsfacklans utgivande.

Vi ha hela tiden stått helt med eder kära bröder i Filadelfia och med E.H., och så långt vi veta äro våra församlingar eniga med oss. Vi äro ej bland dem, som ha behov av en ny pingsttidning. E.H. ha vi funnit ha plats för allt Guds råd, och vi prisa Gud för denna kära budbärare. [...]

På grund av de förhållanden, vilka givit upphov till Missionsfacklans utgivande, förklara vi oss ej vilja ha något att göra med denna tidning.

Vi kunna ej heller hälsa välkomna till arbetet här missionärer, vilka stå ett med Söderförsamlingen, enär vi ej vilja släppa in bland oss den sönderingens ande, som måste besjåla ovannämnda församling och då särskilt de bröder inom den, som tagit initiativet till den nya tidningens utgivande.

Vi vänta, att de församlingar, som ämna skicka ut missionärer till Kongo, må taga denna vår senaste framställning i beaktande.

⁴⁹⁹ Kristian Nielsén i brev 12/3 1930 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv.

Ledande bröder på Söder förklarar Franklin oskyldig

Den 26 augusti 1930 publicerades i *Svenska Morgonbladet* ett uttalande undertecknat av Nils Ramselius, Alfred Gustafsson, H. Holm, Ernst Wahl, Anton Magnusson, K.G. Ljung, Herman Josefsson och R. Österberg:

Som Svenska Fria Missionens räkenskaper nu äro slutförda och därtill engagerats en edsvuren, auktoriserad siffergranskare och revisor [H. Montelius], som använt flera månader för att genomgå såväl räkenskaperna som brevväxlingen och protokollen, och revisorerna på grundval av hans arbete och uttalande ha tillstyrkt ansvarsfrihet, känna undertecknade det såsom sin plikt att göra ett uttalande angående de rykten, som varit utspridda om att A.P. Franklin skulle ha gjort sig skyldig till förskingring av missionsmedel samt handhaft missionskassorna på ett sådant sätt, att han därigenom skaffat sig stor ekonomisk vinning och fördel.

Undertecknarna säger sig ha gått »till botten med dessa historier« och funnit att ryktena saknar all grund. Man hade också undersökt vilka belopp som under perioden 1924–30 utbetalats till Franklin, Pethrus och Lidman som löner och bokhonorar och funnit att Franklin hade fått lägst ersättning av de tre. Bröderna är därför förvånade att man har »utskrikit Franklin såsom sniken och girig«. Efter att ha rekapitulerat förhållanden omkring Franklins uteslutning från Filadelfia avslutas uttalandet med orden: »Vi vilja i fortsättningen skänka honom hela vårt förtroende och hoppas, att han ännu i många år skall få verka till välsignelse.«⁵⁰⁰

Pethrus, Lidmans och Franklins löner och bokhonorar enligt skrivelsen från Söder

Pethrus och Lidman hade under striden hösten 1929 deklarerat att de inte hade några andra inkomster än lönen från Filadelfia och s.k. bokhonorar – författararvode och försäljningsprovision. Lönerna från Filadelfia var kända av Franklin, varför man kunde utgå från de taxerade inkomsterna och räkna ut vad bokhonoraren uppgick till. För Franklin tillkom avkastningen på hans fastighet, som var »inköpt av medel, som han hade, innan han kom med i Pingströrelsen«, varför man räknade bort dessa.⁵⁰¹ När de tre var ute på sina predikoresor tog de i allmänhet endast emot reseersättning.

⁵⁰⁰ *Svenska Morgonbladet* 26/8 1930.

⁵⁰¹ *Ibidem*.

Den undersökning som man hade gjort på Söder visade att medelinkomsterna per år för åren 1924–1929 var följande:

Franklin	8 035 kr
Pethrus	11 870 kr
Lidman	15 990 kr.

Beloppen var höga jämfört med vad majoriteten av pingstvännen hade i lön. En kvinna som arbetade som hemhjälp hade en lön på mindre än 500 kr per år utöver husrum och mat. En kvalificerad byggnadsarbetare som var familjeförsörjare hade ca 2 500 kr i inkomst.

Lidman går i svaromål

I *Evangelii Härold* den 4 september bemöter Sven Lidman denna artikel. Han skriver i sin inledning:

En kär och dyrbar resande broder skildrade för några veckor sedan för under-tecknad sitt besök i ett av söderförsamlingens väldiga högkvarter, där det pekades på skrivbordslådor och knackades på skrivbordsunderlägg och lyftes hotande händer i luften och sjöngs krigs- och segersånger med refrängen:

Akta er!

Vänta bara!

Papperen på bordet!

Akta er!

Vänta bara!

Papperen på bordet!

Han fortsätter med hänvisning till Söderbrödernas uttalande:

Det här var resultatet av så många månaders buller och brak och slående på trumma – det här var den stora hemligheten, dynamitladdningen, som skulle spränga Filadelfiaförsamlingen i Stockholm i luften och för alltid slita sönder brödrakärlekens och det ömsesidiga förtroendets band mellan pingstväckelsens församlingar landet runt.

Lidman tar sedan upp de lämnade inkomstuppgifterna och påpekar att de bokhonorar som Lidman har fått, kom från Albert Bonniers förlag. Han fortsätter:

Men jag har aldrig i mitt liv farit land och rike runt och fromlat och himlat med ögonen och i förtroende meddelat vännerna, att jag ingen lön har av Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Och jag har ej heller, medan jag dånat och dundrat, gråtit och snyftat om att offra allt för Jesus och samla mig skatter i himmelen, för egen räkning sparat 15.000 kronor årligen under loppet av 5 år och som Franklin sålunda satt in 75.000 kronor i ett eget stort stockholmshus, medan pingstvännen bland mina åhörare offrat allt, så att Filadelfia t.o.m. fått hjälpa och understödja dem efteråt. Mina inkomster ha gått, som de kommit – pris ske Gud! – och jag har god användning för

större, som också komma att gå. Ära vare Jesus! [...] Franklins inkomster i och för sig har ingen vettig människa missunnat honom. Vad vi ogillat och bekämpat äro de metoder genom vilka han förvärvat dem, [och] när han ingav sina, åhörare föreställningen att inkomsten för de böcker, han sålde till dem, gick till missionen, medan han i själva verket för egen räkning tog 50 % i författarearvode och försäljningsprovision.

Han påminner sedan om det som Franklin uteslöts för och dennes uppträdande under processen, och slutar med att konstatera att

i denna stund finns det ej en pingstvän i Sverige, som ej prisar Gud för att vi så lyckligt blivit av med »den gudfruktige, uppriktige, uppoffrande och nitiske missionsmannen« A. P. Franklin [...] Det är renare luft och friskare ström i den svenska pingstväckelsen, sedan vi blivit av med den Franklinska »vän- och brödrakretsen«. Gamla erfarna och beprövade troskämpar säga, att de aldrig haft det så härligt inom väckelsen.⁵⁰²

Bröderna på Söder var givetvis på det klara med att deras artikel i *Svenska Morgonbladet* inte skulle förändra något i Söderförsamlingens relation till Pingströrelsen. Syftet med artikeln var nog att visa att Södermalms fria församling hade gjort rätt när den tog in Franklin som medlem.

Franklins försvarsskrift

I oktober 1930 gav Facklans förlag ut Franklins försvarsskrift *Schismen inom Pingströrelsen*. Förordet var författat av Nils Ramselius, Alfred Gustafsson och Helmer Holmgren. Det slutar med orden:

Vi tro därför, att boken har en uppgift att fylla särskilt för dem, som i denna strid vilja veta, vad som är sanning och så skaffa sig ett eget omdöme i överensstämmelse med det mäktiga Jesusordet att låta ens inre avgöra, vad som är rätt utan personlig påverkan.⁵⁰³

Det avsnitt i boken som väckte störst uppmärksamhet tycks ha varit det som behandlade mötet mellan Lidman och Franklin den 4 juli 1929 före publiceringen av Franklins bekännelse. Det berodde kanske delvis på att skriften innehöll ett faksimil av manuskriptet till insändaren. Där kunde man se vem som hade skrivit vad. Vi har tidigare redogjort för Franklins och Lidmans skildringar av vad som hände när de träffades (s. 121). Om nu Franklin hade rätt måste Lidman ha ljugit och det i en artikel som var skriven i en synnerligen arrogant och i viss mån förnedrande stil. Många frågade sig säkert vem som talade sanning och Lidman tvingades som vi redan har nämnt gå i svaromål, men frågan är hur många som ansåg att svaret var tillfredsställande. Lidman hävdade

⁵⁰² *Evangelii Härold* 4/9 1930.

⁵⁰³ Franklin 1930, s. 4.

att Franklin tog upp händelsen i fråga för att »förrycka hela saken genom att göra ett oerhört nummer av en skenbar motsägelse från min sida«. ⁵⁰⁴ Några andra sakfrågor i Franklins bok tog inte Lidman upp.

Lewi Pethrus bemötte aldrig Franklins försvarsskrift. Han fick frågor om varför han inte gjorde det och i februari 1931 skriver han:

Spurgeon sade på sin tid, att allt det goda, som skrevs om honom, överlämnade han åt Jesus såsom tillkommande Honom, och allt det onda, som skrevs, betraktade han som annonser. Detta betraktelsesätt har även jag, och jag mår mycket väl därav. Franklins bok är ju ett försvar för den synd, som han för ett och ett halvt år sedan bekände i Svenska Morgonbladet. Om människor tro på en man, som i årtal försvarar, vad han säger sig ha bekänt såsom synd, då betyda fakta detsamma som intet för dem. ⁵⁰⁵

Pethrus reagerar mot Missionsbanerets syn på Franklins försvarsskrift

När Franklins försvarsskrift kom ut hösten 1930 fick den ett positivt mottagande av *Missions-Baneret*. Detta föranledde följande notis i *Evangelii Härold* av Lewi Pethrus:

Missions-Baneret, Örebro Missionsförenings organ säljes icke såsom hittills i Filadelfiaförsamlingens bokhandel i Stockholm. Ingen kan ju gärna begära, att vi skola vara med om att utkolportera den mängd av osanningar och förvrängningar, som innehållas i Franklins broschyr: »Schismen inom Pingströrelsen«, vilken Missions-Baneret gör sitt bästa för att sprida. Vi kunna icke heller tänka oss annat, än att varje kristen, som älskar sanningen, förr eller senare måste taga avstånd från böcker av detta slag. Då en boks hela innehåll är angrepp på oss personligen, ha vi ingen anledning att bemöta osanningarna. Vår taktik har alltid varit att kämpa för bibliska sanningar och uppfattningar men aldrig till försvar mot personliga angrepp. Men ingen kan väl begära av oss, att vi skola vara med och bidraga till utkolporterandet av osanningar om oss själva. ⁵⁰⁶

Södermalms fria församling gör reklam för sin februarikonferens 1931

I februari 1931 höll Södermalms fria församling sin andra s.k. pingstkonferens. Man bestämde sig för att göra reklam för mötena på ett sätt som inte hade använts inom Pingströrelsen tidigare. Dels tryckte man upp stora affischer, dels tog man kontakt med Stockholmspressen för

⁵⁰⁴ *Evangelii Härold* 23/10 1930.

⁵⁰⁵ *Evangelii Härold* 12/2 1931.

⁵⁰⁶ *Evangelii Härold* 20/11 1930.

att få dem att publicera material som skulle kunna öka intresset. Pethrus skriver om denna reklamkampanj:

Då mötena äro sådana, att människor bli gripna, frälsta, tröstade och glada genom att besöka dem, så kan ingenting hindra, att de omfattas med intresse. Endast då mötena i sig själva sakna dessa egenskaper, frestas man, såsom fallet varit med våra vänner på Söder, att genom uppenbara osanningar framställa de kommande mötena såsom mycket märkvärdiga. Något dylikt har man aldrig förr hört talas om. Man utlovar på förhand inför tidningsmännen helbrägdagörelseunder och profetior m.m. som naturligtvis icke leder till något annat resultat än att sprida löje över det som är högt och heligt. En ung flicka utmålas på det mest fantastiska sätt som profetissa för att dra folk. Man har fullkomligt hissnat, då man sett de metoder, som använts av Franklin och »en aktad medlem« vid namn Lövström, som tillhör hans skara. Man har undrat, var det skall sluta? Något sådant som den omtalade »reklamkampanjen«, som en daglig tidning kallade tillställningen i fråga, har aldrig, nej aldrig förekommit inom kristen verksamhet i vårt land och heller icke inom Filadelfiaförsamlingen i Stockholm.⁵⁰⁷

Fritz G. Lövström hade tagit parti för Franklin under hösten 1929 och under Franklinstriden skrev han artiklar som sändes till tidningarna. Flera av dessa artiklar »voro avfattade i samförstånd med, och somliga av dem under påtryckning av ledande män inom Södermalms fria församling«,⁵⁰⁸ skriver han i november 1931 efter att ha tagit avstånd från Franklin och Södermalms fria församling.

Att bearbeta pressen blev inte bara ett sätt att under åren 1930–1931 ge uppmärksamhet åt Söderförsamlingen, utan också att i någon mån svartmåla utvecklingen inom Filadelfiaförsamlingen. Om detta var privata initiativ eller om Söderledningen stod bakom vet vi inte. Det förefaller som om den som förmedlade uppgifterna till pressen gärna uttryckte sig på ett sätt som skapade missförstånd och som gjorde att artiklarna blev mer sensationella än vad som motiverades av de faktiska förhållandena. Församlingens ledning lämnade emellertid inga dementier, varför den i varje fall officiellt inte bekymrade sig för artiklarnas innehåll.

⁵⁰⁷ *Evangelii Härold* 5/3 1931.

⁵⁰⁸ *Evangelii Härold* 12/11 1931.

Enhetsfrågan och Söderriktningen

För att förenkla framställningen använder vi oss här av benämningen Söderriktningen för de grupper och församlingar som lämnade Pingströrelsen och räknade sig till den rörelse som hade Södermalms fria församling som största församling. Med »enhetsfrågan« menar vi de strävanden som gjordes för att dels ge rörelsen en struktur, dels skapa en gemenskap i ett större sammanhang.

Det har inte gjorts några mer ingående studier av hur många personer som kom att tillhöra Söderriktningen. Våra beräkningar, som är grova, pekar på att det kan ha varit mellan 1 000 och 2 000, samt att verksamhet bedrevs på ett 30-tal platser när anslutningen var som störst. Av medlemmarna var det påfallande många som var pastorer eller evangelister. Flera av dessa hade kommit på kant med Pethrus och hoppades finna en hemvist i de nya grupperna eller församlingarna. Händelserna omkring Franklin hade således inte så mycket att göra med deras ställningstagande att lämna Pingströrelsen. Den gemensamma nämnaren för flertalet var nog avståndstagandet från Pethrus.

För Alfred Gustafsson var det redan från början viktigt att finna någon form av samhörighet för Södermalms fria församling med någon annan fraktion inom väckelserörelserna. Helgelseförbundet samt ÖM-sfären inom Baptistsamfundet var möjliga samarbetspartners. Vad gäller den senare etablerades goda kontakter med flera pastorer, t.ex. John Ongman, O.L. Björk och C.G. Hjelm. Björk och Hjelm kom att besöka Söderförsamlingen vid flera tillfällen – Björk redan hösten 1929 och Hjelm regelbundet från hösten 1930 för att år 1938 bli pastor i församlingen.

Kontakterna med ÖM-predikanterna blev ett viktigt stöd för Alfred Gustafsson och för Söderförsamlingen, men någon mer formell enhet kunde inte skapas. Enheten kom därför att bli begränsad till den ganska brokiga samling som Söderriktningen representerade. För att stärka den beslöt man på Söder att sommaren 1930 ordna en motsvarighet till Kölingaredsveckan. Den kom att hållas i Folkesmålen – Esther Gustafssons föräldrahem. Till konferensen, som började onsdagen den 25 juni och slutade på söndagen, hade 60–70 deltagare anmält sig. Under konferensen behandlades rörelsens organisation och man beslöt att man skulle bilda *Svenska Fria Pingstmissionen* (SFP) ett organ för gemensamma verksamheter och att namnet skulle användas som benämning på rörelsen.

Då det synes omöjligt att gå fram med en verksamhet utan namnbeteckning, och som många olika namn redan givits oss såväl i pressen som från

talarstolen och under enskilda samtal, ansågo de närvarande, som alla vilja förbli pingstväänner, så långt det är möjligt, att förverkliga denna benämning, att det enda följdriktiga namnet för verksamheten borde bli Svenska fria pingstmissionen. Pingstväänner vilja vi vara, och vi anse oss icke ha avvikit utan fastmer vidhållit Pingströrelsens riktlinier.⁵⁰⁹

Styrelsen för SFP kallades för brödråd och kom att bestå av A.P. Franklin (ordförande), Alfred Gustafsson (vice ordförande), Nils Ramselius (sekreterare), Helmer Holmgren (vice sekreterare), Ernst Wahl, K.G. Ljung, Anton Magnusson, Rudolf Österberg och Herman Josefsson. Församlingarna inom SFP skulle vara självständiga och likställda med brödrådet. Detta skulle tjäna i frågor som rörde »gemensamt arbete, handhava utgivandet av litteratur, sköta evangelistmissionen och yttre missionen samt redigera Missionsfacklan«.⁵¹⁰ Det skulle också bistå församlingar och grupper ute i landet med stöd av olika slag.

Initiativet att starta bokförlaget Facklan och tidningen *Missionsfacklan* kom från Franklin och styrelsen för Södermalms fria församling. Men David Persson och några med honom ansåg att församlingen inte skulle ta på sig det ekonomiska ansvaret för tidningen utan att det skulle bäras av rörelsen. Ägare till förlaget och tidningen blev därför SFP.⁵¹¹ Utgivningen av *Missionsfacklan* blev emellertid huvuduppgiften för SFP, men organet skulle också förmedla gåvor till hem- och hednamissionen. Inkomsterna för detta ändamål var år 1930 drygt 6 000 kr, men ökade med ca 3 500 kronor året därpå.⁵¹²

Lidman om »Franklins fria pingstmission«

I september 1930 skriver Sven Lidman:

Av frukten skall man döma trädet. Herr A. P. Franklin och hans »fria pingstmission« äro redan länge sedan andligen dömda och glömda. Det är endast i tidningarnas spalter, som de leva ett spökligt skenliv. Men den svenska pingstvääckelsens folk har med sitt farväl till Franklin också lagt i dagen sin

⁵⁰⁹ *Missionsfacklan* 10/7 1930.

⁵¹⁰ *Församlingsrösten* februari 1933.

⁵¹¹ Innan SFP skapades fanns ett missionsorgan som Franklin hade bildat. Detta finns endast omnämnt indirekt, t.ex. i protokollet från styrelsemötet i Filadelfia 27/11 1929, där »Diakonkåren [beslöt] att taga avstånd från alla dem som fortsätta samarbete med Franklin eller ifrågasvara missionsorganisation«. Troligen var det detta organ som först ägde *Missionsfacklan* och förlaget.

⁵¹² De största utgiftsposterna år 1931 var »missionen i Kina« ca 2 200 kr, »evangelistmissionen« ca 3 700 kr och »konferensen i Folkesmälen« ca 1 000 kr. Märkligt nog ingick inte Södermalms fria församlings yttre mission (ca 5 200 kr). SFP och Söderförsamlingen underhöll missionär Carl Spira, Kina.

önskan och vilja att få säga farväl till den ödsliga och ödeläggande ande av tom och torr religiös mekanisering och organisering, som nu i årtal hotat den svenska pingstväckelsens livsnerv – detta falska och osanna religiösa skenväsende, där man ena stunden ljuger för en kär broder eller syster, för att den andra stå på plattformen och skaka av salighet, »tala i tungor« och »frambära budskap från Gud«. – Nej, vi önska säga farväl till alla mänskliga efterrapningar och förfalskningar av underbara och obegripliga salighetsyttringar, av gåtfulla och gudomliga verkligheter – farväl till alla himlande grimaser och fromlande talesätt, alla skammens och mörkrets smygvägar.⁵¹³

Pethrus reagerar på att frikyrkliga ledare ger stöd åt Söderriktningen

Den 21 januari 1931 höll Pethrus ett föredrag i Filadelfiakyrkan. Ämnet var *Vår ställning till andra kristna*. Där nämner han med syftning på Franklins uteslutning:

Det finns en annan punkt, som gör, att det är mycket svårt för pingstfolket att samarbeta med de frikyrkliga, och det är deras uppfattning angående församlingstukt och de rättsbegrepp som de, särskilt under den sista tiden, med stor tydlighet ha hävdad.⁵¹⁴

Han tog sedan fram ett exempel på hur en pingstpastor, som hade begått allvarliga synder, hade förbjudits att predika av sin församling. Ändå hade han fått göra det inom Söderriktningen. »Sådant tolereras av en del kristna. [...] Och de frikyrkliga kunna vara med och stödja människor, som göra gemensam sak med en sådan verksamhet.«⁵¹⁵

Detta yttrande uppfattades av många som att Pethrus anklagade »de frikyrkliga för att de i sina församlingar och sin verksamhet skulle tolerera och försvara uppenbar synd«.⁵¹⁶ Han gjorde därför senare ett förtydligande:

Vad jag ville säga var detta: Södermalms fria församling i Stockholm har genom sina ledare gjort gemensam sak med fallna och uteslutna religiösa ledare, vilka fallit dels i äktenskapsbrott och dels i andra synder. Och denna församling ha de frikyrkliga åtminstone till en tid givit sitt stöd. Detta var ju också förhållandet, då jag höll mitt föredrag.⁵¹⁷

⁵¹³ *Evangelii Härold* 4/9 1930.

⁵¹⁴ Pethrus 1931, s. 20.

⁵¹⁵ Pethrus 1931, s. 22.

⁵¹⁶ *Evangelii Härold* 26/11 1931.

⁵¹⁷ *Ibidem*.

Pethrus hade några veckor före sitt föredrag redovisat ett fall där en predikant som hade syndat ändå fick framträda inom Söderriktningen:

Med en person, som i trakten, där han bor, saknar förtroende som en kristen, men ändå står som en andlig ledare, kunna dessa människor ha den intimaste gemenskap. Den mannens bedrifter med avseende å kvinnor äro så fruktansvärt upprörande, att jag i varje fall denna gång avhåller mig från att berätta dem. [...] Med denne andlige ledare samarbete Franklin och hans meningsfränder, och han är en av de mera uppskattade deltagarna i deras konferenser. Även Alfred Gustafsson, vars hustru berömmar sig av att det är hon, som efter tre års kamp och »bön« kunnat göra slut på mitt och hennes mans samarbete, även han kan nu i stället ha samarbete med en dylik verksamhet.⁵¹⁸

Medlemsutvecklingen på Söder och på Norr i Stockholm.

Söderförsamlingens medlemsutveckling under åren 1929–1934 var följande och är hämtade från *Missionsfacklan* och *Evangelii Härold*:

	1929	1930	1931	1932	1933	1934
Antal 1 jan.	645	477	544	608	637	752
Döpta		65	39	29	139	
Intagna på bekänn.		21	17	18	30	
Inflyttade		90	47	21	23	
Utflyttade (-)		104	18	29	50	
Avlidna (-)		1	9	5	7	
Uteslutna (-)		4	9	5	16	
Korrektionsterm			-3	-9	-4	
Ändring	-168	67	64	29	115	40
Relativ ändr. (%)	-26,0	14,0	11,8	4,8	18,0	5,3
Antal 31 dec.	477	544	608	637	752	792

För perioden 1930–1934 gäller att vi har utgått från att medlemsantalen vid respektive års början är korrekta. Det visar sig då att de ändringar som församlingen har uppgett inte stämmer under tre av åren, varför vi har tvingats lägga in korrektionstermer. Det antal (645) som anges för den 1 januari 1929 är det sammanlagda medlemsantalet i Smyrna (375) och Tabor (270). När Södermalms fria församling bildades den 1 september 1929 var medlemsantalet 498. Från Filadelfia »flyttade 13 personer« till Söder under hösten.⁵¹⁹ Som vi redan har nämnt (s. 149). lämnade ett 50-tal medlemmar Smyrna under sommaren 1929. Uppgiften kommer från Söderholm i brev till Alfred Gustafsson i början av september. En

⁵¹⁸ *Evangelii Härold* 26/11 1931.

⁵¹⁹ Söderholm i *Evangelii Härold* 23/1 1930.

dryg månad senare skriver han att »bortåt ett 100-tal, som egentligen bort tillhöra Södermalms fria församling, därför att de varit medlemmar av den gamla Smyrnaförsamlingen på Söder sedan sammanslagningen beslutats, gått över till Filadelfiaförsamlingen«. ⁵²⁰ Möjligen lämnade dessutom många medlemmar Smyrna under vintern och våren 1929 på grund av de problem församlingen hade (s. 90). Detta skulle kunna vara en förklaring till nettominskningen 168 i tabellen. Den höga dopsiffran år 1933 berodde på en väckelse i samband med att Walter Erixon hade s.k. seriemöten i församlingen. Tyvärr saknas mer detaljerade uppgifter för år 1934. Den måttliga ökningen ska ha berott på utflyttningen, bland annat de ganska många övergångarna till Filadelfia under de första månaderna.

Vi kan jämföra ovanstående utveckling med den som Filadelfiaförsamlingen fick uppleva under åren 1928–1934 enligt nedanstående tabell. Medlemsuppgifterna är något osäkra på grund av felaktigheter i församlingens medlemsstatistik:

	<u>1928</u>	<u>1929</u>	<u>1930</u>	<u>1931</u>	<u>1932</u>	<u>1933</u>	<u>1934</u>
Antal 1 jan.	2964	3176	3540	3993	4385	4692	4993
Döpta	208	218	267	286	265	306	270
Intagna på bekänn.	58	45	54	70	51	60	48
Inflyttade	133	337	415	274	229	246	195
Utflyttade (-)	106	127	102	110	99	118	141
Avlidna (-)	33	32	38	27	43	48	40
Uteslutna (-)	48	77	143	101	96	145	158
Ändring	212	364	453	392	307	301	174
Relativ ändr. (%)	7,2	11,5	12,8	9,8	7,0	6,4	3,5
Antal 31 dec.	3176	3540	3993	4385	4692	4993	5167

Inflyttningsciffran för 1930 inkluderar 75 medlemmar från Östermalms fria församling.

Medlemsökningen under åren 1930–1934 i Filadelfiaförsamlingen var 46 % och i Södermalms fria församling 66 %. Skillnaden skulle enkelt kunna förklaras med att antalet döpta på Söder var 100 fler än »normalt« (vilket ger just 20 %). Sannolikt är den verkliga förklaringen mer komplicerad än så.

Antalet medlemmar som flyttade mellan Norr- och Söderförsamlingarna är svårt att få grepp om:

- C.G. Hjelm uppger att »under striden lämnade 127 medlemmar Söderförsamlingen och gick till Filadelfia. Detta betydde i verklig-

⁵²⁰ *Svenska Morgonbladet* 11/10 1929.

heten inte så mycket. Söder fick ungefär lika många tillbaka från Filadelfia.«⁵²¹

- Pethrus skriver i november 1931 att »nu, två år efteråt, kunna vi berättat, att hela det antal, som lämnat vår församling med anledning av striden, uppgår till omkring ett 60-tal [...] medan under samma tid omkring 300 personer från de sammanslagna församlingarna på Söder kommit över till oss«.⁵²²

Genom att inte tidsperioderna har angivits mer precist är det svårt att utnyttja uppgifterna. Vi vet inte heller hur Pethrus har avrundat antalet övergångar mellan Söder och Norr.

Ett problem för Söderförsamlingen var att de insamlade beloppen sjönk under åren 1931–1934 trots att medlemsantalet ökade. Åren 1930 och 1931 samlade man in nästan 99 kr/medlem, för att sedan stadigt sjunka till knappt 60 kronor/medlem år 1934. Jämförelser med andra församlingar tyder på att denna utveckling inte var »normal«. Kanske att de som lämnade församlingen till förmån för Filadelfia var medlemmar som offrade mer än dem som främst via dop kom med i församlingen. Denna nedgång var besvärlig för församlingen, inte minst som den behövde en ny lokal i stället för den gamla biograflokalen vid Mosebacke Torg.

Södermalms fria församling vill avveckla Svenska Fria Pingstmissionen

Det finns endast knapphändiga uppgifter om hur Söderriktningen som helhet utvecklades numerärt, men det förefaller som om 1930 och 1931 skulle kunna karakteriseras som år med viss framgång, men sannolikt började man i slutet av år 1931 ändå inse att Söderriktningen inte skulle få någon nämnvärd anslutning ute i landet. Södermalms fria församling dominerade stort över ett fåtal små församlingar och grupper ute i landet. Detta förhållande utgör nog bakgrunden för den utveckling som vi nu ska redogöra för.

På nyåret 1932 började [...] några bröder i Södermalms fria församling yrka på att församlingen skulle övertaga tidningen och förlaget samt att Svenska Fria Pingstmissionen skulle upplösas. Samma bröder voro med, när tidningen startades, och då framhävde de såsom sin mening, att församlingen

⁵²¹ Hjelm 1966, s. 172.

⁵²² *Evangelii Härold* 12/11 1931.

icke borde betungas med affärer, och att det vore bättre, att tidning och förlag sköttes utanför församlingen.⁵²³

Brödrarådet hade i slutet av år 1931 föreslagit att Södermalms fria församling skulle bidra till Nils Ramselius lön, som SFP stod för. Han användes nämligen av Söderförsamlingen som predikant men fick ingen ersättning för det. Möjligen nämnde man något om att tidningen på så sätt skulle få ökade ekonomiska resurser. När detta förslag behandlades i brödrakåren på Söder yrkade David Persson på att församlingen skulle ta över tidning och bokförlag med dess missionsbokhandel i Stockholm. Styrelsen ställde sig bakom förslaget och man enades också om att föreslå att SFP skulle avvecklas.

Motivet för beslutet var att »tidningsföretaget stod [...] i behov av ett rörelsekapital för att det på ett sunt sätt skulle kunna utvecklas« och att SFP hade begärt ekonomiskt bistånd.⁵²⁴

De medlemmar i Brödrarådet som var emot att Söderförsamlingen skulle ta över *Missionsfacklan* ansåg att det var den gynnsamma utvecklingen av tidningen som gjorde att styrelsen på Söder tog detta initiativ. Så kan det givetvis ha varit men viktigare för styrelsen var att SFP avvecklades och tidning och förlag kunde användas helt i församlingens tjänst. Möjligen tänkte man sig att om man förde fram tidningens ekonomiska situation som huvudmotiv skulle kravet på avvecklingen av SFP inte vara så iögonfallande. Genom att Södermalms fria församling hade en stark representation i Brödrarådet och församlingen utgjorde nästan halva Söderrörelsen var det inga svårigheter att få rådet att besluta enligt styrelsens förslag.

Bidragande till att styrelsen på Söder ville avveckla SFP var nog att man inte upplevde den struktur man ingick i som tillfredsställande. Man menade att »Herrens verk varken gagnas eller framföres genom mänskliga organisationer«.⁵²⁵

SFP hade blivit mer än en missionsstyrelse. Den var också den plattform som Franklin kunde arbeta från för att påverka församlingarna och bönegrupperna inom Söderriktningen, en påverkan som styrelsen på Söder kanske inte ville utsättas för. Man ville vara fri. Det bör observeras att bröderna på Söder aldrig hade tagit avstånd från Pingströrelsens sätt att organisera sig. Förmodligen hade man gått med på att

⁵²³ *Församlingsrösten* februari 1933.

⁵²⁴ *Missionsfacklan* 12/1 1933.

⁵²⁵ *Ibidem*.

bilda SFP för att gå Franklin till mötes med hänsyn till vad han hade fått vara med om i Filadelfia i samband med sin uteslutning.

SFP hade också skapat en formell gemenskap mellan predikanter och medlemmar på olika platser i landet som av olika anledningar kommit i konflikt med sina församlingar eller med Lewi Pethrus. Ungefär 30 förkunnare hade anslutit sig till Söderrörelsen och bröderna på Söder sympatiserade säkert inte med alla dessa. Slutligen ville man nog självständigt kunna ta ställning till en framtida gemenskap med t.ex. ÖM-församlingarna eller Pingströrelsen när någon möjlighet öppnades.

Pethrus vill förhandla med Södermalms fria församling

Det var lätt för Lewi Pethrus att på olika vägar få information om vad som hände i Söderförsamlingen. Han och Alfred Gustafsson samtalande dessutom då och då med varandra och han trodde kanske att det som höll på att hända med SFP var inledningen till ett närmande till Filadelfiaförsamlingen.

Någon gång i början av år 1932 tog Pethrus kontakt med Alfred Gustafsson och bad om ett sammanträffande. När de sedan möttes framförde Pethrus att han ansåg att »denna strid på ett rättfärdigt och kristligt sätt borde rödjäs ur världen«.

Alfred Gustafsson begrep att vad Pethrus menade med ett »rättfärdigt sätt« var för hans del att han skulle erkänna att Esther var upphovet till att samarbetet mellan honom och Pethrus hade brutits. Vidare skulle Söderledningen erkänna att Franklins uteslutning ur Filadelfia hade gått rätt till. Varken det ena eller det andra kunde man gå med på i Söderförsamlingens styrelse och man ville inte delta i några samtal. Pethrus skriver att

dessa mina uppriktiga och broderliga ord ha, i stället för att tagas såsom en utträckt hand till försoning, uppfattats som ett svaghetstecken från vår sida och gjorts till föremål för förvrängning, löje och till utgångspunkt för ett lögnaktigt förtal.

Pethrus tog mycket illa vid sig och kunde inte tänka sig att någon i Filadelfias ledning skulle vilja

taga initiativet till sådana underhandlingar, sedan de sett, huru mitt ringa försök att vara tillmötesgående behandlats. För egen del skulle jag icke vilja utsätta mig för att ännu en gång uppskära, vad mitt föregående sammanträffande med Alfr. Gustafsson åsamkade mig.⁵²⁶

⁵²⁶ *Evangelii Härold* 23/2 1933.

Svenska Fria Pingstmissionen avvecklas

Bibelstudieveckan år 1932 i Folkesmälen hölls under midsommarhelgen. Den avslutades måndagen den 27 juni med förhandlingar, där den viktigaste punkten var förslaget att upplösa SFP. Det verkar som att det inte blev något häftigare meningsutbyte. De flesta hade sin bakgrund i Pingströrelsen, och såg nog inte så allvarligt på en avveckling. Beslutet blev också att Brödrarådet fick befogenhet att »förhandla och avgöra i dessa spörsmål». ⁵²⁷ Redan måndagen den 4 juli beslöt Södermalms fria församling att överta *Missionsfacklan*, bokförlaget Facklan och missionsbokhandeln »under förutsättning att Sv.F.P. skulle upplösas». ⁵²⁸ Därefter kunde brödrarådet besluta om avveckling av Svenska Fria Pingstmissionen.

Ett äldsteråd bildas för att få till stånd en fortsättning av Svenska Fria Pingstmissionen

Hos Franklin, Ljung och några andra ledande bröder inom SFP hade Södermalms fria församlings agerande väckt bestörtning. De hade förgäves försökt att övertala församlingens styrelse att ändra sig. I slutet av augusti 1932 möttes åtta bröder, däribland Franklin, Ljung och Fraim, i Ljungby för överläggningar för att bestämma vad som borde göras.

Man var inte helt klar över vad Södermalms fria församling egentligen avsåg med sitt handlande. De som möttes i Ljungby var övertygade om att den kallelse de fått i Folkesmälen i juni 1930 när man hade fattat varandras händer och bildat SFP fortfarande stod kvar. De bildade därför en ny organisation som ersatte SFP och som kom att heta Guds Församling. Ett interimistiskt äldsteråd tillsattes som skulle höra sig för vilket intresse det fanns hos de olika församlingarna och bönegrupperna att tillhöra Guds Församling. Det visade sig emellertid att medlemmarna inte hade fäst så stor vikt vid det som hade hänt. Äldsterådets beslut blev därför att gå försiktigt fram för att inte skapa oro.

Namnet Guds Församling hade förts fram redan vid konferensen i Folkesmälen år 1930, men hade fått vika för Svenska Fria Pingstmissionen. Förebilden var det amerikanska pingstsamfundet *Assemblies of God*.

Från Södermalms fria församlings sida hade man ingen anledning att söka strid med Guds Församling, men man ville inte samarbeta. Man var otydlig i sina uttalanden, vilket skapade en viss förväntan

⁵²⁷ *Missionsfacklan* 7/7 1932.

⁵²⁸ *Missionsfacklan* 12/1 1933.

inom äldsterådet om samarbete, men församlingens ledning visade så småningom praktiskt vad man menade, vilket kom att leda till en brytning.

Förenklat uttryckt kom avvecklingen av SFP att dela Söderriktningen i två grupper: Den största var Södermalms fria församling tillsammans med delar av församlingarna och bönegrupperna i främst Borås, Lillsjödalen (i närheten av Högsby), Norrköping och Uppsala samt förmodligen ett antal grupper i Norrland. Den andra gruppen var Guds Församling som vi återkommer till. Inom flera av de församlingar och grupper som hade ingått i den ursprungliga Söderriktningen uppstod oenighet på grund av ställningstaganden för och emot de två fraktionerna, vilket medförde att många medlemmar övergav gemenskapen.

Alfred Gustafsson sympatiserade säkert med beslutet att SFP skulle avvecklas, men han var bedrövad över att det kom att drabba Franklin; kanske hade han ha velat se att avvecklingen hade skett på ett sätt som hade varit mera skonsamt mot denne än vad som nu blev fallet.

Franklin och Fraim börjar hålla egna möten

Franklin och Fraim bestämde sig snart för att ordna egna sammankomster. Den 11 september 1932 hölls det första mötet i »en serie möten för det andliga livets fördjupande« i KFUK:s lokal på Brunngatan 3 vid Stureplan »av pastor Efr. Fraim m.fl. talare«. ⁵²⁹ Franklin annonserades inte med namn. Valet av lokal kan hänga samman med att den inte skulle ligga på Södermalm (där Södermalms fria församling var den »lokala« församlingen) utan på Norr. Mötena hölls på söndags- och onsdagskvällarna klockan 8. Södermalms fria församling hade sitt kvällsmöte klockan 6 på söndagen och onsdagen var mötesfri.

Onsdagen den 14 september var ämnet för det andra mötet i serien: »Det idealsamhälle vi väntar.« Två veckor senare annonserades Elisabeth Franklin och hon talade om »minnen och intryck från Keswickkonferensen 1932« ⁵³⁰ och lördagen den 1 oktober återfinns följande annons:

A. P. Franklin och Efr. Fraim predika i K.F.U.K:s lokal [...] Söndag och Onsdag kl. 8 e.m. Sång och musik! Välkomna. ⁵³¹

Efter detta möte begränsades Franklins engagemang i Stockholm på grund av hans åtaganden i Göteborg (se nedan).

⁵²⁹ Svenska Morgonbladet 10/9 1932.

⁵³⁰ Svenska Morgonbladet 24/9 1932.

⁵³¹ Svenska Morgonbladet 1/10 1932.

Söndagen den 10 oktober predikade C.G. Hjelm i väckelsemötet i KFUK-lokalen. Andra som var annonserade under hösten 1932 var O.L. Björk (som samma vecka även talade i Södermalms fria församling), Freddy Lönn, båda »ÖM-predikanter« samt Herman Josefsson och Carl Håkansson, båda medlemmar i Söderförsamlingen. I januari 1933 annonserades Efraim Fraims möten i *Missionsfacklan* under rubriken »VERKSAMHETEN, Brunnsgatan 3«.

Omkring den 1 november hårdnade attityden i Södermalms fria församlings ledning mot makarna Franklin och Efraim Fraim. Elisabeth Franklin, som hade svarat för textutredningarna för söndagsskolan i *Missionsfacklan*, fick t.ex. inte skriva några avskedsord när hon slutade – eller tvingades sluta – i början av november. Ett brev från A.P. Franklin hade fått ligga i tre veckor innan det publicerades och då i nedkortat skick, något som han tydligen inte hade fått vara med om tidigare. Detta var klara indikationer på att Södermalms fria församling inte ville samarbeta med Guds Församling. Äldsterådet började då ge ut en egen tidskrift. Den fick namnet *Församlingsrösten* (s. 273).

Franklin flyttar till Göteborg

I juni 1932 tog Franklin på sig ansvaret att bli föreståndare för Göteborgs Fria Evangeliska församling, som ingick i Söderriktningen. Enligt hans son Erik ville inte hans far stå i vägen för den utveckling som Söderförsamlingen såg framför sig och som denne tycks ha uppfattat som ett närmande till Filadelfia. Familjen flyttade inte ner till Göteborg vid den här tiden utan man kom överens om att bo kvar i Stockholm tills Erik hade avlagt sin studentexamen våren 1933; A.P. Franklin själv tillbringade snart mesta tiden i Göteborg.

Motsättningarna mellan Franklin och några av bröderna inom äldste- och diakonkåren på Söder blev snart så stora att Franklin bestämde sig att lämna församlingen och i november begärde familjen flyttningsbetyg till församlingen i Göteborg som från 20 november 1932 kallade sig för Guds Församling i Göteborg. Med flyttningsbetyget sände Alfred Gustafsson ett brev till församlingen. Det lyder som följer:

Då jag nu översänder till Eder vännerna Franklins flyttningsbetyg, så är det mig en stor glädje, att på det allra hjärtligaste få lyckönska församlingen till att få mottaga dessa dyrbara nådessyskon. De ha gjort en insats i församlingens arbete här, som vi alla erkänna, värdera och tacka Gud för. Syster Franklin har med stor nit och med varm kärlek offrat sig för verksamheten här på alla sätt. Herren Jesus skall löna henne i de rättfärdigas uppståndelse. Hon är en verklig moder i Israel. De unga gossarna ha också troget tjä-

nat sin Herre i musikföreningen och på annat sätt deltagit med i verksamheten. Gud välsigne dem i fortsättningen.

Broder Franklin har jag under flera år haft förmånen samarbeta med, och de erfarenheter jag därvid gjort ha alltid varit de bästa. Då han nu går till Göteborg för att upptaga arbetet där, kan jag endast lyckönska församlingen till att få mottaga en sådan beprövad och god herde och lärare. Personligen tackar jag Gud för allt vad jag genom denne trogne och gode vän mottagit.

Så vill jag önska både honom och församlingen Guds rikaste välsignelse i fortsatt kamp för Herren. Slut upp som en man kring denne Herrens tjänare, som I nu fån, och segern är framför.⁵³²

Brevet speglar nog vad Alfred Gustafsson kände för Franklin.

Lewi Pethrus hade självfallet följt det som hade hänt på Söder under år 1932 och i februari 1933 skriver han:

Det kom, vad vi hade anat, att Franklin skulle nödgas lämna även Södermalms Fria Församling. Efter starka brytningar inom deras äldste- och diakonkår och efter att saken avancerat därhän, att man hotade med att taga upp densamma i deras församling, hemställde Franklin att för sig och sin familj få flyttningsbetyg till Göteborg. Alla, som visste om att Franklins familj fortfarande skulle bo kvar i Stockholm medan den tog flyttningsbetyg till Göteborg, förstodo, att det hela var en manöver för att undgå ett uppreparande av vad som förekom vid Franklins skiljande från Filadelfiaförsamlingen.

Pethrus fortsätter:

Man har med rätta nu en längre tid väntat, att Söderförsamlingen skulle ärligt träda fram och erkänna det misstag, den begick, då den lydde sina ledare, främst Alfr. Gustafsson på dennes bestämda fordran intog Franklin. Så mycket har dock skett, att Gustafsson vid församlingsmöte med sin församling meddelat, att de nu icke vidare kunde göra gemensam sak med Franklin. Till mig personligen har han sagt, att Franklin gjort sig skyldig till sådant som berättigat dem att taga avstånd från honom.⁵³³

Vad Franklin skulle ha gjort sig skyldig till har vi inte kunnat få någon uppgift om. Troligen betraktades det inte av Pethrus som »synd«; hade det varit så hade han nog uttryckt detta.

⁵³² *Församlingsrösten* februari 1933.

⁵³³ *Evangelii Härold* 16/2 1933.

Två andra utbrytningar från Söderförsamlingen

Ungefär samtidigt som Franklin och Fraim började annonsera egna möten förekommer det annonser om en f.d. fabrikör Martensen, Hannover, som höll »en serie möten till troslivets fördjupande»⁵³⁴ på Sibyllegatan 52 B på Östermalm.⁵³⁵ Enligt Pethrus ansåg sig Martensen vara profet,

vilken med stora förhoppningar mottogs på Söder och predikade där en tid som sedan börjat egen verksamhet. Han »slog» för mycket i sina predikningar, säger man, och därför fick han gå.⁵³⁶

Martensen fick med sig en mindre grupp i Söderförsamlingen till Sibyllegatan.

En tredje utbrytning inträffade något senare, när Herman Josefsson, som hade följt med Franklin och Fraim till K.F.U.K:s lokal, men sedan – också med en mindre grupp från Södermalms fria församling – bildade något som han kallade Zions vänner med möten »ibland på Kocksgatan [på Söder] och stundom på Tunnelgatan [på Norr]».⁵³⁷

Även andra församlingar och grupper inom Söderriktningen drabbades av splittringar och Pethrus skriver i februari 1933 att »det nya 'kärlekspartiet' ligger splittrat i nästan lika många delar, som det hade ledare».⁵³⁸ Det ligger en del i vad Pethrus säger. Vi tror att en viktig anledning till splittringarna berodde på som vi tidigare nämnt att den sammanhållande kraften var kanske avståndstagandet från Pethrus och det var inte mycket att bygga en enhet på.

Guds församling i Stockholm bildas

Den grupp som höll till i KFUK-lokalen under Efraim Fraims ledning ordnade sig den 15 januari 1933 till en församling som kallade sig Guds Församling i Stockholm:

Förutom broder Ljung var även broder Österberg i Uppsala med och tjänade både med Ordets predikan och avskiljandet av församlingsäldste och diakon. Det var en stund av stor betydelse och stor glädje inför Guds ansikte. Aderton personer uttalade sin önskan att såsom medlemmar i Guds Församling, Brunnsgratan 3, få göra gemensam sak i arbetet och bönerna för själarna frälsning i hem och hednaland. Vid vårt första församlingsmöte anmälde sig ytterligare två syskon. Församlingen är alltså ganska

⁵³⁴ *Svenska Morgonbladet* 10/9 1932, annons.

⁵³⁵ *Bibliskt Månadshäfte* juli 1933.

⁵³⁶ *Evangelii Härold* 16/2 1933.

⁵³⁷ *Ibidem*.

⁵³⁸ *Evangelii Härold* 16/2 1933.

liten ännu, men Gud har skänkt den lilla hjorden en ljuvlig vila i Anden, stor frimodighet och full visshet om sin vilja.⁵³⁹

Ett permanent äldsteråd skapas inom Guds Församling

Vid mötet i Ljungby, då Guds Församling hade bildats (s. 253), hade Franklin, Ljung och Fraim utsetts att ingå i det interimistiska äldsterådet. Ett permanent råd skulle tillsättas vid ett äldstemöte i Göteborg den 18–20 februari 1933. Tanken var att de äldste i de olika församlingarna skulle utgöra detta äldsteråd.

Vi behöva då [...] ingen annan organisation än den att de av Herren i sin församling tillsätta äldste komma tillsammans för bön och rådplägning, då så erfordras. Några val av ombud till konferenser behöva då ej förekomma. De äldste sammanträda på grund och i kraft av sitt ämbete i Guds Församling, och dessa äldste tillsammans rådgöra om sådant arbete, som rör gemensam verksamhet.⁵⁴⁰

De som inböjds till äldstemötet var »bröder, vilka tjäna såsom äldste i församlingar samt predikanter och såväl kvinnliga som manliga evangelister«. ⁵⁴¹ Elva äldste eller predikanter och två kvinnliga evangelister hörsammade inbjudan. De representerade sju församlingar eller grupper i Göteborg, Ljungby, Malmö, Mark, Skara, Stockholm och Åmål.

Södermalms fria församling tog avstånd från detta äldsteråd för att inte »äventyra den frihet, vi enligt Nya testamentet finna tillkomma den troende och döpta lokalförsamlingen«. ⁵⁴² Samtidigt poängterades det att man med detta uttalande från äldste- och diakonkåren på Söder inte ville skada någon utan att det gjordes enbart för att klargöra vilken ståndpunkt man hade i frågan.

Många vänder åter till Pingströrelsen

Utvecklingen år 1932 inom Söderriktningen fick återverkningar genom att flera predikanter och många medlemmar på olika orter bröt upp från gemenskapen. Mer kända predikanter som i *Evangelii Härold* deklarerade sin brytning med Söderriktningen var Hans Wollstad, som hade kommit med efter en schism med pingstförsamlingarna i Göteborg, och Anton Magnusson, Malmö.

⁵³⁹ Efraim Fraim i *Församlingsrösten* februari 1933.

⁵⁴⁰ K.G. Ljung, A.P. Franklin och Efraim Fraim i *Församlingsrösten* februari 1933.

⁵⁴¹ A.P. Franklin i *Församlingsrösten* februari 1933.

⁵⁴² *Missionsfacklan* 9/2 1933.

Smyrnaförsamlingen i Malmö

Smyrnaförsamlingen i Malmö hade bildats i oktober 1928 till följd av en konflikt mellan en mindre grupp i Elimförsamlingen och församlingens föreståndare Emanuel Larsson. Kända familjer inom nämnda grupp var Ekberg, Gullberg och Strandsjö. Larsson menade att man inte skulle ha någon andlig gemenskap med personer utanför Pingströrelsen medan gruppen i fråga ansåg ett sådant synsätt felaktigt. De hade vänner och släktingar utanför Pingströrelsen som de ville innefatta i sin gemenskap.

Hösten 1932 berättade Oscar Gullberg, far till Samuel Gullberg och medlem i Smyrna,

huru svårt de haft det under skilsmässan från Elim i Malmö och uttalade sin sorg över denna nya, onödiga strid. Han ville, att vi skulle försöka att bida tiden an, gå fram varsamt och vädja till Söderförsamlingen att ändra kurs.⁵⁴³

För Smyrnaförsamlingen hade gemenskapen med Söderförsamlingen betytt mycket eftersom den efter utbrytningen från Elim hade varit isolerad från andra församlingar. Gullberg tycks ha upplevt händelserna i samband med avvecklingen av SFP som att Söderförsamlingen ville skära av banden med övriga församlingar och grupper inom Söderriktningen.

Opinion inom Södermalms fria församling mot isoleringen

Inom Södermalms fria församling fanns en opinion mot den isolering församlingen fick uppleva. Så länge Franklin var medlem på Söder bedrev dessutom medlemmar i Filadelfia en agitation mot medlemmar i Söderförsamlingen som gick ut på att man ifrågasatte riktigheten i att tillhöra en församling som tog in personer som hade »oförlåtna synder på sitt samvete«. Detta var besvärande både för den enskilde och för församlingens ledning. Det fanns nog styrelsemedlemmar som inte var främmande för att det bästa vore om Franklin lämnade församlingen. Genom hans flyttning till Göteborg blev det också så.

Medlemmarna på Söder kände sig som pingstvännen och ville kunna besöka Filadelfiakyrkan och konferenser inom Pingströrelsen utan att känna sig utanför. Även inom styrelsen fanns en uppfattning att någon annan »enhet« för församlingen knappast var möjlig. Man behövde inte längre tänka på att ta någon hänsyn till Franklin, men Pethrus skulle givetvis kräva att man erkände att uteslutningen var rättfärdig.

⁵⁴³ Protokoll från äldstemöte i Guds Församling 14/11 1932, Efraim Fraims samling.

Många medlemmar på Söder tycks ha övervägt att lämna församlingen under dessa första år och flera gjorde det också. Den stora väckelse som församlingen fick uppleva år 1933 innebar att avgångarna till Filadelfia inte blev så iögonfallande, men vintern och våren 1934 var styrelsen oroad över utvecklingen. Förmodligen var det så att en majoritet i styrelsen ville få till stånd en förlikning med Filadelfia, men avgörandet måste få ligga hos Alfred Gustafsson med tanke på vad han hade fått utstå från Pethrus sida.

Pethrus förbereder sig för en försoning

I februari 1933 publicerade Pethrus en artikel i *Evangelii Härold* – »Försiktighet av nöden«. Anledningen till att artikeln skrevs var att runt om i landet började medlemmar från Söderriktningen (med dess olika delar) söka sig tillbaka till pingstförsamlingarna. Pethrus ville ge församlingarna några råd. Han delade in dem som sökte sig tillbaka i tre grupper.

Den första gruppen utgjordes av »söderpredikanterna« som upplevde att »verksamhetsfälten bliva allt trängre«. Det borde »icke anses som tillräcklig orsak för att de skola komma in i pingstförsamlingarna.«

Den andra gruppen bestod av dem som automatiskt blev medlemmar när församlingarna på Söder slogs samman och som hade varit relativt passiva under striden.

Den tredje gruppen utgjordes av dem som »voro medvetna om vad striden gällde och offrade vår församlings och hela pingstväckelsens välfärd, för att giva sitt stöd åt en man, som de nu själva måst taga avstånd ifrån«. Med denna sista grupp skulle man »handla mera försiktigt, då de åter vilja förena sig med oss, än när det gäller de andra, som aldrig direkt tagit ståndpunkt till själva stridsfrågorna«. ⁵⁴⁴

Under hösten 1933 skrev Pethrus ett brev till Axel Swartz i Norrköping:

Jag har den sista tiden gång på gång blivit påmind att skriva till dig och bedja dig om en sak. Du har berättat för mig, att pastor Alfred Gustafssons fru vid ett tillfälle sagt, att hon var orsaken till brytningen mellan Alfred och mig. Gång på gång uppstår den frågan, om icke en uppgörelse skulle kunna komma till stånd mellan Söderförsamlingen och vår församling, vilket i och för sig naturligtvis icke är annat än gott och önskvärt. Jag önskar dock, att det måtte ske på rättfärdighetens grund, och ingen kan ju vinna på att bli orättvist bedömd. Jag vore dig därför mycket tacksam, om du ville i brev nedskrivna, vad fru Gustafsson yttrade till dig vid nämnda tillfälle. Det kan måhända komma att bliva mig till stor hjälp, om ovan-

⁵⁴⁴ *Evangelii Härold* 23/2 1933.

nämnda fråga någon gång skulle komma upp. Din namnteckning är ju så känd, men om du ville låta bevitna den, vore det kanske bättre. Du kanske kan känna det obehagligt att blanda dig i denna sak, men du sitter i detta fall inne med en erfarenhet, som är av mycket stort värde, och jag hoppas, att du icke vill neka mig detta.⁵⁴⁵

Pethrus ville givetvis ha till stånd en försoning, och han kanske förstod att man på Söder snart skulle ta ett initiativ. Pethrus såg ingen anledning att backa på sin uppfattning om vad som var en rättfärdig försoning. Han ville därför ha svart på vitt på att Alfred Gustafsson inte talade sant om Esthers roll.

Swartz svarade samma dag som han fick brevet. Han skriver att han träffade Esther Gustafsson för »omkring fyra år sedan».⁵⁴⁶ Han kan inte i detalj erinra sig samtalet, men »huvudinnehållet och enstaka uttryck har etsat sig fast«. Swartz hade vid detta tillfälle frågat vad konflikten mellan Pethrus och hennes make berodde på:

Hon: »Ja, de säga att det är mitt fel.« – »Ja, jag har hört det, och därför vill jag av fru Gustafsson få veta, hur det förhåller sig.« – »Det är bönesvar. Jag har länge bett Gud, att de skulle skiljas.« – »Det är ju mycket sorgligt. De ha ju varit så goda vänner och arbetat så bra tillsammans.« – »Ja, men om de skola vara ett, så skall inte bara den ene vara bestämmande. Min man har ju [=sköter ju] församlingen, men Pethrus – – (kommer ej här ihåg uttrycket, men meningen var uttryckligen den, att Pethrus ensamt bestämde om allt)«. – Så berättade hon om hur hon framburit ett budskap i församlingen, och att Du vid ett följande möte angripit detta. Hennes man hade då frågat Dig, om Du syftade på henne, och då hade Du sagt: »Ja, och nu får det vara slut med vårt samarbete.«⁵⁴⁷

Swartz betygade att han inte hade lagt till något till Esthers yttrande. Brevet var bevitnat och Pethrus hade nu kanske de uppgifter han trodde sig snart komma att behöva.

Fris tar ett initiativ

Filadelfiaförsamlingen inbjöd till en bibelstudievecka för predikanter och föreståndare under tiden 23–27 april 1934. »Icke mindre än mellan 4 och 500 bröder från alla delar av Sverige samt även ifrån grannländerna

⁵⁴⁵ Lewi Pethrus i brev 27/10 1933 till Axel Swartz, Lewi Pethrus arkiv.

⁵⁴⁶ Sammanträffandet bör således ha ägt rum år 1929. Platsen ska ha varit en sommarbostad, möjligen i närheten av Folkesmålen, och det skulle då kunna ha varit på sensommaren, innan skolorna började. Troligen var konflikten mellan Pethrus och Alfred redan då känd i en mindre krets till vilken Axel Swartz kunde räknas med sina kontakter med t.ex. Förlaget Filadelfia.

⁵⁴⁷ Axel Swartz i brev 28/10 1933 till Lewi Pethrus, Lewi Pethrus arkiv.

Norge, Danmark och Finland, hade hörsammat inbjudningen och deltog i veckans förhandlingar.«⁵⁴⁸ Detta var den första s.k. predikantveckan i Filadelfiaförsamlingens regi.

På måndagen – bibelstudieveckans första dag – sysslade man med trädgårdsarbete i missionsskolan i Danderyd. Rikard Fris drabbades av »en väldig nöd« och han kände Andens ledning att be för predikantmötet i Filadelfia, och han bad hela dagen under stor vända.⁵⁴⁹ På kvällen fick han »genom Andens uppenbarelse« klart och tydligt se att han hade en skuld i den pågående schismen. Han hade tidigare aldrig ansett sig ha haft någon del i dess uppkomst, men förstod plötsligt att det var »en utmaning mot församlingsauktoriteten inom pingstväckelsen, när tidningen Missionsfacklan gavs ut med Franklin som medarbetare, detta alldeles oavsett utslutningens berättigande eller icke«. Han beslöt sig för att skriva ett brev till predikantveckan och be om förlåtelse.

Ehuru det enligt pingstväckelsens frihetsprinciper måste anses vara fritt att utgiva en ny tidning, protesterade jag dock däremot på grund av de särskilda förhållandena i detta fall. Då tidningen emellertid kom ut, gjorde jag mig trots min inre övertygelse och opposition skyldig till det stora felet att delta genom en deklaration angående Fria Bibelinstitutets enligt min mening fristående ställning. Som jag nu plötsligt genom Andens ljus fått se saken, betydde detta emellertid ett partitagande. För detta känner jag mig nu av Guds Helige Ande manad att vända mig till eder, bröder församlingsföreståndare och predikanter inom pingstväckelsen, med en öppen bön om förlåtelse.

Han avslutade brevet med att vädja »till eder, mina bröder, att upphäva den med en skriftenlig ståndpunkt oförenliga blockaden mot Södermalms fria församling«.⁵⁵⁰

Något större mått av diplomati kännetecknar inte brevet. Den vädjan som avslutar brevet kunde nog ha uppfattats som en provokation.

Bakgrunden till Fris agerande var givetvis den oro som styrelsen i Södermalms fria församling kände för församlingens utveckling under en fortsatt blockad från Filadelfias sida men också den oenighet som fanns i styrelsen om hur man skulle hantera frågan. Så sent som tisdagen den 17 april hade man samtalat på äldste- och diakonmötet på Söder »inför Gud om förh. till Filadelfiaförs., Lewi Pethrus och pingstväckel-

⁵⁴⁸ *Evangelii Härold* 3/5 1934.

⁵⁴⁹ Raket Fris intervjuad 9/8 1976 av Alf Lindberg, Alf Lindbergs samling.

⁵⁵⁰ Rikard Fris i brev 25/4 1934 till predikantmötet i Filadelfia, Lewi Pethrus arkiv.

sen«. ⁵⁵¹ Rikard Fris förstod – eller visste – att det skulle vara svårt för Alfred Gustafsson att ta ett initiativ till försoning. Han hoppades kanske att han med sitt brev skulle kunna ta på sig hela skulden och på så sätt skulle Alfred inte behöva ta kontakt med Pethrus.

Venzel Nilsson, föreståndare i Karlskrona, satt med i predikantveckans presidium.

I dagens första session satt jag ordförande. [...] Br. L.P. meddelade att br. R. Fris skrivit och ber brr. om förlåtelse för att han varit med om och startat tidningen Missionsfacklan, men i övrigt står han ett med Söderförsamlingen. En del brr. yrkade på att »veckan« skulle fatta beslut om bojkott mot förs. och tidningen. Jag begärde ordet och yttrade bl.a: »[...] Vi ha ingen rätt att bestämma över andra församlingars angelägenheter och uppfattning.« Allmänt bifall. Beslut enligt mitt yttrande. ⁵⁵²

Pethrus skriver en månad senare till Fris:

Då ditt brev anlände till predikantveckan, var den allmänna meningen och blev mötets enhälliga beslut, att detsamma skulle överlämnas till Filadelfiaförsamlingen i Stockholm och dess äldste. – Det ansågs, att vad du säger dig anse vara en försyndelse mot församlingsföreståndarna i landet, i stället var ett försök att skada Evangelii Härold och den församling, som utger densamma. Bröderna sade sig därför vara av den meningen, att saken borde överlämnas till vår församling, vilket ock skedde. ⁵⁵³

Rikard Fris var med på kvällsmötet avslutningsdagen den 27 april i Filadelfiakyrkan. Den var »fullpackad« och Pethrus talade över »Pingstväckelsen och Oxfordgrupprörelsen«, ett ämne som intresserade Fris.

Under predikantveckan hade förhållandet till Söderriktningen tagits upp när man behandlade en fråga om Pingströrelsens ställning till andra kristna som upplevt ett andedop – dvs. de pingstbetonade inom Svenska Missionsförbundet. ⁵⁵⁴

⁵⁵¹ Rikard Fris annotationskalender 17/4 1934, Rikard och Rakel Fris arkiv.

⁵⁵² Venzel Nilssons dagböcker 26/4 1934, Roland Gäreskogs samling

⁵⁵³ Lewi Pethrus i brev 23/5 1934 till Rikard Fris, Lewi Pethrus arkiv.

⁵⁵⁴ När Ivar Lundgren år 1973 intervjuade Lewi Pethrus säger denne: »För 25–30 år sedan hade vi en situation här i Sverige, då det höll på att uppstå en stor pingströrelse vid sidan av oss. Det var de så kallade 'pingstbetonade' i missionsförbundet med Alex Olovson och Frank Mangs i spetsen, det var örebroarna – som höll på att gå ut ur baptistsamfundet – och det var söderförsamlingen i Stockholm med Alfred Gustafsson i spetsen. De var en kraft vid sidan av Pingströrelsen, och de hade stora möjligheter att sluta sig samman. Det hade blivit en stor andlig rörelse vid sidan av Pingströrelsen« (Lundgren 1973, s. 48–49). – »De pingstbetonade« var en andedopsrörelse inom Svenska Missionsförbundet. På Kölingaredsveckan sommaren 1933 lyckades Pethrus övertyga deltagarna att man skulle välkomna de pingstbetonade till Pingströrelsen. Detta kan ha hindrat dem att bilda ett nytt »pingstsamfund«.

Vad beträffar den s.k. söderriktningen så hade ju från broder Pethrus' sida för ett par år sedan ett försök gjorts att närma sig församlingen på Söder genom att begära och erhålla ett enskilt samtal med dess pastor. Det hade emellertid blivit mycket mistygt och utan något verkligt resultat. Denna fråga vore ju emellertid numera så utagerad, att den icke borde kunna utgöra hinder för dem, som önska närma sig pingstfolket.⁵⁵⁵

Alfred Gustafsson och Pethrus försonas

Samma dag som Rikard Fris skrev brevet till predikantveckan reste han in till Stockholm från Danderyd för att träffa Alfred Gustafsson och David Persson, men kanske i första hand för att överlämna brevet till någon i Filadelfia. Han skriver i sin kalender:

Samtal [...] om mitt nya ljus ang. min skuld till schismen inom pingstväckelsen. Enhet i Anden – hemma rådplägning med Ramselius o. Maria [Lindquist] i samma ämne under Andens sanktion.⁵⁵⁶

Alfred Gustafsson och David Persson var således införstådda med Rikard Fris initiativ.

Sannolikt tog Pethrus kontakt med Alfred Gustafsson efter predikantveckan och gav sin syn på Fris brev. Alfred torde då ha förstått att det bara fanns *en* väg till en lösning av konflikten och det var att gå Pethrus till mötes. De kom därför överens om att träffas, möjligen skulle styrelserna i de båda församlingarna lämna sitt bifall före mötet.

Efraim Fraim skriver senare att Alfred Gustafsson »tvingades mot sin vilja att acceptera denna återförening«.⁵⁵⁷

Vad hade då Alfred Gustafsson för tankar om församlingens framtid? Som vi har nämnt hade han under sin tid i Södermalms fria församling knutit många kontakter med pastorer inom Baptistsamfundets ÖM-falang.

Det fanns inom ÖM-kretsarna en strävan att frigöra sig från samfundet och bilda fria församlingar som skulle samarbeta med Örebro Missionsförening, men tanken fick inget gehör hos John Ongman. När han avled i början av år 1931 kunde förespråkarna för ett eget samfund agera mer kraftfullt och spänningen ökade inom Baptistsamfundet. Det skulle emellertid dröja till 1936/1937 innan samfundet rämnade. Det kan inte uteslutas att Alfred hade velat invänta detta för att sedan föra in Södermalms fria församling i en ÖM-gemenskap. Våren 1934 fanns

⁵⁵⁵ G.E. Söderholm i *Evangelii Härold* 17/5 1934.

⁵⁵⁶ Rikard Fris annotationskalender 25/4 1934, Rikard och Rakel Fris arkiv.

⁵⁵⁷ Efraim Fraim i en redogörelse för Guds Församling omkring år 1940, Efraim Fraims samling.

det emellertid inget annat alternativ än en försoning med Filadelfiaförsamlingen och det måste Alfred Gustafsson acceptera.

Den 2 maj åkte Esther och Alfred Gustafsson hem till Lydia och Lewi Pethrus för att ta det första steget mot en uppgörelse. Mötet mellan de fyra innebar först en uppgörelse på det personliga planet. Vi kan utgå ifrån att Esther och Alfred Gustafsson bad Lewi Pethrus om förlåtelse för vad som lades dem till last – oavsett om de själva ansåg att de hade felat eller ej. Något annat hade inte Pethrus accepterat. J.P. Ollén skriver om sin »aktade vän Alfr. Gustafsson« att när han frågade honom »om pastor Pethrus känt sig manad att å sin sida följa det goda exemplet, kunde han tyvärr ej bejaka detta«. ⁵⁵⁸ Det går inte att tidsbestämma detta yttrande, men vi anser att Ollén var säker på att Pethrus fram till år 1949 inte hade bett Alfred om förlåtelse.

Lewi Pethrus och Alfred Gustafsson kom sannolikt också överens om att församlingarnas styrelser skulle ta ställning till om man skulle påbörja en process som förhoppningsvis skulle sluta med en försoning.

Fris initiativ var på ett sätt misslyckat men det kan ha påskyndat samtalen om en försoning. Efter mötet mellan Pethrus och Alfred var brevet från Fris överspelat. Den 23 maj skrev Pethrus ett brev till denne. Vi har redan har citerat inledningen (s. 263). Försättningen lyder:

Men då brevet icke är ställt varken till församlingen eller vår äldstekår, har det förefallit mig svårt att taga upp det till behandling, vilket kommit mig att skjuta på saken tills nu. Endast om du skulle uttrycka din bestämda önskan om att så måtte ske kommer jag att göra detsamma.

Uppriktigt och broderligt sagt anser jag ditt brev icke vara tillräckligt rakt på sak. Jag fruktar, att åtskilliga bland vårt folk skulle kunna få den uppfattningen om detsamma, att det icke är fullt uppriktigt. – Om så skulle ske, är det stor fara för handen att den ansats, som gjorts till en uppgörelse i anda och sanning, därigenom kunde omintetgöras. – Det skulle kunna skada det intryck av uppriktighet och ärlighet, som br. Alfr. Gustafssons besök och samtal ute hos mig gjort på både mig och bröderna här. ⁵⁵⁹

Det är svårt att förstå varför Pethrus inte nöjde sig med att föreslå Rikard Fris att hans brev inte skulle behandlas av Filadelfias äldste med hänsyn till sin uppgörelse med Alfred.

⁵⁵⁸ Ollén 1949, s. 178.

⁵⁵⁹ Lewi Pethrus i brev 23/5 1934 till Rikard Fris, Lewi Pethrus arkiv.

Förberedelserna för en överenskommelse mellan Filadelfiaförsamlingen och Södermalms fria församling

Procedurfrågorna för överläggningarna mellan Filadelfiaförsamlingen och Södermalms fria församling tycks ha lösts på följande sätt:

- Kommittéer skulle tillsättas inom vardera Filadelfiaförsamlingen och Södermalms fria församling för att klargöra allt som borde göras och hur det skulle gå till. Kommittéernas medlemmar skulle ha en god förankring i respektive styrelse, så att de förslag som togs fram skulle kunna godkännas av styrelserna.
- Efter att styrelserna hade godkänt kommittéernas förslag skulle Alfred Gustafsson skriva till Filadelfiaförsamlingen och be om förlåtelse för att Franklin togs in i Söderförsamlingen. Detta brev skulle sedan ligga till grund för att Filadelfiaförsamlingen förlät Alfred Gustafsson och Södermalms fria församling.

Kommittéerna kom att bestå av följande personer:

- Lewi Pethrus, G.E. Söderholm, Sven Lidman och Per Jacobson i Filadelfiaförsamlingen.
- Alfred Gustafsson, Rikard Fris, David Persson och Ernst Wahl i Södermalms fria församling.

Det första mötet de två kommittéerna hade tillsammans ägde rum lördagen den 28 juli hemma hos Lewi Pethrus på hans gård Bredden. Man träffades »för uppgörelse av allt det gamla, som vi ömsesidigt beslöto att lägga ner vid korset o. förlåta varandra, vilket skulle tillkännagivas – det kändes som ett Guds verk«. ⁵⁶⁰ Men det skulle dröja till den 22 november 1934 innan det blev dags för Alfred att skicka sitt brev till Filadelfia med bön om förlåtelse – ett brev som kommittéerna med all sannolikhet hade utformat i samråd. Förmodligen enades man om att han skulle skriva på Söderförsamlingens brevpapper för att markera att församlingen stod bakom brevet:

Hösten 1929 uteslöts en medlem ur Eder församling under säregna omständigheter men som sedan våren 1930 intogs i Södermalms Fria Församling.

Genom mitt inflytande inom vår krets, som jag gjorde gällande vid detta tillfälle, är jag personligen till stor del orsaken, att så blev fallet.

Motivet för detta mitt handlingsätt var icke att skada Filadelfiaförsamlingen och pingstväckelsen utan för att hjälpa personen som var i nöd, såsom jag då såg det.

⁵⁶⁰ Rikard Fris annotationskalender 28/7 1934, Rikard och Rakel Fris arkiv.

Såsom händelserna nu utvecklats, ser jag saken i ett helt nytt ljus, och erkänner jag härmed att det hade varit bättre, att denna intagning aldrig skett.

Då jag vet att detta mitt handlingsätt blivit till en stötesten för Eder församlings medlemmar, ber jag om förlåtelse härför, ty Herrens ord säger: »Varen icke någon till stötesten, vare sig för judar eller greker eller Guds församling.«⁵⁶¹

Man lägger märke till att Franklins namn inte nämns och att Alfred inte behövde uttala sig om huruvida utslutningen av Franklin var rättfärdig eller inte. Nyckelorden i brevet är »att det hade varit bättre, om denna intagning aldrig skett«, en inte särskilt stark formulering. Den pekar på att det fanns en kompromissvilja hos den kommitté som representerade Filadelfiaförsamlingen.

Pethrus skriver år 1953:

Då uppgörelsen mellan Södermalms Fria Församling och Filadelfiaförsamlingen skedde, vågar jag säga, att ingen lade ner större intresse och mera arbete på att nå ett positivt resultat i denna sak, än jag gjorde. Den som var svårast att övervinna i detta sammanhang var Sven Lidman. Han hade också gjort den insats i striden, som var svårast att komma över. Han talade så mycket om att man måste gå till botten med allt och dra fram allt som hade varit. Min uppfattning är, att om man skall göra upp en sak, så skall man söka göra det på det sättet, att det sårar ens motpart så litet som möjligt. Han har den uppfattningen, att det viktigaste är själva uppgörelsen. Jag framhöll som min synpunkt, att det viktigaste är samarbetet efter uppgörelsen och att detta är till ytterlighet beroende på hur generös man är, då man gör upp sina mellanhavanden. Att felbedömningar sedan skedde och misstag gjordes under de brytningar, som då var, är nu tydligt.

Då jag genomläser protokoll från den tiden och den skrivelse, som representanterna för de båda församlingarna upprättade, kan jag inte värja mig för att vi från vår sida tog väl litet av skulden på oss för de svårigheter som varit. Men saken är i alla fall uppgjord och detta inte minst mellan pastor Gustafsson och mig. Vi har under många år efter den tiden, som jag nämnt, haft full gemenskap och det bästa samarbete.

Det är emellertid en sak, som jag är på det klara med: om pastor Gustafsson och jag icke haft Sven Lidman, A.P. Franklin och Oscar Haglund som medarbetare vid den tiden, då dessa svårigheter bröt ut, hade de inte alls blivit så stora, som de blev, ja, kanhända att det mesta av dessa och även brytningen hade uteblivit.⁵⁶²

⁵⁶¹ Sundstedt 1972, s. 91.

⁵⁶² Pethrus 1953, s. 115–116.

Filadelfiaförsamlingen förlåter Södermalms fria församling

Brevet från Alfred Gustafsson behandlades vid ett församlingsmöte måndagen den 26 november 1934. I protokollet kan man läsa följande:

Pastor Pethrus var övertygad, sade han, om broder Gustafssons ärlighet, vilket han ansåg vara huvudsaken. Han hade icke för egen del något behov av någon upprättelse, då han icke ansåg uppgörelsen vara det viktigaste utan samarbetet. Södermalms Fria Församling hade även låtit förstå, att de säkerligen vid årsskiftet kommer att nedlägga sin tidning för att på så sätt söka undanrödja alla irritationsmoment. [...] Bröderna, äldste och diakoner, hade beslutat föreslå församlingen att mottaga denna skrivelse med tacksamhet och bevilja broder Gustafsson och vännerna i Södermalms Fria Församling deras begäran om förlåtelse. Broder Sven Lidman yttrade: »Har man rätt, så ger Gud en till slut rätt.« [...] Församlingen beslöt härefter i överensstämmelse med äldste- och diakonernas förslag att uttala sin glädje över vännernas bekännande att de handlat fel och gärna förlåta och glömma denna sak. [...] Pastor Pethrus ville dock ha tillfogat att uppgörelsen gäller de båda församlingarna emellan och naturligtvis icke enskilda medlemmars uppgjorda mellanhavanden.⁵⁶³

De två kommittéerna möttes dagen efter församlingsmötet och utformade tillsammans följande uttalande som publicerades i *Evangelii Härold* den 6 december 1934:

Filadelfiaförsamlingen i Stockholm har på församlingsmöte den 26 innevarande månad behandlat pastor Gustafssons skrivelse och enhälligt beslutat att med tacksamhet mottaga det gjorda erkännandet och att av helt hjärta förgäta, förlåta och glömma det, som i denna sak förekommit. Vad som i sammanhang med och såsom en följd av denna uteslutning och intagning ägt rum anser vi, vad oss angår, härmed vara uppgjort, och denna strid, vilken vi alla på det djupaste beklagar, har på detta sätt mellan ovan nämnda parter blivit till fullo nedlagd.

Den uppgörelse, som härmed träffats mellan de båda församlingarna och deras föreståndare, innefattar naturligtvis icke enskilda personers mellanhavanden i denna sak och ej heller de förhållanden mellan olika grupper och enskilda församlingar, som genom denna strid uppkommit.

Den 16 december predikade Alfred Gustafsson för första gången i Filadelfiakyrkan på Rörstrandsgatan i ett möte som var gemensamt för församlingarna.

Kraftigt brusar sången upp mot tempelvalvet i Stockholms Filadelfia. Det är söndag den 16 dec. kl 4 e. m. och den stora lokalen är till trängsel fylld. På plattformen ser jag brr. Lewi Pethrus och Sven Lidman på vars en sida om broder Alfr. Gustafsson fr. Södermalms fria församling.

⁵⁶³ Sundstedt 1972, s. 93–94.

Jaså, tänker jag, där jag sitter inklämd på en av läktarna tillsammans med min käre br. Gullberg, *stunden kom ändå* – stunden då pingstväckelsens folk i Stockholm räcka varandra handen till försoning, efter en låg tvekan. Br. Sven Lidman läser som inledning »kärlekens kapitel«, 1 Kor. 13 och leder i bön – man känner att Guds egen närvaro på ett särskilt sätt präglar mötet redan från första stund. Efter en sång av kören talar broder Pethrus. Det är, säger han, som vore vi samlade till en stor fest, en jubelfest. Med broderlig försiktighet talar han om det som varit och prisar Gud att det nu är undanröjt och för evigt borta. Den dagen (den 2 maj d. år) då han mötte broder Gustafsson och det första steget togs i och för uppgörelse – den dagen ansåg broder Pethrus vara nästan den lyckligaste dagen i hans liv. Det vilar en sällsam gripenhet över den mer än tretusenhövdade skaran, när brr. Gustafsson och Pethrus med tårade ögon omfamnade varandra. Ett tacksamhetens brus fyller liksom hela templet. Ett pingsthistoriskt möte med pingstkraft och andesanktion förkunnar: »Ett lyckligt slut på en lång strid«.

Broder Einar Ekberg sjunger en för tillfället vald sång, därefter lämnas ordet åt br. Alfr. Gustafsson. Det synes på br. G. att han är minst lika glad själv. Den dag, säger han, då det första steget till uppgörelse togs i denna sak, den dagen kände jag mig ungefär som på min »bröllopsdag«! Under stor smörjelse talade han sedan över orden »Kristi livegen« och talade om förmånen att vara böjd under Guds vilja.⁵⁶⁴

Blockaden mot Södermalms fria församling hävdades och långsamt började förhållandena att normaliseras för de predikanter och medlemmar inom Söderriktningen som valde att förnya sin gemenskap inom Pingströrelsen.

Missionsfacklan läggs ner

Det var inte självklart för äldste- och diakonkåren på Söder att *Missionsfacklan* skulle läggas ner. Den 6 november behandlades frågan, men man kunde inte komma överens. Fris skriver: »Hela kvällen nöd utan att finna den gudomliga utvägen«.⁵⁶⁵ Vari problemet bestod är svårt att förstå. Pethrus torde inte ha accepterat att tidningen fanns kvar. Beslutet fattades en vecka senare.

Decembern timer 1934 av *Missionsfacklan* blev tidskriftens sista nummer. Där skriver Nils Ramselius och Alfred Gustafsson:

Det var faktorer av flera slag, som förde fram till församlingsbeslutet av den 19 nov. att nedlägga Facklan. Det ansågs bl.a. att skulle försoning mellan »norr« och »söder« bli en verklig försoning, vore det bäst att nedlägga tidningen. Härtill kom att utgivandet av tidningen i fortsättningen skulle be-

⁵⁶⁴ Walter Erixon i *Missionsfacklan* 20/12 1934.

⁵⁶⁵ Rikard Fris annotationskalender 6/11 1934, Rikard och Rakel Fris arkiv.

tyda ökade offer, antingen av församlingen eller enskilda, och då Herren ej gav oss den fingervisningen, vi för detta behövde och väntade, togs det allvarliga steget att nedlägga Facklan från den 31/12 1934.⁵⁶⁶

Även Facklans förlag avvecklades genom att Filadelfiaförsamlingen övertog rörelsen. C.G. Hjelm skriver om en skuld som kom i dagen år 1941 efter att Förlaget Filadelfia hade öppnat en bokhandel i Södermalmskyrkan (som invigdes 13/3 1941):

När så den dagen kom, att bokhandeln skulle betala hyran, befanns att Söder hade en gammal skuld till Filadelfiaförlaget från den tid, då uppgörelse skedde och fred slöts mellan norr och söder. [...] Filadelfia hade nämligen övertagit rubb och stubb från Facklans förlag. Därvid hade denna skuld på ett underligt sätt uppstått.

David Persson, äldste i Södermalms fria församling bekräftade detta:

Jag kan inte begripa hur det gick till. Vi var där för att be om förlåtelse, fastän vi inget ont gjort. Sven Lidman skrev ut ett papper, som vi fick skriva under. Så skulle allt vara klart oss emellan. Men när vi gick, var vi skyldiga 12.000 kr.⁵⁶⁷

Lidman ber Alfred Gustafsson om förlåtelse år 1948

C.G. Hjelm skriver år 1967 om Alfred Gustafssons 60-årsfest i Södermalmskyrkan.

Efter kaffet började fru Esther Gustafsson talens rad. Så kom aftonens clou. [...] Lidman framträdde på scenen. [Han] började:

– I dessa dagar då jag [Sven Lidman] försöker att göra upp räkningen med livet och därvid öppet bekänna alla mina synder, vill jag inför dig, min käre broder Alfred Gustafson, bekänna att vi däruppe i Filadelfia sargade dig och slog dig, fastän du var oskyldig och menlös. En av dem som misshandlade dig var jag. Jag står nu här för att be dig om förlåtelse. Vi brukar skylla våra synder på vårt temperament. Vi har delat opp människorna i fyra grupper efter de fyra temperamenten. [...] Jag har funnit en annan uppdelning efter dagens väkter, morgonens, förmiddagens, middagens, eftermiddagens och aftonens temperament. [...] Du min käre broder Alfred har morgonens temperament, det oskyldiga barnets, du som intet ont gjorde men blev sargad av oss andra, när vi misshandlade dig, vi som har eftermiddagens temperament, kaffedrickarnas, bakelseätarnas, skvallrarnas och baktalarnas temperament, medan vi väntar Herrens tillkommelse.

Alfred Gustafson skakade av gråt. Stämningen smälte ned oss alla. Lewi P. såg förvånad ut. Så slutade Sven Lidman sitt tal:

⁵⁶⁶ *Missionsfacklan* 28/12 1934.

⁵⁶⁷ Hjelm 1967, s. 40–41.

– Jag skall sluta mitt tal till Alfred Gustafson med de två ord, som skall bli avslutningen på min levnad, de ord, som försonar allt, läker alla sår: Tack för allt vad som varit, förlåt allt som varit!

Sven Lidman tog sin hatt och rock och skyndade ut i natten.⁵⁶⁸

Pethrus ber Södermalms fria församling om förlåtelse under förnyelseväckelsen

På ett förmiddagsmöte tisdagen den 30 januari 1951 då Södermalms fria församling hade sin vinterkonferens fanns Pethrus med. Anledningen var att när han på måndagskvällen hade bett till Gud, hade det kommit för honom att han borde gå till bröderna på Söder och be om förlåtelse för att han varit »kärlekslös och ej själv gjort allt som stått i hans makt för att återställa förtroendet mellan Söder och Filadelfia«. ⁵⁶⁹

Första steget togs av pastor Lewi Pethrus, som under tårar erkände sin skuld i det uppkomna läget. Inför de församlade predikanterna från de berörda pingstförsamlingarna erkände han, att det brustit hos honom i fråga om kärlek och kristligt sinnelag mot sina bröder, och bad alla som han sårat och gjort orätt om förlåtelse. Pastor Hjelm och pastor Pethrus föll i varandras armar under synbar rörelse, och sedan fortsatte denna procedur igenom hela skaran av predikanter. ⁵⁷⁰

Pethrus ska ha syftat på händelser ett 15-tal år tillbaka i tiden, dvs. omkring år 1936, vilket innebär att det skulle kunna handla om Pethrus sätt att »förvalta« den uppgörelse som gjordes hösten 1934 mellan Filadelfia och Söder.

Guds Församling

Vid det möte som hölls i Göteborg den 18–20 februari 1933 och då ett permanent äldsteråd bildades (s. 258) fick de deltagande äldste själva avgöra om de ville sitta med i rådet. Sju av de elva manliga deltagarna anmälde sig, bland andra Efraim Fraim (Stockholm), A.P. Franklin (Göteborg) och Gustaf Granvik (Malmö). Mötet beslöt utse Granvik, till ordförande, Franklin till sekreterare och Fraim till kassör. Granvik var den ende som inte var predikant; han var byggmästare i Malmö. Som mest hade äldsterådet tio eller elva medlemmar.

Granvik, Franklin och Fraim kom att bilda ett verkställande utskott – »förvaltningsrådet«. Där behandlades de ärenden som kom upp mellan äldsterådets möten, som kom att hållas en gång om året.

⁵⁶⁸ Hjelm 1967, s. 70–71.

⁵⁶⁹ Lewi Widlert, *Glimtar från den nya väckelsen*, Roland Gäreskogs samling.

⁵⁷⁰ Citerat ur Lewi Widlert, *Glimtar från den nya väckelsen*, Roland Gäreskogs samling.

I Guds Församling fanns bara två större församlingar (Stockholm och Göteborg). Övriga församlingar var i allmänhet små s.k. församlingsgrupper som inte var »ordnade« med äldste och diakoner. Detta förhållande gjorde att äldsterådet åtminstone vid något tillfälle avskiljde äldste inom Guds Församling för att dessa skulle kunna tjäna som ledare i församlingsgrupperna.

Guds Församling i Göteborg hade som mest mellan 200 och 300 medlemmar, medan Guds Församling i Stockholm hade som mest ca 70 medlemmar. I Göteborg var Franklin föreståndare och i Stockholm Fraim. Hur många medlemmar som de små församlingarna och församlingsgrupperna hade går inte att avgöra. Platser där sådana fanns – under längre eller kortare perioder – var bland andra Alingsås, Dals-Rostock, Huskvarna, Helsingborg (Sion), Landskrona, Norrköping, Sandarne, Skara, Åmål och Örnsköldsvik. På några platser fanns enstaka medlemmar som var medlemmar i Stockholm eller Göteborg. Sålunda hade den 31 december 1940 Guds Församling i Stockholm 57 medlemmar varav 20 bodde utanför Stockholmsområdet. Några större framgångar kunde inte noteras. De år som rörelsen var som störst förefaller vara 1936–1938.

Församlingen i Göteborg hade under några år en månadslång bibel-skola för att kunna rekrytera evangelister. Den sista hölls år 1938 med O.L. Björk som ledare. Guds Församling hade under många år mellan tre och fem evangelister i sin tjänst.

På Franklins initiativ bildades sommaren 1936 »Stiftelsen Guds Församling i Sverige«. Detta skedde vid en sammankomst på södra Gotland. Sannolikt var stiftelsens ändamål att samla in pengar för att sedan stödja missionsverksamhet. Vad som krävdes för medlemskap i stiftelsen vet vi inte men så sent som vid årsmötet den 7 juni 1948 var ett 20-tal medlemmar närvarande.

Vid slutet av år 1937 reste Franklin tillsammans med sin son Erik till Indien för ett halvårslångt besök. Hans insatser mer än 20 år tillbaka gjorde att både missionärer och infödda kristna ville att han skulle återuppta sin missionärstjänst bland bhilfolket. För Franklin var det frestande – hans kallelse gällde ju den yttre missionen. Så blev det nu inte men det förefaller som om han genom resor inom Sverige fick gehör inom Guds Församling att göra insatser på några missionsfält. Inte minst var han angelägen att få stöd för att rörelsen skulle underhålla missionär A.H. Conney som han hade mött under sitt besök i Indien. Denne hade under Franklinstriden tagit parti för Franklin och behövde hjälp eftersom Pingströrelsen tagit avstånd från honom. Guds Församling kom att

underhålla honom men stöttade också verksamhet i Bulgarien och i Kongo. Även A.P. Franklins son, Fredrik, blev missionär, men familjen svarade själv för hans underhåll och Svenska Alliansmissionen stod som utsändare.

Församlingsrösten

Viktigt för sammanhållningen var Guds Församlings tidning *Församlingsrösten* som Franklin var redaktör och ansvarig utgivare för. Efter dennes död tog Fraim över ansvaret. År 1943 ändrades namnet till *Rösten*, ett namn som hade använts sedan flera år tillbaka som den gängse benämningen. År 1949 fick tidskriften namnet *Råd och Hjälp* och halva tidningen fick ett andligt innehåll och den andra behandlade juridiska frågor. År 1965 slogs den ihop med *Nytt Liv*, som år 1991 fick sin fortsättning i tidskriften *Trots Allt*.

Franklin avlider

En anledning till att Franklin avstod från att bli missionär i Indien var att hans hälsa inte var tillfredställande. Han led bland annat av högt blodtryck sedan år 1929. Andra sjukdomar tillstötte och det påverkade givetvis hans arbetskapacitet. I början av mars 1939 drabbades han av en stroke och avled den 19 mars. Ingenting om hans död nämndes i *Evangelii Härold*, medan *Svenska Morgonbladet* hade en längre notis undertecknad av Efraim Fraim.

Fredrik Franklin skriver år 1976:

Som tonåring upplevde jag på nära håll vad min far fick utstå. Att han under denna tid kunde behålla sin förtröstan på Gud och inte kunde tänka sig något annat än att fortsätta den förkunnargärning till vilken han kände sig kallad och som han fortsatte med till sin för tidiga död vållad av det allt för höga blodtryck som uppstod under »schismen« och som förorsakade hjärnblödning, är ett under.⁵⁷¹

Franklin och Pethrus försonades aldrig

Franklin hade vad vi vet endast *en* kontakt med Filadelfia i Stockholm under åren 1935–1939 och det var när han i oktober 1936 ringde upp Paul Ongman och bad om ett samtal, »men han vägrade att motta mig«.⁵⁷² I *Hemmets Vän* den 14 mars 1975 finns en artikel av Holger Sjögreen, där det påstås att Pethrus skulle ha sökt upp Franklin en kort

⁵⁷¹ Fredrik Franklin i brev 30/9 1976 till Alf Lindberg, Alf Lindbergs samling.

⁵⁷² Erik Franklin i brev 13/5 1977 till Bertil Carlsson, Bertil Carlssons samling. Citat ur A.P. Franklins annotationskalender 16/10 1936.

tid före hans död och att de då skulle ha försonats. Erik Franklin har berättat att han aldrig hade hört sin mor tala om detta när han förde saken på tal. Everth Carlsson minns att

det berättades man och man emellan, att Franklin bett få träffa Pethrus, men att denne ej tillmötesgått hans bön, och om jag minns rätt var Pethrus där [i Göteborg] när Franklin bad om detta besök. Saken talades om med viss upprördhet.⁵⁷³

Pastor Carl Forsberg har uppgett att han deltog i en konferens anordnad av Salem-Smyrnoförsamlingen i Göteborg vid tiden för begravningen. Pethrus var kallad som huvudtalare, och han hade bett Forsberg komma med till konferensen och predika vid det möte som hölls samma tid som begravningen ägde rum. Han hade sagt att han inte klarade av att göra det själv.⁵⁷⁴ Denna version tillsammans med Erik Franklins uppgifter talar för att Pethrus inte tog någon kontakt med Franklin.

Att det hos Franklin hade funnits en bitterhet mot Pethrus framgår av uppgifter i hans annotationskalender. Den 1 januari 1937 skrev han in som en kommentar till några kassauppgifter:

Käre Fader, de medel jag har, äro gåvor ur din hand. När Lewi Pethrus sökte svälta ihjäl mig hade du förberett, så att jag alltsedan haft dagligt bröd. Ära ske dig! Giv mig nåd att under detta år förvalta Dina medel rätt.

Ytterligare en anteckning finns den 5 maj 1938:

Gud tillät inte Lewi Pethrus att svälta ihjäl oss. Många i Pethrirörelsen ha blivit värre pinade än jag i ekonomiskt hänseende. Gud har givit oss vårt bröd, och honom tillhör äran. Amen.⁵⁷⁵

Guds Församling avvecklas

Omkring årsskiftet 1938/39 anställdes David Lundqvist som Franklins hjälp i församlingen. Han hade varit en välkänd predikant inom Pingströrelsen men under en vistelse i Norge – i slutet av år 1932 eller i början av 1933 – hade han »i sitt liv och sin vandel uppträtt på ett sådant sätt, att han där förlorat vännernas förtroende».⁵⁷⁶ Detta gjorde att dörrarna var stängda för honom som predikant inom Pingströrelsen. Lundqvist, som var »en gudabenådad» talare, sökte sig därefter till Söderriktningen

⁵⁷³ Everth Carlsson i brev år 1986 till Alf Lindberg, Alf Lindbergs samling.

⁵⁷⁴ A.P. Franklin begravdes 25/3 kl. 16. Salem-Smyrnoförsamlingen hade sin konferens i Cirkus, Lorensberg. »Eftermiddagsmötet« i Cirkus började också kl. 16. Vid begravningen på Östra kyrkogården representerades Svenska Alliansmissionen av missionsföreståndaren.

⁵⁷⁵ Erik Franklin i brev 13/5 1977 till Bertil Carlsson, Bertil Carlssons samling.

⁵⁷⁶ Lewi Pethrus i *Evangelii Härold* 9/2 1933.

och blev »andrepastor« i Guds Församling i Göteborg. Efter Franklins död blev han församlingens föreståndare.

Under första halvåret 1941 kom David Lundqvist i konflikt med församlingen – främst beroende på ett syndafall från hans sida – och han begärde sitt utträde ur äldsterådet vilket beviljades vid ett äldstemöte i Helsingborg den 20 juli 1941. Nästa gång äldsterådet samlades var i Göteborg den 23 september 1941. Då fick man tillfälle att behandla de motsättningar som uppstått i församlingen på grund av syndafallet. Resultatet av detta möte blev att församlingen uteslöt honom.

I början av år 1942 finner vi den kände pingstpastorn Josef Svenhard som pastor i församlingen. Han hade kallats av församlingen som föreståndare. Stadgarna föreskrev att äldsterådet skulle godkänna en sådan kallelse, men rådet hade inte tillfrågats. Även på andra sätt hade församlingen visat att den avsåg att bryta samarbetet med Guds Församling. Församlingen upplöstes snart och flertalet av medlemmarna förenade sig antingen med pingstförsamlingen Smyrna eller med ÖM-församlingen Saron.

År 1945 upplöstes på Fraims initiativ Guds Församling i Stockholm, vilken vid denna tid kallades Sionförsamlingen. Medlemmarna anslöt sig till andra församlingar, flertalet till Stockholms Tredje Baptistförsamling (Ebeneser) på Söder. De medlemmar som bodde utanför Stockholmsområdet ska ha blivit medlemmar i olika församlingar på sina hemorter.

Även om inte Franklin någon gång var ordförande i Guds Församling var han rörelsens centralgestalt och när han hade avlidit kom det att bli Efraim Fraim som tog över hans roll. Han började snart verka för att man skulle försöka gå samman med något av de existerande samfundet. Rörelsen hade i början av 1940-talet endast *ett* missionsåtagande och det var i Indien där verksamheten hade utvecklats bra. Detta åtagande övertog Baptistsamfundet år 1944.

Från år 1945 fanns inte längre Guds Församling i Sverige i annan form än som en stiftelse. Många av de före detta medlemmarna i Guds Församling kom att fortsätta stödja stiftelsen och deltog i de årliga tältkonferenser som hölls på Gotland under ett antal år. Stiftelsen upplöstes vid ett möte i Stockholm den 23 januari 1961 med »kvarvarande representanter för Stiftelsen Guds Församling i Sverige«. Stiftelsen hade då tillgångar på 12 tkr, som fördelades på följande sätt:

- a. Ettusen (1.000:-) skall denna dag utbetalas till missionärerna Arthur och Ruth Conney, vilka stå i begrepp att en av de närmaste dagarna åter utresa till sitt arbetsfält i Indien.

- b. Ettusen (1.000:-) skall utbetalas till Navigatörerna i Örebro såsom ett bidrag till deras arbete att sprida bibelkunskap bland Sveriges ungdom.
- c. Tiotusen (10.000:-) skall överlämnas till Stockholms Första Baptistförsamling att på överenskommet sätt användas till den yttre mission, vari nämnda församling deltagar.⁵⁷⁷

Inga utbetalningar hade gjorts sedan år 1950.

⁵⁷⁷ Protokoll från möte 23/1 1961, Efraim Fraims samling. – Närvarande var »dir. Efr. Fraim, kamrer Paul Otteberg, tjänsteman Simon Widén och fru Karin Jacobson«.

6. Reflektion

Här följer några tankar utifrån det som hände i februari och juni 1929 då Pethrus konflikt med Alfred Gustafsson respektive A.P. Franklin och Rikard Fris tog sin början. Vi funderar också över de uttalanden som Pethrus gjorde om Franklin som person efter att deras schism var ett faktum.

Varför fattade Pethrus beslut utan överläggningar med Gustafsson, Franklin och Fris?

Direkt efter att Pethrus vid ett administrationsmöte i slutet av februari kraftigt hade reagerat på ett uttalande av Esther Gustafsson, sa han till Alfred att samarbetet var slut. Kanske att Pethrus menade samarbetet med Esther, men Alfred uppfattade att det gällde honom, och Pethrus protesterade inte.

I början av juni kunde en Stockholmstidning meddela att Smyrna och Tabor på Söder hade fattat beslut om samgående. Efter att Pethrus hade blivit uppmärksammad på vad beslutet skulle kunna innebära i förlängningen – ett maktcentrum på Söder – ringde han upp Fris och sa vad han tänkte göra med SFM och Fria Bibelinstitutet.

Pethrus gav inte tillfälle till några diskussioner; besluten var redan fattade.

Gustafsson och Fris var förkrossade, men Franklin var inte oroad, eftersom Pethrus tidigare »vid lugnare förhållanden och vid mera eftertänksamhet [...] ändrat sig«. Franklin insåg emellertid snart att den här gången skulle det inte bli så.

Det förefaller som om Pethrus fattade dessa beslut i affekt och att de var en stundens ingivelse. Det är högst troligt att han tidigare vid flera tillfällen hade upplevt liknande situationer, men någon strategi för att hantera dessa hade han inte utarbetat, en strategi som skulle ha gett utrymme för diskussion med de berörda om det som oroade honom och vad som kunde göras.

Något som kan ha bidragit till hans blockering att samtala med dem han anklagade var att han kände ett visst motstånd mot att möta människor i privata samtal om personliga problem och relationer.

Varför beslöt Pethrus att »slå sönder« Svenska Fria Missionen?

Anledningen till att SFM hösten 1923 blev en fristående organisation anser vi vara att församlingarna tidigare under året inte hade accepterat Filadelfias erbjudande att leda missionsrådet, och att Pethrus sedan inte valde att strida för att få igenom en sådan lösning. Han ville undvika den kritik som han nog förstod skulle drabba missionsrådet genom de åtgärder som skulle vara nödvändiga att vidta. Hans mål kan redan från början ha varit att överföra SFM till Filadelfia så snart som verksamheten fungerade tillfredsställande. Med hänsyn till hur missionsmötet utvecklade sig skulle det bli svårt för honom att ge uttryck för detta, men han var nog övertygad om att Gud i sinom tid skulle öppna en väg. Ändå måste Pethrus ha insett att det var högst troligt att Franklin, Fris och Claesson skulle medverka till en förändring; Fris och Claesson ville bli fria, och Franklin hade år 1926 skrivit till Pethrus att *om* missionsrådet skulle avvecklas ville han arbeta inom Filadelfiaförsamlingens yttre mission. För att Pethrus skulle ta upp frågan krävdes således något som tvingade fram en förändring.

Vi föreställer oss att Pethrus den 4 juni 1929 verkligen trodde att en sammanslagen församling på Söder med Claesson som föreståndare hade förutsättningar att växa och bli stor, att den skulle få starka band till både Fria Bibelinstitutet med Rikard Fris som rektor och till SFM med Franklin, Fris och Claesson som ledare (jfr s. 96). Troligen såg han denna trojka förstärkt med Gustafsson. Franklin skriver nämligen år 1930 följande text som Gustafsson var införstådd med:

[Pethrus] har [...] låtit oss förstå sina farhågor för att Gustafsson skulle gå med i S.F.M:s ledning, och detta bidrog till, att han ville ha honom undan. Som Pethrus efter ett mångårigt samarbete icke kunde finna något skäl till att anklaga Gustafsson, tog han hustruns förmenta synder som anledning och sade upp samarbetet med sin kamrat.⁵⁷⁸

Kompetensen inom rörelsens yttre mission, både i pingstförsamlingarna och på missionsfälten, låg våren 1929 på en nivå som gjorde det möjligt att påbörja en förändring av SFM:s ställning. Detta var Pethrus säkert medveten om.

Svaret på frågan skulle således kunna vara att den utveckling som Pethrus plötsligt såg framför sig på Söder, blev en förevändning för honom att ta kontroll över SFM. Att han sedan »under lugnare förhållan-

⁵⁷⁸ Franklin 1930, s. 66. – Adrian Holmberg menar att »man har glömt förintelsen av 1912 års män, församlingens första diakonkår. [...] Deras undergång var den verkliga katastrofen. [...] Alfred liksom de övriga av 1912 års män hade trängts åt sidan av nya krafter« (Holmberg 1980, s. 127–128).

den« säkert insåg att Franklin, Fris, Claesson och Gustafsson inte skulle kunna hota hans maktposition, kunde han då lämna därhän.

Självfallet kan Pethrus uppfattning om att Filadelfiaförsamlingen skulle kontrollera SFM uppstått av andra orsaker än hotet om ett nytt maktcentrum, exempelvis som en följd av de kompromisser han hade tvingats till i sitt samröre med missionsrådet. Vi har inte uppfattat att missionsrådets sätt att hantera missionsfrågorna var någon stridsfråga inom Pingströrelsen efter år 1926, men något som säkert oroade honom var att han hösten 1928 hade gått med på att SFM förvärvade den fastighet där sedan skolan hyrde sina lokaler. Han hade tidigare hävdad att SFM inte skulle äga fast egendom och ändå hade han godkänt köpet. Överenskommelsen med Fris var att skolan inte skulle vara kvar i dessa lokaler någon längre tid. Han framförde aldrig till Fris, så långt vi vet, att flyttningen brådskade så att fastigheten kunde säljas, men frågan kan ha legat och gnagat sedan beslutet fattades. Det var inte många inom Pingströrelsen som kände till detta fastighetsköp och endast ett fåtal den roll som Pethrus hade vid förvärvet.

Varför tyckte Pethrus så illa om Franklin?

Våren 1930 skriver Pethrus till missionär Sture Andersson i Argentina:

Jag har träffat åtskilliga svåra människor under min tid som kristen, men någon så osann och falsk människa som Franklin har jag aldrig träffat. Må Gud förbarma sig över honom.⁵⁷⁹

Pethrus gör åtskilliga andra hårda uttalanden om Franklin efter händelserna i början av juni 1929, och vi förutsätter här att uttalandena gäller förhållanden som kom fram eller inträffade senare under sommaren och hösten. Som jämförelse kan vi påminna om att till Alfred Gustafsson skriver Pethrus i december att «min gamla uppriktiga kärlek till Dig är fullständigt ostörd».

Det är svårt att tro att de känslor Pethrus hyste för Franklin inte påverkade honom i den process som ledde fram till uteslutningen – eller kanske var nödvändiga för att han skulle kunna driva frågan på det sätt som han gjorde. Pethrus agerande under hösten gav inget utrymme för förlåtelse. Han skulle ju kunnat låta församlingen förlåta Franklin och sedan utesluta honom som ett led i en församlingstukt, men det var inte

⁵⁷⁹ Lewi Pethrus i brev 22/4 1930 till Sture Andersson, Lewi Pethrus arkiv.

aktuellt, vilket skulle kunna bero på att då hade någon annan pingstförsamling kunnat ta in honom som medlem utan att kontakta Filadelfia.⁵⁸⁰

Vi vet inte vad det var hos Franklin eller vad han kan ha gjort för att Pethrus ansåg sig ha rätt att handlägga uteslutningen som han gjorde. Att Franklins beteende medförde avsättning som äldste är en sak, men att sedan inte behandla honom som en »vanlig« medlem är svårt för oss att förstå. Att Pethrus fick äldste- och diakonkåren att ställa sig bakom det som gjordes, sades och skrevs kan förefalla märkligt, men kan sannolikt förklaras i termer som man finner inom gruppsykologi och gruppdynamik.

Pethrus yttrande att han aldrig hade träffat en så falsk och osann person som Franklin, kan knappast ha motiverats av det som timade på äldste- och diakonmötena eller i dennes kontakter med missionärer och församlingar; det är svårt att tro att Franklin ända fram till dagen för uteslutningen skulle försökt få förlåtelse om hans uttalanden och uppträdande i styrelsen skulle svarat mot Pethrus uppfattning av honom. Det måste ha varit något allvarligare. Vad det kan ha varit ska vi nu spekulera över.

Pethrus skriver år 1954 att han lärde känna Franklin

i en konferens i Örebro under ett av pingstväckelsens första år. Han var en nitisk missionär, som gjorde på mig ett starkt intryck. Han till och med arbetade mig för att få mig att gå till Indien som missionär. Jag hade emellertid ingen kallelse därtill. Men jag fäste mig mycket vid Franklins person, därigenom att jag hörde honom berätta om missionärernas strapatser och om vad de vunnit genom sin verksamhet. Han var en typisk missionsman, som ivrade för den sak han hängav sig åt.⁵⁸¹

Och inför Franklins flyttning till Stockholm hösten 1923 skriver Pethrus:

Älskade broder, jag är övertygad om, att Herren skall leda oss med sin ande och kärlek, så att vi i full harmoni i ett osvikligt förtroende skola kunna samarbeta inför Herrens ansikte efter bibliska linjer.

⁵⁸⁰ Ett exempel på att man kunde få förlåtelse, men ändå blev utesluten är behandlingen av pingst pionjären Andrew Ek, som uteslöts år 1921 från Filadelfiaförsamlingen i Stockholm på grund av synd. Han fick församlingens förlåtelse men det hjälpte inte. Han måste först – enligt Pethrus förmenande – arbeta »med sina händer« för att skaffa sig ett nytt förtroende innan han fick bli medlem och fortsätta att predika. För Ek var kroppsligt arbete en omöjlighet och Pethrus beslut kom att åsamka Ek och hans familj ett avsevärt lidande. Det kom att dröja till den 2 juni 1929 innan Andrew Ek fick en rekommendation från Filadelfia i Stockholm och kunde bli medlem i Filadelfia i Mariestad.

⁵⁸¹ Pethrus 1954, s. 237.

Han tillägger att «vännerna äro mycket glada här, att du kommer, och de vänta på dig och fråga efter dig oupphörligt».⁵⁸²

Förhållandet mellan de två var till en början öppet och varmt. Det fanns en ömsesidig respekt och enligt Pethrus hade de ett gott samarbete under de första åren.

Men [Franklin] var en ivrig organisationsmänniska och menade, att vad pingstväckelsens mission, som just var under stark tillväxt, behövde var en organisatoriskt ordnad verksamhetsform. Han började också att arbeta i den riktningen. – Vår mission behövde hjälp och ledning, men vi ville, att saken skulle ordnas utan någon sammanslutning av församlingarna eller utan ett organiserat missionssällskap. Där skildes våra tankar. [...] Det fanns många goda sidor hos Franklin. Hans nit för missionens sak var berömvärdt. Det som gjorde saken svår både för honom och oss, var, att han inte hade satt sig in i och icke accepterat de riktlinjer, som pingstväckelsen redan hunnit få uppdragna för sin mission. – Så kom nya krafter till verksamheten, vilket utan tvekan innebar en styrka men också faror och fröet till brytningar, som vår verksamhet senare skulle få att genomkämpa.⁵⁸³

Pethrus skriver också att

sedan Franklin kom över till pingstväckelsen, föll han visserligen in i vår uppfattning om Andens dop och Andens nådegåvor, men då det gällde lokal församlingens suveränitet skilde han sig från våra synpunkter.⁵⁸⁴

Av citatet ovan om ett samarbete »efter bibliska linjer« kan vi förstå att Franklin hade fått undervisning om vad det innebar och förmodligen accepterat – eller fått Pethrus att tro – att han skulle försöka leva upp till dem.

Franklins verksamhetstid i Alliansmissionen och sedan i Pingströrelsen visar att han hade en dynamisk trosuppfattning och ett ganska fritt förhållningssätt till dogmatiken. De mer specifika lärosatser som gällde inom Pingströrelsen – bland annat om den fria församlingen – saknade troligen mening för honom, men han anpassade sig till dem så länge det inte påverkade hans arbete för missionen. Han hade en stark tro på sig själv och bekymrade sig inte särskilt mycket när han fick motugg. Han prioriterade effektivitet och snabb, positiv utveckling. När Pethrus skrev att Franklin föll in i Pingströrelsens uppfattning om andedopet och nådegåvorna får man intryck av att det inte var en genuin pingstväns uppfattning han relaterade. Det var nog först under sommaren och hösten 1929 som Pethrus insåg att Franklin inte var en »sann«

⁵⁸² Lewi Pethrus i brev 9/10 1923 till A.P. Franklin, Alf Lindbergs samling.

⁵⁸³ Pethrus 1954, s. 237–238.

⁵⁸⁴ Pethrus 1955, s. 38.

pingstvän. Samtidigt var han i högsta grad medveten om att Gud kallat Franklin till tjänst i missionsrådet. De gångna fem eller sex åren kunde hösten 1929 ha uppfattats av Pethrus som ett svek mot Pingströrelsen och kanske framförallt mot honom personligen. Att ge offentligt uttryck för detta svek torde ha varit omöjligt för Pethrus.

Franklins eventuella svek kan vara ett svar på frågan, men sannolikt är svaret mer komplext än så.

7. Källor

Tryckt material

Aftonbladet, 22/11 1929, 28/2 1948.

Biblisk Tidskrift. Organ för biblisk tro och forskning, 1928, 1929.

Bibliskt Månadshäfte. Tidskrift för biblisk tro och forskning, 1930–1933, 1940.

Carlsson, Bertil 2008, *Organisationer och beslutsprocesser inom*

Pingströrelsen, en något bearbetad utgåva av originalet från år 1974

Cirkulärbrev inför missionskonferensen 22–25 mars 1924.

Dagens Nyheter, juli och november 1929.

Den Kristne, mars 1944 och september 1947.

Dahlén, Rune W. 1999, *Med Bibeln som bekännelse och bekymmer –*

bibelsynsfrågan inom Svenska Missionsförbundet 1917–1942 med särskild hänsyn till Missionsskolan och samfundsledningen.

Evangelii Härold. Tidning för andlig väckelse och fri mission, »Härolden«

(EH), 1919, 1923–1926, 1928–1931, 1933–34.

Evangelii Härolds Månadstidskrift november 1921.

Evangelisk Tidskrift, 1933.

Filadelfiaförsamlingens i Stockholm tioårsberättelse för åren 1910–1920, 1921.

Franklin, A.P. 1930, *Schismen inom Pingströrelsen.*

Fris, Rakel och Fris, Rikard 1964, *Vår trosväg.*

Fris, Rakel 1974, *Insyn i mina minnens värld.*

Församlingsrösten. Organ för helgelse och andlig fostran i Guds Församling, februari 1933 och 15/2 1935.

Hjelm, C.G. 1966, *Sådant är livet 2:a delen.*

Hjelm, C.G. 1967, *Sådant är livet 3:e delen.*

Holmberg, Adrian 1980, *Filadelfiaförsamlingen i Sverige 30 aug. 1910 – 30 aug. 1980.*

Julens Härold. Förlaget Filadelfias årsbok 1969.

Lagergren, David 1989, *Framgångstid med dubbla förtecken – Svenska Baptistsamfundet åren 1914–1932.*

Lidman, Sven 1949, *Resan till domen.*

- Lindberg, Alf 1985, *Väckelse, frikyrklighet, pingströrelse*.
- Lindberg, Alf 1991, *Förkunnarna och deras utbildning – utbildningsfrågan inom Pingströrelsen, Lewi Pethrus ideologiska roll och de kvinnliga förkunnarnas situation*.
- Lundgren, Ivar 1973, *Lewi Pethrus i närbild*.
Missionsbaneret 29/8 1929.
- Missionsfacklan. Tidning för evangelii spridning i hem- och hednaland*, 1930, 1933–1934.
- Missions-Vännen*, Chicago, november 1929.
- Ollén N.P. 1949, *Reportage ur mitt liv*.
- Pethrus, Lewi 1931, *Vår ställning till andra kristna*.
- Pethrus, Lewi 1948, *Kristen församlingstukt*, andra upplagan.
- Pethrus, Lewi 1953, *Den anständiga sanningen*.
- Pethrus, Lewi 1954, *Hänryckningens tid*.
- Pethrus, Lewi 1955, *Hos Herren är makten*.
- Pethrus-Pettersson, Miriam 1995, *I stormens öga*.
- Struble, Rhode 2009, *Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna – den svenska pingströrelsens församlingssyn 1907–1947*, en något bearbetad utgåva av originalet år 1982.
- Strömbeck, Göran (red.) 1961, *Alfred Gustafsson – en minnesbok*.
- Sundstedt, Arthur 1971, *Pingstväckelsen och dess genombrott*.
- Sundstedt, Arthur 1972, *Pingstväckelsen och dess utbredning*.
- Svenska Morgonbladet*, »Morgonbladet« (SvM), 1929–1932.
- Söderholm, G.E. 1928, *Den svenska pingstväckelsens historia 1907–1927*.
Del II.

Otryckt material ur följande samlingar och arkiv

- Bertil Carlssons samling; Pingst – arkiv & forskning, Stockholm.
- Filadelfiaförsamlingens i Stockholm arkiv; Filadelfiakyrkan, Stockholm.
- Efraim Fraims samling; Alfa Fraim, Enskede.
- Rikard och Rakel Fris arkiv; Pingst – arkiv & forskning, Stockholm.
- Roland Gäreskogs samling; Linköping.
- Alf Lindbergs samling; Margret Lindberg, Tranås.
- Lewi Pethrus brevsamling, Riksarkivet, Arninge.

SKRIFTER UTGIVNA AV INSAMLINGSSTIFTELSEN FÖR PINGSTFORSKNING

1. Bertil Carlsson, *Organisationer och beslutsprocesser inom Pingströrelsen* (2008); nyutgåva
2. Bertil Carlsson, *Organizations and Decision Procedures within the Swedish Pentecostal Movement* (2008); nyutgåva
3. Bertil Carlsson, *Vårt behov av sanning* (2008)
4. Carl-Erik Sahlberg, *Pingströrelsen och tidningen Dagen – från sekt till kristet samhälle 1907–1963* (2009); nyutgåva
5. Carl-Erik Sahlberg, *Pingströrelsen, kyrkorna och samhället – en studie kring tidningen Dagen 1964–1974* (2009); nyutgåva
6. Rhode Struble, *Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna. Den svenska pingströrelsens församlingssyn 1907–1947* (2009); nyutgåva
7. *Pingstväckelsens riktlinjer* (2009); nyutgåva
8. Börje Norlén och Georg Kjellberg, *Latter Rain-väckelsen i Östermalms Fria Församling på 1950-talet* (2010); uppsats framlagd 1985 och reviderad 1995
9. Joel Halldorf, *Regn, regn färdas över oss – Algot Niklasson och förnyelseväckelsen inom svensk pingströrelse 1950–1951* (2010); uppsats framlagd 2004
10. Torsten Bergsten, *Pingströrelsen förr och nu. Valda publikationer 1947–2002 med anknytning till Pingströrelsens historia och tankevärld* (2010)
11. Marianne och Roland Gäreskog, *Lewi Pethrus i konflikt – om några konflikter år 1929 mellan Lewi Pethrus och kända personer inom Pingströrelsen* (2010)